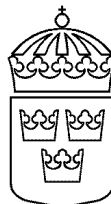

Protokoll
1995/96:55

Riksdagens protokoll 1995/96:55

Onsdagen den 14 februari

Kl. 9.00 – 20.48

1 § Utrikespolitisk debatt

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Allmän utrikespolitik

Anf. 1 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Herr talman! Sveriges internationella engagemang utgår från solidaritet och humanism. Vi har ett ansvar och en möjlighet att vara med och påverka vår omvärld. Men det handlar också om vad som är bra för Sverige. Vi är alla ömsesidigt beroende av varandra och kan i längden bara utvecklas i samverkan med omvärlden.

Världshandeln har under århundraden sammanlänkat människor och länder i ömsesidigt beroende. De senaste decenniernas snabba utveckling av informationsteknik, finansiella transaktioner, miljöproblem och befolkningsökning har emellertid gett en ny innebörd åt begreppet globalisering.

Vi kan avläsa globaliseringens effekter genom ett antal motstridiga drag i den internationella miljön som ger anledning till såväl hopp som oro:

- Å ena sidan gör demokratin viktiga framsteg genom att fler människor får rätten att rösta. Å andra sidan har utrymmet för det nationella politiska agerandet minskat. Balansen mellan politik och ekonomi har förändrats.

- Å ena sidan minskade världens militärutgifter med en femtedel under 1990-talets första år, och krig mellan stater har blivit ovanliga. Å andra sidan ökar antalet väpnade interna konflikter. Konflikter handlar i dag mindre om att länder står mot varandra och mer om spänningar inom samhällen.

- Å ena sidan har spädbarnsdödligheten minskat och medellivslängden ökat. Å andra sidan ökar de sociala klyftorna både inom och mellan länder. En femtedel av världens befolkning lever i dag i absolut fattigdom. Av dessa är 70 % kvinnor.

- Å ena sidan ökar intresset och möjligheterna för politiskt samarbete och integration. Å andra sidan tilltar splittringstendenser och fenomen som främlingsfientlighet. Människors benägenhet att definiera sig själva i motsats till andra är en växande farsot i både fattiga och rika länder.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Globaliseringen förändrar i grunden förutsättningarna för det politiska arbetet. För att möta denna utmaning måste vi stärka och utveckla det internationella samarbetet. Vi behöver göra fler områden åtkomliga för politiska beslut för att avvärja växande orättvisor och de långsiktiga hoten mot demokratin och miljön. Men också för att hantera akuta problem som flyktingströmmar, fundamentalism och rasism.

Vi måste ta vara på möjligheterna till samarbete. För regeringen är det två organ som intar en särställning.

- FN – därför att de stora hoten mot människors säkerhet och framtid är globala och måste hanteras gemensamt.
- EU – därför att unionen genom bredden och djupet i samarbetet ger unika möjligheter till varaktig, gemensam säkerhet på vår kontinent.

Herr talman! FN-samarbetet har i 50 år varit en hörnsten i svensk utrikespolitik. Sveriges kandidatur till FN:s säkerhetsråd är ett uttryck för vårt orubbliga engagemang för FN-tanken och ett effektivt globalt multilateralt samarbete. Regeringen ger kandidaturen högsta prioritet.

Som medlem av säkerhetsrådet vill vi arbeta för att stärka förtroendet för organisationen och vitalisera dess arbete, att bidra till en öppnare dialog mellan säkerhetsrådet och övriga medlemmar och ge röst åt de många små och medelstora länderna i FN.

I säkerhetsrådet kan vi mer direkt än i dag verka för ett globalt politiskt ledarskap som tar ansvar för att FN får den roll för internationell fred och säkerhet som krävs i vår värld. Det innebär ett FN som har kraft och resurser:

- till tidigt agerande i stället för sen reaktion i konflikter,
- till kamp mot konfliktorsaker i stället för symptombekämpning,
- till förebyggande insatser för fredlig konfliktlösning, i stället för fredsbevarande insatser när det inte längre finns någon fred att bevara,
- till sammansatta fredsbevarande aktioner som också rymmer politiska och humanitära insatser.

FN befinner sig i allvarliga och akuta svårigheter. Huvuddelen av den kritik vi riktar mot FN skall egentligen riktas mot de 185 medlemsstaterna, och i synnerhet mot stormakterna. Som ständiga medlemmar av säkerhetsrådet har de ett särskilt ansvar för internationell fred och säkerhet. FN kan aldrig bli starkare än det mandat och de resurser som medlemmarna är beredda att ge. Inte minst måste alla medlemsländerna i tid och fullt ut betala sina avgifter till FN. Annars riskerar FN att gå mot finansiell kollaps.

Men FN är också i behov av genomgripande reformer. För ett år sedan presenterade den av statsminister Ingvar Carlsson och Sir Shridath Ramphal ledda Kommissionen för globalt samarbete sin rapport *Vårt globala grannskap*. Regeringen delar kommissionens grundläggande analys av den globala utvecklingen och reformbehoven.

- Regeringen ställer sig bakom huvuddragen i rapporten och avser följa upp en rad av kommissionens konkreta idéer och förslag, exempelvis:

- utvidgning av säkerhetsrådet, där vi skulle välkomna Tyskland och Japan tillsammans med ett land från vardera Asien, Afrika och Latinamerika som permanenta medlemmar,

- att stärka FN:s finanser, också med hjälp av internationella avgifter,

- att det inom FN-systemet utvecklas en möjlighet att demokratiskt hantera den internationella ekonomin,

- att stärka FN:s förmåga till konfliktförebyggande arbete och icke-militär konfliktlösning samt att snabbare sätta in styrkor i fredsbevarande operationer.

Efter det kalla kriget är nedrustningsarbetet av central betydelse för framväxten av en fungerande säkerhetsordning. Därför verkar vi för att intensifiera nedrustningssträvandena.

Regeringen kräver att alla kärnvapenstater snarast vidtar ytterligare åtgärder för kärnvapennedrustning. Det krävs en tidtabell för fortsatta sådana åtgärder. En överenskommelse om att totalt avskaffa kärnvapnen borde kunna nås inom 10–15 år, förutsatt att den politiska viljan finns.

Det närmaste, mycket viktiga delmålet under 1996 är en överenskommelse om ett fullständigt kärnvapenprovstopp. Det är också nödvändigt att snarast få till stånd ett förbud mot framställning av uran och plutonium för vapenändamål.

I ett sextiotal länder finns närmare 100 miljoner minor utspridda. De sprider dagligen skador och död, främst bland oskyldiga civila, inte minst barn. Regeringen verkar för ett internationellt totalförbud mot truppsminor. Sverige har fått förtroendet att som ordförande leda översynen av 1980 års konvention om särskilt inhumana vapen. Regeringen ger betydande bidrag till minröjning och stödjer utvecklingen av effektivare metoder och teknik för minröjning.

Herr talman! Afrika är den kontinent med vilken Sverige har sitt mest omfattande utvecklings-samarbete. Demokratiska reformer får nu allt större genomslag. Afrikas del av världshandeln har minskat till ungefär 1 %, och kontinenten marginaliseras alltmer i världsekonomin. Skuldbördan är ohållbar. Befolkningen växer nu snabbare än ekonomin. Regeringen inleder i år en större genomlysning av förändringarna i syfte att förnya svenskt och internationellt samarbete med Afrika.

Europas kontakter med Asien och Latinamerika måste intensifieras. Ett toppmöte mellan EU och asiatiska länder äger rum i Bangkok i mars och kommer att ge impulser till ett djupare samarbete. Demokratins frammarsch i Latinamerika är imponerande. Europa har en viktig uppgift att på alla sätt befästa dessa landvinningar.

I årtionden har Sverige fört en aktiv Mellanösternpolitik. Med EU:s Medelhavskonferens i Barcelona och den nu pågående fredsprocessen i Mellanöstern öppnas nya möjligheter för ett fortsatt och fördjupat svenskt engagemang – politiskt, ekonomiskt och kulturellt. Medelhavskonferensen är ett exempel på att EU-medlemskapet givit Sverige en ny plattform för samarbete också med resten av världen.

En frihandelsvänlig politik mot omvärlden kan tillsammans med en generös biståndspolitik bidra till att minska de ekonomiska och sociala

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

klyftorna i världen. Det är inte bara uttryck för en förnuftig handelspolitik och solidaritet. Det är också framåtblickande säkerhetspolitik. Det är viktigt att frigörelsen av handeln inom världshandelsorganisationen, WTO, fortsätter och att det multilaterala regelverket vidareutvecklas.

Riksdagen beslutade 1995 att resurserna för internationellt utvecklingsarbete bibehålls nominellt oförändrade t.o.m. budgetåret 1998. Regeringens ambition är att Sverige åter skall uppnå målet om 1 % av bruttonationalinkomsten till svenskt utvecklingsarbete när de finansiella förutsättningarna föreligger. Endast Norge, Danmark, Nederländerna och Sverige uppfyller FN:s rekommendation om 0,7 % av BNI i bistånd. Regeringen verkar för att alla industrialiserade länder som ett första steg skall uppnå detta mål.

En viktig utrikespolitisk uppgift som Sverige tar på stort allvar är att värna de mänskliga rättigheterna varhelst de hotas. Ett ökande antal av våra och EU:s biståndsprogram är ägnade detta viktiga arbete. I globaliseringens spår blir behovet att stärka folkrätten och rättsstatens principer om demokrati, tolerans och pluralism än större.

Sverige kommer i sommar att vara värd för världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn. Tillsammans med FN:s barnfond och enskilda organisationer vill vi bekämpa utnyttjandet av barn genom att anta en handlingsplan för bättre efterlevnad av FN:s barnkonvention.

Herr talman! Det kalla kriget har vi nu bakom oss. Då var vår säkerhetspolitik präglad av att Europa var delat. I spänningen mellan supermakterna fanns då ett begränsat utrymme för samarbete. I dag har utrymmet för samarbete ökat dramatiskt.

Vi står mitt i ansträngningarna för att skapa ett nytt och enat Europa, där integration och samarbete fördjupas så att krig på vår kontinent blir otänkbara.

Den oberoende kommissionen för nedrustnings- och säkerhetsfrågor som i början av 1980-talet leddes av Olof Palme lanserade begreppet gemensam säkerhet. Kommissionen menade att säkerhet uppnås genom samarbete snarare än genom avskräckning. I dagens Europa, befriat från kalla krigets låsningar, finns förutsättningar för att successivt förverkliga och utveckla detta sätt att se på säkerhet.

Motorn i detta arbete är Europeiska unionen och utvidgningen av samarbetet österut. Den tysk-franska visionen om fred och välbefinnande genom samarbete, som formade Europaintegrationen, motsvaras i dag av en dröm i Öst- och Centraleuropa om fred och välbefinnande genom medlemskap i EU. En positiv ekonomisk utveckling i dessa länder innebär också nya möjligheter för människor och näringsliv i de nuvarande medlemsländerna.

Regeringen vill göra de närmaste åren till en kraftsamling inom EU-samarbetet för att kunna välkomna nya medlemmar. Vad gäller EU:s östutvidgning har regeringen tidigt poängterat vikten av en likvärdig behandling av samtliga kandidatländer. Ett viktigt steg i rätt riktning var de principer som antogs vid Europeiska rådet i Madrid.

Varje kandidatland måste självfallet meritiera sig för medlemskap. Regeringen anser att förhandlingsprocessen skall inledas samtidigt med

alla länder. Därefter får varje lands framgång i förhållande till medlemskapets krav bli utslagsgivande. Här krävs en fortsatt pådrivande och stödjande svensk roll i förhållande till kommissionen, medlemsstaterna och kandidatländerna. Låt oss komma ihåg att innebörden av samarbete och solidaritet är att dela bördor för att tillsammans nå gemensamma fördelar, ekonomiskt och politiskt.

Utvidgningen ställer krav på omfattande reformer inom EU. Detta förutsätter en anpassning av unionens arbetssätt så att handlingsförmåga och beslutskraft inte försvagas. EU måste vara i stånd att driva en verkningsfull politik med ett större antal medlemmar. Detta ställer nya krav på unionens institutioner, men också på interna reformer på viktiga områden, t.ex. i jordbruks- och strukturpolitiken.

Sverige har varit medlem av EU i ett år. Vi har nått viktiga ekonomiska fördelar men också en möjlighet att påverka utformningen av EU-samarbetet i sin helhet. Sverige har det gångna året varit pådrivande i flera viktiga frågor. Sysselsättning, jämställdhet, miljö, fred, demokrati, frihandel och öppenhet är de områden som regeringen har prioriterat.

I mars i år inleds EU:s regeringskonferens som skall se över Maastrichtfördraget och anpassa EU till en ny tid och nya utmaningar.

Från svensk sida har vi två huvudmål vid denna konferens. För det första förväntar vi oss att den banar väg för östutvidgningen. Vi förväntar oss för det andra att konferensen leder till en fördjupning av samarbetet och till konkreta resultat för våra prioriterade frågor. Endast om samarbetet ger resultat i de för människor avgörande frågorna kan EU få den förankring hos medborgarna som i dag brister.

EU måste utvecklas i harmoni med sin omvärld. Det är få som politiskt förespråkar ett Europa som ängsligt sluter sig gentemot omvärlden. Risker för en negativ utveckling ligger snarare i frånvaro av medveten politik och frånvaro av politiska visioner. Det är i politisk vilshenhet som det kortsiktiga egenintresset lättare kan göra sig gällande.

Försvarsalliansen NATO växte fram i det tudelade Europa, men får successivt ökad inriktning på säkerhetspolitisk dialog och samarbete med de stater som tidigare stod utanför samarbetet. Partnerskap för fred, i vilket Sverige deltar, är ett uttryck för detta. Det NATO vi ser leda fredsstyrkan IFOR i Bosnien i dag är inte detsamma som före det kalla krigets slut.

Flertalet tidigare medlemmar i Warszawapakten strävar i sökandet efter en ny säkerhetsidentitet efter NATO-medlemskap. I Ryssland höjs röster mot detta. Diskussionen om NATO:s utvidgning befinner sig i gränslandet mellan det gamla och nya sättet att se på säkerheten i Europa.

Varje land måste självt göra sitt säkerhetspolitiska val. För svensk del är det avgörande att det inte skapas nya skiljelinjer i Europa. Förändringar i säkerhetsstrukturen skall leda mot målet: en alleuropeisk säkerhetsgemenskap.

Västalliansen NATO är det främsta uttrycket för USA:s aktiva deltagande i det europeiska säkerhetssamarbetet. En utveckling i inåt-

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

blickande riktning i USA, med ett minskat engagemang för Europa, skulle försvåra byggandet av en ny säkerhetsordning.

Herr talman! När freden nu äntligen kommit till forna Jugoslavien är detta framför allt slutet på ett utsägligt lidande för miljoner människor. Men fortfarande återstår många problem, och vi måste vara beredda på bakslag.

Det krävs nu ett enormt arbete för att återupprätta det civila samhället. Människor får då äntligen chansen att återvända, bygga på nytt och försonas. Det internationella samarbetet i forna Jugoslavien är också en illustration till de nya säkerhetspolitiska villkoren där USA och europeiska länder, däribland Ryssland, samarbetar.

Daytonavtalet har i huvudsak fungerat väl i den första fasen. Konflikten har kylts ned, parterna har separerats. Det är glädjande att den nordiska brigaden spelar en viktig roll i detta. Den mycket komplicerade civila delen av fredsprocessen har också inletts, där människor skall föras samman i en försonings- och läkningsprocess. Denna måste stödjas med samma energi som de militära insatserna. Carl Bildt har regeringens aktiva stöd som samordnare för detta viktiga arbete.

Flyktingar får nu hjälp att återvända. Fria och demokratiska val förbereds, infrastruktur återskapas. Vi kommer inte att spara någon möda för att skapa klarhet om försvunna, om massgravar och om misstänkta krigsförbrytelser. Allt detta är avgörande för att försoningsprocessen inuti varje människa skall kunna fullföljas. Annars riskerar hela befolkningsgrupper att stigmatiseras. Bosnien måste bestå som en fri, mångkulturell och oberoende stat.

Balkan är en del av Europa. Sverige och Norden har tagit och tar fortsättningsvis en god del av ansvaret, både med trupp och för att skapa de grundläggande förutsättningarna för ett civilt samhälle och en bestående fred. Härvidlag måste de politiska ledarna i Balkans länder i handling visa respekt för de normer och värderingar som övriga Europa står för.

De bittra erfarenheterna av konflikten i f.d. Jugoslavien är att Europa och världen måste bli bättre på att förhindra konflikter och humanitära nödsituationer – och när de ändå inträffar kunna agera snabbt.

För att hantera framtida kriser måste vi utveckla samarbetet inom en rad forum. EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik har en allt större betydelse. Västeuropeiska unionen har satt det fredsfrämjande arbetet i fokus. Samarbetet inom Partnerskap för fred och inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE, har unik bredd. OSSE spelar en nydanande roll på det konfliktförebyggande och konflikthanterande området och arbetar på grundval av ett brett säkerhetstänkande. Vi måste också på ett mer konkret sätt kunna bidra till trygga, demokratiska rättssamhällen. Här kan EU, Europarådet och OSSE göra viktiga insatser.

Det europeiska säkerhetsbygget förutsätter nedrustning och rustningskontroll. Avtalet om konventionella rustningar i Europa, CFE, som förhandlats fram inom OSSE mellan tidigare Warszawapakten och NATO, är av stor betydelse för säkerhet och stabilitet i hela Europa.

Regeringen kräver att avtalet efterlevs och verkar för att ytterligare rustningskontrollförhandlingar skall komma till stånd, där också Sverige bör vara en deltagande part.

Herr talman! De baltiska länderna intar en central plats i vår säkerhetspolitik, också i ett vidare europeiskt perspektiv. I den första fasen efter de baltiska ländernas självständighet inriktades våra ansträngningar på att bistå deras strävan att befästa suveräniteten och de demokratiska institutionerna. Att stabilt förankra dessa länder i den europeiska demokratiska gemenskapen, där de hör hemma, står för närvarande i fokus för vårt samarbete.

EU är därvidlag den centrala byggstenen. EU-medlemskapet beror främst på de baltiska ländernas egna ansträngningar, men Sverige kan ge viktiga bidrag. Som granne, vän och EU-medlem kan vi hjälpa till med nödvändig anpassning och förberedelser för EU-inträdet. Parallellt med detta är den svenska politiken inriktad på att inlemma de baltiska länderna i ett nära samarbete tillsammans med övriga Östersjöstater.

Vi kommer att fullfölja våra strävanden att även på andra sätt stärka de baltiska ländernas välstånd och integration. Men detta är en uppgift som är för stor för enbart Sverige eller de nordiska länderna. Det krävs ett uthålligt europeiskt och amerikanskt engagemang för de baltiska länderna.

Den fortsatta utvecklingen i Ryssland är av stor betydelse inte bara för Sverige utan för Europa och det internationella samfundet som helhet. Inom loppet av ett fåtal år har två på varandra följande parlament valts på demokratisk väg. Detta får i sig betraktas som avsevärda framsteg. Ryssland befinner sig nu samtidigt i en fas där reformpolitiken ifrågasätts från olika håll. Det är oundvikligt att den ryska omvandlingen kommer att ta lång tid.

Regeringen utgår ifrån att rörelseriktningen i Ryssland mot fortsatta reformer och nära samarbete med de europeiska samarbetsstrukturerna består. Den svenska politiken i förhållande till Ryssland är konsekvent. Vi eftersträvar ett fördjupat samarbete såväl regionalt, i Östersjöområdet och Barentsområdet, som i bredare internationella sammanhang. Samtidigt ställer vi samma krav på Ryssland som på övriga europeiska demokratiska länder. Rysslands krigföring i Tjetjenien är oacceptabel. Denna kritik kommer vi att föra fram till dess att en politisk lösning på konflikten uppnåtts.

Östersjörådet, i vilket Sverige för närvarande är ordförande, är ett viktigt redskap för det breda regionala samarbete som Sverige eftersträvar i syfte att:

- * stärka möjligheterna till gemensam säkerhet,
- * främja demokratiseringsprocessen i Ryssland,
- * stödja de baltiska staternas och Polens närmande till EU,
- * bidra till ekonomisk utveckling i området och
- * uppmuntra mellanfolkliga kontakter i regionen.

För att ge samarbetet ytterligare politisk energi har statsministern inbjudit samarbetsländernas tio regeringschefer samt EU-kommissionens president och ordförandelandets regeringschef till en konferens i Visby den 3–4 maj i år.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Barentsrådet, där Sverige i höst övertar ordförandeskapet, rör ett strategiskt betydelsefullt område och är viktigt för Rysslands närmande till det europeiska samarbetet.

Det nordiska samarbetet är unikt i sin bredd och folkliga förankring och en modell för regional samverkan. Genom att Sverige och Finland i likhet med Danmark blivit EU-medlemmar har formerna för, men inte betydelsen av, det nordiska samarbetet ändrats.

Herr talman! Målen för Sveriges säkerhetspolitik består, men medlen måste utvecklas utifrån förändringar i vår omvärld. Sveriges militära alliansfrihet, syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde, består.

I rapporten *Vårt globala grannskap* konstateras att militärt våld i ett modernt säkerhetstänkande är legitimt endast under två förutsättningar: som försvar av det egna territoriet eller under FN:s mandat. Detta sätt att se på den militära dimensionen av säkerhet stämmer helt med traditionell svensk politik.

Vi fortsätter att själva ha ansvaret för försvaret av vårt territorium. Däremot har både behovet av och möjligheterna till samverkan på bred bas i fråga om förebyggande diplomati, krishantering och fredsbevarande ökat kraftigt. För oss är det uppgifterna och problemen som står i centrum. Det är på marken, i konkret samarbete för att lösa gemensamma problem, som den djupare samhörigheten uppstår. Sverige deltar aktivt och konstruktivt i detta, såväl i Europa som i andra delar av världen. Det är en central uppgift för vår säkerhetspolitik.

FN har det övergripande ansvaret för internationell fred och säkerhet. Om varje kontinent endast tar ansvar för sitt ökar den gemensamma osäkerheten. Det behövs ett solidariskt deltagande i fredsfrämjande operationer.

Herr talman! Gränsen mellan utrikes- och inrikespolitik blir mindre skarp i en globaliserad miljö. Vi människor är i dag sammanflätade och ömsesidigt beroende av varandra inom nationer och över nationsgränserna. Det räcker inte med en politik för den avgränsade världen – för familjen, nationen eller kontinenten. Vi måste på alla nivåer forma politiken utifrån ett globalt perspektiv. Därför blir utrikespolitikens uppgift i växande grad att tydliggöra sambandet och bygga den politiska och demokratiska bryggan mellan det lokala och det globala.
(Applåder)

Anf. 2 GÖRAN LENNMARKER (m)

Herr talman! Den europeiska unionen spelar en avgörande roll för frihet, fred och välfärd i hela Europa. Det europeiska integrationsarbetet har skapat den hittills mest framgångsrika perioden i Europas historia.

Vi kan för ett ögonblick fundera på hur Europa skulle ha sett ut om EU inte funnits – om det inte funnits något omfattande förpliktande samarbete mellan de europeiska länderna. Förmodligen hade situationen liknat den som rådde under mellankrigstiden. Då fanns det välmenande, men svaga, samsamarbetsinstitutioner. Dessa räckte inte för att förhindra den nationella egoismen. När det uppstod ekonomiska svå-

righeter och när arbetslösheten ökade sökte man sig till trångsynt nationella lösningar. Tullarna höjdes, utländska varor utestängdes, arbetslösheten ökade och tullarna höjdes ytterligare. Strävan efter nationell självförsörjning ledde till ekonomiskt och socialt kaos. Diktatur, förtryck och krig följde.

Detta är historia, men det vore naivt att tro att inte dessa faror hotar också i framtiden. Jag säger detta särskilt till de partier och personer som förespråkar att man inte skall fortsätta det europeiska integrationsarbetet. I dagens tidningar ser vi kartor över olika massgravar på Balkan, som ju faktiskt ligger i Europa. De är inte från medeltiden eller från 1940-talet, utan från 1990-talet. Somliga av dessa massgravar är mindre än ett år gamla. Därför behövs en ständig och kraftfull uppslutning kring det europeiska integrationsarbetet.

Samtidigt riskerar EU:s framgångar att bli dess svaghet. Friheten, freden och välståndet tas för givna, och eftersom EU så framgångsrikt levererat just detta i Västeuropa framstår det som trivialt. Europa skulle bli en mycket mörk och kall världsdel om vi inte hade ett fast organiserat och förpliktande europeiskt samarbete.

När Richard Holbrooke, USA:s biträdande utrikesminister, anklagar Europa och framför allt EU för bristande förmåga att handla i akuta krislägen har han delvis rätt. Det är just därför vi måste se till att den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken blir kraftfullare. Detta för att tidigt kunna ingripa vid spänningar, kriser och konflikter.

Nu handlar det om att bygga upp en i verklig mening gemensam utrikes- och säkerhetspolitik. Vi måste se till att Europas förbannelse – den ständiga splittringen och striderna – upphör. Vi måste se till att länderna tillsammans kan formulera en stark politik för att minska spänningar, för att förebygga konflikter, för att stoppa och hindra kriser i fall de uppstår. Detta är faktiskt den absolut viktigaste uppgiften i det arbete som nu förestår i regeringskonferensen.

Vi Moderater har länge argumenterat för att EU måste bygga upp en kraftfull analysenhet. Detta synsätt verkar nu accepteras. Det är också viktigt att få en mer effektiv beslutsordning. Pudelns kärna i detta avseende är en svår avvägning mellan att verkligen skapa en effektiv utrikes- och säkerhetspolitik och samtidigt hitta en ordning så att ett medlemslands vitala nationella säkerhetsintressen inte träds för när. Detta är inte lätt. Det kommer att bli en svår uppgift. Det viktiga nu är att Sverige konstruktivt tillsammans med övriga medlemsländer deltar i just detta viktiga arbete. Det går inte att omöjliggöra detta genom att kräva enhet tvärs över hela linjen. Dessutom bör EU få möjlighet att utföra de s.k. Petersbergsuppgifterna, men därom råder nog ganska stor enighet.

Herr talman! Om krishantering är svag i EU har man däremot en genomtänkt och långsiktig idé om hur friheten och freden skall stärkas i Europa och Medelhavsområdet. Vi har de tio länderna från Estland i norr till Bulgarien i söder, samt Malta och Cypern, som har ett medlemskapsperspektiv. Länderna öster om dessa erbjuds samarbets- och partnerskapsavtal. Det gäller främst Ukraina och Ryssland, men också andra i det forna Sovjetunionen. Turkiet har just ingått en tullunion

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

med EU. Gentemot kris- och krigsländerna på västra Balkan har EU under Carl Bildts ledning ett stort ansvar för att främja friheten och freden genom att underlätta försoning och bygga det civila samhällets struktur.

EU har en samlad strategi för att bygga upp samarbetet i Medelhavsområdet. Politiskt samarbete, miljö- och rättssäkerhet ingår, liksom strävan att bygga ett frihandelsområde till år 2010. Detta är exempel på den sammanhållna strategin för att främja frihet, fred och stabilitet i hela Europa och i Medelhavsområdet. Häre ligger EU:s styrka. Dess svaghet ligger kanske i den oförmåga att hantera mer akuta kriser och konflikter som ibland visats.

Herr talman! Det finns nu en historisk möjlighet att hela Europa. Att hela det djupa sår som så länge skilde frihetens och välståndets västra del från förtryckets och fattigdomens östra. Vår generations europeiska politiker måste visa samma framsynthet som de som inledde den europeiska integrationen efter andra världskrigets slut.

De nya demokratierna i Central- och Östeuropa skall inte komma med på nåder, som något slags generositet från medlemsstaternas sida. EU är hela Europas projekt – inte bara ett projekt för ett antal länder i västra Europa. Redan i Romfördraget slogs det fast att EU skulle lägga grunden till en allt fastare sammanslutning mellan de europeiska folken. I Romfördraget uppmanas de övriga europeiska folken som bekänner sig till samma ideal att ansluta sig till dessa strävanden.

Denna utgångspunkt är viktig. Många i öst är rädda för att Västeuropa skall svika – att vi för vår bekvämlighets skull skall vända ryggen åt de olyckliga folk som så länge lidit under förtryck och socialism. När detta är sagt måste det samtidigt betonas att det hänger på ansökarländerna själva att snabbt förbereda sig. För att komma med som medlem måste man vara en demokratisk rättsstat där individens och minoriteters rättigheter respekteras. Vi skall komma ihåg att varje ny medlemsstat delar beslutsrätt med de befintliga. De skall faktiskt vara med om att fatta beslut som skall gälla också här i Sverige. Länderna måste också klart och målmedvetet vara på väg mot en marknadsekonomi på den inre marknadens villkor.

De tolv ansökarländerna måste bli medlemmar på sina egna meriter. Detta är särskilt viktigt att understryka. Det handlar inte om ett geopolitiskt betraktelsesätt, där man tar fram kartan och tittar på distansen till Bryssel eller närheten till unionsgränsen och låter det vara avgörande. De tolv skall få medlemskap på sina egna meriter.

De länder som först uppfyller kraven bör enligt moderat uppfattning kunna bli medlemmar redan år 2000. Det är en tidshorisont som uppfattas som snäv och kanske orealistisk. Jag vill då erinra om att många EU-experter i Bryssel och annorstädes så sent som strax före jul 1993, dvs. knappt ett år före inträdet, ansåg att tidpunkten för Sveriges medlemskap, den 1 januari 1995, var helt orealistisk. Om det finns en bestämd politisk vilja, och om landet uppfyller rimliga krav är det alls ingen omöjlighet att ha medlemskap per den 1 januari år 2000.

I debatten kommer nu problemen att sättas i centrum. Det är på sitt sätt naturligt. Vi vet själva att under ansökningstid och förhandlings-

skede kommer just problemen i fokus. Det som man lätt klarar av står möjligtvis i tidningarna en dag, medan problemen ligger kvar i rubriker och i spekulationer.

Det talas ofta om de kostnader för EU som östutvidgningen skall föra med sig. Det är nog sant att det kan uppstå kostnader, särskilt om jordbruks- och regionalpolitiken inte reformeras. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att östutvidgningen ger stora vinster. Det är bra att få in länder som har vitala och snabbväxande ekonomier. Polen t.ex. har med dess tillväxt varit Europas mest snabbväxande land under flera år. Många av länderna har en tillväxt på 4–6 % årligen. Enligt Östekonomiska institutet här i Stockholm är Sverige det land bland de västeuropeiska länderna som för egen del har mest att vinna på en östutvidgning. Det stimulerar och befrämjar nämligen vår egen ekonomi.

Man kan göra kalkyler och räkna på det här sättet. Det centrala är dock någonting annat – nämligen vad alternativet är till en östutvidgning. Vad är alternativet om den stora klyftan består? Kostnaden för detta är naturligtvis lidande, kriser, konflikter och krig. Dessa kostnader är naturligtvis omätbara såväl i mänskligt lidande som i kronor och ören. Vi kan ju bara erinra oss det enorma pris som folken i f.d. Jugoslavien har betalat. Detta har även påverkat Sverige, som ligger i andra ändan av den europeiska kontinenten.

Herr talman! En av regeringen Bildts viktigaste prioriteringar var stödet till Estland, Lettland och Litauen. Under Sveriges medlemskapsförhandlingar krävde vi att frihandeln med dessa länder skulle utsträckas till hela EU. Så skedde också, och redan inom ett halvår från tidpunkten för vårt eget medlemskap slöts Europaavtal med Estland, Lettland och Litauen.

Utan överdrift kan man påstå att regeringen Bildt mycket verksamt bidrog till att bildligt talat flytta de baltiska länderna från f.d. Sovjetunionen till Centraleuropa – en av svensk utrikespolitikens viktigaste bedrifter.

I dag är fyra av Östersjöns nio strandstater medlemmar i EU. Estland, Lettland, Litauen och Polen har Europaavtal och bör samtliga kunna bli medlemmar inom 4–8 år. Med den nionde strandstaten Ryssland finns ett interimsavtal i väntan på det partnerskaps- och samarbetsavtal som skall träda i kraft så småningom.

Östersjön har i århundraden varit i fokus för konflikter och krig, ofta med Sverige inblandat. Det senaste halvsekle har Östersjön varit delad. Taggråden har bildligt talat gått öster om Gotland. Denna Östersjö kan nu blomma upp till ett frihetens och fredens hav där mänskliga kontakter knyts, där handeln blomstrar och där gränserna vittrar bort.

Sverige spelade en viktig roll i samband med de ryska truppernas uttåg ur Estland och Lettland. Många menar att den västliga politiken i denna fråga under detta viktiga skede de facto leddes från Stockholm. Sverige har inte minst mot bakgrund av vår historiska skuld ett särskilt ansvar att stå upp för de baltiska ländernas självständighet och frihet. Den rösten får inte tystna. Tyvärr är det nu angelägnare än någonsin att den svenska regimen står upp och talar ut. Det gäller i Bryssel.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

I Tallinn, Riga och Vilnius skall vårt engagemang höras och kännas. Men än viktigare är att det hörs och känns också i Moskva. Vårt kraftfulla agerande det senaste åren har väckt respekt också där. Tydligheten har inte varit en nackdel utan en fördel därför att principer och engagemang alltid gör intryck.

Jag vill uppmana utrikesministern och regeringen att fullfölja denna höga profil. Sveriges röst får inte tystna.

Herr talman! Den europeiska unionen är kärnan i den civila säkerhetens Europa. Den är viktig, och blir allt viktigare. Men den civila säkerheten måste vila på den militära säkerhetens hårda kärna. Ett land som inte är tryggt i sin existens får svårt att bygga friheten och välståndet. Det är svårt att vara öppen, generös och framtidsinriktad om hoten känns påträngande.

Den militära säkerhetens huvudfråga handlar om att bygga säkerheten, helst med ett demokratiskt och fredligt Ryssland eller i värsta fall mot ett revanschistiskt. I båda fallen krävs under överskådlig tid USA:s närvaro och starka engagemang i Europa.

Den militära säkerheten i Europa är vidare än EU. Den har ett transatlantiskt fundament. Föreställningen att den europeiska unionen skulle bygga den militära säkerheten under de närmaste åren är helt enkelt inte realistisk.

NATO är Västeuropas militära säkerhetsordning. Samarbetet byggs raskt ut. Genom PFF, Partnerskap för fred, har NATO samarbete med alla länder i Europa med undantag av något enstaka. PFF växer fram som ett embryo till en möjlig europeisk säkerhetsordning. Även OSSE, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, har viktiga uppgifter i den europeiska säkerheten.

NATO har valt strategin *Membership and Partnership* – medlemskap för Centraleuropa och partnerskap för Ryssland. Det handlar om en svår balansgång. Länderna öster om EU och väster om Ryssland känner en stigande nervositet i takt med att retoriken i Moskva hårdnar. Medlemskap i NATO ses som garanten för den nyvunna friheten och den nationella självständigheten.

För NATO finns den moraliska skyldigheten att inte vända dessa länder ryggen. I Central- och Östeuropa är misstänksamheten stor. Man minns München och Jaltas prisgivande av Östeuropa.

Även om NATO är en strikt försvarsallians vars garantier enbart gäller vid angrepp inses lätt att Ryssland inte får ges känslan av att vara inringat och utsatt för hot. Därför gäller det att partnerskapet byggs.

Under dessa förutsättningar kommer det NATO som utvidgas att kunna bidra till att öka den politiska stabiliteten i Europa. Det är också en fördel för Sverige.

Från svensk sida är det viktigt att betona att medlemskap i NATO är en fråga för organisationens medlemsstater och ansökarlandet. Varje stat har rätt att själv besluta om sin säkerhetspolitik.

Det behöver byggas en europeisk freds- och säkerhetsordning. Men för att kunna bevara freden måste en sådan kunna garantera säkerheten för små länder som saknar resurser att med egna medel försvara sitt nationella oberoende. En freds- och säkerhetsordning måste därmed ha

kraft att lösa sina uppgifter. Den måste också bygga på andra principer än vad som var fallet under det kalla kriget.

Det handlar inte om en fred hur som helst, utan om frihetens fred. Det lugn och den stabilitet som KGB och Gulag skänkte får aldrig accepteras. En gemensam säkerhet på dessa gamla premisser måste bestämt avvisas.

Sverige kan inte dra sig undan detta arbete. Som riksdagen uttalat är det viktigt att Sverige främjar framväxten av en europeisk freds- och säkerhetsordning.

Herr talman! Utvecklingen i Ryssland inger oro. De rödbruna krafternas frammarsch och deras ofta skrämmande retorik skapar oro inte bara i grannländerna och i väst utan kanske än mer i Ryssland självt. Demokraterna i Ryssland är mycket bekymrade inte bara för de ekonomiska reformerna utan även för att demokratins fortbestånd och den fredliga utvecklingen kan sättas i fråga.

Det finns de som ser Tjetjenienkriget som ett slags förövning inför vad som kan komma att ske i det s.k. nära utlandet.

Presidentvalets slutomgång i juni kan mycket väl bli en uppgörelse inom det rödbruna blocket – kommunistledaren Zjuganov mot fascistledaren Zjirinovskij.

I det läget gäller det att vara tydlig från svensk och europeisk sida. Det gäller att markera det självklara stödet både för ett demokratiskt och fredligt Ryssland och för det ryska folkets strävan att bygga välståndet. Handel och bistånd är viktiga för detta. Men samtidigt måste varje försök till hot eller orättfärdig påverkan mot grannländerna fördömas. Våldsamt retorik, hot om inmarsch och repressalier befrämjar oro och instabilitet.

Detta gäller inom parentes även Kina och dess relation till den demokratiska delen av Kina.

Mot bakgrund av denna händelseutveckling vore det nu klokt om regeringen valde att fullfölja det försvarsbeslut som fattades 1992. Det fattades när det kalla kriget var slut och när den säkerhetspolitiska situationen snarare såg ljusare ut än i dag.

Finland och Norge har liksom Sverige hittills valt att hålla uppe satsningarna på försvaret. Den säkerhetspolitiska situationen här i nordliga Europa har inte på samma sätt som i Centraleuropa givit en gynnsammare säkerhetspolitisk situation.

I detta läge, när utvecklingen är osäker, är det klokt att fullfölja den linje som inleddes till följd av detta beslut.

Herr talman! Jag har valt att betona några punkter. Andra moderater kommer senare under debatten att ta upp de punkter som jag inte har haft tid att beröra här.

Anf. 3 HELENA NILSSON (c)

Herr talman! När riksdagen för knappt ett år sedan samlades till utrikespolitisk debatt dominerade tre teman. Det blodiga kriget i Bosnien, Sverige som nybliven EU-medlem och striden om uttolkningen av vår säkerhetspolitiska doktrin. Denna träta fick för övrigt Centerpartiet att kräva partiledaröverläggningar om säkerhetspolitiken - ett krav som

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

regeringen efterföljde. Som ljudkuliss till dispyten om vår säkerhetspolitiska doktrin återfanns också kavitationsljud från ubåt blandat med ljud från simmande mink.

När riksdagen i dag åter samlas till utrikespolitisk debatt har mycket förändrats. Överenskommelsen om fred, Daytonavtalet, har skapat de nödvändiga förutsättningarna för fred i ett krigshärjat Bosnien-Hercegovina. Implementeringsstyrkan IFOR och världssamfundets insatser för uppbyggnad av det civila samhället är handfasta exempel på att omvärlden bryr sig om de utsatta människorna. Vårt lands medborgare har anledning att känna stolthet över de insatser som Sverige bidragit med för att skapa fred i det forna Jugoslavien. Vi har ställt trupp till FN:s och NATO:s förfogande i Bosnien-Hercegovina, i Makedonien och Kroatien. Soldaterna och de förband som tjänstgjort där har rönt stor uppskattning inom FN, bland kolleger från NATO-förbanden och från en hårt prövad civilbefolkning. Det är en uppskattning som vi här i Sveriges riksdag fullt ut delar.

Men jag vill också påminna om att vi bidrar på annat sätt. Sverige har gett över en miljard kronor i humanitär hjälp. Därutöver har vi gett stöd till demokrati- och försoningsinsatser och till återuppbyggnad. Närmare 80 000 flyktingar från det f.d. Jugoslavien har fått en trygg fristad i Sverige.

Fred byggs sakta och tålmodigt upp. Vi kommer att få räkna med bakslag. Även om de olika parterna i konflikten - och då särskilt de ledande företrädarna - uppriktigt söker fredens väg framstår det som orealistiskt att sätta en ettårsgräns för omvärldens engagemang. Världssamfundet måste ha tålmod. Svårartade cancersvulster kräver en uthållig behandling. Vi måste betänka att hatets ständigt växande svulst måste ersättas av tilltrons och respektens friskhet. Dödsfiender skall kunna leva som goda grannar. Att bygga upp tar oändligt mycket längre tid än att rasera.

Herr talman! Sverige bör efter ett år som EU-medlem känna stolthet och tillförsikt. Genom EU-medlemskapet har vårt land tillsammans med fjorton andra länder tagit på sig den stora utmaningen att lyfta samarbetet upp till en alleuropeisk nivå. Det kräver en utvidgning av samarbetet till i princip dubbelt så många länder som i dag. Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tjeckien, Slovakien, Ungern, Slovenien, Rumänien, Bulgarien, Cypern och Malta eftersträvar samtliga aktivt ett EU-medlemskap.

Dessutom bygger EU kontinuerligt vidare på samarbetsvägen med Ryssland, Norge, Island och inte minst med de andra länderna runt Medelhavet. Det finns få saker som gör mig personligen mer upprörd än antydningar om att EU är en rikemansklubb med taggtrådsgränser mot omvärlden.

Visserligen finns mer att önska vad gäller handelsliberalisering och sänkta tullar, men EU är trots allt motorn för samarbete i Europa och ytterst viktigt för vårt samarbete med resten av världen.

Jag anser att EU-medlemskapet har blivit ett lyft och en framgång för Sverige. På det positiva kontot vill jag placera samarbetet inom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken. Det är mycket tack vare

EU:s brobyggargränningar över Medelhavet och Östersjön som Sveriges säkerhetspolitiska läge förbättrats. Ett intensivt samarbete skapar nämligen positiva beroenden.

Samarbets- och handelsavtalet mellan EU och Ryssland är en del av en större strategi för att långsiktigt knyta Ryssland till den europeiska gemenskapen. När Centerpartiet beslutade att förespråka ett svenskt EU-medlemskap var det med utgångspunkten att samarbete är bättre än isolering. Vi valde EU för fredens, säkerhetens, miljöns och jobbens skull – billigare mat var däremot inget vägande skäl. Det som uppenbarligen – historiskt och i framtiden – är bra för resten av Europa är värdefullt och nödvändigt också för Sverige.

Det finns dock ett smolk i bägaren. EU har ingått en tullunion med Turkiet. I Turkiet sitter många fångslade för sina åsikters skull, däribland fyra parlamentariker. Jag vill att utrikesministern med några ord i något av de kommande anförandena berör vad Sverige inom EU kommer att göra för att ställa krav på mänskliga rättigheter i Turkiet.

Herr talman! Det finns en föreställning om att vi i Sverige inte tillåter oss att diskutera säkerhetspolitik öppet och oförväget. Det beslut om etapp 1 av försvarsbeslutet som riksdagen fattade den 6 december föregicks av en mycket frisk och frejdig debatt. När realbehandlingen sedan började i det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet gick det att åstadkomma en samsyn kring vad som främjar säkerheten för vårt land och dess invånare. De som sökt avfärda vår militära alliansfrihet som förlegad har inte vunnit någon som helst framgång. Militär alliansfrihet är även framgent det förhållningssätt som bäst tillgodoser svenska säkerhetspolitiska intressen.

Vårens arbete i den återupplivade Försvarsberedningen kommer av naturliga skäl framför allt att präglas av utvecklingen i Ryssland. Genom osäkerhet råder om fullföljandet av det s.k. CFE-avtalet och huruvida den ryska Duman över huvud taget kommer att godkänna Start 2-avtalet. I uppladdningen inför det ryska presidentvalet i juni har frostigheten i tonfallet otvivelaktigt ökat. Det välkända fenomenet att driva inrikes utrikespolitik är gångbart även i Ryssland.

Det finns anledning att känna viss oro inför den stapplande reformpolitiken. Vi kanske underskattade de problem som en omvandling av det ryska samhället innebär. Jag delar trots allt utrikesministerns bedömning att rörelseriktningen består.

Sveriges handlande kräver, som utrikesministern också påpekar, konsekvens i agerandet. Det skall inte råda något tvivel om att Sverige kräver och förväntar sig att Ryssland följer ingångna avtal. Vi accepterar inte de metoder som regimen valt för att söka kväsa konflikten i Tjetjenien eller hur man hanterade gisslansituationen i Pervomajskoje.

Samtidigt finns det behov av att avmystifiera vårt grannland Ryssland. Centerpartiet delar regeringens strävan till fördjupat samarbete med Ryssland – bilateralt, runt Östersjön, i Barentsregionen och inte minst inom ramen för EU-samarbetet. Sverige måste fortsatt ha en framträdande roll i EU:s arbete med att utveckla en gemensam säkerhetsskapande politik för Östersjöområdet och i Barentsregionen.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Från Centerpartiets sida vill vi också särskilt betona det förtroendeskapande samarbetet mellan kommuner, regioner, folkrörelser och föreningar i Sverige och Ryssland. Barentssamarbetet är uppbyggt på detta sätt. Med anledning av att Sverige i höst övertar ordförandeskapet för Barentsrådet vill jag fråga utrikesministern: På vilket sätt avser regeringen att stödja det svenska ordförandeskapet i Barentsrådet?

Herr talman! Centerpartiet anser att ett säkerhetspolitiskt samarbete med en alleuropeisk karaktär är avgörande för Europas framtid. Det långsiktiga målet är gemensam säkerhet byggd på en europeisk fredsordning. Tvivelsutan finns det i den europeiska säkerhetsarkitekturen flera byggstenar för ett säkrare Europa.

Politiskt är EU den oomtvistade motorn. Utvidgningen av EU österut är en utmaning större än någon annan – mångdubbelt viktigare än EMU:s tredje steg. Europarådet – nyligen förstärkt med Ryssland – har stor moralisk betydelse som skyddsnet för Europas medborgare. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE, har som utrikesministern framhåller ett betydande säkerhetspolitiskt värde.

På det militära området önskar Centerpartiet se ett fortsatt förtroendefullt samarbete inom ramen för Partnerskap för fred. Grundläggande för en vision om gemensam säkerhet måste vara att i det korta perspektivet förhindra en ny permanent delning av Europa.

I likhet med många andra EU-länder håller Sverige på att omdefiniera sin syn på begreppet säkerhet. Ett vidgat säkerhetsbegrepp omfattar exempelvis gränsöverskridande hot som storskaliga miljöolyckor, haverier eller störning av infrastruktur, omfattande flyktingströmmar m.m.

I vår globala värld råder gemensam utsatthet. Samarbete för att minska dessa problem är också en del av gemensam säkerhet. Slutligen är internationell samverkan i humanitära insatser, krishantering och fredsfrämjande aktioner kanske den mest närliggande komponenten för gemensam säkerhet. IFOR-styrkan i Bosnien är ett exempel på att det går.

Centerpartiet vill se OSSE i rollen som koordinator och ansvarig för fredsfrämjande insatser. OSSE är det enda europeiska forum där USA och Ryssland naturligt möts. Jag ser däremot inga hinder för att EU:s medlemsländer förbereder och tränar för ett gemensamt agerande i sådana uppdrag på samma sätt som Sverige samverkar i nordiska enheter i det forna Jugoslavien.

Centerpartiet eftersträvar en klarare uppdelning i det europeiska samarbetet mellan fredsfrämjande uppgifter och militära säkerhetsgarantier. Det talar för att banden inte bör stärkas generellt mellan EU och VEU som ett resultat av regeringskonferensen som snart skall påbörjas.

Centerpartiet anser att två villkor måste vara uppfyllda för att Sverige skall kunna acceptera att EU, snarare än VEU, utvecklar förmågan att delta i fredsfrämjande och humanitära uppgifter i enlighet med VEU:s Petersbergsdeklaration. För det första skall gemensamma fredsfrämjande styrkor inom EU enbart kunna agera på mandat av FN eller

OSSE. För det andra skall valet att delta göras med nationella beslut i varje enskilt fall.

NATO är och bör i det korta perspektivet vara den enda organisation som förmår ge ömsesidiga säkerhetsgarantier. Det isolerade europeiska spåret genom VEU eller EU är ett uppenbart stickspår. EU har alltså ett säkerhetspolitiskt intresse av Förenta staternas närvaro och delaktighet i den europeiska utvecklingen. Det gäller såväl i samarbetet inom OSSE som inom NATO.

Vad gäller NATO:s framtid finns för Sveriges del inte något intresse av vare sig medlemskap eller att NATO:s europeiska medlemsländer ställs utan stöd från USA. En utvidgning av NATO skall ske på ett sätt som främjar den gemensamma säkerheten.

Herr talman! Det globala samarbetet står inför andra utmaningar av närmast oöverskådliga mått. Miljöproblemen framstår alltmer som en global fråga med kraft att på sikt hota mänsklighetens existensmöjligheter.

När World Watch Institute häromdagen här i Stockholm presenterade sin rapport om tillståndet i världen gavs många exempel på hur vi människor är i färd med att flytta naturgrundlagarna mot de yttersta gränserna för vad vår biosfär tål. Försurningsproblem, klimatgaser, brist på rent vatten och en accelererande jordförstöring hotar själva grundvalarna för människors försörjning. Världens befolkning växer med 88 miljoner människor årligen. Trösklarna överskrids för vad jordens ekosystem uthålligt förmår producera. Lester R. Brown från World Watch Institute konstaterar att livsmedelskrisen knackar på dörren.

Enkla fakta belyser försörjningsproblemen. Sedan 1950-talet har jordens befolkning fördubblats, behovet av spannmål och kött har blivit tre gånger så stort och efterfrågan på fisk och skaldjur har ökat fyra gånger. För de skogliga resurserna gäller att efterfrågan på virke fördubblats, på ved tredubblats och på papper sexdubblats – allt detta jämfört med förhållandena på 1950-talet.

Detta skall jämföras med tillgångarna på åkermark, fiskevatten och skogsarealer. Avskogningen fortsätter i Sydostasien, Afrika och Sydamerika på grund av att efterfrågan är mycket större än den uthålliga avkastningen. Spannmålsförråden minskar, och jordbruksarealerna fortsätter att minska.

Lester R. Brown konstaterar att fångsterna nu minskar i 13 av världens 15 viktigaste fiskevatten. Antalet fiskekrig är nu årligen fler än de sammantaget var under 1800-talet.

Det är uppenbart för var och en att krig om resurserna inte är en väg att lösa våra allvarliga globala problem. De kan inte heller lösas av enskilda länder var för sig, utan vi behöver ett kraftfullt världsomfattande samarbete. Jag är därför förvånad över att utrikesministern i dag inte har med de globala försörjningsproblemen i sin deklaration. I visionerna om framtiden för FN saknas nästan detta perspektiv. Vi håller kanske på att förlora det goda renommé vi erhöi i samband med Rio-konferensen.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Vi i Centerpartiet är uppriktigt bekymrade. Den nuvarande regeringen var med vid stafettväxlingen men verkar nu ha tappat både stafettpippen och orienteringen. Jag vill därför fråga utrikesministern: Saknar regeringen idéer till åtgärder för miljöarbetet inom FN? Var finns det globala engagemanget för hållbar utveckling?

Det är en låg prioritering av miljöfrågorna i FN-systemet. Det säkerhetsråd som finns i dag klarar inte av att hantera dessa frågor. Ett råd för hållbar utveckling skulle ge världssamfundet förbättrade möjligheter att hantera de globala miljömässiga hoten mot mänskligheten. Det är ingen hemlighet att Centerpartiet anser att FN skall inrätta ett sådant råd för hållbar utveckling. Vi anser också att vi har fått fler argument genom World Watch Institutes rapport, som visar att tillståndet är mycket allvarligt när det gäller den globala situationen.

Anf. 4 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)

Herr talman! När regeringens deklaration förr i tiden högtidligen lästes upp av kungen, i det s.k. trontalet, löd ofta öppningsraderna: ”Sveriges förhållande till främmande makter är gott.” Så skulle mycket väl även årets deklaration ha kunnat inledas. Vi bor i ett fredligt och tryggt land. Krig och ofred finns på andra håll i vår värld, inte runt våra gränser.

När jag i söndags tog en skön promenad i det strålande vintervädret i min vackra hemstad Norrköping passerade jag Albrektssalen, en samlingshall som för bara någon vecka sedan troligtvis var helt okänd för er som bor utanför Norrköping. Men det är den inte längre. För drygt en vecka sedan vrålade 700 skinheads och andra nazister och fascister slagord just i Albrektssalen. Mellan väggarna ekade ”arisk stat – judehat” och ”Sieg Heil, Sieg Heil”. Albrektssalen i Norrköping blev över en natt känd, och det i ett sammanhang som väcker avsky.

180 poliser var inkallade för att se till att nazistmötet kunde hållas och att allt gick lugnt till väga. Många har haft synpunkter på polisens agerande. Eventuellt tänkte några, som via sin TV såg nazisthälsningarna, hakkorsflaggorna och hörde slagorden, på Ulf Lundells berömda sång som börjar med orden: ”Du kanske säger Norrköping, det är en jävla stad.”

Förknippa för all del inte Norrköping som stad med vad som hände denna lördagskväll i Albrektssalen, utan minns hellre fortsättningen på Ulf Lundells text, där han i nästa rad sjunger: ”Då har du aldrig gått på stadens Södra Promenad.” Det är en hyllningssång till en fin stad, som under en februarilördag chockades av skrämmande nazister med hakkorsflaggor i händerna.

Det är nästan ofattbart att vi i svenska städer år 1996 får uppleva nazistmöten av detta slag. Vi får inte rycka på axlarna och invägga oss i tron att det bara är fråga om en liten, vilsen extremgrupp som njuter av att provocera. Nej – vi måste reagera starkt.

Sverige anses av internationella bedömare vara det land i Västeuropa, vid sidan av Tyskland, där nazister är mest aktiva. Det är här, inom våra gränser, som nazister från olika länder planerar och genom-

för sina nazistmöten. Detta måste stoppas i tid, annars kan det växa och så småningom bli okontrollerbart. Vi har sett och upplevt det förr.

Jag vill därför fråga utrikesministern vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att förhindra sådant som hände i Norrköping så att vi slipper få uppleva något dylikt igen. Finns det några planer eller några tankar?

Innan jag tog den där söndagspromenaden hade jag hunnit läsa morgontidningarna. Där fanns några rubriker som jag vill citera.

”IRA-bomb bröt vapenvilan.” Det hela illustrerades med en bild av förödelsen som bomben åstadkommit i Docklands i östra London.

”Flyktingläger i Zaire stängs.” Vi ser samma rubrik i dagens tidning.

”Vänsterfolk dödade i Turkiet.”

”Bosnienserber bryter med Nato.”

I dagens tidning kan vi läsa bl.a. följande rubriker:

”FN nära bankrutt. Budgeten måste bantas efter budgetunderskott på tre miljarder.”

”Höjd beredskap på Taiwan.”

Jag skall återkomma till dessa två rubriker litet senare.

Som sagt var, bor vi i ett lugnt hörn av vår värld. Men vad framtiden har i sitt sköte vet vi inte; det kan vi enbart spekulera över och förhoppningsvis dra de rätta slutsatserna samt försöka genomföra det vi tror kan föra oss in mot en fredlig utveckling. Ty utan fred blir det ingen utveckling. Vi känner alla förtvivlan och maktlöshet när vi via rubriker och TV-skärmar tar del av krig och förintelse, tortyr och flyktingströmmar, hunger och svält. Men känslan av maktlöshet får inte förlama oss. Alla goda krafter måste samverka för en bättre framtid; en bättre värld för kommande generationer.

Herr talman! Politiken är ofta alltför kortsiktig. Det är nu vi planerar för den värld våra barn och barnbarn skall växa upp i och framleva sina liv i. Vi som hunnit bli mor- och farföräldrar stannar kanske på ett speciellt sätt upp inför detta perspektiv.

Som exempel tar jag mitt eget barnbarn Alexander. Om han blir lika gammal som jag är i dag har tiden runnit i väg till år 2050. Då har jordens befolkning för länge sedan fördubblats, med den takt i befolkningsökningen vi har i dag. Då skall dubbelt så många kunna äta sig mätta – något som vår värld inte klarar av i dag, med dagens befolkningssiffra.

Och blir Alexander lika gammal som min mor skall han skriva årtal 2080 när han kvitterar ut sin pension. År 2080 skall han förhoppningsvis kunna leva i en fredlig värld, andas frisk luft, äta sig mätt och bada i rent Östersjövatten. Det är detta tidsperspektiv vi skall ha när vi nu planerar inför framtiden. År 2080 kan tyckas vara ett långt perspektiv, men vi sätter upp dagordningen nu.

Det är därför det är så oroväckande att det internationella solidaritetsarbetet får allt svårare att hävda sig. FN brottas med ekonomiska svårigheter på grund av dålig betalningsmoral bland sina medlemmar, där USA står i skamvrån med alla sina stora skulder till FN.

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Och här hemma i Sverige har regeringen frusit biståndsbudgeten fram till 1998. Det innebär, att för varje år som går sjunker biståndets andel av BNP. I dag ligger det på ca 0,87 %, dvs. långt från det enprocentsmål utrikesministern talat om här i dag. Och värre blir det fram till 1998. Kanske även Sverige då får svårigheter att nå upp till de 0,7 % som är FN:s krav på sina medlemmar.

Jag vill därför fråga utrikesministern: Är det inte dags att ändra på detta nu och redan i den budget som läggs fram i september vända trenden och låta ord bli handling? Då skulle krystade deklARATIONER om enprocentsmål inte låta så tomma. I stället skulle solidariteten och trovärdigheten öka.

Herr talman! Jag gav tidigare exempel på tidningsrubriker som visar hur människan misslyckas med att leva i fred och harmoni. Är då bilden så mörk som rubrikerna basunerar ut?

Nej, det finns naturligtvis hoppningivande tecken också. Ett sådant är det pågående EU-arbetet och EU:s utvidgningsmöjligheter för att åstadkomma mer av samarbete och mindre av konfrontation. Och även här är det viktigt att vi ser de möjligheter som erbjuds insatta i ett längre historiskt perspektiv.

För inte alltför många hundra år sedan utkämpade östgötar, västgötar, smålänningar och dalkarlar blodiga krig och bataljer med varandra, ända tills de fann att det var ett dåligt sätt att lösa gemensamma tvister och problem. Bättre var att tala med varandra. Så småningom blev Sverige ett land. Men krigen fortsatte, nu med våra nordiska grannländer, ända tills vi fann att det var bättre att bryta ner gränserna mellan våra länder för att kunna resa fritt utan pass, studera och arbeta hos varandra och umgås och lära av varandra. Utbyte skapade, och skapar i dag, förståelse och respekt.

Nu har vi gått vidare in i Europa. Vi bryter ner gränserna och skapar kontakt på olika plan – ekonomiskt, politiskt och kulturellt – allt i akt och mening att öka kontakterna och säkra en fredlig utveckling. Vi går vidare med utvidgning av EU öster och söder ut. Baltikums länder liksom länder i Öst- och Centraleuropa vill in i gemenskapen.

Det är i detta historiska perspektiv vi skall se utvecklingen, och det är vi som lever nu som har den historiska uppgiften att gå vidare i detta fredsarbete.

Det har förvånat mig länge, och det förvånar mig i dag också, att det finns partier som Vänsterpartiet och Miljöpartiet som inte fullt ut och helhjärtat vill gå in i detta arbete utan i stället är motsträvare.

Herr talman! ”Regeringen vill göra de närmaste åren till en kraftsamling inom EU-samarbetet för att kunna välkomna nya medlemmar.” Så formulerade sig utrikesministern i deklARATIONEN. Det är bra att ministern så tydligt markerar denna ambition. Jag noterar också med tillfredsställelse utrikesministerns öppenhet vad gäller begreppet ”vår gemensamma säkerhet”. Jag citerar: ”Diskussionen om NATO:s utvidgning befinner sig i gränslandet mellan det gamla och det nya sättet att se på säkerhet i Europa”.

Ja, så formulerar sig ministern i dag. Men för mindre än ett år sedan var det omöjligt att få gehör för att denna diskussion skulle kunna få

föras i Försvarsberedningen. Och i dag leder NATO fredsstyrkan IFOR i Bosnien, där vi också har svensk medverkan. Förändringen har gått fort, och regeringen har snabbt anpassat sig i efterhand. Varför detta tövande? Varför denna senfärdighet?

Herr talman! Demokratien är det enda styrelseskick som ger utrymme för den mänskliga skaparkraft som är nödvändig om den fattiga världen skall kunna utvecklas. Det är den enda samhällsordning som skänker människan värdighet. I ett land som präglas av politisk frihet frigörs kraft för sociala förändringar och ekonomisk utveckling. Demokratien är det enda styrelseskick som ger möjlighet att lösa konflikter med fredliga medel.

Hade det funnits demokratiska traditioner i Rwanda och Burundi skulle miljoner människor sluppet fly och slaktas. Det var i bägge fallen en oförmåga hos landets elit att acceptera demokratins yttersta konsekvens – risken att förlora makten – som ledde till det fruktansvärda blodbad som ägde rum i Rwanda och som fortfarande utgör ett påtagligt hot i Burundi i dag.

Hade demokrati och mänskliga rättigheter fått prägla länder som Iran, Irak, Kina, Kuba, Nordkorea osv. – listan kan göras mycket lång – skulle människor från dessa länder inte befinna sig på flykt från sina hem. Ca 50 miljoner människor är i dag på flykt inom eller utom sina länder därför att deras länder inte är demokratiska och inte respekterar mänskliga rättigheter. Bl.a. just därför är demokratiarbetet vår tids största utmaning.

Kina är ett land där demokratin ännu inte fått någon chans och ett land från vilket vi får ständiga rapporter om brott mot mänskliga rättigheter. Många av oss har på våra näthinnor de förskräckliga bilderna från barnhemmen. Samtidigt ämnar Taiwan gå till val nu den 23 mars för att i demokratiska val välja sin president. Kina hotar i dag med vapenskrammel, och vi har fått en mycket osäker situation därför att demokratiska val skall hållas i Taiwan. Det är en helt absurd situation, kan man tycka.

Jag skulle vilja avsluta med en fråga på det temat till utrikesministern. Det skulle vara intressant att höra svaret. På vilket sätt tänker regeringen markera Sveriges stöd för den demokrati som nu etableras i Taiwan?

Anf. 5 EVA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Fru utrikesminister och ärade åhörare och tittare! När riksdagen i dag debatterar den svenska utrikespolitiken är det ingen lätt uppgift. Världen är så stor, så stor. Ju mer man ser av världen och ju mer kunskaper och erfarenhet man får, desto mer komplicerade blir sambanden och desto svårare är det att se de enkla lösningarna.

När vi i dag diskuterar utrikespolitiken kan vi välja att gå tillbaka och granska vad som har skett under det senaste året för att i backspeglarna kunna bedöma framsteg och bakslag vad gäller demokrati, ekonomisk utveckling och rättvisa. Men vi kan också välja att se framåt och se vad vi kan göra med våra begränsade resurser. Jag tror att vi måste göra både-och.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

När vi för ett år sedan diskuterade utrikespolitiken här i kammaren var världsläget i många avseenden betydligt dystrare än i dag.

Kriget i f.d. Jugoslavien är i någon mån avslutat. Vi har ett fredsavtal och en vilja, om än bräcklig, till försoning och utveckling i f.d. Jugoslavien.

Vi har nyligen haft demokratiska val i Palestina och installation av president Arafat. Valen bedöms av många som en stor framgång för demokratin i Palestina och i Mellanöstern, men också för alla fredsälskande folk.

Vi har valet i Algeriet, som många misstänkte var på väg mot katastrof och blodbad, men som ändå kunde genomföras, och en demokratiskt vald president har nu tillträtt.

Vi har ett mindre uppmärksammat val i Guatemala, som kanske inte var lika spektakulärt. Guatemala är ett av världens fattigaste länder. Majoriteten av landets befolkning består av fattiga småbrukande indianer, *indigenas*, som förtryckts under århundraden. Förhoppningsvis är den svartaste epoken i landets historia nu passerad, och en demokratisk utveckling har påbörjats.

IDEA, Institutet för demokrati och valstöd, har nu kommit i gång med 15 medlemsländer. Det kommer sannolikt också att kunna spela en mycket positiv roll när det gäller att stärka demokratiska institutioner och bidra till att länder som saknar demokratisk tradition kan bygga upp detta.

Vi har, inte att förglömma, sett slutet på Frankrikes kärnvapenprov.

Vi har Sydafrika som stabiliseras som demokrati.

Men vi har en tendens att skönmåla och vilja visa upp de positiva exemplen. Vi vet att våldet fortsätter i Sydafrika. Vi vet att bosnienserbarna inte accepterat delar av fredsöverenskommelsen.

Jag tror att vi behöver ha dessa positiva exempel, som visar att det faktiskt är möjligt att berg förflyttas. Men det är farligt att blunda och inte vilja se problemen.

Utrikesministern har i sitt anförande inledningsvis pekat på hur motsägelsefull utvecklingen i världen är: demokratins framsteg och minskade militärbudgetar å ena sidan, de ökade väpnade konflikterna och sociala klyftorna å andra sidan.

Jag vill inledningsvis peka på det motsägelsefulla i svensk utrikespolitik. Sverige har ett dubbelt ansikte. Å ena sidan är vi mycket aktiva i internationell nedrustning och har fortfarande ett gott anseende i fattiga länder, men vi har å andra sidan den svenska vapenexporten, vi har en försvarsminister som får omkring som en handelsresande i korta varor. Jag undrar: Är det detta som är Sveriges bidrag till konfliktförebyggande insatser? Nu försöker vi sälja JAS-plan till Ungern. Är det just ett högteknologiskt flygvapen som Ungern behöver i dag? Vi har följdleveranser till Indonesien av vapenmateriel. Vi har en flyktingpolitik som går ut på att ta så litet ansvar som möjligt och en minister som snarare är en avvísningsminister. Vi har de upprepade kränkningarna av Barnkonventionen. Vi har ett invandrarverk som inte ens vill ta emot de kvotflyktingar som man fått pengar för.

Utrikesministern tar upp den viktiga uppgift som värnandet av mänskliga rättigheter utgör. Men värdet av ett åtagande blir inte särskilt stort när regeringen inte vill konkretisera det mer än vad utrikesministern sade i sitt anförande. Dessutom vet vi att intresset för mänskliga rättigheter i en hel del konkreta fall får stå tillbaka för viktiga handelsintressen. Vi har exemplet med Turkiet, som andra varit inne på. Man har nu accepterat tullunionen mellan Turkiet och EU, trots att det är allvarliga och upprepade kränkningar av mänskliga rättigheter i Turkiet. Exempelvis befinner sig Leyla Zana fortfarande i fängelse, liksom många andra parlamentariker. Ett annat exempel är Ryssland, som accepterats i Europarådet trots att skälet till att ansökan avslogs förra året var Tjetjenienkriget. I dag har den konflikten trappats upp.

Vad gäller demokrati måste man se både till det formella och till det konkreta innehållet. Formell demokrati kan utgöra steg på vägen, men det är otillräckligt. I de öst- och centraleuropeiska länderna, som nu har sluppit kommunismens diktatur, gör kampen för överlevnad, mot mafia och för en bra miljö i dag att värdet av demokratiska reformer inte är särskilt högt för många invånare.

Situationen är liknande i en rad andra länder som Peru, Colombia, Pakistan, Kina, Indonesien, Iran – listan kan göras lång. Vi kan nämna de olösta konflikter i världen som består sedan många år – Östtimor, Västra Sahara, Cypern, Kashmir, Sri Lanka osv. Mer om detta och om kränkningar av de mänskliga rättigheterna och vad som kan göras kommer senare i Björn Samuelsons inlägg.

Jag måste passa på att fråga vad regeringen gör aktivt i dessa frågor. I Norge har man haft förhandlingar med regeringen och gerillan i Guatemala. Nu ser det ut som att man kommer fram till ett fredsfördrag. Man är också mycket aktiv vad gäller kontakter med Colombia. Utifrån lyckade förhandlingar i Mellanöstern har Norge vid upprepade tillfällen ombetts att ta nya medlaruppdrag. Många norska kamrater tycker att de inte klarar av att göra mer. Varför har inte Sverige en mer aktiv roll här?

Herr talman! Sverige har en hedrande historia av arbete för internationell nedrustning. Vi kan vara stolta över att våra föräldrars generation, framför allt kvinnorna, såg till att Sverige aldrig skaffade kärnvapen när frågan var aktuell under 1950- och 1960-talet. De svenska protesterna mot Kinas och Frankrikes kärnvapenprov under den senaste tiden har varit omfattande. Men det räcker inte med att tala om, som regeringen gör, att det borde kunna nås en överenskommelse om att totalt avskaffa kärnvapen inom 10–15 år. Sverige måste ställa krav på att det görs och att det görs nu. Sverige måste också agera direkt gentemot kärnvapenstaterna i Europa – England, Frankrike och Israel, där ju utrikesministern nyligen var på besök.

Det finns inslag i regeringens arbete som överraskar. Vid ett seminarium i måndags vid Olof Palme-Centrum tog utrikesministern upp frågan om en kärnvapenfri zon i Norden och menade att den var föråldrad. Hur då föråldrad? Visst är det möjligt att fortfarande driva både detta krav i vårt närområde och kravet på provstoppsavtal, som är lika väsentligt.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Utrikesministern talar om Sveriges insatser för ett internationellt totalförbud mot antipersonella minor. Sverige ger betydande bidrag till minröjning. Men inte ett ord nämner hon om de svenska minor som fortfarande finns kvar inom svenska försvaret. Vi vet att Försvarsdepartementet har att utreda frågan. Vi har upprepade gånger frågat när den utredningen kommer. I den här frågan måste ändå försvarsministern och utrikesministern ha en gemensam hållning. För vår trovärdighets skull måste den hållningen vara att omedelbart avskaffa svenska minor i det svenska försvaret.

Utrikesministern talar om legitimiteten och behovet av militär säkerhet. Under århundraden tycks världen ha styrts utifrån det klassiska romerska uttrycket: Si vis pacem para bellum, dvs. att om du vill ha fred förbered för krig. Men jag tror att det är dags att i stället gå efter mottot: Om du vill ha fred förbered för fred.

Herr talman! Utrikesministern tar upp frågan om NATO:s positiva betydelse och hur NATO ser ut i dag. När det gäller säkerhetspolitiken och NATO håller regeringen uppenbarligen frågan om ett svenskt medlemskap öppen. Ingvar Carlsson uttalade vid konferensen Folk och Försvar i Sälen att man inte visste något om framtiden. Nej, det gör ju ingen, men det blir väldigt märkliga signaler från regeringen när man talar om att den frågan kan vara öppen om åtta-tio år. Där tycker jag att det är angeläget att understryka det svenska folkets inställning till NATO. Den är väldigt entydig och finns redovisad i bl.a en debattartikel i Dagens Nyheter i går. En överväldigande del av svenska folket vill inte att vi blir medlemmar i NATO och vill att Sverige förblir neutralt och alliansfritt.

Herr talman! Frågan om Europa och Europeiska unionen är av central betydelse. Utrikesministern hävdar att motorn i arbetet för den gemensamma säkerheten är Europeiska unionen och utvidgningen österut. Vänsterpartiet har accepterat folkomröstningsresultatet och ett svenskt medlemskap i EU. Vi är inställda på att på alla sätt bidra till att göra EU mer demokratiskt och mer öppet, på att satsa på det mellanstatliga samarbetet, öka jämställdheten på en rad områden. Det är inte så som Karl-Göran Biörsmark var inne på, att vi saboterar arbetet inom EU. Men vi kräver också i demokratins namn att en utträdesparagraf utarbetas inom EU. Vi hävdar att eventuella beslut om att delta som medlem i VEU eller EMU måste föregås av folkomröstningar. Vi skall inte ha en stor EU-debatt i dag, den återkommer vi till i mars då vi skall definiera svenska ställningstaganden inför regeringskonferensen. Johan Lönnroth kommer in på EU- och handelsfrågor senare i debatten.

Jag vill för Vänsterpartiets del ändå försäkra att vi visst kan se fördelar med en gemensam säkerhet och med en utvidgad europeisk union. Men vi menar att bara de länder som uppfyller demokratiska krav skall kunna bli medlemmar. Jag måste understryka en sak: Utrikesministern talar väldigt positivt om EU-medlemskapet. Men varifrån kommer övertron på och övervärderingen av EU, med instämmande i och ett ytterligare höjande av kören av Göran Lennmarker, Helena Nilsson och Karl-Göran Biörsmark? Alla säger att östutvidgningen är den viktigaste frågan framöver, men det går faktiskt inte ihop med projektet med en

monetär union. Jag tror att det inför regeringskonferensen vore väldigt betydelsefullt om regeringen klargjorde att det inte är aktuellt med ett svenskt medlemskap i en eventuell monetär union.

Vi är helt överens om att satsningen på återuppbyggnad i f.d. Jugoslavien är angelägen. Det måste också understrykas att det är ett långsiktigt engagemang och att en eventuellt förlängd medverkan i IFOR måste vara möjlig från svensk sida. Jag tycker också att Sverige måste agera för att upphävandet av vapenembargot, som enligt turordningen kan bli aktuellt inom kort, inte blir möjligt. Det vore önskvärt.

Östersjösamarbetet och det nordiska samarbetet är andra viktiga frågor. De frågorna kommer Maggi Mikaelsson att ta upp.

FN-frågorna, som utrikesministern var inne på, kommer jag att ta upp i mitt andra anförande.

Vad så gäller biståndet vill jag säga att regeringen har föreslagit och riksdagen har beslutat genomföra en frysning. Lena Hjelm-Wallén upprepar att biståndet skall återgå till en enprocentsnivå när så är möjligt.

Ja, vi har hört det ett flertal gånger. Det som förvånar mig är att Göran Persson inför den socialdemokratiska partikongressen i vår har gått ut och talat om hur det skall bli möjligt att höja arbetslöshetsförsäringen. Vi skall kunna höja sjukförsäkring osv. till 80 %. Men var har vi enprocentsmålet? Vi har inte hört ett ord om det. Det har inte givits några löften till partikongressen. Detta borde väl ändå vara möjligt?

Så, herr talman, till frågan om utvecklingen i södra Afrika. Det är framför allt där vi måste satsa vårt bistånd – på den fattigaste kontinenten.

Jag tror också att det är viktigt att diskutera fattigdomsaspekterna inom biståndet. Har världen blivit mer rättvis? Har fattigdomen ökat eller minskat?

Det finns en utmärkt och mycket pedagogisk skrift av Stefan de Wylder om detta som bl.a. lyfter fram det faktum att man bara behöver gå till en undersökning av elvaåriga barn i Sverige för att inse att dessa barn har helt klart för sig att skulden inte ligger på de fattiga själva utan att problemet har strukturella orsaker: analfabetism, sjukdomar och utsugning.

Herr talman! Andra lyssnare! Utrikesministern börjar och slutar sitt anförande med kraven på globalt perspektiv. Jag instämmer i detta. De globala hoten i form av kärnvapen, miljöfaror och flyktingströmmar kräver ett globalt svar med en global strategi.

Elisabet Gerle, som är en ansedd teolog och fredsforskare – inte helt okänd i andra frågor – har skrivit en doktorsavhandling om behovet av en global etik. Världen är stor. Världen är motsägelsefull. Världen är komplicerad. Därför krävs en sådan global etik. Den måste utformas utifrån uppfattningen om alla människors lika värde. Sveriges internationella engagemang för fred, frihet och rättvisa måste hänga ihop med hur vi faktiskt agerar i praktiken vad gäller handelshinder, asylpolitik eller vapenexport. Den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken får *inte* bestå av en generös vapenexport, osolidarisk biståndspolitik och restriktiv flyktingpolitik. Den svenska utrikespolitiken *måste*

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

bestå – det är vad Vänsterpartiet och större delen av svenska folket också vill – av en restriktiv vapenexport, solidarisk biståndspolitik och generös flyktingpolitik.

(Applåder)

Anf. 6 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Herr talman! Det finns mycket i utrikesministerns tal som man gärna instämmer i. Inledningen om att Sveriges internationella engagemang utgår från solidaritet och humanism är en härlig programförklaring. Däremot har vi som bekant andra åsikter vad gäller EU och de ekonomiska fördelar EU givit oss under året, liksom våra möjligheter att påverka och förändra. Vi tror inte heller att man måste vara medlem i unionen för att ha ett gott och givande samarbete med andra länder. Men vi skall snart ha en EU-debatt här i kammaren, så jag går inte in på det här och nu.

Jag går i stället över till Miljöpartiets fempunktsprogram om internationell solidaritet.

På en enda jord med begränsade resurser är vi alla beroende av varandra. Ansvaret för tillståndet i världen är gemensamt. Vi anser att jordens människor skall tillgodose sina grundläggande mänskliga behov – både de materiella och icke-materiella – att människors tillit till egna initiativ, egen förmåga och egna resurser skall vara drivkraften för samhällsutvecklingen, att jordens länder skall få möjlighet att styra sin utveckling på demokratiskt sätt och utifrån sina egna behov, villkor och förutsättningar, att nuvarande obalans i människors tillgång till jordens resurser skall jämnas ut både inom och mellan länder samt att all utveckling skall utgå från jordens livsbetingelser och utformas så att den är miljömässigt och socialt hållbar.

Vi menar också att FN är den organisation som kan ta in allt detta inom sitt verksamhetsfält. När föregångaren till FN bildades – Nationernas förbund – gällde det fred. Det blev ett slags kollektiv säkerhetsinstitution där möten och samarbeten på alla områden skulle stärka förtroendet medlemmar emellan så att krig blev en omöjlighet. Tanken var också att de pengar man använt till upprustning skulle användas till andra ändamål, allt för att minska spänning och misstro länderna emellan.

Verkligheten blev en annan. När andra världskriget bröt ut upplöstes NF. Men drömmen om en världsfred försvann inte. Samma idéer om fred och samarbete fortsatte in i en ny organisation – FN – som startade sin verksamhet efter krigsslutet 1946.

Nu har FN stora ekonomiska problem. Vi har sett rubrikerna i tidningarna: Konkurs hotar skuldsatt FN. FN:s medlemsstater som inte betalat sin avgift är skyldiga 4 miljarder kronor tillsammans, och det är halva FN:s verksamhetsbudget. Det är inte konstigt att FN inte klarar av alla sina uppgifter.

FN fyllde femtio år i höstas och behöver förändras och reformeras. Reformeringen av FN:s säkerhetsråd är en av de viktigaste frågorna i reorganisationen. Det gäller medlemmarnas antal. Hur många medlemmar skall de femton medlemmar som nu finns utökas med? Skall

fler länder än de fem som har det nu ha vetorätt? Är det inte dags att ta bort den helt, eller i alla fall inskränka den som ett första steg på vägen?

Utrikesministern nämnde ingenting om detta. Jag undrar hur utrikesministern ställer sig till vetot. Vad tänker Sverige göra för att få en ändring? Är det demokratiskt att ett par medlemmar i en förening har vetorätt?

FN fick själv inte ihop en fungerande fredsbevarande styrka i f.d. Jugoslavien. FN var för svagt. Medlemmarna ställde inte upp i den omfattning som behövdes. Det är en förklaring. En annan är att Europa inte var starkt nog.

Det finns en amerikansk författare som heter George Weigel. Han är chef för Centrum för etik och samhällspolitik i Washington och en känd politisk kommentator. En av hans böcker finns här på riksdagsbiblioteket. Den handlar om ryska revolutionen – den sista revolutionen 1989.

Jag har fäst mig vid ett yttrande av honom. Jag läste det i en tidskrift. Han säger: Europa har förlorat sin moraliska ryggrad. Han säger vidare: Det krävdes två förödande världskrig och ett kallt krig för att rädda den europeiska demokratin. I alla fallen segrade frihetens styrkor bara tack vare USA:s aktiva intervention.

Jag vill inte gärna tro att det krävs två världskrig för att rädda demokratin vare sig i Europa eller i någon annan världsdelen. Ett starkt och enigt multinationellt förbund som är på sin vakt, som är lyhört för de tidiga varningssignalerna och som inte väntar med att ingripa har möjligheter att lyckas.

Men Weigels ord tål att tänka på när vi undrar över stabiliteten i demokratiprocessen hos grannarna på andra sidan Östersjön – de som nyligen gått igenom ett stort och genomgripande systemskifte. Det behövs tid för dem, och stöd av alla slag i utbildning, kunskapsuppbyggnad, forskning, förvaltning, omsorg, osv. Allt bidrar direkt eller indirekt till ett lands stabilitet när stora förändringar pågår i samhället.

Samarbetet mellan Polen, de baltiska länderna, Ryssland och Sverige i Östersjöprogrammet handlar om att stoppa och åtgärda de svåra föroreningarna från industrier, jordbruk och avlopp. Det praktiska samarbetet får i förlängningen också säkerhetspolitisk betydelse.

I regeringens skrivelse med anledning av FN:s femtioårsjubileum står det: Bara en stark global organisation som FN kan också möta det hot mot människors välfärd som överskrider nationalstaternas eller regionernas gränser.

Sedan Sovjetunionen upplöstes och de baltiska länderna blivit självständiga har också den militära hotbilden från öst ändrat karaktär. De senaste årens utveckling medför att vi i dag måste teckna en bredare bild av tänkbara risker, hot och påfrestningar som kan drabba samhället även i fred, säger regeringen i propositionen om totalförsvar i förnyelse.

Den nya hotbilden är kopplad till fattigdomsproblematiken, till den alltför snabba folkökningen, naturresurser som stagnerar eller minskar och den ständigt ökande förstöringen av natur och miljö.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Enligt Världsbanken är dricksvatten den naturresurs som kommer att orsaka flest konflikter länder emellan i framtiden. Den befolkning jorden bär i dag kan vid sekelskiftet i det närmaste ha fördubblats. Precis som i dag är de primära livsbetingelserna för oss färskt vatten och ren luft.

Vi måste få stopp på de föroreningar som hotar vårt färskvatten och luften vi andas. 90 % av jordens avlopp går direkt ut i floderna, som i sin tur leds till sjöar och innanhav. De gränsöverskridande föroreningar som inga vapen och arméer i världen kan stoppa kan man i samarbete länderna emellan, i fredlig samexistens, få bukt med.

Grunden för svensk utrikespolitik är ”internationellt samarbete för fred, demokrati och välförstånd”. Enligt Miljöpartiet omfattar fred också en aktiv nedrustning. Demokrati följs av respekt för mänskliga rättigheter, och till välförstånd hör att den obalans som finns i människors tillgång till jordens resurser skall jämnas ut.

Men den ekonomiska tillväxten i ett land får inte uppnås till priset av en snabb miljöförstöring. Riokonventionen talar om hållbar utveckling som grunden till välförstånd. Gränserna för vår utveckling sätts av naturen, så att inte avkastningen från de förnyelsebara naturresurserna, från åkrar, hav och skogar, äventyras av kortsiktiga ekonomiska vinstintressen.

I-världens konsumtionsmönster är också ett hot mot de livsuppehållande systemen. Ju större ekonomiskt välförstånd, ju större konsumtion, desto mer avfall och sopor som inte kan tas upp i naturens kretslopp.

Även den fattiga världen sliter på naturresurserna i ett överutnyttjande av åkrar och vattendrag samt en avverkning av skog som man inte har de ekonomiska möjligheterna att sköta och förnya.

Bistånd för hållbar utveckling är en viktig del i svensk utrikespolitik. Utan miljötanke och miljöhänsyn får vi ingen långsiktighet i det svenska utvecklingssamarbetet. Principerna för hållbar utveckling, som ingår i Riodeklarationen, är försiktighetsprincipen, principen om att förorenaren betalar och principen om användningen av miljökonsekvensbedömningar.

De här tre principerna nämns ofta tillsammans. Ett nödvändigt tilllägg är socialkonsekvensbedömningar, som bör göras samtidigt med en miljökonsekvensutredning. I det praktiska livet hänger de ofta tätt tillsammans. Detta är viktigt att ha med i det internationella agerandet.

Trots alla vackra ord om hänsyn och om nödvändigheten av miljövänliga produkter kommer ofta miljökraven i andra hand och hänsyn till s.k. handelshinder i första rummet.

I Sverige har vi gjort beräkningar av vårt lands miljöskuld. Miljöskuld betyder den summa som det skulle kosta att reparera kända miljöskador och återställa skadad natur i sitt ursprungliga skick. I Sverige uppskattas den summan till 7 miljarder om året. Att bedöma ett lands miljöskuld samtidigt som man bedömer tillväxten ger en idé om tillväxtens kvalitet. Är det en ekonomisk tillväxt som står i samklang med en hållbar utveckling eller en tillväxt som bara får miljöskulden att öka? Världens nya industriländer behöver den kunskapen från oss i-länder. Här har länderna i FN ett stort ansvar.

Miljöpartiet anser att det svenska målet, att 1 % av bruttonationalinkomsten anslås till internationellt utvecklingssamarbete, är ett ständigt mål att arbeta för. Vi hoppas att det är med i nästa budget.

En hållbar utveckling handlar inte bara om ekonomi och miljö. Den handlar också om ett lands sociala, kulturella och demokratiska betingelser. Jämsides med den nya säkerhetspolitiska hotbilden får biståndet också en ny och annorlunda betydelse. Det blir ett konfliktförebyggande instrument, på sikt fredsskapande. Det blir ett utrikespolitiskt instrument för att minska de sociala klyftorna och fattigdomen och skapa stabila stater och samhällen.

I detta anförande instämde Ewa Larsson, Eva Goës, Per Lager, Gudrun Lindvall, Ronny Korsberg, Ragnhild Pohanka och Gunnar Goude (alla mp).

Anf. 7 INGRID NÄSLUND (kds)

Herr talman! Det internationella samfundet har under de senaste tio åren varit mycket starkt och präglats av något som skulle kunna kallas för konstant föränderlighet. Detta har satt stor press på såväl de internationella som de nationella politiska och ekonomiska systemen. Under det senaste decenniet har såväl Sveriges närbelägna omvärld som de geografiskt mer avlägsna världsdelarna varit skådeplatsen för en mycket dynamisk utveckling, vilket ställer stora krav på vår och andra staters anpassningsförmåga.

Ur internationellt ekonomiskt perspektiv har de olika marknadernas internationalisering och liberalisering kraftigt tilltagit och därmed bidragit till ökad tillväxt och ökat välstånd. De under 1986 påbörjade GATT-förhandlingarna avslutades 1994 med sammantaget goda resultat och skapandet av en ny fast organisation för internationell frihandel, WTO.

Det råder en försiktig optimism beträffande utvecklingen i Öst- och Centraleuropa, medan den ekonomiska situationen i Ryssland förblir osäker. Asien, och i synnerhet Sydostasien, präglas av relativt stark tillväxt. Afrikas utsatta läge består, medan Latinamerika präglas av viss optimism. De europeiska länderna har trots växande ekonomier inte förmått bryta trenden med stigande arbetslöshet under de senaste 20 åren.

Herr talman! Ur internationellt politiskt perspektiv segrade frihetens och demokratins ideal över totalitarismen och kommandoekonomin när Sovjetunionen och östblocket föll ihop till förmån för ett system av självständiga och fria stater i Europas östra delar. Samtidigt ökade den säkerhetspolitiska instabiliteten och osäkerheten. Kriget i f.d. Jugoslavien är det mest påtagliga exemplet på detta. Det sätter stor press på Europas politiskt stabila institutioner, EU, NATO och OSSE, att ta ett större internationellt ansvar.

Ur globalt perspektiv har Rysslands makt försvagats och Kinas position stärkts. USA förblir den enda globala supermakten. Ur Europaperspektiv har EU i två omgångar drivit på fördjupning och utvidgning. 1986 såg tillkomsten av enhetsakten och medlemskap för Portugal och

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Spanien. 1992 förhandlades EU-fördraget fram, och 1995 blev Sverige, Finland och Österrike medlemmar.

De tio år som förflutit mellan 1986 och 1996 är emellertid inte unika. Mycket talar för att den samhällsekonomiska utrikespolitiska utvecklingstakten inte avtar. Mot denna bakgrund måste Sveriges utrikespolitik ha beredskap att hantera både en europeisk och en global dagordning. Redan nu vet vi att morgondagens europeiska dagordning kommer att styras av att ett tiotal länder från Baltikum samt Öst- och Centraleuropa hyser stora förhoppningar på medlemskap i Europeiska unionen, att Rysslands utveckling präglas av fortsatt osäkerhet och att södra Medelhavsområdet domineras av en explosiv kombination av demografiska problem och osäker välståndsutveckling.

Den globala dagordningen kommer med största sannolikhet och stor nödvändighet att ta upp FN:s omstrukturering, riskerna för fler inomstatliga etniska konflikter, befolkningsfrågan och den tillhörande försörjningsfrågan, globala miljöproblem och internationell brottslighet. En fråga som under de senaste åren har fått alltför litet uppmärksamhet är solidariteten med utvecklingsländerna. Den måste nu åter föras högre upp på dagordningen. En fråga som däremot inte kommer på någon officiell dagordning, men som är väl så viktig, är de framtida konsekvenserna av tyngdförflyttningar inom den globala maktbalansen. I detta avseende är det viktigast att närmare följa konsekvenserna av Rysslands försvagning och Kinas tilltagande styrka.

För att möta den nya tidens krav måste världens stater mer än någonsin vara beredda på ett globalt samarbete över nationsgränserna och mellan kontinenterna. Talet om ett fördjupat internationellt samarbete får inte stanna vid slitna honnörsord. Förväntningar på det internationella freds- och säkerhetsinstitutionerna, där FN intar en central roll, att generera utrikespolitisk stabilitet, gränsöverskridande lösningar på politiska problem och ekonomiskt välstånd är med rätta högt ställda. Det förutsätter att dessa organisationer får mer resurser och att beslutsmekanismerna effektiviseras. Världens stater får därför vara bredda på att i än större utsträckning acceptera att den nationella suveräniteten som begrepp inte längre tolkas bokstavligt.

I en värld som karakteriseras av ömsesidigt beroende finns det få nationella politikområden vilkas konsekvenser stannar vid nationalstatens gränser. Ett lands interna ekonomiska och politiska stabilitet samt säkerhetspolitik kan inte betraktas för varje enskilt land i taget utan detta måste sättas in i ett större sammanhang. Morgondagens internationella system måste i större utsträckning underlätta samspelet mellan stat och omvärld. I detta perspektiv är Sveriges roll att underlätta utvecklingen mot ett sådant system.

Herr talman! Glädjande nog har regeringen bedrivit en biståndspolitik som till stora delar följer den inriktning som gavs vid regeringsskiftet 1991. Det var då som svensk biståndspolitik på allvar inriktades på demokratisering och förändringar mot friare marknader. Detta har blivit den enda hållbara vägen för att hjälpa utvecklingsländerna till en bärkraftig och långsiktig utveckling och för att komma till rätta med försörjningskrisen.

Mycket återstår emellertid att göra i biståndssammanhang. Kravet på demokrati måste utvecklas och framstå som ett verkligt och oåterkalleligt krav. Trots FN:s kvinnokonferens förra året har kvinnornas situation ännu inte fått tillfredsställande uppmärksamhet. Trots ett färskt GATT-avtal är utvecklingsländernas villkor för frihandel fortfarande otillfredsställande. Skuldsituationen har fått marginella förbättringar. Men de strukturella problemen kvarstår. Svensk biståndsverksamhet skulle på ett bättre sätt kunna utnyttja de enskilda organisationernas potential. De opinionsbildare som inte inser att antalet biståndsprojekt långt överstiger befintliga resurser och inte anser att enprocentmålet är ett lika viktigt mål som biståndets effektivisering är antingen okunniga eller sällsynt cyniska.

Kvinnans situation i olika länder måste lyftas fram i allt biståndsgivande. Men för att kunna nå kvinnan måste man också nå mannen så att hans attityder och inställning till kvinnan förändras. Kvinnan måste komma upp på samma plan som mannen i alla de länder där svenskt bistånd är engagerat. Hon måste bli accepterad som en fullvärdig individ och ha rätt till fullständigt människovärde.

Herr talman! Familjesammanhållning samt barns hälsa och utbildning i utvecklingsländerna kan vi i stor utsträckning tacka dem själva för. Detta har de, förutom i några undantagsfall, uppnått utan att ha tillträde till krediter eller äganderätt till den mark som de brukar och trots en mängd kulturella, sociala, ekonomiska och juridiska hinder.

Varje år går utvecklingsländerna miste om hundratals miljarder dollar, uteblivna välfärdsvinster och inkomster på grund av reglerade varu- och produktionsfaktorsmarknader. Den huvudsakliga anledningen är att industriländerna har en lång och tragisk tradition av regleringar inom textilindustrin och jordbruket. Frihandel är den enskilt största faktorn bakom både OECD-ländernas och NIC-ländernas ekonomiska framgångar. Allt tyder på att detta även skulle gälla utvecklingsländerna. Tack vare det senaste GATT-avtalet sker det en förbättring under de kommande tio åren inom områden som är viktiga för utvecklingsländerna. Förbättringen har emellertid skett från en mycket reglerad nivå, och därför återstår mycket att göra.

Ytterligare ett skäl för att vi skall nå upp till målet 1 % av BNI är att vi då bättre kan utöva påtryckningar på våra partner inom Europeiska unionen. Det borde inte vara omöjligt att tillsammans med Danmark och Nederländerna kunna argumentera för att samtliga EU-länder borde nå upp till den av FN rekommenderade nivån 0,7 %. Redan i dag är EU och dess medlemsländer världens största biståndsgivare, men en höjning för samtliga medlemsländer upp till 0,7 % som en början skulle innebära ytterligare åtskilliga tiotals miljarder US-dollar till meningsfulla projekt i tredje världen.

Herr talman! I förgrunden för Kristdemokraternas utrikespolitik står målsättningen att försöka tillämpa ett etiskt förhållningssätt till internationella förhållanden. Vi anser att precis som det lilla samhället måste det internationella samfundet förenas av sammanhållande grundvärderingar som genomsyrar normer och regelverk. Från början gäller det att slå fast att synen på människolivet och det medmänskliga umgänget

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

måste stå i centrum för dessa värderingar. Människans personliga värdighet är således av avgörande betydelse.

De grundläggande mänskliga rättigheterna behövs inte bara för att ge trygghet och skydd åt människovärdet utan också för att etablera en enhetlig måttstock med vilken vi kan bedöma andra länders trovärdighet på den internationella arenan. Rätten till liv, fysisk okränkbarhet, samvets- och religionsfrihet, yttrandefrihet, församlingsfrihet, rätten till fria och för individen hemliga val, rätten till självständigt rättsväsende, respekt för privatlivet och familjelivet samt skydd mot diskriminering är först och främst till för den enskilda människan. Vi kan emellertid inte bortse ifrån att det också ger oanade möjligheter att strukturera det internationella systemet, vilket starkt behövs i dagens oroliga värld.

Herr talman! De självständiga staterna har även ett reellt etiskt värde som ansvariga för att varje liten människas rättigheter respekteras men också för det gemensamma bästa inom sina länders gränser. Dessa gränser upphäver dock inte det djupa etiska band som förenar människor och nationer såsom tillhöriga ett och samma människosläkte. Därför har människans naturliga rättigheter såsom de kommer till uttryck i 1948 års universella förklaring företrädare framför staters självständighet och principen om icke-inblandning i staters inre angelägenheter.

När vi nu skriver februari 1996 står FN och sådana närstående regionala organisationer som OSSE och EU inför mycket stora utmaningar. De förhoppningar som många hade om en ny världsordning baserad på en tillfällig period av stor enighet inom FN:s säkerhetsråd har tonats ned. Samtidigt har vi fått en ny situation med många inomstatliga konflikter där brotten mot de mänskliga rättigheterna är många men svåra att dokumentera. Behovet av medling, fredsoperationer och humanitära insatser har kraftigt ökat.

När det gäller f.d. Jugoslavien finns det fog för en mycket försiktig optimism. Ur svensk synvinkel bör vi kunna känna tacksamhet inför det svåra och gedigna arbete som de svenska styrkorna och Carl Bildt genomför. Faran är däremot långt ifrån över. Den naturliga grunden för varje samhälle och stat är den minsta och viktigaste gemenskapsenheten familjen. I f.d. Jugoslavien, och framför allt i Bosnien, är familjerna i spillror och de har fått utstå mord och förnedring. Behovet av humanitära insatser är därför ofattbart.

Den tribunal som så småningom skall döma krigsförbrytare och i synnerhet de serbiska friskarorna för brott mot mänskliga rättigheter är i hög grad behövlig. Förövarna måste identifieras och dömas.

I samband med arbetet att etablera en svensk position inför EU:s regeringskonferens IGC 1996 noterar Kristdemokraterna med stor tillfredsställelse att det finns en bred politisk enighet bakom kravet på att EU-fördragen skall inledas med en komplett förteckning över grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Kristdemokraterna anser emellertid att fördragen även borde kompletteras med ett förbud mot dödsstraff. Denna sistnämnda åtgärd skulle ha ett stort värde med anledning av den förestående utvidgningen mot de baltiska samt öst- och

centraleuropeiska länderna. Vi anser det helt oacceptabelt att ett EU-land skulle behålla dödsstraffet.

Utvecklingen i Ryssland måste följas med stor noggrannhet. Beslutet att inkludera Ryssland i Europarådet kan inte motiveras utifrån dess respekt för mänskliga rättigheter. Endast om Ryssland på allvar bryter den nuvarande destruktiva trenden, bl.a. i Tjetjenien, kan medlemskapet accepteras.

Fru talman! Kina har under senare tid vid upprepade tillfällen varit föremål för skarp kritik mot allvarliga brott mot grundläggande mänskliga rättigheter. Det har rört sig om brott mot yttrandefriheten, omänsklig behandling av politiska och kriminella fångar, summariska rättegångar och flitigt användande av dödsstraff, för att nämna några exempel på omänsklig behandling. Bland de mest upprörande fallen är brotten mot rätten till liv för samhällets svagaste och mest försvarslösa individer, nämligen små barn. Det finns väldokumenterade vittnesmål om mord och förnedring av främst små flickor på vissa daghem i Kina. Jag har tidigare uppmanat utrikesministern att agera i frågan men inte noterat någon märkbar förändring.

Jag vill fråga utrikesministern om vi kan förvänta oss ett stöd för det demokratiska Taiwan, när landet nu hotas av Kina, och ett mycket kraftfullt fördömande av Kinas sätt att behandla sina medborgare.

Anf. 8 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Fru talman! När jag i morse gick in i Riksdagshuset för att delta i denna debatt träffade jag några ambassadörer som frågade mig om vad jag trodde om debatten. Jag svarade att jag trodde att det skulle bli en mycket lugn och konstruktiv debatt. Jag tycker att jag har blivit sannspådd. Debatten visar i hög grad vilken stor samsyn vi har i Sverige vad gäller utrikespolitiken. Det är en svensk sammanhållning inför de stora utmaningar som väntar oss internationellt.

Även om en utrikesdeklaration är omfattande, hinner man inte att ta upp alla teman. Jag uppskattar mycket vad som ytterligare har kommit fram här, t.ex. det som Karl-Göran Biörsmark tog upp vad gäller rasism. Just mot bakgrund av det lugna och fredliga Sverige, som Biörsmark ritade upp, känns det som senast hände i Norrköping naturligtvis mycket upprörande. Här måste alla goda krafter hjälpas åt. Jag tror att det väldigt mycket handlar om att unga, utsatta människor definierar sig i motsats till andra. Dessa bakomliggande orsaker måste vi försöka angripa med förebyggande arbete. Men det handlar också om att vi i ett demokratiskt samhälle har rätt att skydda oss mot rasistisk propaganda. Vi måste gå fram med båda dessa sätt.

Helena Nilsson tog upp väldigt viktiga teman, nämligen den globala livsmedelssäkerheten och miljöfrågorna. Jag hade gott kunnat beröra dessa liksom en del andra viktiga globala frågor om kvinnor och barn osv. Dessvärre hann jag inte med det. Därför är det bra att frågorna berörts av andra. Just frågan om den globala livsmedelssäkerheten kommer en annan socialdemokratisk ledamot att ta upp, nämligen Lena Klevenås.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Vad gäller arbetet och strävandena för att uppfylla målen vid miljökonferensen i Rio om hållbar utveckling osv. kan jag försäkra Helena Nilsson om att nuvarande regering kommer att arbeta lika intensivt som tidigare har skett. Det var ett arbete av den förra regeringen som jag uppskattade mycket.

Också Bodil Francke Ohlsson tog upp de globala miljöfrågorna. Det är bra att de blir belysta. Det är ju så, som Eva Zetterberg sade, att världen är så stor, så stor. Det visade egentligen alla talare här utom Göran Lennmarker, som helt och hållet koncentrerade sig på Europa. Det kan man naturligtvis göra även i en utrikespolitisk debatt. Han nämnde sedan att några punkter saknades, dvs. världen utanför Europa. Men jag tror att detta speglar en viss olikhet i synen mellan Moderaterna och regeringspartiet och kanske också de andra partierna. När det gäller synen på världen utanför – synen på Afrika och synen på FN – är man inte lika aktiv inom Moderaterna som i de övriga partierna. Det är alltid frestande att dra gränser. Tidigare gick det en gräns mellan blocken i Östersjön. Vi måste se till att en sådan gräns mellan Europa och resten av världen inte dras i Medelhavet i framtiden.

Jag skall övergå till att svara på ytterligare en del frågor. Jag har nu fört viss polemik med Göran Lennmarker, men samtidigt instämmer jag i mycket av det som Göran Lennmarker sade, inte minst vad gäller analysen av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Min uppfattning är att EU är bra på att sköta det konstruktiva, långsiktiga arbetet vad gäller utrikespolitiken. Däremot finns det stora brister i krishantering, vilket ligger i mellanstatlighetens natur. Den har begränsningar, och det är just när saker och ting skall åtgärdas snabbt som begränsningarna visar sig allra tydligast. Därför måste vi arbeta vidare med det som klumpas samman under benämningen Petersbergsuppgiften, dvs. konfliktlösande och fredsbevarande uppgifter. Vi inom EU måste också skaffa oss en bättre analysförmåga.

Vad gäller de baltiska länderna råder det här en stor enighet om hur väsentlig deras utveckling är, också för Sverige och för hela närområdet. Det är ytterst viktigt att de baltiska länderna snart får sitt medlemskap i EU.

Jag vill till Karl-Göran Biörsmark säga att det inte har funnits någon tövan vad gäller det svenska engagemanget för att bygga en alleuropeisk säkerhetsgemenskap. Vi menar att det däremot inte behöver öppna för ett NATO-medlemskap. Det är möjligt att vi här har olika åsikter. Men vi i det socialdemokratiska partiet är väldigt tydliga i vår uppfattning.

Jag vill passa på att be Eva Zetterberg att inte misstolka Ingvar Carlsson. När Ingvar Carlsson i sitt tal i Sälen nämnde att det är stora förändringar på gång inom NATO med ett tidsperspektiv sex sju år framåt var det för att vi aktivt skulle följa dessa förändringar, inte för att vi skulle fastslå något datum för vårt medlemskap. Det hade inte alls med det att göra.

Helena Nilsson ställde en fråga om Barentsområdet, vilket är ett väsentligt samarbetsprojekt. Det omfattar inte bara länderna längst upp i norra Europa utan också regionerna där uppe. Det pågår ju dels ett

mycket aktivt politiskt samarbete mellan regeringarna, dels ett ekonomiskt, socialt och kulturellt samarbete mellan länderna men inte minst mellan regionerna i Barentsområdet. Detta är ett nära samarbete som vi stöder med biståndspengar. Det handlar då om kommunikationer och miljö. Men där finns också en ekonomisk potential som gör att de inte borde behöva stödjas av bistånd, därför att det har en näring i sig själv.

Till Eva Zetterberg vill jag ta upp det som nämndes om den kärnvapenfria zonen. Jag har aldrig sagt att den är föråldrad, som det har stått i en tidning. Vad jag sade var snarare att den kärnvapenfria zonen i Norden i praktiken i dag är uppnådd, därför att efter det kalla krigets slut har såväl USA som f.d. Sovjet beslutat att dra tillbaka sina taktiska kärnvapen. På det viset är frågan inte lika aktuell längre, men konceptet om kärnvapenfria zoner är viktigt. Det är ett delmål på vägen mot en kärnvapenfri värld.

Flera har tagit upp detta med vetot och FN-frågorna. Låt mig säga att vetot i säkerhetsrådet har förlorat sin betydelse under senare år. Det är en process som vi hälsar med tillfredsställelse. Jag ser gärna att vetot fortsätter att förlora i betydelse. Jag vill också gärna ha en principiell diskussion om vetot i säkerhetsrådet. Kan man begränsa det till vissa områden? Hur skall vi ha det med tanke på att vi bör vidga rådet med flera permanenta medlemmar? Det är ju viktigt att man också fortsättningsvis har ett säkerhetsråd som har handlingskraft. Det får inte försvagas.

Jag hinner kanske också nämna någonting angående Turkiet. Vad vi försöker göra är att på alla områden påverka Turkiet för att få bättre efterlevnad av de mänskliga rättigheterna. Det finns stora brister, och det är riktigt att vi måste kritisera detta. Det handlar bilaterala samtal och om bilateral dialog. Det handlar också om EU, som nu är ett forum för diskussionen med Turkiet – inte minst genom tullunionen. Man kan också gå genom Europarådet och OSSE.

Jag skulle dock vilja påpeka att det inte bara handlar om att kritisera och ifrågasätta, utan också om att konstruktivt försöka stödja en positiv utveckling i Turkiet. Det är en väldigt viktig fråga.

Det finns några ytterligare frågor som jag dessvärre inte hinner med, men jag får återkomma till dem.

Anf. 9 GÖRAN LENNMARKER (m)

Fru talman! I regeringens utrikesdeklaration ägnas ett förvånansvärt kort avsnitt åt utvecklingen i Ryssland. Detta trots att regeringen själv betonat att den fortsatta utvecklingen där är av stor betydelse för Sverige, för Europa och globalt. En så viktig och central fråga hade förtjänat en mer central plats och en utförligare analys. Regeringen utgår från att rörelseriktningen i Ryssland mot fortsatta reformer och mot nära samarbete inom den europeiska samarbetsstrukturen består.

Moderata samlingspartiet har nära och omfattande kontakter med de demokratiska krafterna i Ryssland. Jag själv är möjligen en av dem i denna kammare som oftast har besökt Moskva de senaste åren. Det är, får jag säga, alldeles påtagligt i våra kontakter med demokrater i Ryssland, vilken oro också kloka och balanserade personer känner för den

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

politiska utvecklingen inför presidentvalet och inför det som kommer efter detta.

Därför duger det inte att stoppa huvudet i sanden och hoppas på att allt ordnar sig till det bästa. Det kan vi ju alla hoppas på, men i säkerhetspolitikens natur ligger att särskilt noga analysera och förbereda sig på de mest ogynnsamma alternativen. Därigenom skapar man beredskap och handlingsfrihet.

Därför vill jag uppmana regeringen att på grundval av riksdagens säkerhetspolitiska analys, och med hänsyn tagen till utvecklingen i Ryssland, möjliggöra en ordentlig prövning av det framtida försvarsbeslutet. Det är inte hållbart att gå in i detta med låsta ramar. Det kan ju inte vara så att utfallet för försvaret blir detsamma oavsett vilken analys som görs.

Sverige är militärt alliansfritt. Det ställer betydande krav på vår förmåga att upprätthålla en försvarskapacitet. Det är faktiskt själva kärnan när det gäller att göra den militära alliansfriheten trovärdig.

Fru talman! Jag vill också ta upp en detalj i regeringens utrikespolitiska deklaration. Det gäller begreppet gemensam säkerhet. Jag tycker att den form i vilken detta tas upp är litet olyckligt. Jag har tidigare här i kammaren påtalat att när detta en gång togs upp i början av 80-talet, så innebar det *då* att man skulle skapa säkerhet genom att blunda för diktatur och förtryck i öst. Vi hade t.o.m. en utrikesminister som påstod att man inte fick utsätta systemen för systematisk kritik. Enstaka händelser kunde möjligtvis kritiseras, men det fick inte vara fråga om systematisk kritik.

Den säkerhet vi nu bygger upp, bygger inte alls på detta, utan på motsatsen. Den bygger på demokrati och på mänskliga rättigheter, och på att vi med skärpa skall hålla fast vid detta. Jag hoppas att utrikesministern i den meningen står bakom den nya tolkningen av den gemensamma säkerheten, och att hon inte står bakom 1982 års begrepp.

Fru talman! Nu skall jag göra utrikesministern mindre besviken än hon blev när hon sade att jag inte talade om världen bortom Medelhavet. Jag talade visserligen något om världen söder om Medelhavet, men i övrigt gjorde jag det inte. Det beror mer än något annat på att jag inte var klok nog att disponera mitt anförande rätt.

Det pågår en glädjande utveckling i tredje världen. Fattigdomen minskar snabbt, förmodligen snabbare än någon gång tidigare i mänsklighetens historia. Det innebär också att klyftan mellan de fattiga länderna och de rika länderna minskas. Den minskas dessutom på rätt sätt: det är de fattiga som blir rikare i stället för tvärtom.

Men det uppstår en klyfta inom den tredje världen mellan de länder som utvecklas och de länder som stagnerar. Det är en allvarlig klyfta, och den är växande. Ungefär 70 % av u-världens befolkning lever i länder som uthålligt växer snabbare än t.ex. Sverige. De flesta av dessa länder växer mycket snabbt. Det gäller främst Asien, men det gäller också vissa länder i Afrika och Sydamerika. Jag vill särskilt framhålla det glädjande i att Indien nu sällar sig till de länder i Asien som har en mycket snabb tillväxttakt.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Det stora problemet är dock de u-länder som stagnerar. Särskilt allvarligt är det för den sjättedel av u-ländernas befolkning som bor i länder som blir fattigare år efter år och där tillväxten inte hinner med befolkningsökningen. Det handlar normalt om länder som fastnat i socialism, feodalism eller merkantilism, som latinamerikanerna kallar sin statsstyrda ekonomi. Dessa länder blir fattiga därför att utvecklingen hindras, och det är nästan alltid statsmakten som är det största utvecklingshindret. Fattiga bönder berövas sin utvecklingsmöjlighet genom priskontroller och statliga tvångsuppköp. Städernas sluminvånare förvägras möjlighet att äga sin mark och sin bostad och att starta mikroföretag.

Det finns länder som i decennier fått mycket bistånd och som likväl inte har blivit rikare utan fattigare. En del av Sveriges samarbetsländer finns i denna kategori. Det här ställer också biståndet inför ett svårt dilemma. Skall bistånd över huvud taget ges till statsmakten i länder där denna hindrar utvecklingen, länder där staten gör folk fattigare i stället för rikare?

En skillnad mellan de snabbväxande u-länderna och de stagnerande, är just att statsmaktens roll är väsentligt mindre, men av högre kvalitet i de förstnämnda länderna. Länderna i Afrika har t.ex. högre skattetryck och större offentlig sektor än länderna i Asien.

Statens uppgift är i första hand att skapa ett rättssamhälle. Det handlar om att se till att alla barn får en grundutbildning och att det finns grundläggande hälsovård. Tyvärr har många regeringar helt andra prioriteringar. Omfattande statsägande och regleringar är alltför vanligt. Flera av Sveriges biståndsländer har, trots omfattande bistandsflöden under lång tid, ännu inte en allmän skolutbildning för alla flickor och pojkar, det som vi i Sverige införde genom 1842 års folkskolestadga.

Det krävs inte så stora resurser för detta. Endast en mindre del av ett lands BNP behöver avsättas för att klara det. Trots bistandsflöden från många olika länder på ibland, 10 %, 15 %, ja upp till 40 % av BNP, saknas ofta denna den mest fundamentala av faktorer för utveckling; att alla får lära sig läsa, skriva och räkna.

Det är viktigt att Sverige inte ger bistånd till statsmakter som gör sina folk fattigare. Det är viktigt att vi entydigt står på utvecklingens sida och inte på stagnationens.

Låt mig avslutningsvis säga att FN-systemet har en viktig uppgift när det gäller att stödja u-länderna i fattigdomsbekämpningen. Det gäller att se till att FN:s roll i det avseendet förbättras och skärps.

Anf. 10 HELENA NILSSON (c)

Fru talman! Först vill jag tacka utrikesministern för svaren. Jag har respekt för att regeringen valde som strategi att medverka till att Turkiet fick en tullunion med EU. Jag uppskattar också att utrikesministern på allvar följer med när det gäller att se till att de mänskliga rättigheterna efterlevs. Jag försäkrar utrikesministern att vi från riksdagens sida noga kommer att följa regeringens arbete på detta område.

Jag vill återgå till att prata om FN. Jag delar regeringens syn på tillståndet för FN, och gör i allt väsentligt samma bedömning om det nöd-

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

vändiga i att reformera och stärka organisationen. Det är värdefullt att utrikesministern i denna deklaration tydligare tar ställning för de förslag rörande FN:s utveckling som lades i Carlssonkommissionens rapport Vårt globala grannskap än vad jag upplevde att fallet var i regeringens skrivelse om FN inför framtiden som vi behandlade i höstas.

Centerpartiet önskar se Sverige i en framträdande och aktiv roll i diskussionen om ett starkare FN bortom år 2000. En världskonferens 1998 för reformering av FN-systemet bör kunna vara ett mycket viktigt avstamp inför 2000-talet.

FN:s och FN-organens roll i kampen mot globala orättvisor och överlevnadshot är mycket viktig. Starka principiella skäl kan tala för multilateralt bistånd snarare än bilateralt. Det bilaterala biståndet skapar lätt beroendeförhållanden mellan givare och mottagare och kan få karaktär av välgörenhet. Det multilaterala biståndet är däremot ett uttryck för ett gemensamt ansvar att, efter förmåga, medverka till att lösa globala problem.

Samtidigt är det ofta svårt att bedriva multilateralt bistånd lika effektivt som bilateralt. De ansträngningar att öka effektiviteten i hela FN-systemet som beskrivs i skrivelsen är viktiga, och Sverige bör fortsätta att ha en hög ambitionsnivå på detta område. Även om det knappast är realistiskt eller önskvärt att huvuddelen av allt utvecklingsbistånd skulle gå genom multilaterala kanaler behövs det en bättre samordning. För de enskilda mottagarländerna är uppsplittringen på många givarländer med ibland motstridiga intentioner en stor svårighet. Behovet är också stort att ta samlade grepp på utvecklingsproblemen i flera länder. Jag vill i detta sammanhang som exempel nämna Sahelländerna, som hotas av Saharas utbredning söderut, länderna i Himalaya, där avskogningen skapar stora erosionsproblem och som dessutom leder till översvämningkatastrofer vid flodmynningarna i t.ex. Bangladesh.

För ungefär ett år sedan riktade Centerpartiet kritik mot den modell som antogs av riksdagen när det gäller frysning av biståndsbudgeten till 13 360 miljoner kronor per år t.o.m. budgetåret 1998. Många talare före mig har varit inne på att detta kan innebära att biståndets andel av BNI riskerar att sjunka ned mot 0,7 %. Vi i Centerpartiet anser att det fortsatt skall vara en koppling till BNI och att målsättningen skall vara att Sverige snarast kommer tillbaka till enprocentsmålet för biståndet. Men jag är också realistisk och inser att den djupa ekonomiska kris som landet befinner sig i kan göra att det inte är möjligt i en nära framtid att höja biståndsramen.

Jag vill ändå göra ett positivt konstaterande. Även om vi var motståndare till det här sättet att anslå bistånd så har faktiskt saneringen av den svenska ekonomin, som Centerpartiet har varit med att stödja, inneburit en starkt krona. Vi får därför faktiskt mer bistånd för samma pengar i dag.

Fru talman! Jag ser det som viktigt att utrikesministern utpekar Afrika som den viktigaste kontinenten för svenskt bistånd. Ekonomiskt och befolkningsmässigt står kontinenten inför gigantiska problem. Afrika är lidandets kontinent. Vi har under det gångna året också kun-

nat se hur några av världens mest brutala diktaturer återigen har visat musklerna. Nigeria och Niger är tyranners hemvist. Vi hyser också stor oro för vad som sker i Algeriet. Samtidigt finns det ändå exempel på spirande demokratier i Afrika, Mellanöstern och inom OSS. Sydafrika är tillsammans med de självstyrande områdena i Palestina exempel och symboler på att hat och förtryck kan ersättas av spirande respekt – det går att vända riktningen på en nedåtgående våldsspiral.

Det finns också oro för utvecklingen i delar av Asien. Offren för Sovjetunionens ockupation av Afghanistan och för det påföljande inbördeskriget lider och svälter. Det slutna Nordkorea verkar stå på randen till att fullständigt kollapsa. I och för sig är det väl få som skulle sörja om Kim Jong-Il faller. Men som alltid är det ju folket som får utstå de största umbärandena. Det finns också, vilket tidigare talare har framfört, anledning till oro för Kinas vapenskrammel, och visavi Taiwan är det inte bara skrammel utan ett stort muller. För de västliga demokratierna bör det vara fullständigt omöjligt att acceptera en diktaturstats övergrepp på ett demokratiskt styrt område, i detta fall Taiwan. Det bör från Sveriges sida göras klart att hoten om en militär intervention från folkrepubliken Kina bara kommer att leda till ett större stöd för Taiwan.

Anf. 11 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)

Fru talman! Jag ställde fyra frågor och har fått kommentarer och svar på två. Det tackar jag för. Det finns möjlighet att återkomma till de andra två senare.

När det gäller nazismen håller jag helt med utrikesministern om att det handlar om att ge utbildning och upplysning till ungdomar.

Jag talade i mitt tidigare anförande om tidsperspektiv. Vi kan anlägga ett annat tidsperspektiv i detta sammanhang. Om någon skulle ha talat till oss, som i dag är mellan 50 och 60 år, när vi var tonåringar om år 1900, så hade vi naturligtvis tyckt att det var anno dazumal. Det hade ju varit två världskrig däremellan. Det är detta tidsperspektiv som dagens tonåringar har. 50 år tillbaka i tiden, det var då nazismen härjade. Vi måste tänka på detta för att förstå att ungdomar kan tjusas av detta. I detta sammanhang har vi en mycket viktig uppgift. Jag menar att också regeringen har en uppgift att gå ut och markera, vara tydlig och ge dessa signaler. Och jag är tacksam för det svar som jag fick.

Den andra frågan gällde diskussionen om gemensam säkerhet. Utrikesministern övertolkade mig genom att säga att vi skulle vara beredda att öppna oss för ett NATO-medlemskap. Vad jag åsyftade var den diskussion som förekom för mindre än ett år sedan, när vi från Folkpartiets sida ville diskutera vad en NATO-utvidgning skulle innebära. Det var inget ställningstagande från vår sida, utan det var en öppen diskussion i ett öppet demokratiskt samhälle. Men en sådan diskussion fick man alltså inte föra i denna försvarsberedning. Det var detta som var poängen i det hela. Nu säger utrikesministern i dagens deklaration: ”Diskussionen om NATO:s utvidgning befinner sig i gränslandet mellan det gamla och nya sättet att se på säkerhet i Europa.” Det var ju just detta som vi ville diskutera. Utrikesministern säger också: ”Det NATO

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

vi ser leda fredsstyrkan IFOR i Bosnien i dag är inte detsamma som före det kalla krigets slut.” Det är dessa saker som vi öppet ville diskutera, och vi ville se vad det kommer att innebära om vi drar ut linjerna 10–20 år framåt i tiden – ett scenario helt enkelt, utan några bindningar.

Vi är tacksamma och glada över att det nu är en annan tingens ordning. Det var detta jag menade när jag talade om tövan och tvekan.

När det gäller Bosnien finns det nu chans till en fredlig utveckling. Utrikesministern berörde Europas och Sveriges ansvar för att bidra till utvecklingen av ett civilt samhälle i Bosnien. Hon talade om behovet av respekt för demokratiska normer. Om freden i Bosnien skall bli bestående måste förutsättningar skapas för demokratisk utveckling i hela landet. I detta sammanhang kan Sverige göra en insats. Bristen på mångfald i medierna och svårigheten att skapa nationella politiska partier är de viktigaste hindren för demokratisering av hela landet.

Jag skulle vilja vädja till utrikesministern att hon särskilt tar upp frågan om mångfald i medierna i sina kontakter med den bosniska regeringen. Jag vill ställa ytterligare en konkret fråga till utrikesministern; om hon är beredd att aktivt bidra till demokratiseringsprocessen genom särskilda demokratibiståndsinsatser från Sverige.

Jag skulle också vilja kommentera det som Eva Zetterberg sade om EU-medlemskap. Hon menade på att detta inte skulle vara en EU-debatt. Men det är väldigt svårt att undvika att komma in på EU i en utrikespolitisk debatt. Hon hänvisade till att vi skulle diskutera detta vid ett senare tillfälle. Det hör naturligtvis mycket nära ihop med en utrikespolitisk debatt. Det är riktigt att man i dag kanske uppfattar åtminstone Eva Zetterberg som mer positiv till EU, om man jämför med det som vi under årens lopp har hört här när Gudrun Schyman har härjat i denna sal och med alla medel försökt att förhindra att Sverige går in i detta samarbete.

Tydligt försöker man i Vänsterpartiet i alla fall vara litet pragmatisk – åtminstone gäller det Eva Zetterberg. Man försöker gilla läget och vara konstruktiv i den här diskussionen. Ändå är det litet märkligt att en av de stora saker som Eva Zetterberg tar upp är frågan om en utträdesparagraf. Det är det viktiga – nu skall vi se hur vi kan ta oss ur det här och då måste det finnas en paragraf för detta.

Jag menar att det även här när det gäller Eva Zetterberg noteras ett tövande och ett tvekande. Det är inte fråga om det positiva som vi som tror på hela idén med EU som ett fredsarbete försöker lyfta fram. Men det är ju det som skall sättas upp på dagordningen, inte det försiktiga tassandet och diskussionen om en utträdesparagraf!

Anf. 12 EVA ZETTERBERG (v)

Fru talman! Jag börjar med Folkpartiet och frågan om ett utträde ur EU.

Ja, det är alldeles riktigt att vi i Vänsterpartiet anser att vi på ett mycket konstruktivt sätt bidrar till att arbetet inom Europeiska unionen förbättras. Bl.a. har vi mycket aktivt bidragit när det gällt att se till att

den svenska finansieringen gått i lås – en inte alltför oviktig fråga i sammanhanget.

Vi betraktar betydelsen av en utträdesparagraf utifrån dess principiella betydelse. Därmed inte sagt att det gäller bara den frågan. Det finns många andra frågor som vi aktivt driver inför den regeringskonferensen som börjar nu i mars.

Sedan vänder jag mig till Moderaterna. I Göran Lennmarkers första inlägg nämndes över huvud taget inte Asien, Latinamerika eller Afrika. Det var dock välkommet när det sedan kom.

Vad gäller biståndet talar Göran Lennmarker bara om var bistånd *inte* skall utgå. I anförandet förekom inte något beklagande av att vi sänkt biståndsramen. Ingenting sades heller om att biståndet mera måste inriktas på de allra fattigaste länderna. Guinea Bissau är ju ett av världens fattigaste länder. I det avseendet talar man om att strypa biståndet, medan andra länder – t.ex. en av de asiatiska tigrarna, Malaysia – får bistånd. Den diskussionen tycks Moderaterna inte föra.

Utrikesministern vill jag tacka för hennes svar på några av de frågor som jag ställt. Jag är glad över klargörandet vad gäller NATO. Det finns alltså inte några planer där från regeringens sida, inte ens om åtta eller tio år. På samma sätt förhåller det sig i frågan om en kärnvapenfri zon i Norden. Jag upplever inte att jag fick något svar på frågan om Sveriges engagemang inom Europa för att få bort kärnvapen över huvud taget. Inte heller fick jag något svar vad gäller vår ständiga diskussion om de svenska minorna. Där har regeringen verkligen förhalat. Man har inte kommit fram till ett konkret ställningstagande. Det tycker jag är direkt pinsamt.

Fru talman! Jag kommer tillbaka till frågan om FN och reformeringen av FN, vilken Lena Hjelm-Wallén i sitt inledningsanförande var inne på.

Det svenska engagemanget för att få en plats i FN:s säkerhetsråd 1997 är synnerligen befogat. Sveriges möjligheter att därigenom påskynda reformeringen av FN-systemet skulle påtagligt öka, likaså möjligheterna att agera för att stärka små och fattiga länders inflytande inom FN. I det avseendet kan jag försäkra regeringen att allt stöd finns att få från Vänsterpartiet. Ja, jag skulle tro att det gäller samtliga partier. Jag ser nämligen detta som en gemensam angelägenhet. Alla vi som är internationellt aktiva kan, och måste, där göra allt för att stärka Sveriges position.

Utrikesministern nämner också en del av de förslag till reformering som presenterats av Ingvar Carlsson och Shridath Ramphal. Där nämns möjligheten till internationella avgifter t.ex. på valutatransaktioner. De återfanns emellertid inte i regeringens skrivelse i höstas. Nu talas det i deklarationen om att ”stärka FN:s finanser, också med hjälp av internationella avgifter”. Är det vad man avser? Tänker regeringen driva den frågan fram till konkreta resultat?

I samma avsnitt finns en text om att demokratiskt hantera den internationella ekonomin. Är det vad som avses från regeringens sida? Detta var ju uppe när vi behandlade FN-skrivelsen i höstas. Det handlar om reformeringen av Världsbanken och IMF samt om inordningen inom

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

FN-systemet. Där tycker jag att regeringen borde kunna precisera sig mera. Vad tänker ni göra? Hur kommer dessa frågor att drivas?

Vidare instämmer jag i det som Helena Nilsson sade om miljöarbetet inom FN. Miljöpartiet och Vänsterpartiet – och kanske ytterligare några – har drivit frågan om att det borde finnas en särskilt miljöansvarig på FN-delegationen i New York t.ex. för att ytterligare förstärka det arbetet. Det finns anledning till viss oro här. Man kan alltså undra hur pass aktivt regeringen driver de frågorna.

Jag vill också ta upp frågan om Unicef och barnarbetet. FN fyllde ju 50 år förra året. I år är det Unicef som fyller 50 år.

Unicef, FN:s barnfond, har lyft fram mycket intressanta fakta i sin skrift *Tillståndet för världens barn – The State of the World's Children*. I år är temat barn i krig. Man lyfter fram fakta om att mer än 2 miljoner barn har dödats, att 5 miljoner barn är handikappade, att 12 miljoner barn är hemlösa osv. enbart på grund av just krigets faror.

I dag finns det hela generationer som vuxit upp och levt i stort sett hela livet i krig. Det har gällt i t.ex. Angola i mer än 30 år och Afghanistan i 17 år.

Utrikesministern nämnde den världskonferens mot sexuell exploatering av barn som Sverige ansvarar för och som äger rum i augusti. Likaså vet vi att Sverige driver frågan om förbud mot barnsoldater. Det här är bra exempel på vad Sverige internationellt kan göra för utsatta barn. Men jag vill veta litet mera. Hur går arbetet med barnkonventionen vidare? Sveriges anseende har ju allvarligt skadats internationellt i och med utvisningen av familjerna från Åsele, men det gäller också andra uppmärksammade fall.

Vad gör man för att återställa förtroendet? Och hur kommer regeringen att ställa upp på Unicefs antikrigsplan, som förelagts världens regeringar? Finns det några planer på att öka det ekonomiska bidraget till insatser för barn i krig?

Anf. 13 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Fru talman! Jag skall helt kort ta upp frågor som rör ett par olika saker och ett par länder.

Tillsammans med andra länder deltar Sverige i fredsbevarande styrkor i f.d. Jugoslavien, där det senare i år skall hållas fria val. Förhoppningsvis stannar styrkorna längre, om så behövs.

Utanför vår världsdel finns det dock några länder som jag skulle önska stod på Sveriges prioriteringslista, om vi kommer in i säkerhetsrådet. I de här länderna finns det inga väpnade konflikter som fordrar under stora omständigheter utrustade bataljoner. Det första landet väntar på att få förhandla om något som det redan är förhandlat om. Det andra landet väntar på fria val. Det tredje landet skall välja president i år. Jag talar om Tibet, Västsahara och Taiwan.

Tibet har i ett ratificerat avtal regional självständighet. Men fortfarande lever landets ledare och många flyktingar i exil i Indien. Avtalet ingicks 1951. Det finns många vittnesmål om kränkningar av de mänskliga rättigheterna som ständigt drabbar den tibetanska befolkning som lever i Tibet.

1951 inleddes förhandlingar. Då skulle Tibet få regional självständighet. Den kinesiska centralregeringen skulle ta hand om utrikespolitiken, och den tibetanska armén skulle inkorporeras i den kinesiska. Dalai lama återvände och ratificerade avtalet. Kort därefter tågade kinesiska trupper in i Lhasa. Efter ett tag gick Dalai lama i landsflykt tillsammans med en stor del av dem som stod honom närmast.

Det andra landet är alltså Västsahara, som först var en koloni under Spanien och som sedan ockuperades av Marocko. I fyra år har man med FN:s hjälp försökt att få fram röstlistor och att få reda på vem som egentligen är röstberättigad i de fria val i landet som man länge väntat på.

Det är besvärligt eftersom inflyttningen från Marocko har varit stor de senaste åren och nyinflyttade och tillfälligt boende inte kommer att räknas som invånare med rösträtt.

Enligt den internationella domstolen i Haag har egentligen inget av länderna rätt till Västsahara. Om valet inte godtas av den ursprungliga befolkningen eller av Marocko är risken stor att vapenvilan från 1991 bryts. Då börjar självständighetskriget igen, det som förra gången stöddes av Algeriet och Libyen.

Det tredje landet, ett land som skall ha val i år, är Taiwan. För Taiwan finns risken att självstyret på allvar hotas av samma land som hotar de andra och som hotar Tibet, dvs. Kina. Finns det någonting som Sverige kan göra? Kan Sverige driva dessa frågor i säkerhetsrådet? Eller kan vi göra det på annat sätt, även om Sverige inte finns med i säkerhetsrådet?

Till sist hinner jag tala om något som jag tycker är litet trevligare. Det har att göra med den terrorism som ökar överallt i världen. Vi har alldeles nyligen hört om nya terroråd som har inträffat i London och som IRA ligger bakom. Jag är ibland i Indien och har där hört talas om terroråd i Kashmir, där situationen förvärras. Terrorister kommer ner från bergen i Kashmir. Det är terrorister som fördöms av både Indien och Pakistan, och det är terrorister – har jag hört av mina vänner – som nu får hjälp av grannländers terrorister som kommer in för att stödja aktionerna.

Trots allt har en glädjande händelse inträffat, berättade mina vänner. Jag läste det sedan också i en liten tidningsnotis. En antivåldsorganisation har bildats av hinduer och muslimer tillsammans. Just i dessa sammanhang är det skönt att sådana saker händer som kanske kan växa till att bli någonting helt annat än de konflikter som nu finns.

Anf. 14 INGRID NÄSLUND (kds)

Fru talman! Jag skall nu säga några ord om samspelet mellan de internationella freds- och säkerhetsorganisationerna, som naturligtvis är oerhört viktigt.

Fred är inte bara frånvaro av krig, utan en ordning som är präglad av sanning, rättvisa, frihet och solidaritet. Freden kan inte byggas utan skapande ansträngningar. Fredsbyggandets internationella karaktär ställer krav på en intensifierat mellanstatligt och överstatligt samarbete genom gemensamt upprättade organisationer på både lokal och global

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

nivå med en kompetensfördelning i strikt enlighet med subsidiaritetsprincipen.

I enlighet med vår utrikespolitiska tradition har Sverige deltagit med personal och finansiella medel för att påskynda fred och försöka lindra krigens skadeverkningar. Sverige är dock ett litet land och kan inte ensamt ta på sig att öka stabilitet och säkerhet. Vårt agerande för en säkrare värld måste därför börja med en analys av de konkreta handlingsmöjligheter som vi tillsammans med likasinnade har inom ett organiserat samarbete.

Sedan FN skapades har dess huvuduppgift varit att säkra freden i världen. Jämfört med Nationernas förbund har Förenta nationerna varit en mycket lyckad satsning. FN har också kunnat genomföra ett antal andra mycket viktiga uppgifter som avkolonialisering och främjande av hälsa, utveckling och mänskliga rättigheter. Men man kan inte säga att fredsfaktorn till fullo har utnyttjats inom FN. Orsakerna till detta känner vi väl till – det kalla kriget och vetorättens utnyttjande.

För att komma till rätta med dagens instabila situation anser kristdemokraterna att FN:s konflikthanteringsförmåga måste reformeras. Det måste också demokratin och organisationen, och effektiviseringen måste fortgå för att minska kostnaderna. Säkerhetsrådet måste reformeras. FN:s finansiella ställning måste förbättras. Alla medlemsstater måste betala sina avgifter både i tid och fullt ut. Ur denna aspekt är det förvånansvärt att regeringen i den gällande statsbudgeten har skurit ner anslagen till FN med 20 % jämfört med förra budgeten.

Precis som när världens regeringsrepresentanter träffades i San Francisco för att skapa FN var freden det absolut viktigaste målet när Europas politiker lade grunden till det europeiska samarbetet. Freden står fortfarande i förgrunden för EU:s samarbete. Målsättningen att alla Europas länder skall leva i fred är lika aktuell i dag.

Kristdemokraterna i Sverige och i de övriga medlemsländerna arbetar för att EU skall påskynda sin utvidgning mot Baltikum och Öst- och Centraleuropa. Under tiden måste EU fördjupa sitt samarbete med dessa länder både politiskt och ekonomiskt så att de står väl förberedda den dagen deras medlemskap är klart. Det bidrar Sverige till, och det vill vi att Sverige skall fortsätta att bidra till. Detta är ett starkt säkerhetspolitiskt intresse både för Sverige och övriga Europa. Jag kan inte låta bli att uttrycka min förvåning över att Miljöpartiet och i viss mån även Vänsterpartiet fortfarande har en så tveksam inställning till EU.

Under hela konflikten i f.d. Jugoslavien var EU den mest aktiva parten när det gällde humanitärt bistånd. EU skulle tillsammans med FN och OSSE kunnat ha gjort mer för att förhindra kriget i Bosnien. Men vi får inte glömma att EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik är en ny företeelse. Vid krigets utbrott hade inte EU några formella strukturer för att kunna agera.

Detta vill kristdemokraterna ändra på. EU måste i större utsträckning kunna ta ett aktivt ansvar för Europas säkerhet genom att bl.a. företa välorganiserade fredsoperationer som är sanktionerade eller organiserade av FN eller OSSE. EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik bör i framtiden utformas med hjälp av kvalificerad majoritet

utom i det fall då enskilda medlemsländer skall medverka med militära enheter eller när det gäller frågor som rör ett lands nationella intressen.

Varje enskilt medlemsland skall ensamt besluta om deltagande med egna militära enheter men skall inte hindra övriga medlemsländer att gå vidare i frågor om t.ex. försvarspolitik eller deltagande i gemensamma fredsoperationer. Med bibehållen militär alliansfrihet vill kristdemokraterna att Sverige aktivt skall delta i EU:s säkerhetspolitik.

Jag vill ta upp ytterligare ett par frågor. När det gäller nedrustning delar kristdemokraterna regeringens förhoppning att kärnvapen snart blir bannlysta från jordens yta. Men det återstår en hel del arbete innan detta blir verklighet. Därför anser vi att Sverige i internationella sammanhang måste markera hur viktigt det är att START-avtalet efterlevs och att Kina definitivt lämnar provsprängningarna bakom sig.

När det gäller de antipersonella minorna tycker vi att det är bra att Sverige har fått förtroendet att vara ordförande för och leda översynen av konventionen mot inhumana vapen. Men för att öka Sveriges trovärdighet borde Sverige föregå med gott exempel och ta initiativ till att skrota den egna arsenalen med antipersonella minor. Skall vi äntligen få bukt med detta gigantiska problem, som inte minst är ett hot mot världens barn, måste världens utvecklade och demokratiska länder börja avvecklingen av detta synnerligen inhumana vapen.

Jag vill fråga utrikesministern: Vill utrikesministern medverka till att Sverige här tar initiativet och inte väntar på vad andra länder skall göra?

Anf. 15 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s)

Fru talman! Jag menar att vi i dag är i en situation där vi har rätt och skyldighet att se till möjligheterna inom utrikes- och säkerhetspolitiken. Det är en enormt spännande situation. Sverige skall självfallet vara med som en mycket aktiv aktör vad gäller skapandet av den alleuropeiska säkerhetsgemenskapen och göra detsamma på det globala planet.

Olof Palmes begrepp gemensam säkerhet, från början av 80-talet, handlade om att säkerhet skall uppnås genom samarbete snarare än genom avskräckning. Naturligtvis var det andra frågor som då avhandlades, Göran Lennmarker. Men det är ändå detta som är själva kärnan i begreppet och som vi också för med oss i dag.

Det är självklart att vi skall följa NATO:s förändring, Karl-Göran Biörnsmark. Det har aldrig varit något tövande om det. Vi skall analysera och debattera den frågan. Att däremot ge i uppdrag till en försvarsutredning i Sverige att analysera svenskt NATO-medlemskap – det är en helt annan sak. På den punkten sade vi nej.

Ryssland kräver egentligen en egen debatt. Utvecklingen är naturligtvis mycket svårförutsebar. Framgångar varvas med bakslag. Det är lätt att vi i våra kontakter med Ryssland bygger upp vår politik kring vissa fluktuationer eller kring speciella personkontakter. Jag menar att det är mycket väsentligt att politiken är konsekvent, att den är förutsägbar i förhållande till Ryssland och att den knyts till demokratiserings- och reformprocessen.

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Det här är också en politik som EU har samlat sig kring. Förhoppningsvis kommer man att anta ett handlingsprogram som stöder dessa processer. Det skall göras redan under våren.

Jag vill kommentera några frågor om FN. Få länder arbetar mer aktivt än Sverige med FN-frågor och även FN:s reformering. Ingvar Carlsson har som statsminister samlat många andra regeringschefer för att driva de här frågorna. Den speciella kommissionsrapporten drivs alltså vidare på det sättet, av Ingvar Carlsson personligen och som Sveriges statsminister men naturligtvis också av hela den svenska regeringen.

Sverige hör också till en av de största bidragsgivarna till FN:s olika organ. Också efter det att vi nu tvingats skära ned en del är vi en av de största bidragsgivarna till t.ex. Unicef. Sverige är tillskyndare av barnkonventionen. Sverige är också aktivast med att följa upp barnkonventionen. Jag tror inte att det finns något annat land som skulle ifrågasätta det. Det är egentligen bara i denna kammare som det kan ifrågasättas. Det är bara i denna kammare som man kan påstå att situationen är anorlunda.

Alla vet att vi önskar komma upp till enprocentsmålet för biståndet, men det tar tid.

I Bosnien stöder vi medier och demokrati.

Det är många specialfrågor som har tagits upp, om Taiwan, Västsahara och Tibet. Vi arbetar aktivt för att överallt stödja mänskliga rättigheter och demokrati.

Låt mig beträffande Taiwan säga att vi självfallet tar avstånd från militära hot som maktmedel. Om de militära kinesiska aktionerna mot Taiwan skulle gå i verkställighet skulle det naturligtvis vara förödande för Kinas hela internationella anseende.

Vi ser positivt på de förestående valen i Taiwan och hela den demokratiska processen. Samtidigt är Sverige som nation fortfarande för en "ett-Kina-politik". Den politiken har vi ingen anledning att förändra.

Anf. 16 GÖRAN LENNMARKER (m)

Fru talman! Låt mig först något beröra utrikesministerns kommentar om Ryssland. Jag tror att det är alldeles riktigt att Sverige skall ha omfattande och breda kontakter med det ryska samhället. Det har påbörjats, och det är viktigt att vi upprätthåller dem. Det är också bra att ha en aktiv politik, både direkt och via EU, gentemot Ryssland. Vi skall inte avskärma oss och hålla oss borta.

Men vad jag efterlyste var en säkerhetsanalys. Det är viktigt att bedriva en säkerhetsanalys, fru utrikesminister, så att man har gjort en sådan när man i höst går till viktiga beslut. I en sådan analys måste både de optimistiska alternativen, som regeringen framhåller i sin deklaration, och de pessimistiska finnas med. Säkerhet handlar just om att också belysa det mindre önskvärda och ibland t.o.m. det nästan otänkbara.

Till Eva Zetterberg vill jag säga att vår syn på bistånd är mycket enkel. Vi tycker att Sveriges och för övrigt även andra länders och internationella organs bistånd skall bidra till att utrota fattigdomen. Det

är därför det finns. Det skall absolut inte bidra till att befästa fattigdomen. Vi tycker att det är naturligt att länder som under lång tid får ett omfattande bistånd faktiskt skall ägna sig åt att ge de bästa förutsättningarna för utveckling. Det kan t.ex. handla om att alla barn skall lära sig läsa, skriva och räkna. Vi har lärt oss att det var oerhört fundamentalt för vår egen utveckling. Det handlar också om t.ex. basal hälsovård och om att bygga en rättsstat som inte är korrupt och som inte ägnar sig åt andra saker. Många anser, Eva Zetterberg, att det största utvecklingshindret i dag är den afrikanska socialismen. Det kanske är där som skillnaden ligger mellan oss.

Låt mig avslutningsvis säga att det finns några viktiga prioriteringar i den svenska utrikespolitiken. Det är att nu se till att Europa enas och att denna unika möjlighet tas till vara så att länderna i Central- och Östeuropa kan komma med i EU. Det är att vi får en stark gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, att vi står upp för Baltikum, att vi upprätthåller kontakter och genomför en noggrann Rysslandsanalys och att vi ser till att vi på ett aktivt och kompetent sätt hjälper de fattigaste länderna i utrotandet av fattigdomen.

Anf. 17 HELENA NILSSON (c)

Fru talman! Jag beklagar att utrikesministern undviker att svara på frågor om antipersonella minor. Centerpartiet har tidigare krävt att Sverige skall ändra strategi. Vi har drivit på ett totalförbud. Tyvärr måste jag konstatera att Sverige inte har någon trovärdighet i minfrågan.

Det är självklart kopplat till den ologiska slutsats som regeringen och en majoritet i riksdagen förfäktar, nämligen att minor är grymma och ovärdiga vapen överallt utom i Sverige.

Centerpartiet anser att Sverige skall ansluta sig till den större krets av länder som ensidigt förbjuder antipersonella minor. Vi skall lyssna till Europaparlamentets uppmaning. Vi kommer att kräva ett svenskt avvecklingsbeslut för antipersonella minor i samband med försvarsbeslutets etapp två, hösten 1996. För Centerpartiet är ett svenskt minförbud viktigt för hållbarheten i den försvarsuppgörelse mellan Centerpartiet och regeringen som ingicks i höstas.

För snart två år sedan genomfördes fria demokratiska val i Sydafrika. För en månad sedan genomfördes fria demokratiska val i de självständiga områdena i Palestina. Under hösten har också flera demokratiska val hållits i länder som tidigare har tillhört Sovjetunionen. Men de har inte fått samma uppmärksamhet i svenska medier. Jag ser dessa val som en stor seger över hat, förtryck, orättvisor, rasism, fascism och seger över terrorns metoder att få gehör för sina idéer. Vi får inte heller låta enstaka terrorisdåd förhindra utvecklingsprocessen och fredsprocessen på Nordirland. Samtidigt som jakten på mördarna fortsätter måste nya förhandlingar starta. Jag förstår till fullo svårigheterna. Det går inte att med förtroende förhandla med en organisation som inte tar avstånd från terror som medel. Vill Sinn Fein och Gerry Adams vidmakthålla en internationell trovärdighet måste politikens och demokratiens väg väljas.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Vi måste från svensk sida oförtrutet stödja demokratiska krafter runt om i vår värld och peka på att demokratin är garanten för en fredlig värld. Likaså måste vi slå vakt om demokratin i vårt eget land närhelst antidemokratiska företeelser dyker upp i vår vardag.

Anf. 18 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)

Fru talman! Jag vill först tacka utrikesministern som drivs av ambitionen att svara på frågorna och kommentera dem.

Att jag kom att fundera över detta med demokratiinsatser i Bosnien beror på att utrikesministern i deklARATIONEN skriver att Bosnien måste bestå som en fri, mångkulturellt oberoende stat. Det gäller att gripa tillfället i flykten och att nu gå in och stödja med demokratiinsatser. Vi borde kanske kunna höja profilen ytterligare. Kanske även det institut som vi nu har utformat, IDEA, kan komma med idéer.

När det gäller enprocentsmålet är jag naturligtvis inte nöjd. Jag har en känsla av att inte ens utrikesministern är det i sitt eget svar. Om utvecklingen fortsätter blir det kanske så, som jag tidigare sade, att vi 1998 inte ens uppfyller 0,7-procensmålet. Det finns en chans att ändra på detta i september.

Vad gäller Taiwan menar jag att det är viktigt att vi nu ger klara signaler om att det är de krafter som verkar i Taiwan och som bygger på demokrati som vi skall stödja. Vi skall vara tydliga på den punkten, och det är det som vi skall tala om.

Vad sedan beträffar trätöfrågan om Försvarsberedningen vill jag än en gång upprepa att diskussionen inte gällde NATO-medlemskap utan att analysera vad det skulle innebära om en NATO-utvidgning ägde rum. Vilken roll skulle Sverige ha, om t.ex. Baltikum eller Finland i en framtid skulle ingå i NATO, och hur skulle det påverka svenskt försvar? Det var den debatten som vi ville lyfta upp.

Jag tror i likhet med utrikesministern att vi skall se till möjligheterna. Det är den väg som vi måste gå. Det finns också många positiva tecken, och dem måste vi ta fasta på.

Anf. 19 EVA ZETTERBERG (v)

Fru talman! Först till Göran Lennmarker: Jag trodde inte att Göran Lennmarker och Moderaterna ville använda sig av så förenklade analyser. Frågan om fattigdomen i Afrika kan definitivt inte reduceras till en fråga om ett misslyckande för afrikansk socialism. Jag trodde att Göran Lennmarker och jag var överens om att det finns en rad olika orsaker till den – koloniala mönster, strukturanpassningsåtgärder, naturkatastrofer osv. I det avseendet är jag besviken.

Vad gäller medlemskapet i Europeiska unionen och vad EU kan åstadkomma har många, liksom utrikesministern, här talat och fortsatt att tala om vilken enorm betydelse detta har och hur positivt medlemskapet är. Jag vill bara säga: Övervärdera inte medlemskapet! Glöm inte att det finns en rad andra organ för samarbete mellan europeiska stater! Vi har OSSE, Europarådet och FN.

Jag vill med utrikesministern också ta upp minfrågan, där vi återigen saknar svar. Det måste komma besked från regeringen. Man måste agera för att bli trovärdig.

Vad gäller barnkonventionen har Sveriges anseende skadats allvarligt internationellt. Det finns många tecken på detta. Regeringen måste agera och få fram ett förhållningssätt i detta sammanhang.

Jag fick inte något svar på frågan om en antikrigsplan, som Unicef – FN:s barnfond – har lanserat. Inte heller har vi fått något tillfredsställande svar på frågan om biståndet, som Karl-Göran Biörsmark anmärkte här. Jag tror inte heller att utrikesministern är särskilt nöjd med förhållandena i det avseendet.

Till slut, fru talman, vill jag upprepa vad jag sade inledningsvis: Om vi vill ha fred och säkerhet, måste vi satsa på internationell solidaritet, bidra till ekonomisk utveckling och rättvisa i världen.

Anf. 20 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Fru talman! Jag skall försöka ge en kort version av Miljöpartiets följetong från 1989 om en internationell miljödomstol där inte bara stater utan även organisationer har talerätt. Det finns en rad internationella domstolar, men det är bara stater som kan vända sig till dem.

Jag skall ge ett alldeles färskt exempel på vad vi menar, nämligen vad som hände Ken Saro-Wiwa och hans kamp för ogonifolket. Han kämpade för att detta folk, som hade drabbats av miljöföroreningar via oljebolaget Shell, skulle få sin mark sanerad och återställd. Han kämpade dessutom för att man skulle få skadestånd. Han krävde ersättning åt dem, och vi vet alla hur det gick. Han kämpade med sitt liv som insats, och han förlorade det.

Vi ser i exemplet med Ken Saro-Wiwas kamp också hur nära sambanden mellan miljöförstöring och kränkning av de mänskliga rättigheterna är. Det finns ett stort behov av en instans för folk och regioner att vända sig till. De kan ofta inte vända sig till sitt eget land – det är alldeles för farligt.

Organisationer har i dag fått en helt annan status i internationella sammanhang. Jag vill bara ta upp IDEA:s stadgar, där man jämställer regeringar och mellanstatliga organisationer och även har en definition av vad en organisation är. Vidare föreslår regeringen att lagen om internationella sanktioner skall kunna riktas mot en stat, ett område, en regim eller en organisation. Det finns också en rad stora och tunga organisationer som har gjort oerhört mycket både för miljön och för mänskliga rättigheter, som t.ex. Amnesty och Greenpeace.

Anf. 21 INGRID NÄSLUND (kds)

Fru talman! Jag vill återkomma till frågan om Taiwan. Kina har ju i sina relationer med Taiwan fört fram krav på en återförening som är baserad på principen ”ett land, två system”. Detta kan av den som har kännedom om verkligheten endast betraktas som retorik. Ju fler steg Taiwan tar emot demokrati, desto mer kommer Kina med hot och påtryckningar. Trycket från Kina har ökat inför Taiwans första fria presidentval.

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Allmän utrikespolitik

Taiwan har i dag en välmående ekonomi, vars frukter kommer allt fler till godo bland den egna befolkningen. Utländska handelspartner betraktar landet med uppskattning på grund av dess frihandelsvänliga inställning och välordnade näringsliv. Den politiska och sociala stabiliteten är stor, och demokratiseringsprocessen tar stora steg framåt.

Mot den här bakgrunden borde Sverige agera samfällt med övriga EU-länder för att ge Taiwan sitt stöd genom att fördjupa de politiska och ekonomiska kontakterna. Vi får inte vända Taiwan ryggen, och jag hoppas att toppmötet mellan EU och asiatiska länder i Bangkok skall kunna leda framåt i den här frågan.

Till sist vill jag säga att Latinamerika under de senaste tio åren har präglats av en positiv utvecklingstrend med avseende på politik och ekonomi. Trots detta är Kuba ett av de få kvarvarande kommunistiska fästena i världen. I mer än 35 år har Castroregimen försökt att styra landet med hjälp av systematiska brott mot de mänskliga rättigheterna, socialistisk diktatur och planekonomi.

Amnesty International bedömer att det för närvarande finns minst 600 samvetsfångar på ön. Castros Kuba är och har varit antitesen till en modern pluralistisk stat. Fallet Kuba utgör mot den här bakgrunden ett sorgligt kapitel. Anledningen till att den negativa utvecklingen inte bryts är att Fidel Castro vägrar avgå, så att fria demokratiska val kan hållas.

Mot den här bakgrunden önskar jag att det socialdemokratiska regeringsskiftet hade inneburit en tydligare brytning med den förlegade och inställsamma Kubapolitik som tidigare socialdemokratiska regeringar har fört. Kan vi förvänta oss ett mer aktivt stöd till de demokratiska krafterna och människorättsorganisationerna på Kuba?
(forts.)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under dagens sammanträde fick avgöras vid arbetsplenium onsdagen den 21 februari.

1 § (forts.) Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Anf. 22 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Utrikeshandeln har under efterkrigstiden blivit en allt starkare drivkraft för ekonomisk tillväxt. Världshandeln har växt snabbare än den samlade världsproduktionen. Förra året ökade världshandeln med 9,5 %. Det var den högsta siffran under de senaste två decennierna. Världshandeln ökade alltså nästan tre gånger mer än världsproduktionen av varor gjorde under samma tid.

Denna utveckling är också ett mått på den allt snabbare globaliseringen av världsekonomin, vilket också har diskuterats i utrikesdebatten. Den ökade internationaliseringen av handel och produktion har skett bl.a. genom att handelshindren, tack vare GATT-rundorna, successivt har minskat. Den har också kunnat ske genom ekonomiska reformer och den öppnare politik i fråga om handel och investeringar som förts i många länder under de senaste 10–15 åren.

Trenden är tydlig världen över, särskilt i Ostasien, men också i Latinamerika och på många andra håll. Allt fler länder öppnar sina marknader och stärker frihandeln. Tillväxten och konkurrenskraften ökar också mest i de länder som frigör sin handel. Genom att frihandel uppmuntrar producenterna att hålla ned priserna och förbättra kvaliteten kan den bidra till att öka vanliga konsumenters välfärd.

I ett allt öppnare internationellt klimat förändras formerna för handelsutbytet. Informationstekniken spelar en allt större roll. Kapital flyttas sekundsnabbt, som ni vet. Det som förr var handel med industrivaror är i dag ofta handel med en kombination av varor och tjänster. Handel och investeringar går alltmer hand i hand.

Själva produktionssystemen blir också mer internationella och globala. Forskning och utveckling, komponenttillverkning och sammansättning sker ofta i olika länder i dag. Svenska företag är inga undantag. Förra året hade de 20 största svenska företagen väsentligt fler anställda utomlands än i Sverige.

Internhandeln inom de multinationella företagen blir också allt större. I dag uppskattas den handeln vara omkring en tredjedel av den totala världshandeln. Globalisering innebär också omfattande geografiska tyngdpunktsförskjutningar i världshandeln. De en gång dominerande handelsflödena över Atlanten har förskjutits mot framför allt Asien.

Ostasien har under det senaste decenniet haft en genomsnittlig tillväxtökning på hela 9 % per år. Ostasien svarar i dag för ungefär en fjärdedel av den samlade världsproduktionen, att jämföras med de ungefär 4 % som jag tror man hade på 60-talet. Enligt olika prognoser skulle en framskrivning av de trender som råder nu innebära att Ostasien om tre decennier skulle ha samma BNP som USA och Europa tillsammans. Sådana prognoser är ju alltid osäkra och skakiga, men de ger en antydning om den ekonomi som finns.

Ostasiens enorma ekonomiska tillväxt har i hög grad varit exportledd. Men utvecklingen i Ostasien visar också tydligt att världshandeln inte är något nollsummespel, där den enes bröd är den andres död. De exportökningar som dessa länder uppvisar motsvaras eller överträffas av en ökad import. Dynamiska exportörer är också dynamiska importörer. Därmed öppnas också nya exportmöjligheter och möjligheter till sysselsättning för Sverige och andra länder.

Världshandeln ökar alltså snabbt. Men ännu snabbare ökar direktinvesteringarna i andra länder. Det är enligt regeringens uppfattning ett starkt argument för att skapa fungerande multilaterala spelregler på detta område.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Fru talman! Samtidigt som det internationella beroendet ökar snabbt har också intresset för regionalt handelssamarbete ökat. Det kan synas som en paradox att det parallellt med att Världshandelsorganisationen WTO nu inrättats tas regionala initiativ i en omfattning som faktiskt saknar motstycke i historien. Låt mig bara nämna några av de viktigaste: det nordamerikanska frihandelsavtalet NAFTA, som enligt planerna skall bli ett allomfattande frihandelsområde med Syd- och Mellanamerika år 2005, APEC, det regionala ekonomiska samarbetet i Stillahavsregionen med frihandel planerad till år 2010 respektive 2020 och AFTA, ett frihandelsavtal som betyder att tullarna mellan länderna i Sydostasien skall vara avvecklade år 2003.

Regeringen ser allmänt positivt på de här regionala strävandena. Regionalt samarbete har hittills fungerat som komplement till multilaterala förhandlingar i GATT, och på många sett också aktivt understött den multilaterala utvecklingen. Sveriges eget agerande under de senaste årtiondena är ett exempel på en sådan positiv samverkan. Samtidigt som vi har fördjupat vårt samarbete i Europa genom EFTA, avtalet med EG, EES-avtalet och nu fullt medlemskap i EU har vi aktivt stött och drivit på i multilaterala förhandlingsrundor inom ramen för GATT.

Ett annat exempel är EU:s transatlantiska samarbete med USA som Sverige nu aktivt driver på. Det syftar till att förhandla bort handels hinder för högteknologi och framtidsindustri på det handelspolitiska området. Det kan underlätta att sedan gå vidare i en större ländergrupp med multilaterala förhandlingar.

Den utveckling vi nu ser innebär också både större risker och förvisso möjligheter för det multilaterala systemet jämfört med tidigare. Vi ser nu regionala projekt växa fram som potentiellt skulle kunna omfatta huvuddelen av världshandeln. Jag talar om arrangemang som inte längre enbart omfattar tullar och traditionella handelshinder, utan också regionala regler för investeringar, tjänstehandel, patentfrågor osv.

Det finns också risker om handeln skulle ledas in i allt mer regionala banor med inåtvända handelsblock som följd. Låt mig säga att vårt medlemskap i EU har givit oss flera erfarenheter, både positiva och negativa. Men det finns också några som handlar om en alltför restriktiv handelspolitik. Det må gälla jordbruksrestriktionerna, tekokvoterna eller åtgärder mot dumpad import, som jag anser vara onödiga. Samtidigt visar erfarenheten att Sverige gemensamt med andra länder faktiskt kan påverka politiken i EU i en frihandelsvänlig riktning, vilket vi aktivt verkat för under det gångna året och även fortsätter med.

Fru talman! Globaliseringen är ett faktum. Sverige har, som ett av de mest utrikeshandelsberoende länderna i världen, ett starkt intresse av väl fungerande spelregler för den internationella handeln. Men det är inte bara ett egenintresse. Det är i lika hög grad ett uttryck för att vi vill värna ett handelssystem som grundas på icke-diskriminering och som ger lika rättigheter till alla länder oavsett ekonomisk styrka. Frihandels motsats, protektionismen, uppammar inåtvänd nationalism och fientlighet mot omvärlden.

Globaliseringen och den teknologiska revolutionen innebär också, genom den mycket snabba strukturomvandlingen, påfrestningar för branscher och regioner. För att frihandelns frukter verkligen skall komma löntagare och konsumenter till del är det viktigt att samhällena bygger upp en robust – såväl fysisk som intellektuell – infrastruktur och sociala trygghetssystem. På det sättet kan påfrestningarna minskas och nya nödvändiga jobb skapas genom den världsvida efterfrågan som finns.

Miljöhoten och arbetsvillkoren är också frågor som måste tas upp i ett handelspolitiskt sammanhang för att frihandelssystemet skall vara trovärdigt, och svara mot de utmaningar som de politiska systemen måste ta sig an.

Handelspolitiken griper allt mer in i frågor som hittills mest har betraktats som en del av den nationella politiken, t.ex. konkurrenspolitik och investeringsregler. Om WTO, den nya världshandelsorganisationen, skall vara relevant i framtiden måste organisationen också kunna ta sig an de nya handelsfrågor som omvärldsförändringarna ger upphov till.

Det är givetvis regeringarnas ansvar att ge det stöd som är nödvändigt för att åstadkomma detta. Men det ställer också ökade krav på att mobilisera stöd hos näringsliv, fackliga organisationer och konsumenter och på att vara lyhörd för deras intressen. Den snabba globaliseringen reser också krav på nya former för handelsförhandlingar. Rundor som kanske tar 10–15 år att slutföra är inte längre konstruktiva med den mycket snabba takt som förändringarna i omvärlden numera sker i.

WTO:s första ministermöte i Singapore i december i år blir mycket viktigt för att ange en färdriktning för det nya handelssystemet. Singaporemötet måste ge en handelspolitisk vision för 2000-talet som både är konkret och framåtsyftande. Men det är ingen lätt uppgift att samla WTO:s drygt 120 medlemmar kring en gemensam analys av behoven och anvisa effektiva lösningar. När jag själv tog initiativ till ett internationellt handelspolitiskt möte i Stockholm i oktober förra året var det just för att stimulera till en öppen debatt om handelssystemets framtida utveckling. Stockholmsmötet har sedan fått flera efterföljare i olika världsdelar, där vi också deltar från svensk sida.

Fru talman! Regeringens målsättningar inför Singaporemötet kan sammanfattas enligt följande.

Konsolidera resultaten från Uruguayrundan. Fatta beslut om ytterligare frigörelse av handeln. Det är viktigt att Singaporemötet kan uppvisa konkreta resultat. Sverige anser att genomförandet av tullsänkningar i Uruguayrundan skall kunna påskyndas. Vidare bör WTO gå i bräschen för att avveckla handelshinder för högteknologiska framtidsindustrier.

Sverige lyckades, genom ett idogt agerande i samband med tullförhandlingarna med anledning av EU:s utvidgning, se till att resultaten av dessa förhandlingar koncentrerades till elektronikområdet. Därigenom kunde EU-tullarna på högteknologiska produkter sänkas kraftigt.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Nu är det viktigt att gå vidare och bl.a. avsluta de utestående förhandlingarna om telekommunikationer i WTO nu i vår, och att till Singaporemötet söka förhandla fram ett informationsteknologiavtal om tullavveckling för elektronik och teleutrustning.

Det är också viktigt att utarbeta ett aktionsprogram för nya handelsfrågor. Det bör gälla ett arbete på ett investeringsavtal i WTO och ett avtal om konkurrensregler. På handels- och miljöområdena, där GATT och WTO nu har arbetat i flera år, bör Singaporemötet ta initiativ till en bättre samverkan mellan miljökonventionerna och WTO:s handelsregler. WTO bör även ta upp den diskussion om frågan om handel och arbetsvillkor som också behandlas i ILO och OECD.

Förstärk samverkan mellan regional integration och det multilaterala systemet. Singaporemötet bör ge politisk vägledning om hur man på bästa sätt skall kunna säkerställa att det tryck för regionala lösningar som nu finns inte motverkar utan förstärker en vidareutveckling av det multilaterala regelverket.

Stärk det politiska inflytandet i WTO och stärk kontakterna mellan WTO å ena sidan och näringsliv, fackliga organisationer och konsumenter å den andra.

Den europeiska unionen har vid WTO:s, den nya världshandelsorganisationens, start visat en ny styrka i handelsfrågor. Det är också glädjande att man nu klart markerat avsikten i EU att ta ledningen i utvecklingen inför mötet i Singapore för att stärka WTO. Sverige tillhör de medlemsländer som aktivt stöder det arbetet.

Anf. 23 KARIN FALKMER (m)

Fru talman! De förändringar som internationaliseringen medfört på handelspolitikens område och den utveckling som utrikeshandelsminister Mats Hellström väl beskrivit i sitt anförande ger anledning till optimism. I takt med att handelsutbytet i världen växer ökar också förståelsen för värdet av en friare världshandel. Det är löftesrikt eftersom det finns få ting som så framgångsrikt verkar som tillväxt- och välståndsskapande kraft i vår värld som det fria handelsutbytet mellan länder.

För drygt ett år sedan, den 1 januari 1995, blev Sverige medlem i EU. Och samma dag inrättades den nya världshandelsorganisationen, WTO. Att både EU-medlemskapet och WTO trädde i kraft samtidigt gav i ett slag betydligt klarare handelspolitiska spelregler vad gäller både tullar och andra regler. Världshandeln fick äntligen ett genuint globalt regelverk där i princip alla regler skall gälla alla medlemsländer. Samtidigt har förutsättningarna för det svenska handelspolitiska agerandet radikalt förändrats i och med medlemskapet.

Sverige har i och med medlemskapet tagit över ett gränsskydd som delvis rimmar illa med svensk handelspolitisk tradition och som strider mot svenska näringslivsintressen. Men samtidigt har vi fått möjlighet att påverka handelspolitiken inom EU. Sverige kan tack vare medlemskapet aktivt driva och främja frihandelns idéer inom en av de största handelspolitiska enheterna i världen. I det arbetet är det en styrka att

det råder en bred politisk enighet i vårt land om värdet av en liberaliserad världshandel.

Oberoende av regering har Sverige under årens lopp varit en pådrivande kraft i de internationella handelsförhandlingarna inom de åtta s.k. rundorna i GATT. Nu kan vi gemensamt glädja oss åt att den länge förhalade Uruguayrundan roddes i hamn på ett mycket tillfredsställande sätt.

Resultatet av Uruguayrundan, upprättandet av världshandelsorganisationen WTO, och de därtill knutna handelsavtalen innebär att det multilaterala regelverket utvidgas till nya områden, t.ex. tjänstesektor, immaterialrätt och investeringsfrågor. GATT-reglerna skärps bl.a. för jordbruks- och tekovaror. Insyn, tvistlösning och övervakning förbättras och betydande tullsänkningar genomförs.

Jag delar Mats Hellströms uppfattning att det vid WTO:s första ministermöte i Singapore är viktigt att EU med hela sin tyngd medverkar till att det som uppnåtts i Uruguayrundan inte i något avseende förfuskas utan genomförs i praktiken.

När det gäller de förändringar inom handelsområdet som vi nu kan se i olika regioner delar jag inte den oro som Mats Hellström gett uttryck för. Jag ser det som en logisk utveckling att nya samarbetsstrukturer på handelspolitikens område växer fram.

Vi i vårt land har mångårig erfarenhet av hur klokt det är att gå samman och bilda frihandelsområden, t.ex. i EFTA, EES och nu äntligen som medlem i EU. Lika liten anledning som det finns för vår omvärld att ångslas för ett *Fortress Europa* finns det för oss i Sverige och EU att oroa oss för samarbetet i NAFTA, Mercosur eller Aseanländernas AFTA. Den än så länge lösliga sammanslutningen APEC, som syftar till frihandel för i-länder år 2010 och för u-länder år 2020, är också en utveckling som vi kan se positivt på.

Den sociala och ekonomiska utvecklingen har gått mycket snabbt i flera länder, särskilt i Sydostasien. Länder som Singapore, Taiwan och Sydkorea ligger långt framme. Thailand, Malaysia, Indonesien och Indien m.fl. länder blir alltmer avancerade.

Snabbväxande ekonomier i olika delar av världen tillsammans med förändringarna inom handelspolitiken och bildandet av Mercosur och Asean har gjort den eniga front som u-länderna tidigare utgjorde gentemot industriländerna i norr något suddig.

Många länder som fortfarande betecknas som u-länder enligt WTO:s klassificeringssystem har nått en utvecklingsnivå som kommit alltmer i paritet med i-ländernas. En del har nog i ärlighetens namn t.o.m. gått om oss. Ett växande antal av dessa länder har blivit mindre intresserade av särbehandling inom GATT-systemet och önskar i stället bli fullvärdiga medlemmar i WTO. Det är något som jag anser att vi i Sverige bör stödja, och jag hoppas att utrikeshandelsministern delar min uppfattning.

De minst utvecklade länderna är i dag inte i stånd att utnyttja alla de fördelar en friare världshandel ger. Den viktigaste biståndsinsats vi kan göra för de fattigaste länderna är att hjälpa dem att införlivas i det marknadsekonomiska systemet och stödja dem för att få i gång en eko-

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

nomisk utveckling. Vi stöder dem bäst genom att inom ramen för EU öppna handeln för de varor som de är bra på att producera.

Lika viktigt som det var för Sveriges ekonomiska utveckling, när vi befann oss i industrialismens vagg, att våra varor kunde exporteras är det för u-länderna i dag att handeln med deras varor inte utsätts för handelshinder av diffusa anledningar. De tendenser till förtäckt protektionism som ibland framskymtar, t.ex. när begreppet socialklausul lyfts fram, anser jag att Sverige med kraft skall motverka. Detta är en punkt i Mats Hellströms deklARATION som gör mig något orolig.

Enligt min uppfattning skall WTO inte sätta upp sådana nya regler för handel som entydigt skulle komma att drabba u-länderna. Vi bör på andra sätt hjälpa dessa länder att lösa de förhållanden som de kan kritiserar för av rika välmående industriländer.

Sverige bör enligt min uppfattning förhindra att man genom protektionistiska handelsregler hindrar u-länderna i deras ekonomiska utveckling.

Fru talman! Handelspolitiskt är det exporten och importen utanför EU och hur vi kan påverka detta som EU-medlem som är mest intressant. Sverige kan och skall, enligt min uppfattning, utnyttja alla möjligheter att påverka EU:s handelspolitik såväl i WTO-sammanhang, som i OECD och internt med målet en friare handel.

Det är utan tvivel en svår men mycket viktig uppgift för Sverige att verka för en liberalare utformning och tillämpning av EU:s olika handelspolitiska instrument. Sverige bör driva detta liberaliseringsarbete med kraft och utan dröjsmål. Jag hoppas att vi är eniga om detta. Sverige bör gå i bräschen för att helt avveckla EU:s tullskydd för industri-varor.

Sverige bör vidare ta på sig rollen att konsekvent försöka minska användningen av antidumpningsåtgärder inom EU. Det är viktigt att förhindra att EU, och därmed även Sverige, i vår omvärld framstår som en tillskyndare av antidumpningsåtgärder för att lösa ekonomiska eller, vilket det oftast handlar om, strukturbetonade problem i olika medlemsländer. Att motverka en protektionistisk antidumpningspolitik i EU är ett viktigt svenskt intresse.

Det bör vara ett övergripande mål för Sverige att EU avskaffar samtliga kvarvarande importrestriktioner mot alla berörda länder. Tekorestriktionerna mot Central- och Östeuropa kommer att avvecklas år 1998 och mot övriga MFA-länder senast år 2005, enligt överenskommelser i Uruguayrundan. Sverige borde försöka skynda på skeendet och agera vakthund mot varje tendens till förhållning av utvecklingen. Inget hindrar EU att gå fortare fram än vad Uruguayrundans tidtabell angett.

Det gagnar vårt lands intressen om EU:s handelspolitiska relationer med alla världens länder och regioner blir så frihandelsinriktade som möjligt utifrån GATT:s och WTO:s principer och bestämmelser. Det är inom och genom EU som Sverige har fått nya möjligheter att agera.

Inför WTO-mötet i Singapore kan EU i kraft av sin tyngd medverka inte bara till att uppnåda framgångar i GATT fullföljs utan också till

en snabbare avveckling av de handelshinder som fortfarande finns kvar på olika områden.

Sverige har en lång tradition som frihandelns förespråkare i internationella sammanhang. Det är en tradition som är väl värd att ömt vårda och värna mot alla försåtliga tendenser till protektionism, både under förberedelsearbetet inför Singaporemötet och i alla andra handelspolitiska sammanhang.

Anf. 24 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag kan efter Karin Falkmers inlägg konstatera att det i mycket råder en samsyn också kring frihandelspolitiken, liksom det visade sig göra under den allmänna utrikespolitiska debatten nyligen. Det är förstås en styrka för ett land som Sverige, inte minst som nytt EU-land.

Jag vill dock ta upp två saker där vi kanske har om inte delade meningar så i varje fall olika inriktning. När det gäller de regionala initiativen menar jag att det kan ligga en fara i att många olika regioner nu utarbetar egna regler som går långt utöver handelsområdet och långt utöver tullavveckling. Det kan t.ex. handla om investeringar. Om man bara trampar på i den riktningen kan det ganska lätt leda till fem olika regionala investeringsavtal. Det kan inte vara rimligt och vettigt i en värld där produktionssystemen är mer globaliserade. Det måste vara riktigare att WTO tar sig an den uppgiften.

Däremot håller jag med om, och det ingick också i vad jag sade, att regionala initiativ kan vara en experimentverkstad där man startar med att frigöra ekonomisk aktivitet på områden där tiden ännu inte är mogen för multilaterala, världsvida förhandlingar. Det gäller tjänsteförhandlingarna under 80-talets början mellan Australien och Nya Zeeland, och det finns även andra exempel. Sedan kan erfarenheterna av de regionala initiativen lyftas vidare på ett multilateralt plan. Jag hoppas att de nya elektronik- och högteknologiförhandlingar som kommer att föras mellan EU, USA och Kanada skall kunna ha den rollen. På den punkten är jag överens med Karin Falkmer.

Vad beträffar de andra två punkterna får jag uppenbarligen återkomma i nästa replik, eftersom min taletid är ute.

Anf. 25 KARIN FALKMER (m) replik

Fru talman! Jag koncentrerar mig då också på den regionala utvecklingen, som jag faktiskt ser optimistiskt på. Vår erfarenhet är att vi genom att gå samman med flera och få ett frihandelsområde får en växande ekonomi, och som en följd av en växande ekonomi kan vi också vidga våra vyer och sprida vår handel ut i världen.

Jag tog bara Aseanländerna som ett exempel på länder som nu alltmör har avreglerat och öppnat sin handel. Det är min övertygelse att de här olika regionala samarbetsorganisationerna kommer att leda till en öppnare och friare världshandel och att detta inte står i strid med arbetet inom WTO.

Anf. 26 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Fru talman! När det gäller arbetsvillkoren och s.k. socialklausul visar det arbete som nu pågår inom OECD på ett positivt samband, alltså en ökad, öppnare handel och bättre arbetsvillkor. Det finns ingen automatik, men det är ändå ett samband. Det är viktigt att ta fram också de positiva sambanden, inte minst för länder som annars kan lockas till en protektionistisk hållning.

Jag håller med om att det finns länder som utnyttjar den här frågan i protektionistiska syften, vilket naturligtvis är helt kontraproduktivt. Detta kräver ju enhällighet, och u-länderna är utomordentligt vaksamma i den här frågan.

Här i Norden samarbetar vi för att kunna ge förslag som kanske kan bli en brygga över dessa ståndpunkter, med mer av förtroendeskapande än en del andra förslag som lagts fram av länder med mer protektionistisk framtoning. När den norska handelsministern och jag träffades i fredags var det inte bara fisk vi diskuterade utan också viktiga frågor om gemensam syn i Världshandelsorganisationen.

På det här området tror jag att Norden har en roll att spela, nämligen som brygga mellan i-land och u-land. Vi kan på ett konstruktivt sätt visa varför arbetsvillkoren är viktiga. Men självfallet skall en människa som arbetar ha rätt till sin fackliga tillhörighet och till drägliga arbetsvillkor, vare sig man arbetar i en industri vars produkter säljs hemma eller man arbetar i en industri som exporterar utomlands.

Avslutningsvis vill jag säga att vi i antidumpningsfrågan har varit aktiva från medlemskapets första dag, ja, t.o.m. innan vi blev medlemmar. Vi har uppnått vissa saker, bl.a. ett något större inflytande för förbrukar-, samhälls- och konsumentsynpunkter och inte bara för producentsynpunkter. Men det är en lång bit kvar. Vi har gjort en egen studie i vårt land, och vi har uppmanat kommissionen att göra en studie av den utomordentligt föråldrade politik EU har. Kommissionen har också satt i gång ett sådant arbete.

Anf. 27 KARIN FALKMER (m) replik

Fru talman! Det gläder mig att Mats Hellström förefaller vara mycket vaksam mot protektionismens fula tryne i samband med nya regler när det gäller arbetsvillkor. Men jag vill ändå fortfarande hålla upp ett varningens finger.

Det är mycket lovvärt att Sverige arbetar med antidumpningsproblematiken. Inte minst viktigt är det att påverka EU:s relationer till Japan i det här avseendet i rätt riktning.

Anf. 28 KJELL ERICSSON (c)

Fru talman! Utrikeshandelsministern har givit en fin överblick över världshandeln i stort. Jag delar också i huvudsak de synpunkter som har framförts. Jag skulle vilja gå in på några ytterligare spörsmål i den här debatten.

Sverige har nu under drygt ett år varit medlem i den europeiska unionen. Vi har väl under det första året inte märkt så många förändringar till följd av vårt medlemskap. Men genom medlemskapet har vi blivit

delaktiga i en marknad på 370 miljoner invånare. Denna marknad, som vi brukar benämna den inre marknaden, är också oerhört viktig för oss.

Man kan också säga att den inre marknaden nu i det närmaste är fullbordad när det gäller den fria rörligheten för varor, kapital och tjänster.

Ur närings- och handelspolitisk synpunkt utgör också den inre marknaden ett kärnområde i EU-samarbetet. Helt klart ger denna marknad förutsättningar för ökad handel över gränserna och därmed också skärpt konkurrens mellan företagen. En väl fungerande marknad är också av stor betydelse för Sveriges ekonomi.

Fru talman! Jag skulle i det här sammanhanget gärna vilja ta upp några småföretagsfrågor. Dessa har nämligen också i allra högsta grad betydelse för handeln. Företagsfrågor och sysselsättningsfrågor är också en stor angelägenhet både för EU och för övriga länder.

EU har ju under lång tid arbetat fram olika program för att förbättra småföretagens villkor. För Sverige är det av avgörande betydelse att vi kan delta i de olika EU-program som gynnar småföretagen.

Kommissionen har arbetat fram en rapport, som lades fram vid EU:s möte i Madrid i december 1995. I den rapporten framhålls nödvändigheten av att förenkla administrativa formaliteter, säkerställa en bättre tillgång till information, utbildning och forskning, eliminera hinder för de små och medelstora företagen, främja en internationalisering av dessa företag samt förbättra företagens finansiella miljö.

Jag tror att alla dessa åtgärder är nödvändiga. Det är också väsentligt att man inriktar åtgärderna dels på att ge befintliga småföretag möjlighet att växa, dels på att underlätta framväxten av nya småföretag. Det är också det bästa sättet att långsiktigt öka sysselsättningen.

Det är också ett samhällsintresse att hjälpa de små och medelstora företagen så att de får tillgång till bl.a. information och sakkunnig rådgivning om främmande marknader och avsättningsmöjligheter för svenska produkter. Exportrådet har här en viktig roll att spela för att hjälpa svenska företag. Det är också bra att det här arbetet kan ske regionalt, t.ex. i samarbete med ALMI Företagspartner.

Fru talman! Utrikeshandelsministern gjorde en bra redovisning av utrikeshandelns utveckling och dess möjligheter men också av en del av dess problem och vad som måste göras. En viktig pelare i det arbetet är WTO och det s.k. WTO-avtalet.

Det samlade regelverket för WTO har nyss trätt i kraft, och det får nu bilda en ram för det nya, sammanhållna handelsregelverket. Det har också fått till uppgift att underlätta genomförandet och tillämpningen av avtalet och även att främja dessa målsättningar. WTO blir därför ett forum för framtida handelsförhandlingar, och som vi hörde av Mats Hellström finns det ytterligare att göra.

Vi kan väl konstatera att avtalet ur svensk synvinkel måste anses vara mycket tillfredsställande. Det har ju även rätt en stor politisk enighet om avtalet, också om dess framtid. I avtalet ingår bl.a. nya frågor som tjänstehandel, immateriellrätt, investeringsfrågor samt jordbruk och teko. WTO-avtalet är därför ett viktigt led i liberaliseringen av världshandeln, och det ger förutsättningar för välfärdsvinster. Det betyder

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

fördelar både för näringsliv och för konsumenter. Bl.a. skapas viktiga marknadsöppningar för svensk industri. Samtidigt får svenska konsumenter lägre priser på importerade varor och tjänster.

Även ur u-ländernas synvinkel har WTO-avtalet klara fördelar. U-länderna har i flera fall getts särskilda såväl övergångs- som undantagsregler. Man förutsätter också att i-länderna skall samarbeta med u-länderna för att underlätta denna anpassning till avtalen. Härigenom finns det också en bred anslutning till WTO-avtalet från u-ländernas sida. Det upplevs då som särskilt positivt att både jordbruket och tekovarorna finns med i avtalet.

Sammanfattningsvis anser jag att WTO-avtalet utgör en mycket bra grund för att ytterligare stärka handeln mellan olika länder. Det är viktigt, precis som Mats Hellström sade, att om WTO skall kunna fortsätta att utveckla ett starkt och relevant regelverk måste organisationen inte bara kunna fortsätta frigörelsen av världshandeln utan också kunna ta sig an de nya handelsfrågor som omvärlden ger upphov till. Jag vill önska lycka till vid det kommande Singaporemötet.

Fru talman! Jag skulle också vilja beröra något om nya eller nygamla marknader. Under den tid då vi hade sanktioner mot apartheidregimen i Sydafrika var vår handel med detta land mycket blygsam. Såväl handel som investeringar var på en synnerligen låg nivå under många år. Vår export var t.ex. värd ca 400 miljoner år 1992.

Efter apartheidregimens fall och sedan man fått en ny regering efter demokratiska val, har handeln tagit fart. Landet, som ju i och för sig har stora rikedomar i naturtillgångar, behöver stora investeringar för att komma i kapp olika behov.

Industrin har under sanktionsåren inte haft möjlighet att skaffa modern teknik. På infrastruktursidan behöver både telefonnätet och mobiltelefonnätet byggas ut. Det råder stor brist på bostäder. Likaså kommer utbildningsinsatserna att markant öka. På alla dessa områden har Sverige mycket att tillföra landet. Jag menar därför att det är väsentligt att Sverige på olika sätt medverkar till att handelsutbytet med Sydafrika ökar.

Vi har redan fått en god start. Under 1995 exporterade vi för närmare 4 miljarder, vilket är nästan en tiodubbling sedan sanktionerna avskaffades.

Här finns dock mycket mer att göra. Jag var med i en delegation från näringsutskottet som besökte Sydafrika i höstas. Vi fick ett mycket positivt bemötande, och vi mötte ledande företrädare för både parlament och regering, som uttryckte en önskan om ett ökat utbyte mellan våra länder.

Det fanns också ett klart önskemål om att bygga upp ett nätverk mellan svenska småföretag och småföretag i Sydafrika. Jag hoppas att detta önskemål skall kunna tillgodoses. Jag skulle vilja fråga Mats Hellström om någon från regeringen vill medverka till att ett sådant nätverk kan byggas upp.

Fru talman! Jag började med att uttrycka mig positivt om vårt medlemskap i den europeiska unionen. Men detta har också på en del håll inneburit vissa bekymmer. Det finns ett näraliggande bekymmer, och

det gäller framför allt norska gränsen. Genom att Sverige är medlem och Norge icke är medlem har gränspassagen mot Norge försvårats på ett ganska påtagligt sätt. Framför allt gäller det transporter av livsmedel men också transporter av levande djur över gränsen.

Självfallet beror svårigheterna att passera gränsen på godsets art, men t.ex. för en transportör som har med sig gods från flera olika avsändare med olika livsmedel är livsmedelskontrollen och tullhanteringen av detta gods både tidsödande och kostnadskrävande. Det kan ta timmar för en långtradare att komma över gränsen. Detta är inte acceptabelt. Handeln mellan Sverige och Norge tar faktiskt skada av ett sådant här krångligt förfarande. Jag förstår att man har diskuterat fiskefrågor, men det finns också andra frågor som det är önskvärt att man tar upp.

Eftersom Norge är ett land med lika stränga miljö- och hälso-skyddsbestämmelser som olika EU-länder har, borde man kunna komma fram till uppgörelser som gör att denna omfattande gränskläring kunde avskaffas.

Tullkontrollen behövs i och för sig för att ta in vissa avgifter, men med den moderna datateknikens hjälp borde detta vara möjligt att åstadkomma på ett enklare sätt. Jag vill fråga Mats Hellström om det finns någon möjlighet att agera så att man underlättar passagen mot Norge när det gäller transporter av olika varor.

Fru talman! Jag har nu berört några områden där det ytterligare går att utveckla handeln med vår omvärld. Jag tror också att det är viktigt för oss alla att vi kan fortsätta att liberalisera och undanröja hinder för handel mellan olika länder. Det tjänar alla på, och inte minst stärker det allas vår välfärd.

Anf. 29 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! De frågor som Kjell Ericsson har tagit upp om småföretagen och handelshindren som möter dem är mycket viktiga. Jag har inbjudit till ett rundabordssamtal den 6 mars med ett antal småföretag som arbetar i bl.a. högteknologibranschen, där man möter nya typer av handelshinder och speciella problem, där samhället kanske kan göra insatser. Vi kommer då att diskutera en del av de frågor som Kjell Ericsson tog upp.

Det kommer att vara ett inreklamadsrådsministermöte i Rom den 24 februari, där jag kommer att ta upp en del av de småföretagsfrågor som Kjell Ericsson var inne på. Där är vi helt överens. Det är viktigt att nu också inom EU arbeta i den riktning som Kjell Ericsson angav.

Exportrådet har tillsammans med NUTEK, ALMI och Handelskammaren satt i gång regionala centra, dit småföretag kan vända sig för att få informationshjälp när det gäller de exportmöjligheter som finns och inte minst de nya EU-programmen, som Kjell Ericsson nämnde, som kan vara obekanta för många småföretag.

Exportrådet skall också enligt sin instruktion prioritera stöd till små och medelstora företag. Det är självklart att detta, när EU-marknaden nu har öppnats fullt ut, kan vara utomordentligt betydande för många småföretag. Det har tidigare varit en hämmande pappersbyråkrati för

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

dem som exporterat över Öresund, men där finns det nu nya möjligheter. Även en liten nisch på denna stora marknad kan självfallet vara utomordentligt betydelsefull för ett litet företag. Det ingår i högsta grad i de prioriteringar som regeringen och Exportrådet gör. Jag är helt överens med Kjell Ericsson på den punkten.

Jag har velat redovisa litet av det som nu praktiskt pågår i just den frågan. Jag får återkomma till Sydafrika i nästa inlägg.

Anf. 30 KJELL ERICSSON (c) replik

Fru talman! Det gläder mig att höra att småföretagarnas situation har en prioriterad ställning i regeringskansliet. Det är nämligen nödvändigt. Här i Sverige har både de små och de medelstora företagen en mycket stor betydelse. De skall kunna födas, växa och utvecklas. Inte minst byråkratin måste minskas, så att man kan få kontakter med resten av Europa men också med resten av världen. Just utbytet med olika länder är en stor fördel för oss, och det ger också många nya möjligheter.

Det är bra att Exportrådet har fått anvisningen att man skall hjälpa småföretagen att nå olika marknader och få den information som de behöver.

Mina frågor om Sydafrika kvarstår. När vi besökte Sydafrika hade bl.a. danska småföretagare varit där, och det hade byggts upp ett småföretagsnät mellan danska och sydafrikanska småföretag – något som upplevdes som väldigt positivt. Det fanns också ganska mycket verksamhet runt detta. Jag önskar att vi i Sverige kunde göra samma sak. Det fanns en sådan önskan i Sydafrika, och vi skulle kunna hjälpa till att bygga upp ett sådant nät mellan svenska och sydafrikanska småföretag.

Min fråga om norska gränsen kvarstår också.

Anf. 31 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Det är riktigt att vi kan öka vårt handelsutbyte med Sydafrika, jämfört med när vi hade sanktioner mot landet, som nu är fritt från apartheid. Jag träffade för någon vecka sedan Sydafrikas vice premiärminister i Davos, där vi diskuterade bl.a. hur vi skulle kunna öka vårt handelsutbyte. Vi diskuterade självfallet också politiska frågor, och inte minst det som är viktigt i detta sammanhang, nämligen den senfärdighet – enligt min och den svenska regeringens uppfattning – med vilken EU har arbetat med det frihandelsavtal som skall träffas med Sydafrika. Vi hoppas nu att det skall bli en snabbare öppning i förhandlingarna i slutet av månaden. Det är viktigt för Sydafrika, för oss i Sverige och för EU att frihandelsavtalet med Sydafrika verkligen får mera styrfart när det gäller att öppna dessa förhandlingar.

UNCTAD kommer att ha sitt möte i Sydafrika i början på maj, och det ger också möjligheter till intensiva kontakter med den sydafrikanska regeringen i den riktning som Kjell Ericsson var inne på.

När det gäller Norge och gränsen, har vi ett fungerande tullsamarbete, som är smidigare och enklare än vad EU har mot något annat tredje land. Det finns en viss misstänksamhet från andra EU-länder om

att vi därmed inte uppfyller EU:s krav, men vi hävdar bestämt att det mer smidiga samarbete vi har är väl fungerande och bör kunna fortsätta. Det är då också givet, för att vi skall ha en trovärdighet här, att vi skall kunna garantera att vi är väldigt noggranna, exempelvis när det gäller så viktiga saker som sjukdomsbilden hos djur, risken för smitta etc. Vi gör vad vi kan, liksom norrmännen, för att försöka förenkla en del av de problem som tas upp. Sammantaget är samarbetet alltså smidigare än på andra håll, men vi bör självfallet – det gör vi också – gå igenom de rutiner som har satts i gång efter något år. Det blir tyvärr mera hinder där vid kölen än vid Torneälven och Öresund, där hindren är borta, men det beror på Norge och inte på oss.

Anf. 32 KJELL ERICSSON (c) replik

Fru talman! Jag tycker att det är positivt att de här Sydafrikakontakterna kommer att tas, därför att jag tror att det är en stor fördel att vi kan hjälpa till med att bygga upp ett nytt fritt Sydafrika.

När det gäller Norge är det kanske framför allt det dagliga arbetet som är krångligt, inte minst för t.ex. de långtradarchaufförer som skall komma över gränsen med livsmedel. Det kan ta flera timmar att klarera en långtradarlast för att komma över gränsen.

Detta är inte rimligt. Det kostar mycket pengar. Varans värde stiger ju inte på grund av att man har gränsklarering. På något vis måste man hitta ett enklare sätt att komma fram. Trots allt är Norge ett EES-land som i stort sett har samma bestämmelser som vi när det gäller t.ex. hälsoskydd och miljö. Man borde kunna hitta en lösning så att vi slupper den här krångligheten. Det är möjligt att man borde förhandla om att få Norge som yttre gräns. Då vore det här problemet löst. Jag vet att det är svårt, och det är bara ett framkastat förslag, men jag tror att man på något sätt måste hitta en lösning här. Det som sker just nu är inte rimligt. Det kostar mycket pengar och fördyrar också handeln mellan Sverige och Norge.

Anf. 33 BO KÖNBERG (fp)

Fru talman! Det har sagts att den största seger som kan vinnas är den i motståndarnas hjärtan. Om det är sant kan Anders Chydenius, Adam Smith, J. A. Gripenstedt, Bertil Ohlin och andra stora frihandelsförespråkare fröjda sig i den himmel eller de himlar de befinner sig i.

Aldrig förr har frihandelstanken haft så stora framgångar som under det senaste halvsekllet och inte minst nu under 90-talet. Sällan har det intellektuella motståndet mot frihandeln och marknadsekonomin varit så svagt som nu. Alltfler inser att det välstånd som har kunnat byggas upp i västvärlden, och som nu byggs upp i allt fler delar av världen, inte skulle kunnat bli av om varje land behållit höga murar mot andra länders varor och tjänster.

De nämnda frihandelsförespråkarna skulle nog också ha glatt sig mycket om de hade fått höra en förespråkare för den moderna demokratiska socialismen som handelsministern sjunga frihandelns Höga visa eller en företrädare för den moderna konservatismen som Karin Falkmer använda språkbruk som ”protektionismens fula tryne”.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Drygt två seklers debatt och erfarenheter av såväl protektionism som frihandel har tydliggjort att vägen till välstånd går över marknads-ekonomi i det egna landet och en fri handel med andra länder.

Men samtidigt som vi gläder oss över framgångarna får vi aldrig glömma bort att en sådan kamp som frihandelns aldrig är vunnit permanent. Det uttalade motståndet mot frihandeln som idé är visserligen svagt och representeras i vår del av världen kanske främst av den fransk-engelske miljardären sir James Goldsmith. Men hotet kommer främst inte från dessa tydligt framförda tankar om att skydda de rika länderna mot konkurrens från de fattiga länderna utan från dem som i teorin ansluter sig till frihandeln men i praktiken agerar emot.

Det ständiga hotet mot frihandeln kommer från alla dem som vill skydda det egna företaget, den egna näringen, den egna orten eller det egna landet från konkurrens. Det hotet är ofta lika starkt från dem som på kongresser och vid dukade middagsbord hyllar marknadsekonomin som idé som från dem som är aktiva i fackföreningar och ibland bär på ett socialistiskt idéarv.

Om någon tror att dessa hot hör till det förflutna är det bara att se på förekomsten av näringslivskarteller i Västeuropa eller på den amerikanska fackföreningsrörelsens kamp häromåret mot bildandet av det nordamerikanska frihandelsområdet NAFTA. I vårt land har vi relativt färskt exempel på hur olika partier försökt – och länge lyckats – hindra en friare handel med mat och kläder.

Som alltid är det lättare att föra kampen mot dem som är emot frihandelsidén än mot alla dem som säger att ”frihandel är visserligen bra, men...” Ännu svårare är det att föra kampen mot dem som hyllar frihandelstanken för att sedan låsa in sig med dem som borde vara deras konkurrenter och fixa priser och dela upp marknader.

För dem av oss som hyllar frihandeln *både* som idé och praktik gäller att kampen behöver föras överallt och alltid. Till denna grupp räknar jag handelsministern. Jag har fått intrycket att han, nästan lika mycket som jag själv och Folkpartiet liberalerna, hyser en stark tilltro till frihandelns välsignelsebringande effekter. Något oroligt blev jag dock när jag nyss hörde debattörer tala om att miljö och arbetsvillkor på något vis skulle inkräkta på frihandeln. Något lättad blev jag när jag hörde svaret till Karin Falkmer. Helt lugnad är jag väl inte på den punkten, men vi får kanske höra mer om detta.

Fru talman! De europeiska gemenskapernas fortgående utvidgning har sedan de bildades för 40 år sedan förstås varit av stor betydelse för förbättrade villkor för en friare handel. Om den stora regeringskonferensen som påbörjas i Turin i slutet av nästa månad framgångsrikt klarar av att lägga grunden för att länderna i Baltikum och Central- och Östeuropa samt Cypern och Malta skall kunna bli medlemmar inom den närmaste tioårsperioden bildas en inre marknad med bortemot 500 miljoner invånare.

När vi liberaler så länge arbetat för ett svenskt medlemskap i det som nu kallas EU har det inte varit för att få delta i byggandet av en europeisk fästning med höga murar utåt, utan för att stärka Europas

fred och frihet och för att arbeta för så små hinder som möjligt mot den övriga världen.

Vi visste att inte alla länder och alla krafter inom EU älskade frihandeln. På vissa håll var – och är – Colbert mer populär än Adam Smith. Men vi trodde att ett svenskt medlemskap skulle stärka de krafter inom EU som är frihandelsvänliga.

När Sverige, Finland och Österrike nu varit medlemmar i drygt ett år går det redan att fastslå att EU blivit mer frihandelsvänligt än tidigare. Det förefaller också uppenbart att det frihandelsvänliga Sverige kan göra mer nytta för en friare världshandel som en aktiv medlem i en gemenskap med 370 miljoner invånare än vad vi skulle kunna göra ensamma.

Den stora framgången för en friare handel på senare år är förstas den stora GATT-överenskommelsen med dess planerade minskningar av tullarna. Det finns anledning att hålla tummarna för att den nya världshandelsorganisationen WTO skall lyckas hålla frihandelns fana högt under de kommande åren.

EU är inte det enda regionala handelsblocket. I andra världsdelar växer andra block upp. Jag har redan nämnt det nordamerikanska frihandelsområdet NAFTA, och handelsministern och Karin Falkmer har nämnt andra organisationer som är på gång i andra delar av världen.

Det finns självfallet utrymme för diskussion huruvida tillskapandet av regionala block är till fördel eller till nackdel för en friare världshandel. Det kan hävdas att denna framväxt visserligen ökar frihandeln inom respektive block, men att handeln mellan länder i olika block riskerar att bromsas och att risken för handelskrig ökar. I tredje världen finns det de som ser på det europeiska samarbetet och fruktar att Colbert skall vinna över Adam Smith.

Men trots denna berättigade oro finns det anledning att tro att den ökade frihandeln inom världens olika regioner skall kunna förenas med en friare världshandel. Det kommer förstås att kräva hårt arbete av alla dem som är för detta höga mål.

Fru talman! Vår uppgift inom det handelspolitiska samarbetet inom EU är att verka för att EU:s handelspolitik blir så präglad av frihandelsstanken som möjligt. Vår uppgift att arbeta för en friare handel gäller dock inte bara EU:s relationer med omvärlden utan också i hög grad inom EU. Detta kan låta onödigt i ett läge där en av EU:s främsta framgångar är tillskapandet av den inre marknaden för några år sedan. Men det är tyvärr nödvändigt, eftersom så mycket ännu återstår i kampen för en riktigt fri marknad inom EU. De krafter, fru talman, som jag talade om inledningsvis och som motarbetar fri konkurrens och en friare handel är i praktiken mycket starka.

En del av arbetet handlar om att se till att de regler som finns tillämpas. Ett mycket stort problem är de karteller och liknande samarbete som drivs mellan företag för att den fria konkurrensen inte skall få genomslag för de egna produkterna. Tidskriften Veckans Affärer hade några intressanta exempel häromveckan. Två skräckexempel under senare tid är de 33 cementföretag som tillskapat en priskartell och av-

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

slöjats och de 19 skogsföretag som ordnat en priskartell för kartongmarknaden. I den senare kartellen ingick bl.a. tre stora svenska företag.

Jag har redan nämnt Adam Smiths namn några gånger. När man tar del av sådana här uppgifter om hur konkurrensen undermineras eller elimineras är det nära till att erinra sig hans dystra iakttagelse från hans egen tid om att man varhelst man ser två bagare i samspråk kan misstänka en konspiration mot den allmänna välfärden, dvs. prisöverenskommelser.

Ett annat område där reglerna också finns, men där arbetet går trögt, är den offentliga upphandlingen. Det rör sig här om en mycket stor marknad där det på de flesta håll varit så att leverantörer i det egna landet haft stora försteg eller t.o.m. nästan monopol på leveranser till det egna landets organ och myndigheter.

Ett tredje problemkomplex gäller att så många stora områden fortfarande inte alls eller bara delvis omfattas av fri konkurrens och fri handel inom unionen. Några sådana områden är energin, bankerna, telekommunikationerna, läkemedelsområdet och flyget.

Ett fjärde område är de hinder som olika nationella normer sätter för import av varor från andra medlemsländer. Här finns många trista exempel. Från vårt land kan nämnas dörrföretaget i Vännäs som hade läst i tidningen eller möjligen sett på TV att Sverige nu var medlem i EU och att det där existerade en inre marknad.

När företaget ville försöka sälja sina dörrar i en av de tyska delstaterna fick företaget beskedet att det svenska godkännandet inte räknades utan att det krävdes ett från den egna delstaten. Till yttermera visso framkom att ett sådant inte skulle gälla i hela Förbundsrepubliken Tyskland utan bara i delstaten. Sedan finns det som bekant 15 delstater till. Detta exempel tog jag upp med den ansvarige kommissionären vid hans besök i Stockholm för några månader sedan.

Samma problem har nu också drabbat företaget Nerell Ventilation i Falun som förhindras sälja sina brandstopp om det inte utöver det svenska godkännandet skaffar sig ett från det tyska institutet för byggt teknik.

Fru talman! Även om de allra flesta i vårt land bekänner sig till frihandelsidén lär vi också i dagens debatt få höra exempel på hur verbal acceptans av frihandeln kopplas till konkreta krav på inskränkningar. Sådana krav kopplas sällan i de principiella debatterna till egenintressen av olika slag utan till högre och ädlare mål.

Fru talman! Jag gav i inledningen en eloge till handelsministern för hans engagemang för frihandeln. Det gäller i första hand hans arbete inom EU för att stärka de frihandelsvänliga krafterna vid formandet av EU:s gemensamma handelspolitik. Vi i Folkpartiet liberalerna skulle gärna se samma engagemang i arbetet med att bryta ned hindren inom EU för en friare handel. Det är möjligt att det finns. Det skulle i så fall vara värdefullt om handelsministern nu hann kommentera något av vad regeringen gör konkret inom EU för att motarbeta den typ av brister som jag i dag har gett ett antal exempel på. Han kan vara säker på att han har vårt stöd i ett arbete för att få den fria handeln att fungera.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Anf. 34 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag håller med Bo Könberg om hoten mot frihandeln och om Colberts spöke. Colbert hade många förtjänster i andra avseenden, men jag håller verkligen med om att hotet är verkligt.

Jag är inte säker på hur glada John Stuart Mill och Adam Smith är i sina respektive himlar. Möjligen borde Adam Smith vara gladare än Mill. Jag tänker då på att Smith hade en förståelse för att frihandel också kan behöva kopplas med starka samhällsstrukturer. Adam Smith var inte alls motståndare till starka samhällsstrukturer i länderna.

Det som är viktigt – det sade jag i mitt anförande förut – är att frihandeln, inte minst nu när den är mer och mer global, också kopplas till robusta starka samhällsstrukturer hemma för att det skall gå bra och inte drabba regioner och grupper av människor med hög arbetslöshet.

Nyliberalismen har ju ett annat budskap. Man har tidigare både i Latinamerika och i Östeuropa uppmanat till att kombinera en öppnare handel med att avskaffa de statliga strukturerna. Det har kunnat bli ganska förfärande effekter av detta med mjuka svaga stater, maffior, militära grupper som tar för sig etc.

Jag är övertygad om att vi är överens om att det inte är den kopplingen till frihandel vi önskar, utan att det är frihandel kombinerad med starka samhällsstrukturer.

Vi i Sverige har haft den uppfattningen under lång tid. Det är ett ganska intressant upplägg som den nya Labourledaren Tony Blair har gjort i Storbritannien. Han talar om att gå från ”the shareholder society” till ”the stakeholder society” med det budskapet, dvs. ja till frihandel och stark samhällsstruktur hemma.

Anf. 35 BO KÖNBERG (fp) replik

Fru talman! Jag blev inte riktigt klar över den av handelsministern antydda motsatsställningen mellan Adam Smith och den av mig i dag inte nämnda John Stuart Mill, men jag förstod i alla fall det han sade sedan. Han vill förutom frihandel runt om i världen se samhällen där det finns goda strukturer. Jag kan lätt instämma med honom på den punkten.

Jag blev inte heller riktigt klar över vilket syfte hans polemik mot nyliberalismen hade i en replik till mig. Om den hade något syfte över huvud taget tror jag att det är första gången jag har drabbats av den. Jag skall med nöje ge mig in i en diskussion om detta om det var så handelsministern hade tänkt, men så var det kanske inte.

Jag vill bara påminna om en fråga jag antydde, nämligen frågan om vad den svenska regeringen gör för att se till de många brister som finns inom det stora EU-området vad gäller frihandeln. Kan jag få en kommentar på den punkten?

Anf. 36 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Självfallet kan Bo Könberg få det. Jag trodde att min taletid var ute.

Vi arbetar med detta som en högprioriterad fråga och i många avseenden. Det gäller tullen. Vi menar att det tullsamarbete som nu finns

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

inom EU, där man skall harmonisera tullen, också skall handla om att modernisera och förenkla tullen. Det är också ett svar till Kjell Ericsson. Det heter Tull 2000. Vi arbetar aktivt för en förenkling.

Vi arbetar inte minst med kommissionären Monti när det gäller frågan om statlig upphandling. Där finns mycket kvar att göra, och det finns det också vad gäller frågan om handelshinder som småföretagen möter. Jag nämnde det inre marknadsrådsmötet. Jag kommer att ta upp en del av dessa frågor i Rom i slutet av februari. Vi har tagit upp den typ av frågor som både Bo Könberg och Kjell Ericsson tar upp som högt prioriterade frågor. Inom handelsavdelningen är det en uppgift som många av mina medarbetare lägger ned stort arbete på. Det är, precis som är sagt av er bägge, väsentligt. Jag vill just ta fram det som också Bo Könberg nämner. Tyskland är i många avseenden ett land med en positiv handelspolitik, men det räcker inte att avskaffa handelshindren på förbunds nivå. Det finns rader av exempel på hur delstater sätter upp hinder som man har avskaffat på statlig nivå i andra länder. Subventioner lämnas till företag – subventioner som är förbjudna för stater att lämna. Också i vårt bilaterala förhållande till ett land som Tyskland har vi alla skäl att arbeta med de frågor som Bo Könberg tar upp. Jag delar hans uppfattning att det är viktiga frågor för oss.

Anf. 37 BO KÖNBERG (fp) replik

Fru talman! Jag vill tacka handelsministern för svaret. Det pekar åt rätt håll. Jag tror ändå att det finns mycket mer att göra på området, men jag nöjer mig för dagen förstås med det konstaterande som handelsministern gjorde om att de frågor jag räknade upp vad gäller den inre marknadens bristande funktion är högt prioriterade för den svenska regeringen. Jag räknar med att Mats Hellström skall vara lika aktiv i dessa frågor som han har varit vad gäller frihandeln mellan EU och omvärlden. Jag hoppas att man inom kort skall kunna ge litet mer positiva besked till ett dörrföretag i Vännäs eller ett företag som tillverkar brandspjäll i Falun så att de kan konkurrera på samma villkor som gäller för exempelvis de tyska företagen.

Anf. 38 JOHAN LÖNNROTH (v)

Fru talman! Handelsministern säger i inledningen av sitt anförande att utrikeshandeln under efterkrigstiden har utvecklats till en allt starkare drivkraft för ekonomisk utveckling. Jag skulle vilja ifrågasätta det. Det är litet för förenklat. Det kan vara sant om vi tittar på flera av de nyindustrialiserade länderna i Sydostasien, men jag tror inte att man kan säga att det gäller utvecklingen i Västeuropa och USA sedan ungefär 1980. Snarare ser man en tendens till stagnation när det gäller utrikeshandelns andel av bruttonationalprodukten.

Varför får vi denna stagnation? Det finns flera faktorer. En faktor är att tjänstesektorn blir allt större på bekostnad av varuproduktionen. Fortfarande är det framför allt inom varubranscherna som utrikeshandeln är stor.

En annan faktor är den nya informationsteknologin. Det är kanske ännu så länge litet grand av en framtidsutopi, men det börjar visa sig

exempel på att man exempelvis kan skicka en ritning via Internet i stället för att skicka en produkt.

Det finns också en ökande kritik både i Europa och i USA mot den överdimensionerade bilismen. Det måste göras något åt de miljöproblemen som följer framför allt av de stora transportererna, så att bilismen bär sina egna kostnader.

Det betyder att övertron på den exportledda tillväxten faktiskt är på tillbakagång – i alla fall i det mest avancerade tänkandet i Europa och USA. Det är den typ av mycket förenklade tänkande som finns t.ex. i Delorsplanen från 1993 och som delvis också finns i regeringen Clintons tänkande i USA, och som har kritiserats.

Jag skulle vilja ge handelsministern ett lästips. Det är möjligt att han har läst Paul Krugmans bok som översattes till svenska förra året. Den heter *Valser om välfärd* på svenska. Han har ett särskilt kapitel som han kallar för *Handelsstrategerna*, som är en mycket förödande kritik av detta förenklade exportledda tillväxttänkande.

Ett annat lästips – som jag inte har så stor förhoppning om att handelsministern skall hinna läsa – är ett litet vänsterblad som ges ut i Lund och som heter *Veckobladet*. Där står att vår representant i Kommunikationskommittén, Karin Svensson-Smith, har träffat Neil Kinnock. Neil Kinnock gav tydligen i ett samtal uttryck för att trenden nu har vänt. Nu har man börjat förstå att tiden är ute för de orimligt stora infrastrukturinvesteringarna, motorlederna och allt annat. Det är andra typer av och modernare infrastruktur som numera gäller.

Får jag också passa på att säga ett par ord till Bo Könberg om Anders Chydenius. Det är riktigt att Anders Chydenius var en hängiven frihandlare. Men han var också en oerhört värtalig kritiker av den merkantilistiska politiken, som väldigt mycket just gick ut på övertron på handeln. Han angriper alltså också de olika typer av mer eller mindre dolda bidrag som merkantilisterna tillämpade för att befrämja exporten.

Jag skulle vilja fråga Bo Könberg: Hur ser Bo Könberg på t.ex. sådana företeelser som att kungen reser runt med ett antal industripotentater och gör reklam för svensk export, rimligtvis på skattebetalarnas bekostnad? Hur ser han på försvarsministerns resa till Thailand, en sådan här exportpromotion? Är det över huvud taget bra med frihandel och då även med exportsubventionering? Det är min fråga till Bo Könberg.

Mats Hellström ser positivt på regionaliseringen men varnar också för inåtvända handelsblock. Det är något slags dialektik. Karin Falkmer tycker att han överdriver oron. Jag skulle tvärtom vilja påstå att handelsministern idylliserar det som håller på att hända.

Jag var under jul och nyår i Australien. Där uttryckte man – även de partikamrater till Mats Hellströms som jag träffade – mycket stark oro för det man upplever nu, alltså en allt tydligare uppdelning av världen i tre stora dominerande handelsblock, där man blir alltmer ointresserad av de historiska kontakterna mellan Australien och Europa.

Vi har tidigare i debatten hört om FN:s kris och hur biståndet reduceras. Eva Zetterberg har tagit upp detta med utrikesministern. Detta är

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

också ett tecken på den inåtvändhet man får i de olika blocken. Det är en tydlig trend i dag.

Det är i och för sig bra att handelsministern riktar kritik mot den orimliga jordbrukspolitiken, tekokvoten och allt det, men han säger också att erfarenheten är att vi kan påverka. Jag skulle vilja fråga: På vad sätt kan vi mer konkret påverka?

Jag hörde ett exempel av en god vän som nu lever i Nairobi. Han berättade att i Nairobi kan man i dag enbart köpa danskt smör. Det danska smöret, som ju är exportsubventionerat, som dumpas där nere, har effektivt slagit ut all inhemsk produktion.

Globaliseringen ger påfrestningar på branscher och regioner. För att frihandelns frukter skall komma löntagare och konsumenter till del krävs robusta sociala trygghetssystem, säger handelsministern. Det håller jag helt och fullt med om. Men nu är det konkreta problemet att vi är inne i en process här i Sverige där det på grund av konvergensen till EMU bl.a. krävs att vi skall ta ned vår bruttoskuld från 80 % till 60 %, vilket konkret innebär att 300 miljarder kronor skall plockas bort från skulden fram till 1998. Det här är absolut inte möjligt att klara med rimliga sociala trygghetssystem kvar.

Frihandel bygger också på full sysselsättning. Motsättningen mellan EMU-processen och frihandeln är således en mycket viktig motsättning. Just nu skulle vi behöva gemensamma mellanstatliga program mot arbetslösheten, men de blockeras av EMU-processen.

Till sist säger handelsministern att vi skall ha multilaterala fungerande spelregler för de multinationella företagen. Jag skulle vilja veta mer konkret: Vad menas med detta? Utrikesministern har tidigare i dag fått en fråga med anledning av det hon sade om att man behöver internationella avgifter för att finansiera FN.

Vi har också tidigare uttalanden i det socialdemokratiska Europaprogrammet från 1994, där man kräver världsomfattande avtal mot internationell spekulation. Man ville att EU-parlamentet skulle ta initiativ, ta kontakt med det japanska parlamentet och den amerikanska kongressen för att åstadkomma ett sådant avtal. Vi har alltså hört många sådana här positiva runda löften och tal om åtgärder mot spekulation och spelregler för internationella investeringar. Jag kan bara instämma. Det här är oerhört viktigt. Det är alltså i storleksordningen 8 000 miljarder kronor varje dag som cirklar runt på de globala finansiella marknaderna. Det krävs en oerhört kraftfull politisk motkraft till detta. Men det som vi ännu så länge har hört från Mats Hellström och socialdemokratin är alltför många runda löften och vaga uttalanden. Vad är det konkret som avses? Vilka initiativ avser regeringen att ta i de här frågorna?

Anf. 39 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Johan Lönnroth tyckte att det var en alltför förenklad beskrivning av kopplingen handel-tillväxt i inledningen av mitt tal. Där talas just om varuproduktion. Lönnroth har rätt när det gäller tjänsterna. Men vad man kan visa är först och främst att handelshindren minskar och att det under de perioder när handelshindren minskar också svarar

mot en ökning av handeln. WTO menar också att denna öppning av marknader och minskning av handelshinder leder till högre tillväxt i de länder som sänker sina handelshinder än i de andra länderna. Det är slutsatsen av den WTO-rapport som jag har utgått ifrån.

När vi flyttar över till vår egen del av världen, som Lönnroth gjorde, det är en relevant fråga, menar vi då också att den ökade handeln och sänkningen av handelshindren också under det senaste decenniet har bidragit till att dämpa konjunkturedgången i OECD-området. Det har alltså haft en positiv effekt också i vår del av världen.

Sedan är det alldeles klart, där har Lönnroth helt rätt givetvis, att när det gäller handeln mellan USA och Europa så ökar den inte. Jag sade i mitt tal att den tvärtom relativt sett minskar. Däremot ökar investeringarna kraftigt. EU är USA:s största investeringsmål liksom USA är EU:s största investeringsmål. Bägge vägarna. Därutöver internationaliseras nu mycket snabbt tjänstehandeln just i de här områdena. Det var också Lönnroth inne på. Globaliseringen av tillväxten söker sig delvis andra vägar än traditionell varuexport. Helt riktigt. Det var just det jag försökte på något sätt utveckla också i mitt första inlägg. Men det minskar inte betydelsen av den typ av sänkta handelshinder som vi talar om. Jag talade också om att sänka hinder på andra områden, exempelvis för tjänstehandel och inte bara när det gäller traditionell varuexport. Det bör kunna hjälpa till, så att vi också får möjlighet att bättre svara mot en världsefterfrågan och en ökad sysselsättning i de länder som deltar i det här utbytet.

Jag får återkomma till de övriga frågorna i nästa inlägg.

Anf. 40 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Jag hade uppfattat nyanserna, Mats Hellström. De frågor som jag kanske borde ha ställt litet mera explicit är bl.a. hur Mats Hellström ser på den kritik som har riktats mot den här övertron på att det är exporten som på något sätt skall klara problemen med arbetslösheten. I bl.a. det socialdemokratiska Europaprogrammet från 1994 ser man väldigt tydligt att det är industriella investeringar i exportindustrier plus i traditionell infrastruktur, dvs. i allt väsentligt vägbyggen, som har tagit det mesta i anspråk. Det är detta som skall få fart på Europa igen. Jag påstår att det är ett föråldrat tänkande. Om vi nu t.ex. av miljöskäl höjer koldioxidskatten – en absolut nödvändig åtgärd om vi skall klara miljöproblemen – får bilismen bära mera av sina egna samhällsekonomiska kostnader samtidigt som varuhandeln minskar – allt annat är lika. Hur ser Mats Hellström på detta?

Anf. 41 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag delar Johan Lönnroths synpunkt att den här analysen kring traditionell varuexport är förlegad. Det är också därför som jag säger att om världshandelsorganisationen skall bli relevant i framtiden måste den ta sig an de nya förändringar som sker i det ekonomiska utbytet. Det handlar om investeringar, konkurrensvillkor, tjänstehandel och mycket annat samt inte minst de nya vägar som informationstekniken söker sig.

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Till både Johan Lönnroth och Bo Könberg vill jag säga: När nu en tredjedel av världshandeln består av internhandel mellan stora internationella multinationella företag kan det mycket väl vara så att de handelshinder mellan staterna som vi förhandlar bort återinförs av företagen som privata handelshinder. Det är därför som konkurrensreglerna – detta är ett svar på Johan Lönnroths tidigare fråga – måste ses över och ingå i det vida mera moderna handelsregelverket. Det tror jag att vi är ganska överens om.

Sedan när det gäller EMU, sysselsättningen och handeln behöver vi delta i konvergensprogrammet främst för vår egen skull. Nu har den långa räntan i Sverige sjunkit så kraftigt att vi därigenom har tjänat mera pengar än vad hela vår EU-medlemsavgift uppgår till. Det har vi gjort av egen kraft, och det var en nödvändig sanering.

Sedan är det ingalunda så att sysselsättningsinitiativ skulle blockeras av EMU. En av de största förespråkarna för EMU är ju EU-kommissionens president Santer. Han har just föreslagit en förtroendepakt mellan länderna kring sysselsättningen – just det som Lönnroth och jag efterfrågar, nämligen ett samarbete mellan länderna kring sysselsättningen. Det handlar om någonting som liknar det svenska sysselsättningsinitiativet i EU och som också Santes vill ha med i fördraget och i den praktiska politiken. Han reser nu runt i medlemsländerna och diskuterar just den frågan. Visst går det att förena sysselsättning med de krav på den ekonomiska politiken i övrigt som Lönnroth var kritisk till.

Anf. 42 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Det förhåller sig på samma sätt med Santerns uttalanden som med detta som handlar om åtgärder mot internationell spekulation. Det som sägs är i och för sig positivt, men det saknar allt substantiellt innehåll. De konvergensregler som EMU tvingar fram innebär just att det blir omöjligt för de enskilda länderna att vidta de nödvändiga åtgärder som krävs i dag för att förhindra att Europa går ner i en ny lågkonjunktur.

Man kan göra jämförelsen med övergången från 20-talet till 30-talet. Det var en typ av ekonomiskt tänkande, det var ett slags samordnad svångremspolitik som bidrog till att man hamnade i den djupa 30-talskrisen. Det finns stor risk för att vi får en disintegration igen om vi inte gemensamt kan göra någonting åt arbetslösheten. Jag påstår fortfarande: EMU-processen är i dag det starkaste hindret för möjligheten att få någonting konkret gjort gemensamt i Europa mot arbetslösheten.

Anf. 43 BO KÖNBERG (fp) replik

Fru talman! Jag vill först med anledning av det som Mats Hellström nämnde om internhandeln och de stora multinationella företagen och att detta är ett ytterligare argument för en bra konkurrenslagstiftning säga att vi är helt överens. Det är bara bra om detta kan fullföljas.

Jag hörde Johan Lönnroth som stöd för sin uppfattning använda uttryck som det mest avancerade tänkandet. Det lät mera som ett litet eko från hans partis förflutna än som ett modernt inlägg.

Det glädde mig att Johan Lönnroth pekade på problemen med att rika länder dumpar sina jordbruksprodukter i de fattiga länderna. Jag har kanske inte alltid uppfattat att Johan Lönnroths parti historiskt sett varit så väldigt positivt inställd till frihandel och fri konkurrens. Om jag inte missminner mig så var väl Vänsterpartiet kommunisterna det siste partiet på Skansen när det gällde försvaret av de svenska textilsubventionerna.

Till sist noterar jag med glädje att Johan Lönnroth tog upp pionjären Anders Chydenius och hans insatser för frihandel. Han verkade t.o.m. ett årtionde tidigare än Adam Smith. Hade Anders Chydenius möjligen någon brist så var det väl att han hade en litet för positiv syn på Gustav III. Hur han hade sett på Carl XVI Gustaf vet jag inte, eftersom jag inte är spiritist.

Anf. 44 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Om vi nu skall gå tillbaka till 1700-talet kan vi också gå tillbaka till 1917 när det socialdemokratiska vänsterpartiet bildades. Jag rekommenderar Bo Könberg att läsa vårt första program där det skrevs in frihandel efter allmän och lika rösträtt för kvinnor och män. Vi var alltså de politiska krafter som då var mest pådrivande mot den höger som gjorde allt vad den kunde för att bromsa.

Vi kan ta den debatten en annan gång, men visst är det riktigt att mitt parti historiskt sett har intagit ett antal felaktiga ståndpunkter också när det gäller handelspolitiken.

Sedan ytterligare ett par ord om Anders Chydenius. Jag vill påminna Bo Könberg om den mycket starka självkritik som Chydenius riktade mot Mössornas deflationspolitik 1765 efter det att han hade förstått att en sådan politik ledde till dramatiskt ökad arbetslöshet. Den deflationspolitiken är praktiskt taget identisk med den politik som Sverige nu påtvingas av den fullständigt orimliga anpassningen till det framtida EMU.

Anf. 45 BO KÖNBERG (fp) replik

Fru talman! Johan Lönnroth antydde att han inte ville gå tillbaka till historien, så han begav sig raskt från 1760-talet till 1917. Låt mig då följa med honom. Att tala om vad som stod i ert program 1917 – året för ryska revolutionen – när jag kritiserar ert agerande kring 1990 är väl inte så rasande bra argument. Det mera näraliggande förflutna för Lönnroths parti som jag bättre känner till är ju inte så lyckat på den här punkten.

När det sedan gäller genomgången av vad som hände vid 1765 och 1766 års riksdagar är det alldeles korrekt att Anders Chydenius vände sig mot deflationspolitiken. Men så långt har vi väl ännu inte kommit, utan vi befinner oss i ett läge där vi försöker ha låg inflation. Det trodde jag var någonting positivt.

Anf. 46 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Jag skall först korrigera Bo Könberg. När jag kom in i riksdagen 1991 hade mitt parti just varit med om att fatta de sista beslu-

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

ten för att koppla Sverige från multifiberavtalet. Om man går längre tillbaka i tiden är det riktigt att vi då inte hade haft den inställningen. Vi var också anhängare av det jordbrukspolitiska beslut som fattades i ganska stor enighet här i riksdagen 1989 eller om det var 1990.

Men vad jag efterlyser är alltså mera av militant kritik från sådanahängivna frihandelsvänner som Bo Könberg mot den orimliga politik som bedrivs inom EU. Dehängivna anhängarna av EU är något slags federatister. Jag tycker att man hör alldeles för litet kritik mot fortet Europa som ändå finns och som nu håller på att växa fram och stärkas i konkurrens med de andra stor handelsblocken.

Anf. 47 KARIN FALKMER (m) replik

Fru talman! Johan Lönnroth ser faror för inåtvändhet, dels med de regionala samarbetsorganisationerna, dels med EU. Johan Lönnroth är faktiskt ingen särskilt trovärdig förespråkare mot inåtvändhet. De länder som har fört samma ideologi som Johan Lönnroth står för är exempel på inåtvända länder som verkligen har misslyckats med att ge sin befolkning en vettig ekonomisk utveckling.

När det gäller exportledd handel och den tillväxt som den medför behöver man bara se på vad som har hänt i världshandeln sedan världskriget. I nuläget är det sant som Johan Lönnroth säger, att varor kanske kommer att spela mindre roll. Men tjänstesektorn får en allt större betydelse inom handelsområdet liksom även investeringar, och investeringar och varor går ju ofta hand i hand. När det gäller den utveckling mot frihandel som vi står inför i Sverige behöver jag inte excellera med historiska exempel, utan jag tar bara exemplet när jag var ny riksdagsledamot. Min första debatt handlade om tekorestriktionerna. Mina motdebattörer var såväl socialdemokrater som framför allt vänsterpartister. Vänsterpartisterna var ju de som stod främst på barriaderna mot en fri handel med u-länderna på detta område. Det är inte särskilt hedervärt.

Anf. 48 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Det lönar sig kanske inte att jag för femtioelfte gången, i likhet med mina partikamrater, deklarerar att den ideologi som jag och Vänsterpartiet står för har mycket litet att skaffa med den ideologi som en gång i tiden fanns i de östeuropeiska diktaturerna. Det kanske nu är dags att sluta att göra dessa jämförelser. Jag tänker inte jämföra Karin Falkmers ideologi med de olika extrema högerideologier som fortfarande grasserar, faktiskt väsentligt stärkta på många håll i världen i dag. Det är framför allt dessa krafter som står för den extrema nationalismen. Vänsterpartiet och jag står för internationalism. Det är något oerhört viktigt för oss. Det tillhör vårt partis själ, skulle man kunna säga. Just därför är vi så starkt kritiska mot de växande motsättningarna mellan de stora handelsblocken, där vi starkt upplever att EU alltmer sluter sig inom sig självt. Man minskar biståndet och minskar solidariteten med tredje världen samt bedriver en handelspolitik, bl.a. som i exemplet jag nämnde om Nairobi och det danska smöret. Där upplever

jag en mycket lam kritik från Moderaterna, som tycks trivas ganska bra i den europeiska stugvärmen.

Anf. 49 KARIN FALKMER (m) replik

Fru talman! Johan Lönnroth har rätt i att vi i Moderata samlingspartiet är glada över att Sverige är medlem i den europeiska unionen.

Johan Lönnroth har kanske rätt i någon del av kritiken mot EU. Jag har i mitt anförande nämnt en del av det som jag tycker att EU bör förändra. Men låt oss nu säga att Johan Lönnroth har rätt. Desto viktigare är det ju, Johan Lönnroth, att Sverige inom EU får möjlighet att påverka en av de största handelsorganisationerna i världen i den riktning som vi i Sverige har kämpat för så länge.

Jag har bara en fråga till Johan Lönnroth: Innebär svaret till mig att Vänsterpartiet inte längre står för en socialistisk ideologi?

Anf. 50 JOHAN LÖNNROTH (v) replik

Fru talman! Den frågan kräver mer än en tvåminutersreplik. Vi står för en socialistisk ideologi, och socialism betyder i korthet att arbetande människor själva har kontroll, att demokratin vidgas till alla livets olika områden. Den socialismen är mycket väl förenlig med internationalismen.

Karin Falkmer har inte rätt till någon ytterligare replik, men jag vill ändå ställa frågan: Är Moderata samlingspartiet fortfarande ett konservativt parti eller är det ett liberalt parti? Vi kanske kan förveckla oss i de olika definitionsfrågorna vid ett annat tillfälle.

Anf. 51 MARIANNE SAMUELSSON (mp)

Fru talman! Utrikesministern inledde sitt tal med att uttrycka att Sveriges internationella engagemang utgår från solidaritet och humanism. Den senaste tidens agerande från regeringens sida vad gäller flyktingar som bott länge i Sverige eller uppgifterna om att Sverige inte längre tänker ta emot det antal kvotflyktingar som Sverige lovat enligt Genèvekonventionen och som riksdagen budgeterat för tyder inte på detta. Snarare tycker jag vi sett prov på ett agerande från regeringen som inte bygger på vare sig humanitet eller solidaritet. Listan kan göras lång på exempel där inte längre solidariteten sätts i första rummet, utan där bra handelsförbindelser blivit mer angeläget än solidaritet och humanism.

Ett annat exempel som inte vidrördes särskilt mycket i utrikesministerns eller i handelsministerns tal var miljöfrågorna i ett globalt perspektiv. Här måste Sverige ta ett särskilt tydligt ansvar vad beträffar handel. De varor som vi importerar får inte leda till en miljöförstörelse i ett annat land, som vi inte skulle tillåta om vi själva tillverkade eller odlade varan.

Fru talman! En utrikespolitisk debatt där miljösituationen i världen belyses utifrån handels- och jordbruksperspektivet är naturligtvis nödvändig. Jag är förvånad över att regeringen har tillgodosett så litet när det gäller miljöansvaret i det globala perspektivet. Vi är alla beroende av en hållbar utveckling och borde med större allvar ta itu med frågan

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

om hur vi skall lösa mat- och vattenfrågorna för en allt större befolkning i en värld som växer.

World Watch Institute har i dagarna presenterat en rapport i sin årsbok. Fru talman! Det är ingen munter bild som visas upp, även om det finns ljusglimtar.

Det stora bekymret är matproduktionen till en växande befolkning med krympande odlingsmarker. För första gången beskrivs denna situation i sådana ordalag som katastrofal. Det håller inte om vi inte ändrar kurs. Vi kan inte längre räkna med ökande skördar utifrån perspektivet ökad användning av konstkväve. Vi har nått upp till taket vad gäller möjligheterna att få större skördar på samma areal. Under ganska lång tid har detta varit en bidragande orsak till ökande spannmålsskördar, men nu pekar kurvan åt det andra hållet. Av världens 15 viktigaste fiskeområden är 13 nu på tillbakagång. Medan ekonomer och politiker talat om fortsatt tillväxt har biologer länge talat om biosfärens begränsningar vad gäller tillväxt.

Den enda trösten i detta sammanhang är att vi kanske har kunskap och att vi kan förändra. Men det räcker inte med bara kunskap. Det behövs en politisk vilja också. Lester Brown pekar bl.a. på att den rika delen, som utgör 20 % av befolkningen, förbrukar 80 % av jordens resurser. Hur skall det bli om vi förväntar oss att tredje världens befolkning skall komma upp till vår nivå? Det är något som de självfallet borde ha rätt till. Men är det möjligt utan att vi lägger om till ett resursnålt samhälle, där vi anpassar oss till naturens ramar? Kina, som utgör 22 % av världens befolkning, ökar nu sin tillväxt i rasande takt. Man räknar med att den kommer att fördubblas vart åttonde år. I vilken riktning går miljöfrågorna i detta sammanhang?

Den rika världen, och framför allt EU, subventionerar stora delar av sitt jordbruk. Detta har i sin tur lett till att de länder som inte har råd att subventionera blir utkonkurrerade. EU:s jordbrukspolitik hotar den tredje världens människor. Det blir helt enkelt inte möjligt för dem att odla mat för export, vilket innebär att de allra fattigaste länderna har svårt att hitta produkter som de kan exportera. Därmed försämras deras förutsättningar ytterligare. EU:s jordbruk hotar också EU-ländernas möjlighet till en hållbar utveckling eftersom det gynnar det storskaliga, miljötärande jordbruket.

Det är, med tanke på den diskussion som var här nyligen om subventioner till bl.a. tekoindustrin, intressant att vi av skattebetalarnas pengar ger mer till jordbruket inom EU än vad vi ger i bistånd till resten av världen. Dessutom har de partier som förespråkar medlemskap infört restriktioner både vad gäller jordbrukshandel och tekohandel. Det var detta ni så ivrigt ville ha bort, men ni såg inte under förhandlingarnas gång till att det *kom* bort.

Den svenska handelspolitiken styrs i dag helt av EU:s regler. Någon egen aktiv handelspolitik kan eller vill inte regeringen driva. Kanske är det därför det är så tyst kring de viktiga miljökonsekvenserna av handeln. Ställ krav på en rättvis och solidarisk handel! Är inte det någonting som man kan förvänta sig från det socialdemokratiska partiet? Är det kanske så, som jag till min förfäran hörde, att ni tar Moderaterna i

hand och inte längre tycker att det är viktigt med solidarisk handel? Vart är Socialdemokraterna på väg?

Insikten om den ökande befolkningen och om vikten av en miljömässigt hållbar försörjning av jorden borde också bli det mest angelägna att arbeta med internationellt. Den ökande skogsdöden i Europa och överbetningen i Afrika utgör tillsammans med andra miljöhot en stor risk för kommande konflikter i världen.

Ett förebyggande arbete i form av krav på och genomförande av miljöskatter är något som regeringen inte längre borde tveka om, utan omedelbart ta tag i. Det måste också vara ytterst angeläget att ha rätt att gå före med hårdare miljökrav. Avser regeringen att inför regeringskonferensen driva rätten att gå före, rätten att ha strängare miljökrav?

Två mycket aktuella frågor är gentekniken och hormonbehandlingen. Varför har vi inte rätt att gå före och ha strängare regler? Varför kräver inte regeringen att vi åtminstone skall ha rätt att märka produkter, och verkligen låta marknadskrafterna verka? Tror inte regeringen att det skulle ha någon effekt? För oss konsumenter borde det vara en självklarhet att få en ordentlig varudeklaration med livscykelcertifikation.

Det finns åtskilliga exempel på att vi importerar produkter som förstör både hälsa och miljö i andra länder. Tigerräkor som odlas, där ett och ett halvt kilo fiskmjöl går åt för att få ett kilo räkor, platsar inte i ett kretsloppstänkande. Att odlingarna dessutom starkt förorenar vattnet med kemikalier och att detta sedan bara släpps ut i naturen kan inte leda till annat än förstörd natur. En hel del av våra importprodukter, som bananer och kaffe, förorsakar stora föroreningar i odlingsländerna.

Vi måste ta vårt ansvar och se till att även produktion som utförs i andra länder sker på ett ur miljömässig och social synpunkt hållbart sätt.

Jag gjorde för ett tag sedan ett besök på ett teplantage i Kenya, och vad fick jag se? Jo, ett flygplan som besprutade fältet. På fältet gick en kvinna och plockade teblad. Hon hade sitt lilla barn på ryggen. Jag frågade med förfäran vår chaufför varför hon inte gick av fältet. Jag fick till svar att om hon skulle välja att gå av fältet, så kommer hon aldrig mer tillbaka till det arbetet. Sedan frågar vi varför de inte mår bra osv.!

Det borde vara en självklarhet att vi ställer krav, och jag skulle därför vilja ha svar på några frågor från utrikeshandelsministern. Kommer regeringen inför regeringskonferensen att begära att vi får rätten att gå före med hårdare miljökrav när det gäller varuproduktionen?

Tyskland har ju, för att skydda sig mot galna-ko-sjukan, haft importförbud för kött från England. EU-kommissionen har ställt krav på att Tyskland inom en månad häver importförbudet. Anser utrikeshandelsministern att det är rimligt att länder inom EU inte skall ha rätt att säga nej till import av hälsoskäl? Vad gäller för svensk del i den frågan?

Fru talman! Utrikeshandelsministern nämner i sitt tal att Singapo-remötet skall ge en handelspolitisk vision inför 2000-talet. Utifrån det globala perspektivet behöver vi ha en vision om handel, det är natur-

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

ligtvis nödvändigt. Det skulle därför vara intressant att höra vilka visioner regeringen har. Har man inför decembermötet från svensk sida ställt upp krav som man vill driva, eller är det även i denna fråga så att Sverige bara inväntar en gemensam EU-ståndpunkt?

Anf. 52 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag vet inte var Marianne Samuelsson var förut i dag när jag läste upp deklARATIONEN. Jag vet inte heller var hon var i går när hon fick deklARATIONEN i förväg. Där är ju de frågor hon nu tar upp väl besvarade. Där handlar det precis om vad den svenska regeringen vill göra inför Singaporemötet.

Det är inte så att vi inte skulle tala om miljön. Tvärtom skall vi ta upp att miljöfrågorna är utomordentligt viktiga i handelsammanhang.

Det var den svenska socialdemokratiska regeringen som ursprungligen tog initiativ till att ta upp miljöfrågor i ett handelspolitiskt sammanhang. Detta gjordes inom EFTA, och det kom senare in i GATT-rundan. Glädjande nog kom man överens om att ha en kommitté som skall gå igenom frågan om miljö och handel i den nya världshandelsorganisationen. Det tog jag också upp i mitt anförande.

Detta arbete ser ut att gå bra. Det skulle kunna möjliggöra att genomförandet av miljökonventioner inte skall stoppas av handelsregler. Det som fortfarande kan vara ett problem är att en del u-länder anser att detta är protektionism från i-ländernas sida, att vi rika vill skydda oss. Jag tror dock att vi, inte minst genom svensk och nordisk argumentering, skall kunna få en brygga så att vi kan komma fram i denna viktiga fråga.

Det har jag talat om här. På den punkten kunde Marianne Samuelsson möjligen ha lyssnat något mer. Det är en viktig fråga för oss. Vi driver den aktivt och anpassar oss förvisso inte bara efter andra. Det torde också ha framgått av vad jag har sagt tidigare.

Marianne Samuelsson tycker i dag illa om EU:s jordbrukspolitik. Det gör jag också. Vi arbetar för att förändra den. Men var var Miljöpartiet när alla andra partier här i riksdagen genomförde en förändring av jordbrukspolitiken som ju förr förvisso inte var särskilt u-landsvänlig?

Miljöpartiet var det enda parti som inte ville delta vid avregleringen av jordbruket. Det är bra att Miljöpartiet nu har en annan inställning, men kanske skulle ni tala med litet mindre bokstäver i denna fråga, där ni var utomordentligt populistiska och inte vågade ställa upp på reformen som alla andra partier gjorde här i kammaren. Det gällde att förändra och avreglera jordbrukspolitiken i den riktning som Marianne Samuelsson nu vill göra.

Sedan säger Marianne Samuelsson, uppenbarligen mot bättre vetande, för där är hennes parti väl informerat, att vi inte skulle kräva märkning och vara mot hormonbehandlat kött. Jo, vi är mot hormonbehandlat kött och vi är för märkning. Vi kräver detta, och vi driver frågan.

Anf. 53 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik

Fru talman! Det är bra att ni kräver märkning, men kommer vi att få det också, eller kommer den hårda regeln om att inte märka att gälla för svensk del?

När det gäller jordbrukspolitiken och var Miljöpartiet var när avregleringen genomfördes, så tror jag att Mats Hellström vet det mycket väl. Vi var på miljösidan. Det innebar att vi inte ville ha all den nedläggning av jordbruksmark som låg med i förslaget. Vi ville ha satsningar på ett ekologiskt, långsiktigt hållbart jordbruk. Vi ville ha rejäla satsningar på att ställa om jordbruket till det som även andra partier vid det laget borde ha sett som det enda långsiktigt hållbara.

Detta fick vi tyvärr inget stöd för. Jag vill inte kalla det för populism; det var ju inte särskilt populärt bland bönderna heller. De var inte särskilt måna om att ställa om till ett ekologiskt hållbart jordbruk. Vi driver samma linje i dag. Vi måste ställa om jordbruket så att det blir ekologiskt hållbart på lång sikt. Annars kommer vi aldrig att klara världens matproduktion.

Detta är otroligt viktigt med tanke på alla de rapporter vi får i dag om minskade arealer att odla mat på samtidigt som befolkning ökar. Vi kan väl ändå inte politiskt bestämma oss för att vi skall låta stora grupper i världen svälta ihjäl på grund av att det inte finns areal att odla på? Detta är viktigt.

När det gäller punkterna tycker jag inte att de gav en tydlig bild av vilken politik regeringen driver utifrån framför allt miljöhänsyn och inte social hänsyn. Det borde ha varit en självklarhet. Men det är tydligen inte det längre, eftersom Mats Hellström tidigare till Karin Falkmer uttryckte att han var överens med Moderaterna i synen på socialklausulen.

Anf. 54 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Jag vidhåller att jag förvisso deltog som jordbruksminister i den debatt som vi då hade om jordbrukets avreglering. Miljöpartiet intog då en direkt opportunistisk hållning. Det var inte fråga om att främja u-ländernas möjligheter att exportera livsmedel - inte ett dugg Marianne Samuelsson. Jag tycker faktiskt att Miljöpartiet på den punkten har skäl att tala med litet mindre bokstäver.

När det gäller socialklausulen har jag tvärtom sagt här i kammaren tidigare att det är viktigt att frågan om arbetsvillkor och en socialklausul tas upp i WTO. Jag tror, som jag sade, att vi i Norden i bästa fall skall kunna vara en brygga gentemot samtliga de u-länder som hittills inte har velat ta upp denna fråga. Här krävs som bekant enhällighet. Samtliga u-länder motsätter sig, såvitt jag känner till, att frågan tas upp. De betraktar det som en protektionistisk hållning från de rika ländernas sida. Det är det inte. Men rätten till att ha drägliga arbetsvillkor, rätten till att få vara med i en fackförening, rätten att inte diskrimineras och att inte behöva vara utsatt för tvångsarbete och rätten att teckna kollektivavtal skall gälla oavsett om man arbetar i ett företag som exporterar, och där det alltså blir en handelsfråga, eller om man sliter med fruktansvärda arbetsvillkor på en arbetsplats där det bara handlar om det

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

interna, där det aldrig blir export. Vi får aldrig se detta bara som en handelsfråga. Då blir det protektionism.

Jag tror, som jag sade tidigare, att vi i Norden i bästa fall skall kunna få en brygga över till u-länderna. Jag vill också peka på det som OECD visar, nämligen att öppnare handel och öppnare system har visat sig befrämja såväl arbetsvillkoren som det ekonomiska välbefindandet. Men i detta sammanhang krävs mycket hårt arbete för att brygga över den starka motsättning som finns mellan samtliga u-länder och oss i den rika delen av världen.

Anf. 55 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik

Fru talman! Jag tackar för det sista som Mats Hellström sade om att det verkligen behövs hårt arbete och att regeringen är villig att ställa sig bakom det när det gäller att förbättra situationen på den sociala sidan inom handeln. Där kan man naturligtvis också ta god hjälp av konsumenten, eftersom det många gånger är fråga om multinationella företag som utnyttjar billig arbetskraft osv., och det går alltså att öka trycket. Det vore väl bra om vi kunde hjälpas åt med den frågan, så att människor inte behöver fara illa av att vi skall ha billiga varor.

När det gäller jordbruksfrågan hävdar jag fortfarande att Mats Hellström har fel. Vår linje var den radikala linjen att vi skulle ställa om jordbruket då när vi hade möjligheter till ett ekologiskt hållbart jordbruk. Om vi hade haft bönderna med oss på det så hade naturligtvis Centerpartiet och kanske också Socialdemokraterna svängt, eftersom de i det fallet är tämligen populistiska. Men så var inte fallet. Men vår ståndpunkt att vi skall ha ett ekologiskt hållbart jordbruk står fast, och den tänker vi hävda även i fortsättningen. Det är nämligen så, fru talman, att vi inte ärver jorden efter våra fäder, utan vi lånar den av våra barn. Då kan vi inte ha det som vi har det i dag, nämligen att vi inte längre lever på räntan utan att vi faktiskt tär på kapitalet av jordens resurser.

Anf. 56 HOLGER GUSTAFSSON (kds)

Fru talman! Sverige är och kommer att förbli ett mycket handelsberoende land inom överskådlig framtid. Svensk företagsamhet och kampen för frihandel har ett historiskt perspektiv och har också lagt grunden för vår ekonomiska utveckling. Grunden för en bibehållen välfärd vilar på ett effektivt näringsliv som kan utnyttja frihandelns möjligheter att finna de billigaste och bästa insatsvarorna för slutprodukter för såväl hemmamarknad som export.

Det senast framförhandlade GATT-avtalet blev till slut en seger för världens frihandel och säkrade därmed också ett stort svenskt intresse. Det togs viktiga steg för det multilaterala handelssamarbetet med betydande tullsänkningar - upp till 38 %. Men de icke-tariffära initiativen var kanske lika viktiga. Jag tänker på bildandet av världshandelsorganisationen WTO, som på ett sätt markerar en ny tid för frihandelns positioner i världspolitik.

Ett medlemskap i WTO innebär att man ansluter sig till ett gemensamt regelverk. Som sådant kommer WTO förhoppningsvis att bli ett

viktigt instrument internationellt i den ekonomiska politiken. Drivkraften i WTO är helt beroende på medlemsländernas engagemang för en öppnare världshandel. Vi kristdemokrater vill uppmana den svenska regeringen till ett sådant engagemang, inte minst för utvecklingsländernas skull.

Sveriges medlemskap i EU innebär att vi har samma handelspolitik som de övriga 14 medlemsstaterna. Handelspolitiken omfattar i princip alla varor och grundas på enhetliga principer med gemensamma tulltariffer och gemensamt tecknade handelsavtal med tredje land.

Den gemensamma handelspolitiken är en förutsättning för att den inre marknaden skall fungera. Därmed har Sverige handelspolitiskt fått en "hemmamarknad" på 370 miljoner konsumenter i stället för nio miljoner. Samtidigt har Sveriges formella frihet att utforma sina handelsrelationer kringkurits av krav på solidaritet inom tullunionen. Sveriges framtida ansträngningar att främja och fördjupa frihandeln i världen måste nu gå via ett kollegialt samarbete inom EU. EU har med sin storlek ett mycket stort inflytande på den internationella handelspolitiken. Vi anser att Sverige bör påskynda att EU tar ett större ansvar för de fattiga länderna i arbetet inom WTO.

Fru talman! För en dryg vecka sedan kom det nya påminnelser om en förestående livsmedelsbrist i världen. Den väntas drabba utvecklingsländerna mycket hårt, om åtgärder inte kommer till stånd.

Trots en långvarig trend av ökad frihandel också för utvecklingsländerna räknar UNDP med att dessa har gått miste om hundratals miljarder USD i utebliven ekonomisk standardökning på grund av reglerade varumarknader och svåråtkomliga icke-tariffära handelshinder. Summan är enligt UNDP större än vad länderna erhåller i bistånd. Särskilt reglerade är marknaderna för mat och kläder. Utvecklingsländerna skulle dra stora fördelar av en reell frihandel.

Det är en viktig uppgift för Sverige att inom EU hävda utvecklingsländernas behov av frihandel, särskilt beträffande livsmedel och kläder. Jag vill här rikta en fråga till Mats Hellström. Vad kan den svenska regeringen göra ytterligare i detta sammanhang för världens fattigaste länder? Jag avser åtgärder av handelskaraktär som leder till ekonomisk utveckling för dessa länder och där alla länder som har stor handel kan bidra till en bättre försörjningssituation för de fattigaste länderna. Min fråga var alltså: Vad kan den svenska regeringen göra ytterligare i detta sammanhang för världens fattigaste länder?

Det är en paradox att t.ex. svenska bönder, som inget hellre vill än producera livsmedel, skall bindas upp av kvoterings, gränsskydd och andra handelshinder och inte, med rimlig lönsamhet, kunna bidra till världens försörjning utanför EU.

Det senaste GATT-avtalet ledde slutligen till ett genombrott. Man enades om gemensamma regler för interna stöd, exportsubventioner och gränsskydd för jordbruksvaror. Vidare skall reformprocessen återupptas efter fem år. Resultatet blev att det interna stödet skall dras ned med 20 % och att allt gränsskydd skall omvandlas till tydliga tullar och reduceras med 36 %. Även exportsubventionerna skall minska med 36 %. I uppgörelsen ligger också en fredsklausul som gäller fram till

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

år 2003 och som innebär att vissa arealstöd och djurbidrag inte påverkas nämnvärt under den här perioden.

Utvecklingsländerna medgavs mildare krav på sänkningar av subventioner och tullar, och de minst utvecklade länderna undantogs helt. I kombination med i-ländernas avvecklingsprogram bör detta leda till bättre produktions- och exportmöjligheter för u-länderna. Nu måste vi inom EU bevaka att detta verkligen leder till en strukturellt förbättrad handelssituation för utvecklingsländerna. Sverige bör inom EU bevaka två områden särskilt:

1. Minskningen av exportsubventioner kan leda till högre priser på livsmedel. Detta gynnar visserligen u-länder med exportmöjligheter men kan bli ett stort bekymmer för u-länder som har svårt att föda sin egen befolkning. I en sådan situation bör EU driva linjen att i-länderna ökar livsmedelsbiståndet till dessa länder.

2. Sverige bör ta på sig rollen att driva på så att de utlovade GATT-förhandlingarna omkring år 2000 verkligen kommer till stånd och så att kopplingen mellan konsekvenserna av en förestående global livsmedelsbrist och handelns betydelse för att lindra denna blir riktigt tydliga.

Fru talman! Vi kristdemokrater anser att vapenhandel endast skall bedrivas med strikt stabilt demokratiska stater. Vi önskar se att den svenska regeringen tar initiativ inom EU till att vapenhandeln får en annan inriktning än den nuvarande. Ett organiserat samarbete på krigsmaterielområdet skulle på sikt kunna leda till att handeln begränsas till unionens medlemsländer och i mycket begränsad omfattning till andra strikt demokratiska nationer utanför EU.

De nationella försvarsmaterielmarknaderna har i dag ett starkt inslag av nationell preferens och av krav på motköp. Detta leder till att materieltillverkarnas tekniska och ekonomiska komparativa fördelar inte kommer till sin rätt, vilket med stor sannolikhet driver upp priserna på materiel. Inom ramen för en stabil säkerhetspolitik mellan EU:s medlemsländer bör en strukturomvandling inom försvarsmaterielindustrin vara möjlig. Detta måste paras med en handel mellan EU:s medlemsländer som tryggar försörjningen av materiel under såväl fred som kris och krig. Det gemensamma intresset måste vara sänkta försvarskostnader för det demokratiska Västeuropa.

Vid införandet av EMU:s tredje steg, en gemensam valuta, kommer medlemsländerna att delas in i två grupper: de som är innanför valutaunionen och de som är utanför. Positionen kan bero på att man inte vill eller inte kan vara med i valutaunionen. Ett utanförskap kan utnyttjas för att söka manipulera sin egen växelkurs i ett gynnsamt läge i förhållande till euron, valutan, och därmed förbättra sina exportmöjligheter in i unionens kärna. Eftersom detta kan styra nationernas ekonomiska utveckling och förmåga att skapa sysselsättning kan det leda till stora spänningar mellan medlemsländerna. Kommissionen har i dag ett uppdrag att analysera problemet och att komma med förslag till åtgärder för en sådan situation.

Mats Hellström, vilken hållning har den svenska regeringen till denna problematik? Skall ett utanförskap löna sig eller skall det bestraffas handelspolitiskt? Detta är ett mycket viktigt ställningstagande

för länder som av något skäl står utanför men som vill kvalificera sig för ett medlemskap i valutaunionen. En bestraffning minskar nämligen nationens möjligheter att så småningom nå upp till de fem konvergen-skriterierna.

Fru talman! Dagens debatt visar att Sveriges medlemskap i EU och det faktum att vi delar handelspolitiken med övriga medlemsländer inte innebär att Sverige kan tillåta sig inaktivitet på det handelspolitiska området. Jag ser nu fram emot Europaministerns svar på mina två frågor.

Anf. 57 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Å ena sidan finns här en kluvenhet. Å andra sidan finns det återhållande och restriktiva inslag i EU:s politik. Men när EU väl samlar sig är det en väldig kraft.

Den GATT-runda som de flesta talat väldigt väl om, liksom resultaten av den, och som ledde till betydande tullsänkningar också på jordbruksområdet, som Holger Gustafsson nämnde, hade inte blivit av om inte EU efter all intern vända hade blivit den kraft som till slut utlöste detta, tillsammans med USA förstås.

På liknande sätt ser jag goda förutsättningar för EU att spela en viktig roll när det gäller att driva den nya världshandelsorganisationen i en sådan riktning att organisationen och det multilaterala regelverket stärks. Där tror jag att vi är helt överens. Det är viktigt att den fråga om kluvenhet som Holger Gustafsson tog upp belyses. EU kan vara protektionistiskt i detaljer, men den samlande kraften kan klart verka för frihandel.

EEC konsoliderades i början av 60-talet. Detta i sin tur ledde dynamiskt till Kennedyrundan, och det gällde då långt fler länder. Det blev en halvering av industritullarna i världen. Här finns alltså utan tvekan ett dynamiskt samspel.

Vad mera kan vi göra för de fattiga länderna handelspolitiskt? frågade Holger Gustafsson. Eftersom taletiden är slut får jag återkomma till den frågan i nästa inlägg. Jag skall då försöka redovisa detta handelspolitiskt. Samtidigt vill jag peka på att många av de frågor som Holger Gustafsson tog upp också berör samarbetet inom EU när det gäller biståndspolitiken, om vilken Pierre Schori om några minuter inleder sitt anförande.

Anf. 58 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik

Fru talman! Man kan i dag beskriva Europas problem på det sättet att kampen i de olika nationerna för att uppnå konvergenzkriterierna leder till att man försöker balansera sina budgetar – ofta genom neddragningar av kostnader, dvs. transfereringar. Detta minskar köpkraften, Mats Hellström, och kan leda till en begynnande lågkonjunktur för medlemsländerna. En sådan lågkonjunktur skapar arbetslöshet. Vi står kanske just nu på tröskeln till en sådan.

Att i den situationen öppna handeln för billiga varor från utvecklingsländerna kräver en stor solidaritet från EU:s sida. Vi kristdemokra-

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

ter vill se en sådan solidaritet med världens fattigaste. Kommer vi att få se den svenska regeringen ta initiativ till detta?

Anf. 59 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Jordbruksavtalet och GATT-rundan förutsåg också en möjlighet till ökad livsmedelshjälp just till de fattiga nettoimportörer som Holger Gustafsson talade om, om avtalet skulle leda till högre livsmedelspriser. Den viktiga fråga som Holger Gustafsson tog upp förutsågs alltså i själva rundan.

När det gäller handelspolitiken och den svenska regeringen kan jag säga att vi aktivt har drivit på, och det fortsätter vi att göra, för att inom Loméavtalets ram åstadkomma mer av lättnader för de fattiga utländernas möjligheter att exportera sina varor till oss och att öka sysselsättningen i sina egna länder. Detsamma gäller Medelhavsavtalet, både när det gäller land för land och när det gäller den samlade avtalsram som för första gången fastställdes i Barcelona. Detta har vi även på andra områden. Det är också vår inriktning, precis som Holger Gustafsson efterlyste.

När det gäller livsmedelsbistånd får man vara litet mer varsam än vad Holger Gustafsson föreslår i den frågan. Ett systematiskt livsmedelsbistånd till ett fattigt land som inte har klarat sin egen jordbruksförörjning kan skada landet fruktansvärt. De flesta bönder brukar vilja ha skydd. Det är ofta för mycket skydd för att kunna fungera.

Detta förslag innebär att man fullständigt öppnar sig, att det blir gratis och att det blir nolltullar. Hur skall bönderna kunna få en lönsamhet och kunna sätta igång en egen livsmedelsproduktion om de skall konkurrera med det som inte bara är gratis utan kanske t.o.m. bjuds ut med subventioner från i-länderna?

För livsmedelshjälp i katastrofer och i akuta nödsituationer finns det väl fungerande mekanismer. Det är nödvändigt. Men det skall inte vara något permanent livsmedelsbistånd som slår ut de fattiga bönderna. Det skadar dessa länder mer än någonting annat.

Frågan gällde sedan de länder som är inne respektive ute i en situation där en del av EU:s medlemsländer har gått till det tredje steget i valutaunionen. Det är en fråga som nu skall analyseras av kommissionen och där finansministerrådet senare i vår skall ta ställning till kommissionens analys. Det skiljer väldigt mycket på om det är få länder som är inne i en valutaunion eller om det är många länder.

Riskerna att de länder som går in i unionen omger sig med ett eget regelverk som skulle kunna skapa nya hinder och därmed kanske också splittra upp den gemensamma marknaden är någonting som man måste vara mycket vaksam på. Det kommer nu att göras analyser i vår, och ministrarna kommer efterhand under våren att ta till sig vad kommissionen föreslår.

Anf. 60 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik

Fru talman! Jag skulle vilja fördjupa frågan litet grand när det gäller reformarbetet för CAP, den gemensamma jordbrukspolitiken, som pågår för att finna en ny modell för Europa för att bl.a. få ner det stora

budgetstödet som man önskar skall minska. Motivet för detta är bl.a. att få med Östländerna och att det inte skall bli omöjligt dyrt att få med dem.

Kommer öppnandet mot öst, som Mats Hellström ser det, att leda till att vi får en omfattande nedläggning svenska och andra västeuropeiska jordbruk, därför att dessa länder producerar väsentligt billigare? Hur ser den svenska regeringen på situationen med tanke på den överhängande livsmedelsbrist som finns ute i världen, dvs. utanför EU? Vi behöver där alla vara med och producera och har egentligen inte utrymme ens i Sverige och i Västeuropa att lägga ner jordbruk. Är utvecklingsländernas och livsmedelsbristens problematik med i diskussionen om de nya CAP-reglementen, dvs. de nya formerna för CAP?

Anf. 61 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)

Fru talman! Självfallet är frågan om jordbrukspolitikens reformering i EU viktig inför utvidgningen till östländerna, demokratierna i öst som erbjuds medlemskap, och där aviarbetet redan har startat. Men det handlar också om att vi då rimligen måste minska på de stöd vi nu har. Jag menar att det är nödvändigt.

Om de fattiga konsumenterna i Östeuropas länder vid den första kontakten med den nya organisationen när de blir medlemmar inte möter det vi i Sverige har diskuterat – att matpriserna sänks för sakta – utan i stället kraftigt höjda matpriser, skulle det vara en ganska förfärande upplevelse.

Det finns alltså goda skäl att reformera EU:s jordbrukspolitik. Men framför allt handlar det om att ge möjligheter till att u-länderna själva skall kunna utveckla en livsmedelsproduktion. Det har gått bra i många u-länder. Jag är övertygad om att det måste vara huvudvägen. Att gå vägen via överskotts bistånd från vår sida kan aldrig i längden hjälpa livsmedelsförsörjningen i världen. Det kan bara åstadkomma lindring för stunden som slår ut lokal produktion.

Det är lokal produktion i u-länderna som måste vara huvudlinjen som vi skall stödja. Det kan vi göra om vi får gehör för våra handelspolitiska förslag i EU. Jag är övertygad om att vi än mer kommer att göra det genom de biståndspolitiska förslag som Pierre Schori om någon sekund kommer att utveckla här i kammaren.

Bistånd

Anf. 62 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Biståndspolitiken är en integrerad del av Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik. Den grundas på insikten om att fred, demokrati och utveckling går hand i hand och förutsätter varandra.

I utredningen *Hållbart bistånd* från 1994 belyses detta tydligt. Låt mig citera: "Hotbilden från *luften* domineras inte längre av kärnvapenmissiler eller bombplansarmador. Istället träder nya problem i förgrunden som farligt UV-strålning och ett gradvis allt varmare klimat. Hotbilden från *haven* domineras inte längre av atom-ubåtar eller hangarfartyg utan av risken för en höjning av havsvattennivån samt en utarmning

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Handelspolitik

Bistånd

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

av tropikernas kustnära områden. De nya hoten mot vår gemensamma säkerhet är främst kopplade till fattigdomsproblematiken, den fortsatta snabba folkökningen, knappheten på vissa naturresurser samt förstöringen av natur och miljö – – – Militära maktmedel kan inte ens i teorin utgöra en lösning”.

Fru talman! Fattigdomen är fredens främsta fiende. Politiska kriser och konflikter flamar upp och får näring av den vanmakt och vrede som föds ur elände och förnedring. ”Fattigdomen kan skjuta på dig, men du kan inte skjuta på fattigdomen”, som Shimon Peres har sagt.

Fattigdomen är också demokratins fiende. Den förnekar människor deras rätt till självförverkligande och berövar dem deras möjligheter att delta fullt ut i samhällslivet, ekonomiskt, kulturellt och socialt. Fattigdomen föder extremism och de enkla budskapens förenklade demagogi.

Fattigdomen hindrar utveckling och samarbete. Den innebär ett slöseri med mänskliga resurser. Den bidrar till miljöförstöring, överbefolkning och massarbetslöshet.

Man kan – som Göran Lennmarker gjorde nyss – med statistik hävda att flera länder i tredje världen förbättrat sina ekonomiska siffror under senare år, att fler barn får utbildning och lever längre. Men samtidigt har inkomstklyftorna växt, både inom och mellan länderna, och världen har blivit orättvisare och därmed farligare.

Att bekämpa fattigdom och orättvisor i världen är, och förblir, därför huvudsyftet med det svenska utvecklingsarbetet. Det är en akt av solidaritet och medmänsklighet, men fattigdomsbekämpningen ligger också i förnuftets, fredens och framstegens intresse.

Fru talman! Fattigdomen har i dag ett tydligt kvinnligt ansikte. Av de 1,2 miljarder människor som lever i extrem fattigdom är 70 % kvinnor. Och den kvinnliga halvan av mänskligheten disponerar bara 10 % av inkomsterna.

I de flesta samhällen bär kvinnorna ett stort ansvar för sig och sina familjer. Men det är nästan alltid männen som har makten. Med biståndet vill vi stödja en utveckling där kvinnor får mer makt och där män tar mer ansvar.

Denna ambition gäller också i vårt samarbete med de nya demokratierna i Central- och Östeuropa. Tyvärr har demokratin där i alltför hög grad fått ett manligt ansikte. I det baltiska länderna, kunde vi läsa, finns det t.ex. inte en enda kvinnlig minister.

Vi vet av erfarenhet att biståndsinsatser riktade till kvinnor ger utdelning i form av ökad välfärd också för barn och gamla. Bistånd som riktas till män tenderar däremot att ensidigt gynna män. Det är helt enkelt så, att vägen till både demokrati och utveckling i ett samhälle måste gå via kvinnans frigörelse.

Sverige vill fortsätta att vara banbrytande internationellt när det gäller att uppmärksamma kvinnornas roll i utvecklingen. På våra ambassader i mottagarländerna finns det sedan länge särskilda handläggare med uppgift att granska vilka effekter våra biståndsinsatser får på kvinnors och mäns roller i samhället.

Nu vill regeringen gå ett steg längre och göra jämställdhet till ett huvudtema inom det svenska biståndet. Senare i vår kommer vi att

förelägga riksdagen en proposition om ett nytt jämställdhetsmål för biståndet.

Fru talman! Huvuddelen av det svenska biståndet går till Afrika, vilket har diskuterats här tidigare. Afrika är den enda kontinenten där befolkningen växer snabbare än ekonomierna. Enligt världsbankens mest optimistiska prognoser kommer det att ta det att ta 40 år innan Afrika, exkluderat Sydafrika, åter har uppnått den inkomstnivå som man hade i mitten av 1970-talet. Vi har samtidigt tragedierna i Somalia, Burundi, Rwanda osv.

Mot den bakgrunden kan det vara lätt att dras med av den Afropessimism som på senare år brett ut sig i de rikare länderna. Men det finns en positiv motbild som visar en kontinent i utveckling mot mera öppna samhällen, demokrati och ekonomisk tillväxt. Det är till detta nya demokratiska och utvecklingshungrande Afrika som vi nu vill bygga broar.

Ett viktigt mål för den nya Afrikapolitik som vi vill utforma är att minska biståndsberoendet. När vi nu närmar oss år 2000 är det dags att gå från traditionell u-hjälp till verkligt samarbete för utveckling.

Det är hög tid, fru talman, att vi drar slutsatser av flera årtiondens bistånd till länder som Tanzania och gemensamt funderar på hur vi skall bryta de tendenser till vad jag skulle vilja kalla beroendekultur som har utvecklats. Fortsätter vi utan att ställa krav på ökat egenansvar kommer flera länder att vara dömda till evigt biståndsberoende. Det handlar bl.a. om att utveckla en effektiv och modern administration och i högre grad mobilisera u-ländernas egna resurser t.ex. i form av förbättrat skatteuttag.

Vi har alltså för lång tid framöver en förpliktande solidarisk insats att göra i Afrika, inte minst i Burundi, när det gäller akutstöd vid katastrofer, för att lätta en förkvävande skuldbörda, för att förbättra handelsvillkor och för att förebygga konflikter. Men vi måste också börja tänka och tala i termer av att biståndet en dag inte längre behövs, då människorna i våra samarbetsländer tagit makten över sina egna liv och sin egen utveckling. I mina samtal nyligen med regeringarna i Tanzania och Uganda fann jag glädjande nog en bred samsyn i dessa frågor.

Vårt utvecklingssamarbete med Afrika måste alltså utformas så att det inte bara angriper fattigdomen utan också stöder ländernas utveckling mot demokrati och ekonomisk bärkraft, deras egna konfliktförebyggande och försoningsskapande insatser och regionalt samarbete.

Fru talman! Afrika är inte den enda region där biståndet har en viktig säkerhetsfrämjande och utvecklingsskapande uppgift. Återuppbyggnaden av det forna Jugoslavien – som flera talare har tagit upp – utgör ett kraftprov för det internationella samarbetet utan motstycke i efterkrigshistorien. Utvecklingssamarbetet blir här något av fredsprocessens ansikte, kropp och själ. Det kommer att krävas mycket stöd från omvärlden om parterna skall kunna vända hat och fiendskap i fred och försoning. Mycket pengar mobiliseras nu för att bygga ut den materiella infrastrukturen och reparera krigets skador. Regeringen kommer i morgon genom en räntefri u-kredit och ett gåvobistånd till Bosnien-

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

Hercegovina att ge uppdrag åt svenska Ericsson att ersätta den AXE-växel i Sarajevo som förstördes under kriget. Sådana insatser är nödvändiga och brådskande. Men det finns en tendens till att eftersätta den minst lika viktiga mänskliga infrastrukturen, dvs. det civila samhället och dess olika aktörer.

Sverige har legat långt framme internationellt i planeringen av efterkrigsstödet till Balkan. Redan förra våren fattade regeringen beslut om ett stort återuppbyggnadsprogram på 150 miljoner kronor för Bosnien-Hercegovina. Vi har därvid särskilt satsat på stöd till oberoende medier – vilket Karl-Göran Biörsmark tog upp – fredsgrupper, fria fackföreningar och andra krafter som verkar för försoning och respekt för mänskliga rättigheter.

Även i Mellanöstern är det svenska biståndet ett viktigt instrument för fred och försoning. Det var ingen tillfällighet, med tanke på vårt lands långvariga engagemang i området, att Yassir Arafat som nyvald president valde just Sverige som sitt första land att besöka. Så gjorde för övrigt också Nelson Mandela som nyvald president av liknande skäl. Fattigdomen, den höga arbetslösheten och den sociala misären bland palestinierna i Gaza och Västbanken är en grogrund för politisk extremism och terrorism.

Det har vi tagit fasta på när vi nu utformat det första samarbetsavtalet med den nya valda palestinska myndigheten som Lena Hjelm-Wallén nyligen undertecknade. Viktiga inslag i samarbetet är insatser för att skapa jobb, få i gång tillväxt samt stöd till palestiniernas ambitiösa satsning tillsammans med Unicef för att före år 2000 ge alla palestinska barn tillgång till hälsovård, utbildning och meningsfull fritidssysselsättning.

Det svenska säkerhetsfrämjande samarbetet med framför allt de baltiska staterna kring Östersjön och stödet till den politiska och ekonomiska reformprocessen i Ryssland är andra viktiga exempel på hur solidaritet och säkerhet hör ihop. Vi får anledning att återkomma till detta i annat sammanhang.

Fru talman! Världssamfundet står i dag inför en rad stora och viktiga uppgifter och ödesfrågor som kräver internationellt samarbete. I ett läge där välfärdssamhället befinner sig i kris och många nationella regeringar tycker sig ha nog med de egna problemen ställs den internationella solidariteten på prov. Internationell solidaritet förutsätter nationell soliditet – det måste tydliggöras. Men en hållbar inhemsk soliditet förutsätter också en global solidaritet. Vår utgångspunkt som internationalister måste vara att det ena inte utesluter det andra: Det går att värna om både välfärden här hemma och den internationella solidariteten.

Fru talman! Vi vet att Förenta nationerna, denna för internationell fred och utveckling oersättliga organisation, befinner sig i djup ekonomisk kris framför allt beroende på USA:s sviktande betalningsvilja. Hur Sverige skall kunna bidra till att motverka denna negativa och farliga trend får jag tillfälle att återkomma till här i kammaren i interpellationsdebatten i nästa vecka.

För några dagar sedan kom så OECD:s senaste statistik över bistandsflödet från de rika till de fattiga länderna. Det är djupt alarmerande uppgifter. Statistiken visar nu att biståndet har sjunkit till 0,3 % av BNI, den lägsta nivån sedan 1973. Detta är oacceptabelt. Det är en illusion att tro att vi i de s.k. rika länderna kan avskärma oss från fattigdomen och nöden i andra delar av världen. Vår uppmärksamhet på Europa får aldrig stå i motsatsställning till världen i stort. Vi kan aldrig lösa globala problem enbart med nationella eller regionala insatser. Valfärdsenklaven, den må vara svensk, europeisk eller amerikansk, är varken moraliskt eller politiskt hållbar i längden. Ett slutet Europa som omger sig med en mental och ekonomisk järnridå blir till slut självförstörande.

Jag är övertygad om, fru talman, att 2000-talets kardinalfråga kommer att handla om hur nord och syd, öst och väst, rika och fattiga, skall kunna möta den gemensamma utmaningen som föds ur de globala orättvisorna.

Löser vi inte denna fråga, kommer den överväldigande majoriteten på denna jord att revoltera och tvinga den rika världen att reagera. Och den majoriteten blir allt större. Redan om några år, vid sekelskiftet, beräknas jordens befolkning uppgå till 6,25 miljarder människor. Av dessa kommer 5 miljarder att bo utanför Europa.

Hotet, fru talman, är en destabiliserande global apartheid, lösningen är global solidaritet.

Anf. 63 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik

Fru talman! Först vill jag tacka bistandsministern för hans insiktsfulla anförande, som jag till fullo kan instämma i och som också stämmer bra det som jag tidigare tog upp i den handelspolitiska debatten. Det är viktigt med den globala solidariteten, och utan förslag till lösningar på dessa frågor kommer vi inte att klara de stora hot som ligger framför oss.

Det glädde mig att en minister äntligen gav uttryck för tongångar som jag kan instämma i. Men det var ett ambitiöst program som angavs. Jag tog tidigare upp att Sveriges skattebetalare i dag betalar mer till jordbruket i EU än till biståndet. Dels går mer än 1 % av BNI till jordbruket, dels har vi sänkt vårt bistånd.

Vad gäller förutsättningarna att klara det ambitiösa programmet vill jag höra om det finns någon möjlighet för regeringen att föreslå en höjning av biståndet, så att vi återigen kan komma upp till enprocentsmålet.

Anf. 64 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Denna fråga har diskuterats tidigare här i kammaren. Det är alltså regeringens inriktning att återupprätta biståndsmålet, som jag tydligt deklarerat. Samtidigt har vi en ekonomisk situation där vi här hemma behöver ha en soliditet för att kunna visa solidaritet ute i världen.

När vi skall kunna sätta i gång den viktiga och nödvändiga uppmarschen till enprocentsmålet igen kan jag inte säga här i dag, men jag kan

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

instämna i det som Helena Nilsson sade i morse, nämligen att i takt med att vi stärker svensk ekonomi och den svenska kronan, vilket är syftet med alla uppoffringar här hemma, får vi också när det gäller biståndet ut mera pengar för kronan i dag än vad vi fick när vi satte i gång saneringen av den svenska ekonomin.

I det avseendet kan vi alltså något kompensera den frysning som vi har tvingats vidta.

Anf. 65 MARIANNE SAMUELSSON (s) replik

Fru talman! Det känns bra att det i alla fall finns en ambition att höja biståndsnivån, men även om svensk ekonomi är dålig, tycker jag att det är felaktigt att göra besparingar på den här gruppen. Enligt den beskrivning som biståndsministern nyss gjorde av det säkerhetspolitiska läget, miljösituationen, jämställdheten osv. är vi fel ute när vi sparar på denna grupp. Det vore väl i det här läget bättre om regeringen sparade på JAS-planen, eftersom dessa inte parerar de stora hoten. Den globala situationen är betydligt värre ur hotsynpunkt. Man kunde också spara på Öresundsbron, som är ett gammalmodigt transportmedel i förhållande till den nya teknik som nu håller på att växa fram, med snabbgående färjor osv. Det finns andra besparingar, som i det här läget skulle vara betydligt mer försvarbara än den besparing som gjorts just på biståndet.

Vi har också sett hur man på senare år inkluderat hela Östeuropa i 0,7-procentsmålet. Man har dessutom skickat en del av dessa pengar till EU för att finansiera de 20 miljarderna i EU-avgift. Jag undrar alltså om man inte gör en total felsatsning utifrån den hotbild som vi faktiskt ser framför oss.

Anf. 66 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! För det första sammanblandar vi inte östsamarbetet med utvecklingssamarbetet med tredje världen. De har två helt skilda budgetar, och den ena belastar inte den andra.

För det andra vill jag säga att vi inte här i Sverige – inte heller riksdagens ledamöter – har någon anledning att klä oss i säck och aska för vad Sverige gör internationellt. Vi tillhör den lilla grupp om tre, fyra länder som överskrider FN:s uppsatta mål. Vi har här hemma högre mål, men vi skall, som sagt, inte för den skull klä oss i säck och aska. Vårt bistånd är av högsta internationella klass. Det räddar liv dagligen, förebygger konflikter och bidrar till utveckling.

När det gäller EU är det riktigt att låt oss säga drygt ca 10 % av våra resurser går in i EU:s samlade budget. Det kommer inte heller framöver att överskrida den nivån. Genom dessa medel får vi också inflytande över världens största samlade resurs för utvecklingssamarbete, och det är naturligtvis en ohyggligt viktig möjlighet. Vi har härigenom tillgång till ett mycket bra instrument.

Jag kan efter ett års erfarenhet av samarbetet inom EU, som liksom andra områden av byråkrati och det ena med det andra har sina problem, ändå säga att EU:s samlade biståndsmål stämmer väl överens med den svenska regeringens och riksdagens mål.

Anf. 67 BERTIL PERSSON (m)

Fru talman! Att utrota fattigdomen i världen är den stora utmaningen men också den stora möjligheten att skapa fred och stabilitet. U-världen har på senare år genomgått närmast en revolution när det gäller såväl demokrati som marknadsekonomi, och i dag bor 68 % av u-världens invånare i länder med en snabb ekonomisk tillväxt. Bara 17 % av dem bor i länder med s.k. negativ tillväxt.

Det finns länder, framför allt i Stillahavsasien, som visar att man på en generation – på 20–30 år – kan gå från absolut fattigdom till relativt välstånd. Jag tycker att denna dynamik är något oerhört positivt, som man bör ta vara på. Vi menar därför att UD bör ha en betydligt större roll när det gäller biståndet. Man kan på det viset nå en större flexibilitet än när man bygger den stordrift som nu har blivit en verklighet.

Vi tror inte på att man bör bygga upp en stor egenregiverksamhet på biståndsområdet utan menar att man mera skall syssla med planering och upphandling av projekt. Vi tror också att SIDA med fördel skulle kunna ha sitt huvudkontor lokaliserat till Afrika. Många NGO:er har stora delar av sin verksamhet förlagda till de platser där insatserna verkligen behövs.

Jag tror alltså att biståndet skulle vinna på att ledas från platsen snarare än från Stockholm. UD skulle då ge en helt annan flexibilitet i biståndet än vad vi har i dag.

När det gäller östbiståndet håller jag med Pierre Schori om att det skall hanteras på sitt speciella sätt. De aktuella länderna är ju framför allt felutvecklade. Där finns en betydande kompetens och en hög utbildningsnivå, och det stöd som man behöver ge är av övergående natur. Det är snarare en form av samarbete under en begränsad som skall genomföras.

Den stora insatsen är, som den tidigare debatten här i kammaren har visat, naturligtvis frihandeln. U-ländernas handel är tio gånger större än det bistånd som de får, och det ger en dimension på hur viktigt det är att vi öppnar våra marknader för u-ländernas produkter.

Om man tittar på situationen för de 1 130 miljoner människor som är absolut fattigast i världen finner man att 41 % av dessa bor i Stillahavsasien, där biståndet är sex dollar per invånare och år. I de flesta av dessa länder finns en mycket snabb utveckling, även om det finns allvarliga brister i en del länder när det gäller utveckling och demokrati. I Sydasiens finns också en relativt hyfsad utveckling, men där är det inte lika säkert att den är stabil. Det får framtiden utvisa.

I Mellanöstern finns en rad länder. Där bor 6 % av de fattigaste invånarna, och biståndet ligger på 23 dollar per invånare. I många av dessa länder finns stora naturtillgångar. Som biståndsministern också säger är speciellt Gaza i Palestina ett område som det finns all anledning att vara uppmärksam på och försöka stödja. Det måste dock göras på ett vettigt sätt.

I Subsahara – Afrika söder om Sahara – bor 13 % av den fattigaste befolkningen. Biståndet är 36 dollar. Här finns de stora bekymren, vilket också tidigare har belysts i debatten. Här finns en djup och ökande fattigdom. Livslängden är bara 52 år och fertiliteten är oerhört

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

höga 6,2 barn per kvinna. Befolkningen här har drabbats av tre katastrofer i följd. Först kom slavhandeln, sedan kom kolonialismen och sedan den afrikanska socialismen. Självfallet tar det tid att resa sig ur en sådan situation som dessa människor har drabbats av.

I Latinamerika är andelen av den fattiga befolkningen 11 % och biståndet nio dollar. Här finns en mycket hoppingsvande utveckling i de större länderna. Det finns bara en enda diktatur kvar. Det skulle naturligtvis vara glädjande om regeringen kunde samlas till ett fördömande av den kvarvarande diktaturen i Latinamerika.

Det behövs en ny inriktning på biståndet – det måste inriktas på effektivitet. Man kan lära sig mycket av det som skett i Stillahavsasien. Det är oerhört viktigt att biståndet bidrar till att skapa demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Det bör bidra till att skapa institutioner för marknadsekonomin och ett rättssamhälle som gör det möjligt för marknadsekonomin att fungera. Man måste se till att diskriminering inte förekommer. När jag talar om diskriminering avser jag inte bara kvinnorna – detta är mycket viktigt. Jag menar också diskriminering med hänsyn till ras, religion, handikapp, ålder osv. Diskrimineringen är en viktig faktor. Fattigdomen drabbar alltid de diskriminerade.

Det är väsentligt att katastrofbiståndet är kortvarigt. Detta belystes också tidigare här. Det är viktigt att man inte går in med livsmedelsstöd på annat sätt än att ersätta den bortfallna skörden. Man skall inte fortsätta att ge stöd så att möjligheterna slås ut för bönderna i de aktuella länderna att ta upp odlingen igen.

I det humanitära biståndet ser vi Moderater den basala utbildningen och den basala hälsovården som de viktiga fälten, inte minst därför att det är så oerhört viktigt för kvinnofrågorna att alla får ta del av detta. Det har visat sig att utbildning för kvinnor är det effektivaste medlet för att få en lösning på befolkningsfrågan, som faktiskt är det allt överskuggande hotet, inte bara ekonomiskt utan också för miljön på vår jord.

Det är också viktigt att få i gång ett livskraftigt jordbruk. Här kan behövas jordrefomer, småföretagsamhet och inte minst en möjlighet för kvinnor att få de ekonomiska resurserna att starta småföretag. Likaså behövs infrastruktursatsningar. Det är dock viktigt att de infrastruktursatsningar som genomförs med bistånd skall ske på de områden som inte är ekonomiskt lönsamma. Annars finns det pengar till investeringar ändå.

Det är oerhört viktigt att man inte skapar biståndsberoende. Man skall inte stödja regimer där staten själv skapar stagnation och hämmar den utveckling som är på gång. Vi skall inte skapa en möjlighet för korrupta regimer att sitta kvar. I dessa länder är det faktiskt bättre att det blir en statsbankrutt och ett nytt styre. Ländernas regeringar måste vara beroende av sitt eget folk, och inte av biståndsgivarna. Den utvecklingen ger fel incitament för ledningen i landet.

Vi tycker det är viktigt att man stödjer Bretton Woods-institutionerna. Den nya inriktningen i Världsbanken, där man med ledning av de asiatiska ekonomerna byter bistånd mot framsteg, har visserligen lett till att en del regimer skyller alldeles nödvändiga åtgär-

der på Världsbanken, men det har också lett till mycket viktiga positiva strukturförändringar.

Man blir, mildt sagt, litet orolig när Tobinskatten tas upp. Den påverkar nämligen kapitalflödet till u-länderna. Om denna skatt på 0,5 % införs kommer den att ta lika många kronor från Vietnam som det svenska biståndet i dag ger.

EU har en viktig roll. Det har belysts här tidigare. EU ger oss möjlighet att påverka det största av alla biståndsflöden till u-världen. Detta är oerhört viktigt.

Jag tycker att man kan känna stor optimism för biståndet framöver om man håller fast vid detta: Biståndet skall vara oljan i motorn, inte bensinen i tanken.

Anf. 68 TUVE SKÅNBERG (kds)

Fru talman! För en del år sedan var jag engagerad i kyrkornas u-vecka som då arbetade under temat "Rättvisan kan inte vänta".

Denna och andra liknande aktioner ville påminna oss i den svenska välfärden om de globala sambanden, om att världens länder gick mot ökande beroende av varandra, och om att vårt sätt att leva påverkade livet för andra människor, inte minst i de fattiga delarna av världen. Nord-syd-frågan var aktuell. Oljekrisen, och senare skuldskrisen, kom att påminna oss påtagligt om hur ömsesidigt beroende världens länder är av varandra.

Ser vi fram mot ett nytt sekel och ett nytt årtusende finns det trots allt positiva förändringar som ger hopp för en *vision* om en mer positiv utveckling. Utvecklingen i Östeuropa går mot en demokratisering, om än skeendet är mycket bräckligt. Jag hade förmånen att få följa det ryska valet före jul som valobservatör och det jag mest slogs av i vallokalerna var den avslappnade atmosfär, fri från fruktan.

Andra positiva förändringar är den pågående fredsprocessen i Mellanöstern, där Israel, som ju är den enda demokratin i hela området, nu fått dela med sig av det demokratiska arvet också till sina tidigare fiender palestinierna. Måtte den demokratiprocessen sprida sig också till de övriga omkringliggande arabländerna.

Biståndet till Gazaremsan är viktigt. Viktigt är också att stödja krafter som kan balansera tendenser hos Yassir Arafat att utveckla diktatorbeteende.

Vi kan vidare se att länderna i Sydamerika demokratiserats. Också över stora delar av Afrika sveper nu en förändringens vind, där krav på pluralism och demokrati ökar, med Sydafrika som det mest hoppingsvande exemplet.

I spåren av den globala avspänningen kan världens ödesfrågor nu åter få en chans att komma i fokus. Jag tänker på u-veckornas många arbetsteman om fattigdomen, miljöhoten och frågorna om fred och säkerhet. Nu vilar ett stort ansvar på västvärldens demokratier att ge ekonomiskt och moraliskt stöd, så att de ofta bräckliga demokratiska processer som inletts i många länder, verkligen leder fram till en mogen och hållbar demokrati.

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

Med den globala avspänningen har nu flera regionala och nationella konflikter kommit i dagen, inte sällan av etniskt ursprung. När det gäller etniska konflikter tänker jag t.ex. på kampen för mänskliga rättigheter i Turkiet. För detta arbetar HRFT, Human Rights Foundation of Turkey, på ett föredömligt sätt, bl.a. tillsammans med Röda korset, för att bygga centrum för tortyroffer.

Den förra regeringen inledde ett bra stödsamarbete med HRFT genom SIDA:s MR-pott. Det är ett arbete som vi hoppas att den nuvarande regeringen skall fortsätta.

Andra exempel på etniska konflikter finns i Jugoslavien och delar av Ryssland. Här kan inte den rika världen stå oberörd. Här kan inte Europa sluta sina ögon och sina gränser. Migrationen och flyktingkriser har ökat den ekonomiska och sociala spänningen i många regioner. Vi vet att risken finns att dessa växande problem föder frustration.

Vi ser hur antisemitismen pyr och blossar upp i judefientligheter i fattiga områden i öst. Vi fruktar en utveckling där konflikter underblåses och där våldet ökar. Nu ställs det internationella utvecklingssamarbetet - biståndet - inför nya utmaningar och nya krav i sin huvuduppgift, nämligen att bidra till hjälp till självhjälp för att höja de fattiga folkens levnadsnivå.

Fru talman! Människolivet är okränkbart och alla människor har samma absoluta, unika och lika värde. Denna kristna människosyn är utgångspunkten för kristdemokratisk biståndspolitik. Det gäller synen på vårt ansvar för omvärlden och för våra relationer till de 1,2 miljarder människor i u-länderna som i dag tvingas leva i absolut fattigdom, fast vi vet att jordens resurser skulle räcka till alla om de fördelades rättvist. Denna kristdemokratiska människosyn är grunden för broderskap, solidaritet, respekt och ovillkorligt hävdande av mänskliga rättigheter, särskilt den mest grundläggande rättigheten, rätten till liv. Denna människosyn ställer den enskilda människan i centrum och värderar varje individ lika högt oavsett ålder, kön, ras, utbildning eller social bakgrund. Den innebär en stark tro på den enskilda människans förmåga, vilja och möjligheter att bygga det goda samhället med goda levnadsförhållanden om diskriminerande hinder röjs ur vägen.

I regeringssamarbetet åren 1991-1994 visade vi kristdemokrater vad vi värderade högt när vi lät vår partiledare och faktiskt främsta portalfigur Alf Svensson bli minister med ansvar för just bistandsfrågor och frågor om mänskliga rättigheter. Valet av departement är knappast självklart för varje nytt parti som får komma in i både riksdag och regering, men det var det för oss.

Alf Svensson och hans medarbetarstab gjorde sedan sitt yttersta för att inte bara kunnigt och seriöst driva departementet, utan också reformera och effektivisera biståndet - det som Pierre Schori och Socialdemokraterna spydigt kallat för "katedral kosmetika".

Katedral kosmetika! Socialdemokraterna har känsla för en slående slogan. En annan sådan slogan under valrörelsen 1994 var att socialdemokraterna i regeringsställning skulle "återupprätta biståndet".

Hur gör socialdemokrater när de vinner ett val och har lovat att återupprätta biståndet?

Nu vet vi det. Den socialdemokratiska regeringen frös biståndsnivån och övergav enprocentsmålet. I vårt budgetförslag däremot bibehöll vi biståndets nivå, och vi avsätter 600 miljoner kronor mer än vad regeringen gör till de fattiga.

Under vår tid i regeringsställning kunde rekordnivån på 1,02 % av BNI noteras. Det var budgetåret 92/93. Nu har Socialdemokraterna "återupprättat biståndet" så att det under 1998 riskerar att hamna under 0,7 % av BNI, beroende på hur den svenska ekonomin utvecklas. Just 0,7 % råkar vara den nivå som FN i över 20 år rekommenderat länderna att minst leva upp till. Gång på gång under dessa år har Sverige som ett självkorat världens samvete uppmanat andra länder att uppnå denna nivå. Förlägna får vi nu stå med vårt lands förlorade trovärdighet och våra urgröpta ord om solidaritet.

Socialdemokraterna har velat berömma sig av ett arv från Olof Palme att vara mer solidariska än andra. Av moderaterna hade vi inget annat väntat. Vi vet, eftersom vi fick förhandla tufft med dem för att kunna värna biståndet. Men av Socialdemokraterna hade vi inte väntat denna totala diskrepans mellan politisk retorik och vallöften å ena sidan och utfallet i den krassa verkligheten å den andra. Var finns nu broderskapsrörelsen? Var finns nu solidariteten?

Sanningen är att av löftet att "återupprätta biståndet" blev en skammens reträtt, en nedmontering av det respekterade och aktade svenska biståndet.

Till denna skammens reträtt kan läggas att ur innehållet i biståndsbudgeten, som är avsedd att förbättra de fattiga folkens villkor, lånar vi i större utsträckning än någonsin till andra ändamål, t.ex. till avgiften till EU och till att täcka flykting- och asylkostnader här i Sverige.

Den fattigaste kontinenten i världen, Afrika, får i förhållande till de totala budgetmedlen mindre än någonsin av det svenska biståndet. Ändå kan ingen ifrågasätta att kontinenten nu behöver mer resurser än någonsin tidigare, inte minst för att stödja den demokratiska utvecklingen i många av de afrikanska länderna.

Till råga på allt har regeringen minskat stödet till ideella och frivilliga organisationer med 15–20 %. Kan biståndsministern anföra några andra skäl till detta än trångsynt partiideologiska? Dessa frivilligorganisationer kan hävda sig som den mest biståndseffektiva delen av hela det svenska biståndet. Deras medarbetare bor i byarna, nära de människor man vill hjälpa och delar i långa stycken deras vardag. Det är inte *dess* biståndsarbetare man finner på hotell med västerländsk standard och goda traktamenten i u-ländernas huvudstäder. Ett bistånd via ideella och frivilliga organisationer ger mest för varje skattebetalares krona. Ändå kunde socialdemokraterna med hån och förakt kalla dessa organisationers insatser för "välgörenhet och plåsterbistånd". Är kanske opolitiska organisationers bistånd mindre värt än bistånd utfört på en socialdemokratisk regerings uppdrag till besläktade regimer?

Jag vill därför till sist fråga biståndsministern: Kommer regeringen att fortsätta att urholka biståndsbudgeten med exempelvis högre avgifter till EU? Kommer en ännu större del av biståndet att avsättas för flykting- och asylkostnader här hemma i Sverige?

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

Har regeringen någon strategi, och i så fall vilken, för att förhindra att biståndets andel av BNI skall sjunka under 0,7 %, den nivå som FN rekommenderar som den lägsta?

Anf. 69 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Det var hemskt vad Tuve Skånberg hetsade upp sig. Det blev nästan tungomålstalande här på slutet.

Rent faktiskt håller inte de argument som Tuve Skånberg kom med här. När man studerar fakta i efterhand var det bistånd som ni byggde upp en schweizerost, om man skulle fortsätta resonemanget i samma termer som Tuve Skånberg använde. Det fanns ingen riktig överensstämmelse mellan den ekonomiska situation som ni byggde upp, eller byggde ned, i Sverige och det som vi ville göra utomlands. Det måste finnas ett samband.

Under samma tid som ni kämpade för att upprätthålla biståndsnivån tredubblades arbetslösheten, statsskulden fyrdubblades och underskotten sexdubblades. Detta skedde under er tid. Hur kan man då försöka säga att det inte har samband med annan politik. När vi sedan fick ta över fick vi ta ett helhetsgrepp för att försöka bringa ordning och reda i detta. Det måste tyvärr också ske genom nedskärningar i sociala system och genom en frysning av biståndet.

Men jag tycker inte att den här typen av debatt leder till så mycket. Vi kan bara konstatera olika saker. Det låter som oppositionspolitik från Tuve Skånbergs sida att just nu föra en biståndsdebatt.

Jag vill också ta upp folkrörelser och enskilda organisationer. Jag har i alla sammanhang, även tidigare här i riksdagen, framhållit att folkrörelserna är ryggraden i det svenska biståndet. De har kontakterna med människorna på fältet, och de står också för trovärdigheten och förankringen för biståndet här hemma.

Vi har inte beskurit deras ramar på något dramatiskt sätt. Vi har tvingats till effektivitet och frysning över hela fältet. Men jag har besökt praktiskt taget alla större folkrörelser på det här området och haft en ordentlig diskussion med dem. Jag har också i högsta grad varit ute på fältet och sett att det där också finns system som kan trimmas ned, där det finns för mycket pengar på en del håll. Men kom inte och försök hävda att den här åtstramningen skulle innebära någon nedvärdering av de människor och de organisationer som jobbar så förtjänstfullt på fältet! Försök inte dra den parallellen!

Anf. 70 TUVE SKÅNBERG (kds) replik

Fru talman! Vad gäller att tala snabbt har jag tio minuter och inte många sekunder därutöver för att uttrycka den oro jag känner över biståndets utveckling. Om biståndsministern vill förhåna det också må det stå honom fritt.

Regeringen har faktiskt minskat stödet till ideella och frivilliga organisationer med mellan 15 och 20 %. Kan detta rymmas inom den uppskattande attityd som biståndsministern nu angav är det trevligt, men likväl är det 15–20 %, en femtedel, som har försvunnit.

I går samtalade jag med människor som hade kommit hem från Thailand. De berättade vad enskilda organisationers arbete där hade betytt under den förra regeringsperioden och hur svårt det nu var med hjälpinsatser efter den här kraftiga neddragningen. I det här fallet hade den gjort att man helt fått lägga ned verksamheten.

Jag fick inte svar på mina frågor om huruvida regeringen kommer att fortsätta att urholka biståndsbudgeten med exempelvis högre avgifter till EU eller att en ännu större del avsätts för flykting- och asylkostnader här hemma i Sverige. Inte heller svarade biståndsministern på om han och regeringen har någon strategi, och i så fall vilken, för att förhindra att biståndets andel av BNI sjunker under 0,7 %. Oroar inte det biståndsministern?

Anf. 71 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! På frågorna om ökad andel till EU eller till flyktingmottagning är svaret nej.

Självfallet har vi en strategi för biståndet. Vi har en strategi för hela den svenska samhällsekonomin, också i jämförelse med den internationella solidariteten. Den ligger fast, och jag tror att vi kommer att få starkt stöd i riksdagen för detta.

Jag skulle vilja anknyta till det som Bertil Persson tog upp om det ostasiatiska miraklet, som det har kallats. Jag skulle vilja hävda att det inte är något mirakel. Det har i många fall varit resultat av god politik och hårt arbete. Bl.a. har man satsat på en mycket jämn fördelning av resurserna. Tillväxtens frukter har delats ut, vilket också har givit regimerna en viss grad av legitimitet. Man har satsat på god och allmän primärutbildning, också för flickorna. Man har alltså gjort investeringar i människor och deras förmåga.

Men det finns också en annan förklaring till det s.k. miraklet i Sydostasien, och det är att staten har spelat en avgörande roll för de ekonomiska framgångarna. Staten har framför allt gjort rätt saker och gjort det på ett kompetent sätt.

Man kan säga så här: Om vi är överens om att marknadsekonomin ger de bästa förutsättningarna för tillväxt och utveckling, så får man samtidigt säga – jag vet inte om Bertil Persson håller med om detta – att utan en social dimension och ett mått av statlig intervention riskerar marknaden att krossa den svage.

Därför är den utvecklingspolitiska läxan enkel. Det måste, vid sidan om Adam Smiths osynliga hand, också till en intelligent synlig hand för att man skall kunna tillgodogöra sig marknadens fördelar och inte bara bli dess offer.

Anf. 72 TUVE SKÅNBERG (kds) replik

Fru talman! Jag noterar att biståndsministern hellre tar en debatt med Moderaterna. Det kan hända att samsynen med Moderaterna i biståndsfrågor är större än den är med mitt parti. Det är möjligt – en hel del av besluten och inriktningen synes gå åt det hållet.

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

Jag noterar vidare att förutom en försynt förfrågan från Miljöpartiet om enprocentsmålet är mitt parti det enda partiet i debatten som vill stå upp för enprocentsmålet.

Jag noterade med glädje det nekande svar som biståndsministern gav på frågan om att urholka biståndsbudgeten vidare. Men med tanke på att Pierre Schori gjorde så stor sak av att i-länderna hade dragit ned sitt bistånd till 0,3 % av BNI kan jag bara säga att den strategi som antydde för hur vi i Sverige skall undvika att sjunka under 0,7 % är väldigt tunn.

Anf. 73 BERTIL PERSSON (m) replik

Fru talman! Jag tror att vi kan lära väldigt mycket från just Ostasien eller Stillahavsasien när det gäller biståndet. Vad som där har skett är, som jag uppfattar det, naturligtvis god moderat politik. Man slår vakt om demokrati, mänskliga rättigheter, rättssamhället och marknadsekonomin. Marknadsekonomi måste alltid ske inom ramen av ett rättssamhälle och inom fasta regelsystem så att man får en konkurrens på lika villkor, annars får man inte ut fördelarna av den.

Jag vill ta upp något som också Tuve Skånberg tog upp, nämligen frivilligorganisationer, s.k. NGO:er. Känner inte biståndsministern en viss oro inför att bygga upp en stor fast organisation i Stockholm när u-världen förändras så snabbt som den gör? Är det inte en stor fördel att utnyttja den kompetens som finns på plats, som man kan spela med och som är flexibel, jämfört med att fasta statstjänstemän skall sitta på sina tjänster till pensionen och göra det som de kunde bra när ett projekt startades men som de kanske om 20 år inte alls har den riktiga kompetensen för?

Anf. 74 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Det är inte bara en fråga om tidsbegränsning, att man inte kan svara på allting på två minuter. Det är också det att jag finner att Bertil Persson för en intressant diskussion om biståndsstrategi och inte ägnar sig åt inrikespolitisk pajkastning som Tuve Skånberg.

När det gäller SIDA tycker jag att den organisationsförändring som nu äntligen har genomförts ger mer ordning och reda och flexibilitet åt biståndet i stort. Jag tror också att personalen där arbetar entusiastiskt för att skattebetalarnas pengar bättre skall kunna utnyttjas. Vi har också biståndskontor ute i våra mottagarländer som arbetar på fältet, och jag tycker att Bertil Perssons idé om att utlokalisera SIDA till Afrika är lika originell som Juan Fonsecas om att SIDA skulle flyttas till Rinkeby.

Vi kommer naturligtvis också en dag att se SIDA trappas ned och förhoppningsvis bli onödigt, liksom biståndet. Vi får framöver i stället handel och samarbete mellan jämställda nationer, men där är vi inte i dag.

När det gäller de enskilda organisationerna var det särskilt en sak som fanns med i våra överväganden när vi skar ned något där, och det var de enorma resurser som finns inom Europeiska unionen. Där finns 6 miljarder kronor att hämta för enskilda organisationer. Flera sådana

ansökningar har också gjorts och beviljats. Den första, Tuve Skånberg, var för övrigt Erikshjälpen, som har fått flera miljoner kronor för en insats på just Kuba.

Anf. 75 BERTIL PERSSON (m) replik

Fru talman! Det är säkert riktigt att vi kan göra en betydande insats såväl när det gäller att påverka FN:s bistånd via Bretton Woods-institutionerna och via FN-organen som när det gäller att påverka via EU, eftersom de summor det handlar om är så stora och betyder så mycket.

Samtidigt är det min uppfattning att i och med UD:s nya organisation, där man skall arbeta mycket mer länderinriktat, där man har både handelspolitiken, biståndspolitikerna och den konventionella utrikespolitiken samlade och dessutom har ambassaderna på plats, skulle UD och ministrarna kunna ta ett betydligt fastare grepp och få en möjlighet att spela med en mycket större insats av resurser om man inte byggde upp det här jättekontoret i Stockholm.

Anf. 76 TUVE SKÅNBERG (kds) replik

Fru talman! Jag förvånas när biståndsministern kallar detta meningsutbyte för inrikespolitisk pajkastning. Det finns ingen inrikespolitisk ambition i något av det jag säger. Det handlar om en oro, som delas av mig och mitt parti och många andra, för att biståndet gröps ur i rena pengar och diversifieras på olika avgifter, som inte kommer de fattigaste till del. Jag spårar samma typ av hån och förakt i detta som i de citat jag tidigare anförde. Biståndsministern kan i morgon läsa dem mer ingående när han ögnar igenom protokollet från dagens debatt.

Sedan är det rörande med omsorgen om Kuba. Det är helt riktigt att också det landet skall omfattas av vår välvilja. Jag tror att biståndsministern känner en större välvilja mot Kuba än många andra, så att t.o.m. genom Erikshjälpen kan det nu kanaliseras pengar dit. Det välkomnar jag.

Anf. 77 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)

Fru talman! Jag vet inte om jag är annorlunda än Tuve Skånberg och inte kan skilja mellan jude och grek när det gäller människor i nöd och i behov av utveckling. Jag nämnde just exemplet med Erikshjälpen därför att någon annan hade tagit upp Kuba – det var inte av omsorg om Kuba, utan det var fråga om ett abstrakt Kuba.

När det sedan gäller biståndet i stort, kan vi i alla fall glädjas åt en sak. Man kan kalla det för oro, för uppslutning eller för medmänsklighet och solidaritet. Det är att viljan till solidaritet i Sverige är stor. Vi har det i de enskilda organisationerna, Folk rörelsesverige, samhället och hos individerna, och vi har det här i riksdagen. Vi har det framför allt hos ungdomar, som upp till 75–80 % tycker att nivån är bra i dag eller bör höjas. Detta stöd är naturligtvis någonting som vi skall värna om, genom att det finns en överensstämmelse mellan det vi gör hemma och det vi gör där ute. Det måste vara samma värderingar som styr den nationella välfärden och de internationella välfärdsmålen. Det är möj-

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Bistånd

*Mänskliga rättigheter
m.m.*

ligt att det blir strider framöver, men vi skall värna om den här gemensamma uppslutningen snarare än kvantiteten, och om kvaliteten snarare än vissa mål som vi slåss för.

Jag tycker att debatten hittills har varit bra i det avseendet. Jag vet att det är kvalitet i den också, trots att det inte är så många närvarande här – men många lyssnar. Jag vill tacka dem som har deltagit i den här diskussionen. Jag tycker att vi skall stå bortom inrikespolitiken i det fallet.

Mänskliga rättigheter m.m.

Anf. 78 INGER KOCH (m)

Fru talman! Världens länder har genom olika konventioner inom FN-systemets ram, inom Europarådet och andra internationella och regionala sammanslutningar antagit folkrättsliga regler för att skydda och värna den enskilda människans rätt. Men efterlevnaden av dessa grundläggande internationella regler är dålig.

Vi behöver bara läsa dagstidningarna eller följa TV:s nyhetssändningar för att uppleva att allvarliga övergrepp mot de mänskliga rättigheterna förekommer över hela världen.

Samtidigt kan vi konstatera att dagens politiska världsordning inger stora förhoppningar, när nu allt fler av världens länder styrs av regeringar som utsetts av folken i fria val. Men de konflikter som uppstått i t.ex. flera av de nya självständiga stater som bildats efter Sovjetunionens och Jugoslaviens upplösning visar på nödvändigheten och behovet av hjälp från det övriga Europa och från världssamfundet med att bygga upp fungerande demokratier, där respekten för mänskliga rättigheter blir en självklarhet.

De massiva övergrepp och kränkningar av fundamentala mänskliga rättigheter som civilbefolkningen utsattes för under kriget i forna Jugoslavien får inte upprepas. Även kriget i Tjetjenien och de ryska truppers svåra övergrepp på civilbefolkningen som detta förde med sig har upprört det övriga Europa.

Det är viktigt att vi tidigt och med kraft reagerar på alla dessa övergrepp och brott mot mänskliga rättigheter. Som medlemmar i EU har vi ett stort ansvar och större möjligheter att medverka till att så sker.

Genom Amnesty Internationals rapporter informeras vi också fortlöpande om hur världens regeringar lever upp till sina åtaganden när det gäller respekten för mänskliga rättigheter. Där bekräftas återigen, fru talman, hur regimen i Iran fortsätter sina omfattande och grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Förtrycket mot religiösa minoriteter i landet ökar liksom det systematiska förtrycket av landets kvinnor. Regimen fortsätter att fängsla och avrätta människor av politiska skäl, och all politisk opposition är förbjuden.

I Burma fortsätter, trots FN:s fördömande, landets militärregim sina övergrepp mot oppositionen, bl.a. genom summariska avrättningar och tortyr. Även om nobelpristagarinnan Aung San Suu Kuy har släppts fri sitter fortfarande hundratals politiska fångar i fängelse.

I Kuba, den enda kvarvarande diktaturen i Latinamerika, fortsätter kränkningarna av mänskliga rättigheter. Landets politiska system tillåter fortfarande inte några grundläggande demokratiska fri- och rättigheter, vilket bekräftades i den senaste rapporten från FN:s särskilda rapportör för Kuba.

De folkmord som begåtts i Rwanda och Burundi har upprört oss alla och har också fördömts av världssamfundet, liksom de många avrättningar av politiska oppositionella som militärdiktaturen i Nigeria gjort sig skyldig till. Regeringens beslut att *inte* följa de övriga EU-ländernas snabba reaktion mot regimen i Nigeria genom att kalla hem ambassadören för konsultationer var olyckligt.

Ett annat land där bristen på respekt för mänskliga rättigheter ökar är Kina. De flesta av de demokratiförespråkare som tidigare frigavs har återigen fängslats. Demokratikämpen Wei Jingsheng är ett exempel på detta. Ett annat exempel är den svåra situationen för flickorna på de statliga kinesiska barnhemmen och det lidande som de utsätts för. Kina har undertecknat FN:s barnkonvention och flera andra FN-konventioner på MR-området. Det är nödvändigt att internationella organisationer och FN-rapportörer snarast får möjlighet att besöka barnhemmen. Sverige måste också vara pådrivande så att MR-situationen i Kina öppet och ingående diskuteras vid mötet med FN-kommissionen för mänskliga rättigheter i Genève i mars.

Vi moderater har ofta betonat hur viktigt det är att Sverige stöder en utveckling mot demokrati, mänskliga rättigheter och konfliktlösningar i världens länder. Ett särskilt ansvar för detta bör vi känna i våra biståndsländer, både därför att demokrati och respekt för mänskliga rättigheter i sig är viktiga och därför att det också är ett viktigt bidrag till ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning. Framsteg på dessa områden är enligt vår mening själva förutsättningen för en hållbar social utveckling. Regeringen bör därför årligen i samband med budgetförslaget ge riksdagen en utförlig rapport om hur situationen vad gäller mänskliga rättigheter och demokrati ser ut i våra samarbetsländer. Därigenom skapas ett underlag för en årlig debatt i samband med diskussionerna om de framtida svenska biståndsinsatserna.

Till sist, fru talman, vill jag återigen betona hur viktigt det är att Sveriges riksdag och regering starkt reagerar på alla former av förtryck och brott mot mänskliga rättigheter. Att inom FN-systemets ram, i samarbetet inom EU och inom andra internationella organisationer ständigt bidra till att debatten aldrig tystnar, att länder som förtrycker sina medborgare ständigt blir påmind om att detta aldrig kan accepteras, är ett sätt för Sverige att reagera. Att initiera och skapa debatt bland människor i det vardagliga livet är ett annat sätt att visa vårt engagemang för dessa viktiga frågor.

Anf. 79 INGBRITT IRHAMMAR (c)

Fru talman! MR-brotten är mycket omfattande i vår värld, både i antal fall och i antal länder, och de förekommer i varierande former. Det finns mycket att oroa sig över. Jag tänker på IRA:s terrordåd i

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

*Mänskliga rättigheter
m.m.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

*Mänskliga rättigheter
m.m.*

England och oroas över MR-brotten i Kashmir, Tibet, Kina och Indonesien, liksom över nya våldsdåd i Sydafrika.

Det går att exemplifiera MR-brott på oerhört många håll i världen. Ytterligare länder där mänskliga rättigheter ofta kränks är Kenya, Nigeria, Sudan, Irak, Iran, Marocko och Algeriet. Problemet med att räkna upp vissa länder men utesluta andra är att det kan misstolkas på så sätt att länder som inte nämns kanske tror att världen inte känner till att MR-brott begås i just dessa länder.

Trots detta har jag i dag valt att särskilt lyfta fram MR-situationen i Turkiet. Jag gör det mot bakgrund av att många av oss hade hoppats och förväntat oss en tydlig förbättring på MR-området i och med Turkiets ansökan om att ingå i tullunionen och därefter bli medlem.

Nu ser vi och får vittnesmål om att knappast något har förbättrats. Informationen kommer från många, t.ex. från organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter och från personer som träffar dem som utsatts för MR-brott i Turkiet – ja, från otaliga håll.

En representant för MR-kontoret i Diyarbakir i sydöstra Turkiet berättar att förtrycket fortsätter oavbrutet trots att Turkiet sitter med i de flesta europeiska organ och har skrivit under de flesta europeiska konventioner om MR, vilket vi känner väl till. Han säger också att de förändringar som skett på senare tid bara upplevs som kosmetika. De påverkar knappast människornas liv i någon större utsträckning.

Premiärminister Ciller har i fem år lovat att lyfta undantagstillståndet, men var fjärde månad fattas ett nytt beslut om att fortsätta. På samma sätt upplever man att vad premiärminister Ciller säger utomlands och vad hon gör inom landet är två olika saker. Ett exempel på det här är att Ciller utomlands har pläderat för den baskiska modellen som en lösning på kurdfrågan, men i Turkiet ökade hon i stället anslagen till militären. Detta är fullständigt motsägelsefulla informationer.

Det har skett en förändring av karaktären på det organiserade våldet i Diyarbakirområdet. Det är det område som det är mest problematiskt att bo i, även om det är svårt i hela Turkiet. Nu är det inte längre bara PKK som betraktas som statens fiende, utan nu försöker staten i stället eliminera stödet till PKK. Det är civilbefolkningen som är det direkta offret för antigerillans strategi.

Byar bränns fortfarande, befolkningen deporteras fortfarande och trycket mot kurdiska intellektuella ökar. Under de senaste två åren har över 2 500 byar förstörts och evakuerats, och under de senaste två veckorna har ytterligare 70 nya byar förstörts och evakuerats. Detta pågår alltså ständigt.

De ledande i Turkiet är inte ärliga i sin strävan att uppnå en förbättrad situation på hemmaområdet, säger de människor som jobbar med MR-frågor. Det är bara en attityd mot omvärlden, och det var extra viktigt att försöka få omvärlden att tro på denna attityd inför ansökan om att ingå i tullunionen.

Ett exempel som också upplevs väldigt allvarligt är att en domare nyligen lämnade ett mål där han skulle döma några poliser. Han lämnade målet eftersom han kände sig hotad till livet. Det är klart att man undrar hur människor kan leva i trygghet i ett land, när t.o.m. domarna

hotas av poliser. Det finns alltså ett oerhört behov av förbättringar och demokratiska lösningar.

En läkarförening i Diyarbakir har berättat att tortyren fortsätter. Den har t.o.m. blivit en del av det dagliga livet. Det råder ju krigstillstånd, och man har helt enkelt vant sig så mycket vid tortyren att oron i dag mer gäller att överleva varje dag. Det förekommer inte alltid bara psykisk tortyr, utan också fysisk tortyr.

Det finns så oerhört mycket att ta upp som exempel, men det jag nu har sagt är ändå bevis för att situationen är precis lika problematisk som tidigare. Den har inte förbättrats efter inträdet i tullunionen. Jag menar att det krävs att vi uppmärksammar detta från olika länder och från svenskt håll, och att vi påtalar från den svenska regeringens sida att det här är oacceptabelt, så att vi sätter tryck på Turkiet.

Anf. 80 HÅKAN HOLMBERG (fp)

Fru talman! Demokrati och mänskliga rättigheter behandlas i dagens utrikesdebatt som ett delområde på samma sätt som bistånd och handelspolitik. Det är inte en ordning som känns naturlig.

På samma sätt är det med regeringens utrikesdeklaration. Där förs ett uttryckligt resonemang om demokratifrågorna på sex rader. Det betyder naturligtvis inte att tankar om demokrati inte finns i bakgrunden när andra ämnen behandlas, men det bidrar till att fördunkla det som enligt Folkpartiets mening måste vara det sammanhållande temat för alla svenska internationella insatser: att värna demokratins landvinningar efter kommunismens fall och att med alla medel underlätta en fortsatt förstärkning av demokratins ställning i världen.

Sveriges övergripande utrikespolitiska mål är nu liksom före 1989 att trygga landets överlevnad som en självständig demokratisk nation. Men medan det målet tidigare bäst främjades genom en politik som syftade till att förebygga och avveckla konflikter mellan stormaktsblocken främjas det nu genom att Sverige med kraft engagerar sig för att stabilisera de landvinningar för demokratin som ledde till det ena maktblockets sönderfall. Dess värre finns det ingenting som säger att demokratins seger inte också denna gång, precis som efter första och andra världskriget, kan avlösas av demokratins kris.

I Europa finns åtminstone tre perspektiv som inger oro. Det första gäller Ryssland, där presidentvalet i juni mycket väl kan bli en affär mellan kommunister och nazister utan något demokratiskt alternativ. Kommer grupper av detta slag i besittning av den verkställande makten i landet så kommer Rysslands medlemskap i Europarådet att framstå som absurd och orimligt bara ett par månader efter det att landet röstades in. Hur kommer regeringen att se på en sådan situation?

Det andra perspektivet gäller bristen på demokrati i vissa av de andra postkommunistiska staterna. I Slovakien, som står i kö för att bli medlem i EU, försöker premiärministern beröva oppositionen dess platser i parlamentet. I Rumänien vilar hela tiden ett hot över både nationella minoriteter och demokratiska politiker. Det hade varit bra om utrikesdeklarationens avsnitt om EU hade kompletterats med en

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

*Mänskliga rättigheter
m.m.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

*Mänskliga rättigheter
m.m.*

markering av att kravet på demokrati i nya medlemsländer måste vara oeftergivligt.

Det tredje perspektivet gäller tendensen till normalisering av öppen fascism i flera europeiska länder. Det mest uppenbara exemplet är Bosnien, där krafter som bara kan beskrivas som fascistiska legitimerats som parter i en process som skall leda till fred och demokrati. Det var bra att utrikesministern markerade att Bosnien måste bestå som en sammanhållen stat. Det hade varit ännu bättre om hon också uttryckligen hade nämnt det villkor som är nödvändigt att uppfylla för att det skall kunna förverkligas, nämligen att den serbkontrollerade delen av landet demokratiseras och att de krigsförbrytare som styr där ställs inför rätta.

Svensk utrikespolitik efter det kalla kriget måste utgå från demokratiperspektivet. Vårt land är aldrig säkrare än vad demokratins värderingar är i resten av Europa och i världen. Men demokratin är också det enda styrelseskick som ger utrymme för den mänskliga skaparkraft som behövs för att den fattiga världen skall kunna utvecklas. Den är en nödvändig förutsättning för att globala miljö- och resursproblem skall kunna debatteras fritt i alla länder. Demokratimålet för svenskt bistånd är avgörande för om de andra målen alls kan uppnås.

Den konventionella visdomen har ofta en tendens att driva utrikespolitiken i en riktning som innebär att man utgår från att världen är som den är och att också regimer som man ogillar skall betraktas som i grunden stabila och t.o.m. legitima. Men som historikern och journalisten Timothy Garton Ash så ofta påpekade under förspelet till Sovjetimperiets sammanbrott är en utrikespolitik som blundar för realiteter som förtryck och frihetslängtan i diktaturstater inte realistisk. Många klängde sig då fast vid Gorbatsjov och prioriterade därmed en helt illusorisk stabilitet framför sina egna grundläggande värderingar. Det hade kunnat leda till att en historisk möjlighet att ena Europa hade missats.

I dag tycks något liknande gälla för Kina. Kinas ekonomi utvecklas alldeles för starkt för att insikten om det hårda politiska förtrycket i landet skall tränga sig på. I mars i år kommer Taiwan genom presidentvalet att ta det avgörande steget för att omvandla landet till en fullvärdig demokrati. Inför den utvecklingen – inför risken att ett demokratiskt Kina skall vinna ännu större internationell respekt som ett alternativ till systemet på fastlandet – hotar regimen i Beijing nu med militärt våld. Härskarna där inser mycket väl att ett demokratiskt alternativ i en del av Kina kan bli en stark inspiration för demokratirörelsen också i den kommuniststyrda delen av landet.

Nyligen dömdes på nytt den främste kinesiske demokratiska opinionsbildaren, Wei Jingsheng, till ett långvarigt fängelsestraff. Genom att kräva frihet för Wei Jingsheng ger man också ett moraliskt stöd till den kinesiska demokratirörelsen.

Sveriges utrikespolitik kan inte utformas i ett moraliskt tomrum. I den nya verklighet där vi lever efter det kalla krigets slut måste vi inse att vår egen säkerhet är direkt avhängig av demokratins möjlighet att överleva i de länder som nyligen befriats från kommunistiska och andra diktaturer och dess förmåga att slå rot i länder där den ännu inte fått

någon chans. Demokrati och mänskliga rättigheter kan inte längre vara ett ämne bland diverse andra i en svensk utrikesdebatt. Det måste bli det sammanhållande temat för alla våra internationella ansträngningar.

Anf. 81 BJÖRN SAMUELSON (v)

Fru talman! Med anledning av den föregående debatten vill jag klargöra att Vänsterpartiet arbetar för det enprocentiga biståndsmålet.

Fru talman! Den utrikespolitiska deklARATIONEN är en smula märklig i ett avseende. I och med att tyngdpunkten lagts på Sveriges arbete i internationella organisationer framstår Sveriges utrikespolitik till en del som ganska abstrakt. Svensk utrikespolitik kommer att kunna anta formen av att Sverige framför sina ståndpunkter i internationella organ, inte direkt utan mest via någon annan. De ståndpunkter och åsikter som finns när det gäller mänskliga rättigheter har inte givits någon direkt substans. Endast ett land nämns vid namn, och det är Jugoslavien. Där har mänskliga rättigheter trampats under stöveln på ett för alla uppenbart sätt. På den punkten är vi alla eniga. Jugoslavien är i den mening okontroversiellt när det gäller oss som är här i dag. Men hur är det med alla andra konkreta exempel?

Utrikesministern förklarar att vi, Sverige, skall bekämpa brott mot mänskliga rättigheter varhelst de dyker upp. Det låter sig sägas. Men hur är det egentligen? Vad menas med att bekämpa brott mot mänskliga rättigheter? I det måste ingå att man skall bedriva någon form av förebyggande arbete. Det bör handla om att minska förutsättningarna för brott mot mänskliga rättigheter. Det är i vart fall Vänsterns mening.

Vi undrar därför exempelvis om den svenska vapenexporten kan vara förenlig med regeringens uttalanden om att man skall bekämpa brott mot mänskliga rättigheter. Dess värre stimulerar ju vapenexport till brott mot mänskliga rättigheter.

Hur är det med fallet Indonesien, dit s.k. följdleveranser av kanoner har pågått år efter år? Sedan mitten av 60-talet har Indonesien styrts av en militärdiktatur som har åtskilliga brott mot mänskliga rättigheter på sitt samvete. I och för sig föreligger inget direkt samband, men det är en smula bestickande att militärdiktaturen funnits lika länge som de svenska följdleveranserna av vapen till denna pågått.

Tolkningen av begreppet följdleveranser är tånjbar i det oändliga. Ett samband som dock borde stå klart är att konflikter som övergår i krig där mängden vapen är riklig alstrar flyktingströmmar världen över, vilket vi själva får känna av. Detta är ett exempel på konkretisering av det abstrakta som görs i deklARATIONEN. Det finns fler sådana.

När Turkiet valdes in som medlem i EU:s tullunion förde många resonemanget att Turkiets medlemskap i tullunionen skulle civilisera landet. Vi har inte sett några tecken till detta. Snarare tycks utvecklingen gå i motsatt riktning. Här finns mycket konkret att göra. Erfarenheterna av Turkiets medlemskap i Europarådet visade för övrigt att Turkiet struntar i deklARATIONER om mänskliga rättigheter. Medlemskapet i Europarådet har inte civiliserat landet.

Konkretiseringar kan göras på annat sätt.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

*Mänskliga rättigheter
m.m.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

*Mänskliga rättigheter
m.m.*

Det finns en tendens att se demokrati och mänskliga rättigheter utifrån ett mycket formalistiskt perspektiv. I flera länder hålls det val till en sorts församling som skall föreställa parlament. Det peruanska parlamentet är ett sådant. Val har hållits. Det var dock föga demokratiskt. Flera partier bojkottade valet på grund av odemokratisk och rättsvidrig valordning. Det tycks hos en del förefinnas en föreställning om att president Fudjimori är en demokratiskt vald president därför att han bekämpar Sendero Luminoso. Men de medel med vilka han, polisen och militären gör det är uppenbart stridande mot vad vi betraktar som riktigt ur demokratisk eller juridisk utgångspunkt. Dödsskvadroner och utomrättsliga avrättningar är inte ovanliga. Skulle någon bli frikänd kan man göra upp räkningen med honom eller henne i alla fall.

På något egendomligt sätt tycks föreställningen om att Peru är en demokratisk rättsstat vara rådande bland dem som bestämmer när det gäller den svenska flyktingpolitiken, bl.a. Peruaner utvisas med fara för deras liv. En sådan flyktingpolitik skadar just de strävanden som utrikesministern inledde med när hon i deklARATIONEN förklarade att Sveriges internationella engagemang utgår från solidaritet och humanism. Det blir ett stort avstånd mellan ambition och handling. De abstrakta formuleringarna når aldrig verkligheten. Det gynnar inte vår trovärdighet.

Nu har jag knappt en minut på mig, men låt mig vara konkret på ytterligare en punkt. Någon ny världsordning har ännu inte efterträtt det kalla kriget. Ännu kan vi bara skönja och tolka tecken. Ett av dessa är Folkrepubliken Kinas växande styrka och nya ekonomiska och politiska inriktning. Landet har genomgått genomgripande förändringar på det ekonomiska området. Planekonomin har i allt större utsträckning ersatts med marknadsekonomi. Men samtidigt kan vi se hur Kina alltmer tenderar att uppträda på den internationella scenen med stormaktsmaner mot mindre länder. Man ökar sin vapenexport till sådana länder där man med god grund kan ifrågasätta den demokratiska utvecklingen. I Tibet, t.ex., uppträder de kinesiska myndigheterna på ett sätt som närmast kan betraktas som nykolonialt. Den tibetanska kulturen hotas. De ekonomiska fördelar som marknadsekonomi kan medföra för vissa tillkommer främst inflyttade kineser.

Jag hade, fru talman, också velat ta upp någonting om barnens situation i världen, och kanske då särskilt barnen i Brasilien, men tiden tillåter inte detta. Jag återkommer i en annan debatt.

Anf. 82 RAGNHILD POHANKA (mp)

Fru talman! Jag vill också betona att vi kämpar för enprocentsmålet. Kds är inte så ensamt.

Beräkningar av antalet flyktingar i världen stannar på 17–18 miljoner, men därtill måste man lägga lika många på flykt i eget land. Sammanlagt blir det drygt två gånger så många som invånarna i Sverige, Norge och Finland tillsammans. De flesta är kvinnor och barn, och de finns i praktiskt taget hela världen och tillhör alla religioner och raser. De har en gemensam faktor. De har inte valt flykten. Flykten valde dem. De har flytt undan krig, inbördeskrig och politiskt, religiöst och

ekonomiskt förtryck. De har med andra ord flytt undan bristen på mänskliga rättigheter.

5 000 människor tvingas varje dag att fatta detta svåra beslut. Hälften är barn. Varannan flykting är barn. Flyktingbiståndet är inte anpassat efter barns behov. Hur blir dessa barns barndom och vilka vuxna utvecklas de till? Blir de passiva, apatiska eller hatiska och aggressiva mot samhället och sina medmänniskor?

Till flyktingbarnens 17 miljoner skall man också lägga miljontals gatubarn, som t.ex. inför Riokonferensen jagades och sköts för att rensa gatorna. Hit hör också alla barn, små flickor och pojkar, som bjuds ut till prostitution. Det rör sig också om miljoner. Hit hör också många tiggarbarn, som inte kan hänföras till tidigare nämnda kategorier.

När jag var i Lhasa i Tibet stod små barn utanför restaurangen där vi åt och bad att få äta upp resterna. Detta hände nära den bördiga Indusdalen, där man tidigare inte hade någon svält, men där nu många små tibetanska barn är undernärda sedan Kinas ockupation av Tibet.

Vi har även barn i Sverige i dag som är felnärda, ja, till och med undernärda. Vi har Prostitutionsutredningen i minne. Vi har barn som har blivit utsatta för incest, barn som blir satta i förvar. Vi skall naturligtvis arbeta för mänskliga rättigheter här hemma också. Men det frångår oss inte vårt ansvar för missförhållanden i andra länder.

Som en del i ett internationellt MR-arbete ingår också hur vi i Sverige behandlar barn som kommer från andra länder. De ca 17 miljoner vuxna flyktingarna är egentligen lika utsatta som barn, fråntagna alla samhällsliga rättigheter, möjligheten att försörja sig, fostra sina barn, fråntagna trygghet, yttrandefrihet och möjlighet att arbeta för framtiden.

Ca 250 miljoner människor beräknas tillhöra urbefolkningarna: indianer i Nord- och Sydamerika, många folk i Afrika – bl.a. ogonifolket i Nigeria, som är känt av det skälet att man har mördat människor som kämpat för rättigheter – kurder i fyra olika länder, aboriginer i Australien och maorier på Nya Zeeland. Nästan alla har utsatts för eller utsätts för förtryck. Somliga har jagats näst intill utrotning. De har fått flytta undan till allt mindre områden, till allt mindre bördiga områden, medan olja, mineraler eller uran till våra kärnkraftverk utvunnits. Vi har stulit deras naturrikedomar och lämnat dem åt sitt öde.

I dag finns det knappt något folk på jorden som utsatts för ett liknande förtryck som tibetanerna, trots att de aldrig använt våld för att försvara sina hem, sina rättigheter eller ens sina egna liv. När det gäller människorna i Tibet har vi gjort och gör en hel del, men Miljöpartiet skulle önska att Sverige tog ännu starkare ställning för deras mänskliga rättigheter.

Det var också en stor delegation från Sverige som avlämnade en rapport till utrikesministern den 4 oktober 1994, där man konstaterade att tibetanernas mänskliga rättigheter var satta helt på undantag i deras eget land.

I Iran förekommer oerhört grova kränkningar av barn och ungdomar samt speciellt av kvinnor.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

*Mänskliga rättigheter
m.m.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

*Mänskliga rättigheter
m.m.*

Kurderna, världens till numerären största urbefolkning, 25–30 miljoner människor, har en oerhört svår situation med mord, fängslande, tortyr och försvinnanden i alla de fyra länder där de bor. Tusentals byar har jämnats med marken i Irak och Turkiet. Människor får fly i miljoner inom sitt eget land i Turkiet.

Det skall inte var välfärdsländernas, t.ex. Sveriges, ekonomiska intressen som styr våra insatser och ställningstaganden. Sverige låter ofta goda handelsförbindelser hindra ett tillräckligt starkt agerande när det gäller sådana länder som t.ex. Kina och Turkiet eller när det gäller följdleveranser, dvs. vapenleveranser, till Indonesien.

Fru talman! Vi måste agera nu och fortsättningsvis för mänskliga rättigheter, framför allt för barnens, urbefolkningarnas och framtidens skull.

Anf. 83 URBAN AHLIN (s)

Fru talman! Utrikesministern sade tidigare i dag i regeringens utrikespolitiska deklaration att de bittra erfarenheterna av konflikten i Jugoslavien visar att Europa och världen måste bli bättre på att förhindra konflikter. Jag instämmer till fullo i detta. En förebyggande konflikthantering förhindrar mänskligt lidande, sparar människors liv och, inte att förglömma i dessa tider, innebär betydligt mindre kostnader för direkta militära ingripanden. Tyvärr är detta sällan lika intressant och massmedialt gångbart som akuta militära insatser.

Fru talman! Jag vill betona tre områden där vi i dag kan se att mänskliga rättigheter kränks och där risken och oron för militär upptrappning är uppenbar. I Makedonien har vi i dag en svensk FN-styrka, Unpredep, som är den första i sitt slag. Den är utplacerad i ett mycket tidigt skede av förutseende politiker för att hindra att konflikthärddar och incidenter urartar till regelrätta strider. Arbetet har varit mycket lyckosamt och våra svenska FN-soldater har genom resoluta ingripanden och en stor portion svenskt tålamod och samförstånd kunnat förhindra blodspillan.

Deras insats är det tyvärr mycket tyst om. Vem vet hur många liv de har kunnat rädda? Vem vet hur situationen skulle ha sett ut om inte de hade varit stationerade på gränsen mellan Restjugoslavien och Makedonien? Svaret kommer vi aldrig att få reda på.

För någon tid sedan gjorde biståndsminister Pierre Schori en resa till Albanien och Makedonien. Detta visade intresse för regionen glädde mig mycket. Problemen i området är bl.a. den albanska demokratins skörhet och oskarpa konturer, konstitutionellt tricksande om vallagar och politiska interventioner i rättssystemet.

Kosovos albaner lever under fortsatt förtryck. Deras mänskliga rättigheter kränks dagligen av den serbiska minoriteten. Hopplösheten och bitterheten breder ut sig på grund av avsaknaden av tillräckligt internationellt stöd.

I Makedonien finns starka etniska motsättningar, underblåsta av fundamentalistiska extremkrafter. Lägga till detta grannländernas negativa attityd!

Denna häxkittel av etniska motsättningar, misstroende och fattigdom utgör en fara för hela regionen. Jag vill därför uppmana regeringen att ta politiska initiativ för att visa att Västeuropa och Sverige inte har glömt bort denna region, så att man därmed kan uppfylla orden om förebyggande konflikthantering.

Ett annat område där vi dagligen möts av alltmer oroande signaler är Turkiet. Fortfarande bränns byar ned av den turkiska militären. Befolkningen slits sönder mellan militären och terroristorganisationer. Situationen för kurderna hårdnar alltmer. Tortyr är vardagsmat i regionen. Förtryck och förnekande av de mest elementära rättigheterna sker mitt framför våra ögon. Samtidigt som detta sker visar Europa upp ett janusansikte mot Turkiet – ett ansikte med belöningar och ett annat ansikte med bestraffningar.

Jag förstår att Västeuropa och Sverige står inför ett svårt dilemma, att välja mellan att isolera Turkiet eller att inlemma landet alltmer i de demokratiska värderingarna och mänskliga rättigheterna av europeiskt snitt. Det väsentliga är dock att regeringarna i Västeuropa och Sverige hela tiden behåller trycket mot Turkiet att man skall hålla de internationella konventioner som man tidigare godkänt.

Fru talman! Ett tredje område där mänskliga rättigheter kränks är Östtimor. Den indonesiska annekteringen har kostat hundratusentals människor livet. FN har aldrig godkänt annekteringen, och FN:s generalsekreterare har sedan länge ett uppdrag som går ut på att finna en lösning på problematiken. Indonesien, som är ett rikt och stort land, måste fås till insikt om att man bringar sig själv skada genom sitt uppträdande i Östtimor.

Jag uppmanar regeringen att notera att man i och med medlemskapet i EU fått en ny arena att verka från. Efter Italien kommer Irland som ordförandeland att "svinga klubban" i EU. Irland har visat stort intresse för Östtimorfrågan. Det är ingen vild gissning att tro att EU under nästa ordförandeperiod kommer att intensifiera arbetet med Östtimor. I detta arbete utgår jag från att Sveriges regering vill vara med och ge sitt bidrag till en politisk lösning.

Övriga frågor

Anf. 84 LARS HJERTÉN (m)

Fru talman! Våld lönar sig. Det var temat i ett inslag i P 1:s morgonprogram i förra veckan. Elisabeth Hedborg talade med utgångspunkt från utvecklingen i Mellanöstern och menade alltså att våld lönar sig. Historien visar att så är fallet. Det kan ligga en del i detta om man betänker att Mellanöstern har drabbats av åtskilliga krig sedan 1948 och ett oräkneligt antal vålds- och terrorattacker.

Men samtidigt har vi under senare tid fått uppleva en annan utveckling, en utveckling mot demokrati och fred. Målet är inte nått, men inriktningen är ändå ganska klar. Den palestinska rörelsen PLO, som grundades 1964, har på senare tid radikalt ändrat sin inställning till Israel. Efter att ha krävt att Israel skall utplånas accepterar man i dag staten Israels existens. Ställningstagandet är en viktig och nödvändig

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

*Mänskliga rättigheter
m.m.*

Övriga frågor

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

milstolpe på vägen mot fredlig samexistens. Och då vi vet att det finns krafter inom det palestinska samfundet som motsätter sig den här nyordningen är det glädjande att ledningen håller fast vid agendan med fortsatta samtal med Israel om överenskommelser på fredlig väg.

USA har tagit på sig ett stort ansvar för fredsprocessen. Det gällde ju redan i Camp David-överenskommelsen i slutet av 70-talet och det gäller fortfarande. Och vi vet att Israel har särskilda relationer till USA. Det gör också att Förenta Staterna kan tala utifrån en accepterad styrkeposition. Så gjorde t.ex. förre presidenten Jimmy Carter när han besökte Jerusalem under det palestinska valet för några veckor sedan, då han framförde kritiska synpunkter på den israeliska bevakningen av vissa vallokaler som han ansåg vara alldeles för massiv.

EU har påtagit sig ett större ansvar i området. Man strävar efter ett långsiktigt civilt säkerhetsbygge. Ett associationsavtal med de palestinska områdena håller på att utarbetas, och det är något som vi moderater stöder i allra högsta grad. Liknande avtal har ju redan träffats med Israel, Marocko och Tunisien, och ett avtal håller på att utarbetas med Egypten. Medelhavskonferensen i Barcelona utgjorde startpunkten för det kommande arbetet, och precis som utrikesministern sade i regeringsdeklarationen så är det just genom medlemskapet i EU som Sverige nu kan delta i ett fruktbart samarbete också med resten av världen.

Det var därför naturligt att parterna i förhandlingarna i Mellanöstern bad just EU:s valorganisation att ansvara för den internationella valövervakningsinsatsen. Man betecknade valet som ”hyggligt rättvist”, vilket jag kan instämma i. Jag besökte under valdagen ett stort antal vallokaler i Nablus på Västbanken. Ett valdeltagande på ca 75 % får sägas vara klart godkänt. I vårt val till EU-parlamentet röstade som bekant inte stort mer än hälften så många. Valet ger nu det palestinska rådet och den nyvalde presidenten den legitimitet som krävs för en allmän acceptans.

Det är viktigt att frågan om mänskliga rättigheter ständigt finns med på dagordningen också i detta område. I det svenska biståndet finns det ju en särskild post som heter Demokrati/Mänskliga rättigheter. Den går till den palestinska medborgarrättskommissionen. Det är den organisationen som tidigare leddes av Hanan Ashrawi. Hon valdes nu in i det palestinska rådet. En viktig uppgift med detta stöd är utbildningen av palestinsk polis, särskilt som man nu tar över ansvaret för område efter område. Inger Koch har tidigare talat om MR-frågor, och jag vill bara påpeka att dessa frågor aldrig får känna några gränser. De är verkligen allmängiltiga.

Det palestinska valet var en viktig milstolpe på vägen mot en varaktig fred i Mellanöstern. Men det är nu som de verkligt svåra förhandlingarna startar. Senast i maj planeras nya förhandlingar. Frågor som då står på dagordningen är Jerusalems status, flyktingfrågan och de israeliska bosättningarna. Den amerikanska kongressen beslutade i höstas att flytta den amerikanska ambassaden från Tel Aviv till Jerusalem, ett i USA inte helt okontroversiellt beslut, då Vita huset knappast önskade detta.

Hur frågorna skall lösas är det ingen i dag som kan säga. Att de måste lösas är däremot alla överens om.

USA har också engagerat sig i förhandlingar mellan Israel och Syrien, som gäller Golanhöjdernas framtid. Men i hela förhandlingsprocessen i Mellanöstern är det ändå de direkt inblandade parterna som själva måste vara den drivande kraften. EU har intagit en tydligare profil, som jag tidigare nämnde, i anslutning till det palestinska valet. Men det skedde också vid en konferens i Paris i januari med bidragsgivarna Japan och USA, förutom EU.

Det är sålunda en inte helt entydig bild som visas i Mellanöstern. Ändå kan man konstatera att det finns hopp inför framtiden. Parterna själva har börjat förhandla med påtagliga och positiva följder. USA släpper inte taget förrän en lösning kan skönjas. Detsamma gäller EU som alltmer har börjat intressera sig för en positiv utveckling i Mellanöstern, en utveckling som omfattar frihet, demokrati, nationell säkerhet och en ekonomisk utveckling som erbjuder invånarna trygghet i vid bemärkelse.

Och nog vore det bra om utvecklingen i Mellanöstern visade att våld inte lönar sig, i varje fall inte i längden.

Anf. 85 PER LAGER (mp)

Fru talman! Mordechai Vanunu, vem är det egentligen? Det är märkligt hur vissa namn blir förknippade med grundläggande värden i livet. Mordechai Vanunu är en av de människor som har handlat efter sitt samvete och efter en högre och mer allmänmänsklig moral trots att han måste ha förstått de personliga riskerna. Han avslöjade ett hemligt kärnvapenprogram på den israeliska kärnforskningsanläggningen Dimona, där han själv arbetade. Han vågade utmana makten, han var modig nog, men fick för det också betala ett orimligt pris. Han kidnappades i Italien 1986 efter det att nyheten publicerats i Sunday Times. Han fängslades och dömdes 1988 till 18 års isoleringscell för högförräderi. Cellen är 2 x 3 meter.

Vem är han, Mordechai Vanunu? Han har nu suttit isolerad i över nio år för att han visade världen vad den demokratiska rättsstaten Israel sysslade med i smyg i Dimona. Det är fråga om en systematisk, psykiskt nedbrytande och kränkande behandling av en människa som mer tänker på mänsklighetens säkerhet och framtida livsförutsättningar än på maktens intressen och lojaliteten mot det egna landet. Är detta möjligt? Varför var han så farlig och varför är han tydligen fortfarande det?

Den 24 november förra året fick jag svar av utrikesministern på en interpellation som jag ställde om Vanunu. Jag frågade vilka möjligheter regeringen hade att agera för hans sak. Ministern var inte undfallande i svaret utan markerade tydligt den svenska regeringens förväntningar på att de israeliska myndigheterna skulle vidta de åtgärder som var nödvändiga för att Vanunus mänskliga rättigheter garanterades och respekterades. Israel har faktiskt ratificerat 1966 års konventioner om mänskliga rättigheter och 1984 års tortyrkonvention.

Utrikesministern påpekade vikten av att det internationella regelverket om de mänskliga rättigheterna verkligen tillämpades i praktiken

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

och lovade att följa fallet Vanunu noga. Regeringen hade då också fått information från de israeliska myndigheterna om att man lättat på hans isolering, att han fått tillstånd att motta telefonsamtal från sin familj, att han skulle få en dator, en videobandspelare m.m. Jag undrar om utrikesministern verkligen har följt fallet Vanunu. Vad har hänt sedan november 1995?

Mordechai Vanunu sitter fortfarande i isoleringscell efter ett beslut av Högsta domstolen så sent som julaftonen 1995. Jag hinner inte gå in på det här, men några förbättringar av hans situation har inte skett. Jag vet att utrikesministern har fått samma information som jag har fått från den kampanjorganisation som arbetar för "Vanunus frigivande och för ett kärnvapenfritt Mellanöstern". Jag undrar nu: Hur tänker regeringen agera?

Fru talman! I drygt nio år har alltså Vanunu suttit isolerad i en cell på 2 x 3 meter, och det ser ut som om han kommer att få sitta där i nio år till. Shulamit Aloni, minister i Shimon Peres regering, har i en tidningsintervju sagt att Vanunu blivit straffad nog, att hans fängelseförhållanden omedelbart och drastiskt måste förbättras samt att den information han besitter för länge sedan har varit en öppen hemlighet. Det finns inga proportioner mellan brott och straff i det här fallet. Men trots detta uttalande ses för närvarande ingen ljusning.

När han i julas skulle transporteras till och från Högsta domstolen sattes det bokstavligen munkavle på honom för att inga medier skulle kunna få kontakt. Förhöret i domstolen hölls bakom lykta dörrar och med stort säkerhetspådrag. Överklagandet och hans begäran om att släppas fri avslogs, och han återfördes till isoleringscellen i Beersheba-fängelset.

Vem är han då, Mordechai Vanunu? Hur kommer det sig att Israel bryter mot internationella konventioner för att hålla honom tyst, att man riskerar så mycket av sin *goodwill*?

Det finns otaliga förbrytare mot mänskliga rättigheter, mot mänskligheten, och det finns massmördare som i skydd av krigssituationer utför sina sjuka handlingar.

Men det finns också, fru talman, enskilda människor som satsar sina liv på det motsatta, på det som är för livet, nämligen den fredliga samexistensen, och som för detta blir omänskligt straffade rakt inför våra ögon.

Det har inte hjälpt att 27 nobelpristagare och vetenskapsmän har protesterat, att han själv fått det alternativa nobelpriset 1987 och varit nominerad till Nobels fredspris, att EU-parlamentet tre gånger antagit resolutioner mot behandlingen av honom, att enskilda och organisationer drivit frigivningskampanjer och att Amnesty betraktar hans isoleringsstraff som grymt, omänskligt och förnedrande. Inget tycks hjälpa, inget tycks bita på den israeliska regeringen med vilken bl.a. Sverige har vänskapliga och goda relationer.

Sverige kan på nytt vända sig direkt till Israel. Sverige kan också framföra klagomål till FN om att Israel bryter mot konventionerna om de mänskliga rättigheterna.

Jag vet egentligen inte vem Mordechai Vanunu är. Men jag har förstått att han är en av de modiga och rakryggade människor som fortfarande finns i världen och som kräver vårt engagemang och försvar, om vi över huvud taget vill tro på en fredlig och rättvis framtid värd namnet. Situationen är oacceptabel. Varje chans till påtryckning och varje försök att få Vanunu fri måste betraktas som en medmänsklig skyldighet.

Anf. 86 BERNDT EKHOLM (s)

Fru talman! Tårgasen sticker i ögonen. Mitt studiebesök vid FN:s skola i flyktinglägret Balta i Nablus på Västbanken blir en obehaglig upplevelse av den israelisk-palestinska konflikten.

Tillsammans med bl.a. några riksdagskolleger har jag anlänt i en FN-buss. Nu krossas också en ruta av en gummikula från en av de unga israeliska soldaterna som gör sin värnplikt i Intifadans land. Orsaken till den omilda behandlingen är att vårt besök dragit med sig en stor samling barn och att militären fruktar stenkastning.

Nu cirka fem år senare står jag på samma skolgård mitt bland lekande barn och glada vuxna palestinier som i två prydliga led, ett för männen och ett för kvinnorna, köar för att äntligen få rösta. Det är lördagen den 20 januari och palestinierna går till sitt första allmänna val. President och 88 ledamöter i ett råd skall väljas.

Kontrasten mellan de två besöken är enorm. Upprörda ansikten har förbytts i glada. Israelisk militär har bytts ut mot palestinsk polis. Trots tre skjutna palestinska ungdomar i en israelisk *checkpoint* dagen före valet, förflyter valdagen utan missöden även i den nordliga staden Jenin. Där råder faktiskt feststämning. Människor dröjer sig kvar utanför vallokalerna och diskuterar framtiden. Valet har givit dem en chans. Det palestinska valets betydelse kan inte underskattas. Även om det rör ett begränsat och kringgårdat självstyre, rör det vid den palestinska identiteten och självkänslan.

Vi som hade chans att vara valobservatörer blev både rörda av stämningen och imponerade av genomförandet. Allt gick korrekt till i vallokalerna. Noggrannheten var nästan irriterande. Köerna blev längre och längre.

Valets genomförande och det höga valdeltagandet visar att palestinierna är mogna för frigörelse och eget ansvar. Det gav också den israeliska opinionen ett tydligt besked om engagemanget för fredsprocessen. Valet blev en folkomröstning för freden. De palestinska grupperingar som bojkottade valet därför att de inte ville ställa upp på Osloavtalets fredsprocess förlorade stort.

Nu behöver fredsprocessen fortsatt stöd, även internationellt, för att lösa de riktigt besvärliga frågorna om gränser, vatten, bosättningar och flyktingars återvändande, för att inte tala om den extremt svåra frågan om Jerusalem.

Regeringen har varit offensiv i sin Mellanösternpolitik. Det är bra. Frågorna om de mänskliga rättigheterna har påtalats. Vi har deltagit i de multilaterala arbetsgrupperna. Sveriges bilaterala åtagande har varit stort och har t.o.m. ökat. Det är ett av få områden som har expanderat i

Prot. 1995/96:55

14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

en krympande statsbudget. Innevarande budgetår om 18 månader avsetts 180 miljoner kronor för olika typer av stöd, bl.a. till den palestinska administrationen och till UNRWA som får 225 miljoner. Att det rått bred politisk enighet om denna satsning är mycket positivt.

Nu måste också handeln öka mellan de palestinska områdena, Israel och omvärlden. Då måste Israel upphöra med de upprepade avstängningarna av Gaza och Västbanken. Gaza förlorar uppskattningsvis 2 miljoner US-dollar per dag på denna behandling. Det slår hårt mot sysselsättningen i ett läge då arbetslösheten redan är högre än 50 %.

Fredsprocessen har blivit en verklig framgång. Våldet mellan fiender har ersatts av dialog. Det har givit resultat till båtnad för de båda folken och för världssamfundet.

Samma process har jag på nära håll också kunnat följa i den i dagarna så aktuella Nordirlandskonflikten. I höstas hade jag möjlighet att närvara vid mitt systerpartis kongress i Newcastle söder om Belfast. Där bekände sig det socialdemokratiska arbetarpartiet till fredsprocessen, vilket inte är konstigt då det katolska SDLP och dess ledare John Hume hela tiden har slagits för dialogen som en väg till lösning. Hans budskap till Sinn Fein och unionisternas företrädare har varit att svaret på olikheter är att respektera dem och inte slåss om dem. Gemensam säkerhet har varit mottot.

Jag upplevde också påtagligt hur trötta nordirländarna är på det våld som präglat deras vardag så länge. De vill inte tillbaka till den tiden. Därför var de också frustrerade över att förhandlingarna gått i stå. Rädslan för att våldet skulle komma tillbaka spred sig.

I höstas lade Hume fram ett förslag om nya förhandlingsinitiativ som den brittiska och den irländska regeringen senare har bekänt sig till. Det tillsattes bl.a. en kommission som i slutet på januari kom fram till att fredsförhandlingarna omedelbart borde komma i gång och med deltagande av alla parter. Sex villkor knutna till demokrati, icke-våld och avväpning sattes upp. Förslaget mottogs positivt av den irländska regeringen och av republikanerna. Däremot tillförde den brittiska regeringen nya villkor, bl.a. unionisternas krav på val på Nordirland. Fredsprocessen gick åter i stå. Katolikerna har uppfattat det så, att den brittiska regeringen hela tiden tillför nya villkor för att förhåla processen.

För många bedömare kom därför det grova attentatet i London för några dagar sedan inte som någon överraskning. Men våldet är ingen lösning, inte heller för Nordirland. Det måste fördömas. Det kan inte rättfärdigas. Sinn Fein måste göra klart för den militära grenen att våldets väg är stängd.

Samtidigt måste unionisterna och den brittiska regeringen visa större engagemang för fredsförhandlingarna och se till att den oberoende kommissionens förslag om omedelbara förhandlingar blir verklighet. Det kan inte vara en konstruktiv väg att sätta upp än det ena än det andra villkoret för att komma till förhandlingsbordet. Också genom påbörjade förhandlingar kan förtroende skapas. Det visar erfarenheten från Mellanöstern. Berörda parter och Europas länder i övrigt får nu inte svika befolkningen på Nordirland.

Fru talman! Låt det få räcka med 3 000 slocknade liv och 10 000 briserade bomber!

Anf. 87 MAGGI MIKAELSSON (v)

Fru talman! Låt oss för några minuter återvända till utrikespolitik på ett mer näraliggande plan, nämligen det nordiska området.

Det nordiska samarbetet och den nordiska kulturella samhörigheten har genom åren fört med sig fördelar i form av passfrihet, gemensam arbetsmarknad och en världsunik välfärdsmodell som inte minst gett Nordens kvinnor en möjlighet till egen försörjning. Detta är så djupt rotat att vi länge har tagit det för något alldeles självklart. Den nordiska modellen har stått som förebild för många länders utveckling. Vi har kunnat bidra med vår folkrörelsebaserade demokratimodell som har stått i stark kontrast till en elitistisk demokratisyn med liten koppling till gräsrotsengagemang och folkmakt. Denna demokratisyn skulle nu kanske kunna exemplifieras med EU:s demokratimodell.

Just nu befinner sig det nordiska samarbetet i en brytningstid. Trots många vackra ord, en ny organisation och nya vidgade mål, kommer EU-politiken att påverka och styra utvecklingen i Norden under kommande år. Det kommer den att göra oavsett att både Norge och Island, liksom Färöarna och Grönland, valt att inte bli medlemmar i unionen. Mina farhågor har dess värre stärkts efter att jag lyssnat på dagens utrikespolitiska debatt. Det är helt uppenbart att det är EU-perspektivet som gäller också för det nordiska samarbetet.

Jag beklagar detta, för jag är övertygad om att det kommer att leda till att den nordiska samhörigheten kommer att minska. Det kommer inte att ske över en dag, men alla de hinder som EU-medlemskapet skapar genom byråkrati och stelhet och genom den struktur som finns med detaljerad reglering kommer att nöta på det nordiska samarbetet.

Inte minst kan detta komma att gälla förhållandet mellan Norge och Sverige. Det är inte bara så att EU:s kanske längsta landgräns mot ett enskilt land går mellan Norge och Sverige. Det är också så att Norge numera betraktas som tredje land i förhållande till sina nordiska grannar inklusive Sverige när det gäller handelsutbyte.

Jag skulle vilja belysa detta med ett konkret exempel. Det gäller de handelshinder som har uppstått i och med att det är EU:s beslut som avgör var och hur livsmedel får passera gränsen mellan Norge och Sverige. Numera är det endast tre ställen längs gränsen som är godkända om man vill passera med livsmedelstransporter. Tre ställen är ju väldigt litet med tanke på att gränsen är väldigt lång. Det har fått till följd att det är förbjudet att transportera fisk och kött över gränsen längs Europaväg 12.

E 12 går från Mo i Rana i Norge via Tärnaby och Umeå i Sverige över till Finland och vidare bort till den ryska gränsen. Tullstationen i Tärna är inte godkänd för livsmedelsinförsel till EU. I stället blir man hänvisad till att köra över Trondheim eller Narvik. Den som har rest där uppe vet att det blir fråga om omvägar på flera hundra mil.

Det är möjligt att det så småningom går att ändra på dessa regler, men det kommer att ta tid, och det kommer att kräva resurser och enga-

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

gemang. Till slut kommer man kanske tillbaka till den ordning man har haft, och som har fungerat bra under många år. Den här typen av krångel kommer att skada det nordiska samarbetet, det är jag övertygad om.

Ett annat exempel är det s.k. fiskekriget mellan norska och svenska fiskare i Kattegatt. Det har sin grund i att den svenska fiskepolitiken numera drivs genom EU.

Ett tredje exempel är det s.k. Schengensamarbetet. Detta har av nordiska ministrar envist reducerats till att handla om den nordiska passfriheten, men i själva verket innebär det långtgående inskränkningar i de nordiska ländernas möjligheter att själva avgöra sina gemensamma angelägenheter.

Det som är viktigt att konstatera när det gäller den nordiska passfriheten, är att den inte berör gränskontrollen. Det gör däremot Schengensamarbetet.

Självklart tycker vi att det är väldigt viktigt att bevara passfriheten. Men från Vänsterpartiets sida vill vi inte acceptera att villkoret skall vara att vi också tvingas in i ett polissamarbete som vi inte kan kontrollera. Det skulle t.ex. medföra en kontroll av människor som går utöver vad vi anser vara rättssäkert och en upphävd gränskontroll.

Detta är några exempel på saker som jag menar hotar den nordiska sammanhållningen. Små och stora hinder för ett praktiskt och konkret samarbete över gränsen kommer att leda till att samarbetet minskar. Risken är att irritationen över stelbent byråkrati också leder till irritation riktad mot invånarna i grannlandet. Därför är det oerhört viktigt att det nordiska samarbetet får fortsätta att utvecklas.

Den nya organisationen av Nordiska rådet med en trepelarmodell där Norden, närområdet och EU står för en pelare var, eller ett utskott var, är ju ännu oprövad. Det ligger ett stort ansvar i att utveckla alla tre områdena, och inte låta t.ex. EU-utskottet bli för dominerande.

Från vänsterhåll har vi varit kritiska mot den nya indelningen eftersom vi har sett risker med att stora övergripande frågor, som miljöfrågorna, hänvisas till *ett* utskott – i det här fallet det s.k. närområdesutskottet – trots att det handlar om frågor som berör hela det nordiska samarbetet. Vi har också sett riskerna med att inrätta ett EU-utskott som kan ta över utvecklingen i Nordiska rådet.

När beslutet nu är fattat, gäller det att se till att det nordiska samarbetet får en chans att utvecklas. Då är det viktigt att samarbetet på folklig nivå, mellan gräsrotterna, också får förbättrade möjligheter.

Anf. 88 PER OLOF HÅKANSSON (s)

Fru talman! De fördragsslutande parterna skall eftersträva att bevara och ytterligare utveckla samarbetet mellan länderna på det rättsliga, kulturella, sociala och ekonomiska området, samt i fråga om samfärdseln och miljövården. De fördragsslutande parterna bör rådgöra med varandra i frågor av gemensamt intresse som behandlas i europeiska och andra internationella organisationer och konferenser.

Vad är det här? Jo, det är den inledande artikeln i samarbetsöverenskommelsen mellan de nordiska länderna, det s.k. Helsingforsavtalet.

Den verksamhet som bedrivs med stöd av detta avtal och andra regelverk är unikt. Det är internationellt sett mycket unikt.

Det skapar förutsättningar för att regeringsledamöter och parlamentsledamöter tvärs över partigränser och landsgränser kan träffas, diskutera och formulera gemensamma lösningar i fråga om olika angelägenheter. Att regerings- och parlamentsledamöter kan träffas tvärs över lands- och partigränser är mycket, mycket ovanligt.

Fru talman! Jag tillhör dem som tror att man, när man så småningom skall skriva Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets historia, kommer att beteckna 1995 som ett märkesår. Då skedde det en mycket genomgripande och djupgående förändring i verksamheten.

Låt mig säga att Maggi Mikaelsson hade fel när det gäller benämningen på det nya utskottet. Det heter inte EU-utskott, det heter Europautskott, och det gör det av ett antal givna skäl. Väljer man att kalla det för EU-utskottet, får man beklagligtvis i en tankebana som kan leda fel.

Det har alltså skett kraftiga förändringar. Politiken skall nu, som Maggi Mikaelsson antydde, koncentreras till tre områden. Det skall skapa möjligheter att diskutera politiken inte i ett fragmenterat perspektiv som man gjorde tidigare, utan i ett större och bredare politiskt sammanhang. Det kommer att bli möjlighet till en annan flexibilitet på det sättet att det inte längre är den interna verksamheten som sätter dagordningen. Vi måste också kunna ta upp det som sker i omvärlden. Vi skall inte längre vara låsta till att parera. Rådet och ministerrådet skall kunna agera trendsättande, gå före och påverka.

Det har också skett kraftiga förändringar på andra sätt. Det handlar om en ökad delaktighet. Många sätter stor tilltro till de nya mötesformer som man kan komma i gång med. Man skall inte bara kunna dra in rådets och ministerrådets ledamöter. Man skall också kunna engagera exempelvis parlamentsutskott och andra som kan ha intresse av att diskutera den angelägenhet som är för handen.

Bland de många aktuella frågor med ett tydligt internationellt perspektiv som är uppe, skulle jag exempelvis kunna nämna behovet av att diskutera hur vi skall kunna säkerställa och stärka den demokratiska utvecklingen i Baltikum. Hur vill vi säkerställa en god miljö i Östersjön?

Vi har de arktiska frågorna. Och vi har det mycket intressanta komplex som har att göra med den nordiska människosynen i ett europeiskt perspektiv, där vi från vårt håll kanske har stort intresse av att diskutera socialpolitiken, arbetsrätten eller konsumentpolitiken för att nämna några exempel.

Vilka möjliga roller kan man då se i denna nya form som har skapats? Ja, det hänger på hur parlamenten och regeringarna själva tar sig an uppgiften. Den yttre ramen är given, och mötesplatsen finns. Frågan är bara hur den kommer att utnyttjas. Jag ser det som önskvärt att regeringarna och parlamenten, och då självfallet även den svenska regeringen och det svenska parlamentet, bättre utnyttjar och tar till vara de möjligheter som ges.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

Man blir litet ledsen när man konstaterar att den viktiga verksamhet som vi samordnar i det nordiska arbetet har fått fyra och en halv rad i den nästan 14 sidor långa deklARATIONEN som vi i dag diskuterar. Det är inte mycket av framåtsyftande ting som finns här, och man kan fundera över vad det egentligen betyder när man säger att genom att Sverige och Finland i likhet med Danmark blivit EU-medlemmar har formerna för, men inte betydelsen av, det nordiska samarbetet ändrats. Ja, formerna har ju i grunden inte ändrats. Danmark har ju varit EU-medlem länge. Det är ett något passivt sätt att beskriva det hela. Jag hoppas verkligen att man med denna något passiva formulering egentligen avser att ta till vara den möjlighet som finns att utnyttja den nordiska plattformen. Man måste nämligen höja ambitionsnivån och skapa en samstämmighet som är tydligare och klarare. Med en sådan samstämmighet blir det ju ett bättre resultat. Det som på det nordiska språket kallas för den nordiska nyttan kommer med sådana arrangemang att öka. Det är också bra för oss i Sverige och omvärlden om detta sker.

Anf. 89 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Fru talman! Jag vet mycket väl att det tredje utskottet i den nya organisationen heter Europautskottet. Men det var avsiktligt som jag kallade det för EU-utskottet. Min erfarenhet utifrån de möten som jag har varit på i Nordiska rådet är att när man talar om Europafrågor är det nästan alltid liktydigt med EU-frågor. EU-frågorna och EU-politiken har fått ett mycket stort genomslag i den nordiska debatten. Det tror jag är olyckligt.

Nordiska rådets nya organisation ger många nya möjligheter om vi kan utnyttja dem. Per Olof Håkansson tar ju upp en hel del av dem. Jag fokuserade i mitt inlägg på ett av problemen som är ett mycket konkret exempel på ett hinder för detta nordiska samarbete. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar till det faktum att det är EU som har avgjort antalet och placeringen av de ställen där livsmedelstransporter skall kunna få passera mellan Norge och Sverige. Är det ett bra exempel på nordiskt samarbete?

Anf. 90 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik

Fru talman! Jag vet inte om det är Maggi Mikaelsson som har rätten att döpa utskotten i Nordiska rådet. Jag tycker snarare att det är en oförskämdhet mot dem som inte är medlemmar i EU att kalla det för ett EU-utskott. Det är faktiskt mycket överlagt och övervägt att det kallas just för ett Europautskott. Tala med norrmännen och islänningarna och andra så kanske det går att få ett tydligare besked om detta. Jag menar att parallellen är given - det är inte särskilt begåvat att kalla Maggi Mikaelsson för kommunist, och lika obegåvat är det att kalla Europautskottet i Nordiska rådet för ett EU-utskott.

Anf. 91 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Fru talman! Jag kan kalla utskottet för ett Europautskott, det kan vi vara överens om. Det var kanske inte detta som var det mest intressanta med att jag begärde replik, utan det gällde mer de konkreta hindren för

nordiskt samarbete som Helsingforsavtalet till trots faktiskt har uppstått genom det faktum att man tvingas köra en flera hundra mil lång omväg för att kunna passera med ett lass fisk eller kött från Norge till Sverige eller vice versa. Det måste alla anse vara något som är orimligt. Det är inte så konstigt i sig om det skall beslutas nere i Bryssel, där avstånden är helt andra. Inom tio mils radie från Bryssel når man tre andra länder. I norra Sverige och i norra Norge är det på ett annat sätt.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

Anf. 92 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik

Fru talman! Detta problem hade inte uppstått om även Norge hade anslutit sig till EU, men det är inte detta som vi diskuterar här. Jag kan bara försäkra Maggi Mikaelsson att den fråga som hon nu tar upp har vi från socialdemokratiskt håll velat ta upp till en rejäl diskussion i Nordenutskottet. Vi har rubricerat det som att vi vill se på eventuella nya handelshinder och andra hinder för det nordiska samarbetet till följd av att Sverige och Finland har blivit medlemmar i EU. Om Maggi Mikaelsson stöder oss i denna fråga, kommer vi säkert att i Nordenutskottet kunna föra fram intressanta och bra förslag till hur dessa problem skall lösas.

Anf. 93 LENA KLEVENÅS (s)

Fru talman! Jag har anmält att jag vill tala om global livsmedelssäkerhet. Vad är då det? Jo, det är ett nytt begrepp som har dykt upp i den internationella debatten. Vi har tidigare talat om global livsmedelsförsörjning, och vi vet alla att vi har misslyckats ganska rejält med den. Vi har fördelat dåligt. Om vi hade fördelat rättvist så hade vi kunnat försörja alla människor med mat och vatten. Men det gör vi inte. Situationen är så dramatisk att 40 000 människor, mest barn, dör av svält varje dag. Det är inte ens en nyhet. Nu har vi lanserat ett nytt begrepp, global livsmedelssäkerhet, vilket innebär att varje människa har en rätt på individnivå att få mat och vatten för dagen. Detta skall alla människor få nu och i framtiden. Vi har ingen rätt nu att leva på en nivå när det gäller mat och livsmedel som omöjliggör för framtidens människor att kunna göra det. Vi har inte rätt att göra det nu heller, men vi gör det.

Många hade kanske väntat sig att jag i dag skulle tala om mänskliga rättigheter - det är en fråga som engagerar mig mycket. Jag tycker att rätten till mat är en mänsklig rättighet. Jag har tagit med mig FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna. Artikel 25 lyder på följande sätt:

Envar har rätt till en levnadsstandard som är tillräcklig för hans egen och hans familjs hälsa och välbefinnande, där inbegripet föda.

Föda är det första som nämns, sedan kommer en mängd andra saker. Vi klarar inte ens det första, nämligen födan.

I Agenda 21 från Rio-deklarationen står det väldigt många bra saker om hur vi måste förändra vår värld och vårt sätt att leva och agera politiskt och privat, så att vi får en hållbar utveckling på alla områden. Där nämns hållbara konsumtionsmönster, hållbar jordbrukspolitik och att den rika världen måste bli ett föredöme i detta avseende.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

Det finns en stark längtan hos många människor att uppnå detta med global livsmedelssäkerhet. Jag tror att vi alla mår dåligt av att veta att situationen är så orättvis som den är.

Nu har FAO, FN:s livsmedelsorgan, bestämt att man skall ha ett toppmöte om livsmedelsfrågorna, ett s.k. World Food Summit. Jag tycker att regeringens engagemang är bra, och framför allt jordbruksminister Margareta Winbergs engagemang. Men detta är en så stor fråga att den tenderar precis som i dag att hamna på övriga frågor, att hamna litet mitt emellan stolarna.

Situationen är mycket allvarlig. Många har hänvisat till Lester Brown. Hans institut har räknat ut att vi har 48 dagars konsumtion av spannmål i våra lador i världen. Det kommer inte att räcka särskilt länge. Det är ungefär vad som behövs för att se till att det kommer till konsumenterna.

Vad vi egentligen inte har lyckats ta till oss och få ut i massmedier och till våra folk är att vi nu är i en brytningstid, inte bara på alla övriga områden som vi diskuterar utan även när det gäller tillgången på mat. För ett år sedan diskuterade vi möjligheten av att Kina skulle kunna bli en importör i stället för en exportör av spannmål. Det har redan skett.

Tidigare misslyckades vi att fördela. Nu övergår krisen till att helt enkelt också bli en globalt sett otillräcklig tillgång på föda. Bristen kommer att märkas överallt. Den märks redan på att EU har höjt sina exportavgifter. Världsmarknadspriserna stiger i en sådan takt att EU måste skydda sin egen befolkning från spannmålsbrist ganska snart. Det är en så dramatisk förändring.

Vi har hela tiden levt i trygg förvisning om att vi har ett överskott, men det överskottet är snart borta. Priserna stiger dramatiskt. I de fattiga länderna stiger priserna med 30–50 %.

Vi kan naturligtvis inte fortsätta att hugga ner skogar, förstöra odlingsjordar och betesmarker, pumpa upp fossilt grundvatten osv. Vi kommer då att förstöra grundförutsättningarna för mänskligt liv.

De minskade skördarna beror mycket på koldioxidutsläppen och den globala uppvärmningen. Det blir en kapplöpning mellan mat och människor. Jordens befolkning ökar fortfarande med ungefär 90 miljoner människor per år, samtidigt som skördarna minskar. Drömmen om de evigt ökande skördarna är nu borta. Sedan 1990 har skördarna inte ökat alls, vare sig på land eller i havet. Fisket är väl det tydligaste exemplet på att vi har nått gränsen för jordens kapacitet. Även om vi skulle använda allt land som lagts i träda räcker det inte till. Vi har ingen buffert längre.

Självklart måste vi ändra våra konsumtionsmönster. Vattenbehovet för mat är enormt stort. För att få fram ett kilo spannmål går det nämligen åt 1 000 liter vatten.

Ju mera tillväxten ökar i Kina och andra länder, desto mera går människorna där över till att äta mera kött. Ju högre upp på stegen av olika jordbruksprodukter och ju mer förädlade dessa är, desto mera vatten går det åt. Vattenbristen är fullkomligt katastrofal. Det går inte längre att bevattna jordar. Bevattningsjordbruket minskar.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

Det finns exempel bl.a. från Indien, där Ganges inte längre når till havet. Coloradofloden i Amerika når inte heller längre fram till havet. Vidare håller Aralsjön på att försvinna. Floderna i det området når inte fram. Vattennivån har sjunkit med 16 meter. Stora områden är blottlagda. Vinden blåser över försaltade och med kemiska bekämpningsmedel förstörda jordar. Barnadödligheten har ökat med 50 %.

Fru talman! Jag hoppas att frågan om den globala livsmedelssäkerheten inte placeras bland *Övriga frågor* i nästa års utrikespolitiska debatt. I stället hoppas jag att vi då får tid att diskutera, inte genom att blottlägga en massa motsättningar utan i enighet, hur vi drastiskt skall börja ta itu med detta stora problem.

Taletiden är slut, men jag skulle vilja avsluta med en lustig replik genom att säga som åsnan Ior i Nalle Puh: Det är dåligt. Det kommer att bli värre. Vi kommer att få äta tistlar.

Anf. 94 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Fru talman! Lena Klevenås tar upp en oerhört viktig fråga. Jag är också besviken över att frågan inte får mera plats. Det här kommer nämligen att bli den stora utmaningen. Jag tror att denna utmaning t.o.m. är större än det militära hotet i världen. Det finns ju inte tillräckligt med mat för att mätta alla människor. Dessutom vet vi inte hur detta skall lösas. Lena Klevenås gav många bra exempel på hur det står till.

Vad vi måste diskutera är vilken väg vi skall gå för att lösa det här. Ett sätt är att minska vår köttkonsumtion. Men det vore också intressant att fortsätta med diskussionen om huruvida vi skall satsa på ett väldigt högteknologiskt och intensivt jordbruk i den rika delen av världen och exportera våra överskott, om vi nu kan få fram några. Skall vi använda genteknik, vilket jag verkligen hoppas att vi slipper? Eller skall vi utgå från att varje land/region på något sätt måste bli självförsörjande och klara sin egen befolkning? Det är en väg som jag tycker ändå måste vara målet. De här problemen är alltså mycket stora. Jag skulle välkomna en ordentlig diskussion och debatt om de här frågorna i Sverige.

Anf. 95 LENA KLEVENÅS (s) replik

Fru talman! Jag delar Maggi Mikaelssons uppfattning att det här hotet är allvarligare än det militära hotet. En befolkning som inte har tillgång till mat är ingen lugn befolkning. Bröduppror har förekommit många gånger i världshistorien.

Spannmålspriserna i den fattigaste delen av världen ökar nu med 30–50 %. När världsmarknadspriserna stiger kommer naturligtvis den rikes rätt att vara större. Marknaden styr på det sättet. Det kommer att bli en stor utslagning bland människor som saknar pengar – ännu värre än som nu är fallet.

Jag tror att vi i framtiden måste inrikta oss på att varje land försöker försörja sin egen befolkning. Det är mycket viktigt att kunna känna självförtroende och att veta att man klarar av saker. Om politiker i andra länder nu hörde mig skulle jag vilja säga till dem att det första de borde prioritera är att det finns mat till den egna befolkningen. Kanske skulle

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

man sluta odla kaffe och tobak och i stället odla bönor för den egna befolkningen.

Jag tror inte att det är en bra idé att rika länder skall satsa på export. Men samtidigt är vattenfrågan väldigt allvarlig. Jag vet att 25 länder – snart gäller det ytterligare åtta eller tio länder – har vattenbrist. I dessa länder kommer man aldrig att kunna försörja sin befolkning med livsmedel. När man exporterar spannmål, exporterar man samtidigt vatten. Det går nämligen åt väldigt mycket vatten vid odling av spannmål. Troligen kommer vi att kunna förse länder där det är vattenbrist med spannmål genom export.

Jag tycker att det är fel att inte använda åkermark till odlingar för matproduktion. Men ganska snart, när man kommit till insikt om detta, får vi nog se en drastisk omsvängning.

Det högteknologiska jordbruk som vi har haft kommer inte att fungera. Det går inte längre att öka skördarna genom att bevattna mera. Det finns ju inte vatten. Inte heller går det att öka skördarna genom användning av bekämpningsmedel. Där har vi kommit till vägs ände.

Anf. 96 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Fru talman! Denna fråga har direkt koppling både till Sverige och svensk jordbrukspolitik och till EU och dess jordbrukspolitik. Därför är det viktigt att vi snabbt kommer i gång med den här diskussionen.

Vi diskuterar ju väldigt mycket nu hur vi skall förändra och hur vi skall, om nu detta är möjligt, förbättra EU:s jordbrukspolitik. Den har verkligen, tycker jag, haft en felaktig inriktning. Man har satsat väldigt mycket på ett intensivt jordbruk som har skapat fler problem än det har löst, även om man kortsiktigt har kunnat exportera ett överskott.

Det holländska jordbruket har stora problem med att bli av med gödsel. Man har också stora problem med dålig mark o.d. Vi i Sverige däremot har fortfarande en väldigt bra åkerjord. Jag tycker att detta är ett svårt dilemma. Det är fel enligt min mening om vi i Sverige skall övergå till att överutnyttja vår jordbruksmark för att kanske på kort sikt öka skördarna. Jag uppfattar att det i dag finns väldigt starka krafter som driver den linjen, och jag är väldigt rädd att den får alltför stort genomslag.

Trots allt kan vi göra väldigt mycket genom att se till att regioner blir självförsörjande. Vi i den rika världen får sluta missbruka de produktionsresurser som finns i tredje världen. Vi får kanske acceptera t.ex. att bananer blir dyrare. Vi konsumerar väldigt mycket bananer – ett födoämne som skapar många miljöproblem och som tar resurser från de fattiga länderna. Ohälsa skapas osv.

På samma sätt förhåller det sig med jätteräkorna, som blivit så populära. Det återstår alltså mycket att debattera om i den här frågan.

Anf. 97 LENA KLEVENÅS (s) replik

Fru talman! Naturligtvis finns här en koppling till svenskt jordbruk och till EU:s jordbruk. Att EU:s jordbruk inte fungerar bra är vi alla överens om. Jag delar uppfattningen att vi har ett alldeles för kemikali-

serat jordbruk, men utvecklingen tenderar – i alla fall för det mesta – att gå i rätt riktning.

Kapitel 14 i Agenda 21 handlar om jordbruket. Där står det:

”Jordbruks- och miljöpolitik samt makroekonomisk politik behöver ändras radikalt på både nationell och internationell nivå, i såväl de utvecklade länderna som utvecklingsländerna, för att skapa förutsättningar för ett hållbart långsiktigt jordbruk och en hållbar landsbygdsutveckling (SARD).” Man rekommenderar åtgärder. En punkt gäller att vi måste ”utforma, införa och följa upp politik, lagar och bestämmelser samt incitament som leder till hållbart jordbruk, hållbar landsbygdsutveckling och förbättrad livsmedelsförsörjning samt till utveckling och överföring av lämplig jordbruksteknik, inklusive, där så är lämpligt, långsiktigt hållbara jordbrukssystem med minimal användning av insatsvaror.”

Vi kan inte fortsätta att ha ett jordbruk där insatsen av energi är större än den vi får från maten som vi får ut av jordbruket. Jag skulle önska att Sverige skulle kunna öka andelen ekologisk odling och visa att man i ett utvecklat industriland inser att man måste ha ett hållbart jordbruk och att det är de metoderna man måste sprida. Samtidigt måste man ha all respekt för att vi är ”vattenblinda”, eftersom vi är så vattengynnade, och kanske därför rika i Sverige.

Anf. 98 ANNIKA NORDGREN (mp)

Fru talman! Minst drabbas mest. Det är en sanning som världen tyvärr ännu inte har gjort föråldrad. Det gäller i väldigt hög grad när vi talar om antipersonella minor.

När jag var ute och talade om minor för ett tag sedan fick jag en fråga som jag har funderat mycket på den senaste tiden. Det var en ung kvinna som ställde den. Hon frågade så är: Hur kan du bry dig om just minorerna så mycket? Varför skall de betraktas som speciellt inhumana? Är det inte så att alla vapen i själva verket är lika inhumana – de är ju till för att döda, allihop?

Vad jag kom fram till efter att ha funderat på detta var följande: Det finns inga humana vapen. Det är självklart. Men det finns vapen som är särskilt inhumana. De är till för att lemlästa människor och omöjliggöra normalt liv under lång tid efter det att konflikterna har upphört.

Minorerna är billiga att köpa, men dyra att röja. De billigaste minorerna kostar ca 3 dollar, medan den genomsnittliga kostnaden för att röja dem är ca 100 dollar. Över 100 miljoner landminor har lagts ut i mer än 60 länder. Under 1994 röjdes enligt FN ca 200 000 minor, medan 2 miljoner nya minor lades ut.

Fru talman! Det är svårt att vara optimistisk med dessa siffror i bakhuvudet. Men att tappa tron på att vi gemensamt kan göra någonting åt problemet hjälper ju ingen alls. Vi får inte ge upp!

För ett år sedan behandlade riksdagen ett antal motioner från bl.a. Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Vänsterpartiet som krävde ett svenskt totalförbud mot antipersonella minor. Men riksdagsmajoriteten avsåg tyvärr motionerna med motiveringen att man avvaktade en utredning om bl.a. nyttan av minor för det svenska försvaret. Ja, jag vän-

Prot. 1995/96:55

14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

tar ivrigt på denna utredning. Jag undrar mycket över vad man skall komma fram till i den här frågan som är nytt och inte redan är känt.

Efter en motion av Miljöpartiet i samband med vinterns behandling av försvarspropositionen togs frågan upp här i riksdagen på nytt. Vi i Miljöpartiet ansåg inte att det fanns skäl att avvakta den utredning man har tillsatt. Dessutom anser vi att mycket har hänt på det internationella planet, vilket var en annan sak som hänvisades till när utskottet besvarade motionerna. Belgien har antagit ett totalförbud liksom Österrike och Schweiz. Konkreta steg på vägen har tagits av Filippinerna och USA, och EU-parlamentet har antagit två resolutioner som uppmanar medlemsländerna att införa ensidiga förbud.

Frågan om ett svenskt totalförbud skulle göra våra internationella krav kraftfulla och mer trovärdiga har tidigare debatterats i denna kammar. Vad alla kan vara överens om är att ett svenskt totalförbud under alla förhållanden inte skulle kunna göra vår trovärdighet mindre. Jag tror att det är precis tvärtom. Jag anser att det är ett hyckleri av stora mått att hävda behovet av att förbjuda detta fruktansvärda vapen internationellt, medan man hemmavid hittar alla möjliga förklaringar för att dra på ett beslut som jag anser är oundvikligt. Vad man inte gör själv kan man inte heller begära och kräva av andra.

För dem som hävdar att det varken skulle göra till eller från om Sverige skulle införa ett totalförbud mot minor vill jag säga: Vi kan väl pröva? Det kan ju, som sagt, i vilket fall absolut inte förvärra och försvåra vår förhandlingsposition.

En majoritet i Sveriges försvarsutskott anser tyvärr att man skall avvakta ytterligare. Det var bara Vänsterpartiet som hakade på Miljöpartiets reservation och den motion vi skrev. Centern, som tidigare var med på att totalförbjuda minor, höll tyst och värderade det goda samarbetsklimatet med regeringen mer än att ställa krav på totalförbud.

Självfallet är det positivt med alla de goda krafter i alla partier som verkar för ett totalförbud, åtminstone verbalt. Men, fru talman, jag blir lätt bestört när jag ser centerpartister ställa frågor i kammaren om förbud och kds:are som uttalar sig i pressen för ett förbud medan deras partikamrater håller en annan linje i försvarsutskottet. Man undrar om teori och praktik stämmer.

I debatten har företrädare för regeringen och regeringspartiet hävdat att Sverige arbetar aktivt internationellt för att få till stånd ett förbud mot antipersonella minor. Det är självfallet mycket bra. Men jag blir samtidigt fundersam, för att inte säga upprörd, när jag får kännedom om att Sverige under den 26:e internationella Röda kors- och Röda halvmånekonferensen i december ställde sig bakom en skrivning som innebär att man skall växla ut de antipersonella minorerna när alternativa vapen utvecklas.

Hur är det möjligt att Sverige ställer sig bakom en skrivning som innebär att man accepterar att andra vapen skall ersätta de vapen som man vill få bort? Gäller inte målen om internationell nedrustning för just minor? Fanns det inte möjlighet under konferensen att tillsammans med andra länder driva en linje som innebär ett totalförbud mot antipersonella minor, utan denna skrivning om att man skall ersätta dem?

Nu är inte utrikesministern här just nu, så hon kan inte svara. Jag återkommer med en fråga till henne, eftersom jag gärna vill få klarhet i detta.

Fru talman! Jag har märkt en tendens att det ofta är kvinnor som engagerar sig i frågan om de antipersonella minorna. Jag tycker faktiskt att det är väldigt trist, rent av skräp, att inte världens mest jämställda parlament ännu har kunnat fatta ett beslut om förbud mot dessa människofientliga och på alla sätt totalt sanslösa vapen.

Anf. 99 CARINA HÄGG (s)

Fru talman! FN:s vapenkonvention, antagen vid FN:s vapenkonferens år 1980, omfattar förbud och begränsningar vad gäller användning i internationella konflikter av vissa särskilt inhumana konventionella vapen. I FN:s vapenkonvention framgår vidare särskilda restriktioner för att skydda civilbefolkningen vid utläggningen av minor i befolkade områden. Enligt konventionen skall parterna i en konflikt protokollföra läget på förplanerade minfält och områden med försätvapen. Efter fientlighetens upphörande skall parterna överlämna protokollen till andra parten. Detta är naturligtvis bra i de fall det sker, men det är naivt att tro att protokollet utgör regel.

Minor kan inte läsa fredsavtal utan fortsätter att skada och döda årtionden efter det att kriget har slutat. De väljer inte heller sina offer, utan verkar på distans. Militärer, civila, män, kvinnor, lekande barn och även djur – alla är de utsatta. I Bosnien har vi geografiskt nära fått erfara hur minor också försvårar det fredsbevarande arbetet.

Totalt finns det omkring 100 miljoner minor utlagda runt om i världen. Priset på de flesta uppgår till någon enstaka dollar, medan en desarmering enligt vissa beräkningar kostar ca 100 gånger utläggningsskostnaden. Att oskadliggöra alla utlagda minor skulle kosta åtskilliga miljoner dollar. Om dessa är de fattigas vapen är de också dubbelt de fattigas fasa.

I dag ges bistånd både till minornas offer och till minröjning. Sverige är den största europeiska biståndsgivaren med 50–70 miljoner kronor årligen. Vi har dessutom i Eksjö en bra kunskap och utbildning för ändamålet. Garnisonen med Ing 2 och FarbC medverkar i såväl civila som militära missioner inom FN för att röja minor, något vi naturligtvis skall vidareutveckla. Men långsiktigt borde kravet vara att de som tillverkar minorna också skall vara med och betala för produktens skador på människor och på vår miljö. Miljöregeln att den som fördärv miljön skall vara med och återställa den borde ingå i en kommande proposition. Varje år röjs visserligen hela 100 000 minor, men när det samtidigt läggs ut 2 miljoner nya minor förstår var och en att ytterligare åtgärder måste vidtas.

Till ett förberedande möte i augusti 1994 inför Översynskonferensen om särskilt inhumana vapen lade Sverige som första land fram ett förslag om totalförbud mot antipersonella minor, i enlighet med vad riksdagen enhälligt beslutat våren innan och vad Ingvar Carlsson återkom till i regeringsförklaringen. Det är en ståndpunkt som även Lena Hjelm-Wallén senare gett uttryck för men av tidsskäl inte hann att

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

vidreutveckla här. Dessa fakta kan tolkas som att det redan nu finns ett ställningstagande för att vapnet är alltför inhumant för att kunna användas.

Fru talman! Förslaget omfattar användning, utveckling, produktion, handel och lagerhållning av dessa minor. Sverige driver även frågan om att konventionens regleringar skall utsträckas till att omfatta interna konflikter, något som jag anser som mycket viktigt.

Detta är ett vapen som inte förhindrar krig, avgör segrare, utan i första hand är avsett att skada, inte att döda. Bara i Afghanistan och Kambodja räknar man med att flera hundratusen människor är benamputerade på grund av skador från antipersonella minor. Den humanitära katastrof och grymhet offren upplever kan aldrig bli mindre om den orsakats av en intern konflikt i stället för av en mellanstatlig.

Under den internationella översynskonferensen i Wien arbetade sedan Sverige för ett fullständigt förbud mot antipersonella minor. Flertalet länder ställde sig dock inte bakom förslaget om ett internationellt totalförbud. Konferensen kunde inte heller enas om ett nytt förbättrat protokoll om truppminor. Men ett scenario kan leda fram till en överenskommelse om ökat skydd för civilbefolkning och humanitära organisationer. Den svenska delegationen har även lagt förslag om förbud mot röjningsskydd i truppminor, förbud av lågmetalliska minor och förbud för handel med minor som inte får användas.

Konferensen, ledd av ett svenskt ordförandeskap, är nu ajournerad till den 22 april i år. Bedömningen är att framsteg kommer att nås i Genève, men de kommer inte att vara tillräckliga.

Under den tid som konferensen har varit ajournerad har det varit alldeles för tyst i denna viktiga fråga, delvis på grund av att den hamnade i skuggan av kampen mot Frankrikes oväntade provsprängningar av kärnvapen. Men diskussionen måste föras brett och ljudligt ända tills ett godtagbart resultat har uppnåtts: ett internationellt totalförbud.

Frågan diskuterades på kvinnokonferensen i Kina. Förra året behandlade även Europaparlamentet minfrågan. Det skedde inför FN-konferensen. Nästan enhälligt antogs en rapport om totalförbud av antipersonella minor. Samtidigt sade man också att om önskat resultat inte uppnås på konferensen bör varje EU-land genomföra ett sådant förbud unilateralt.

Tvärtemot vad många anfört anser inte jag att den hittillsvarande nationella politiken försvagat våra argument för målet: ett internationellt förbud. Men likväl är inställningen ohållbar i längden. I dag tillverkas inga antipersonella minor. Vi exporterar heller inga sedan 1971. Eventuella nyanskaffningar för att ersätta gamla inhemska lager är enligt min uppfattning uteslutet.

Fru talman! I anslutning till kommande försvarsbeslut har regeringen utlovat ett material som kommer i mars. Det skall utgöra ett underlag för den framtida utformningen av Sveriges försvar. Väl medveten om vår alliansfrihet, våra geografiska förhållanden och ekonomiska förutsättningar anser jag att kommande beslut bör utvisa en väg – vår definitiva väg bort från minorna.

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 100 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Fru talman! Jag blev inte riktigt klok på om Carina Hägg vill att Sverige skall gå före och totalförbjuda antipersonella minor.

Jag undrar också vad Carina Hägg tycker om det som jag pratade om, nämligen att man vill få till stånd en internationell skrivning om att minorerna skall bort och att de skall växlas ut när ett ersättningsvapen har hittats. Det vore bra att få en diskussion om det.

Jag vill också kort kommentera frågan om minröjningsmateriel. Det är självfallet bra och viktigt att det utvecklas bra minröjningsmateriel. Men det är litet cyniskt tycker jag när företag som inte exporterat minor men som exporterat krut som har använts till minor nu kan göra pengar på minröjningsmateriel. Jag önskar dem ändå lycka till och hoppas att vi gemensamt skall kunna röja så många minor som möjligt.

Jag vill också önska Carina Hägg lycka till i ansträngningarna att få med sig regeringen och Socialdemokraterna när det gäller ett nationellt totalförbud nu när det skall komma en skrivelse från regeringen. Jag förväntar mig att det blir en skrivelse och inte bara en redogörelse som riksdagen kan reagera på så att beslut kan fattas i mars.

Anf. 101 CARINA HÄGG (s) replik

Fru talman! Jag hoppas verkligen att materialet från Försvarsdepartementet blir en skrivelse som hamnar på riksdagens bord. Om inte annat kommer det att utgöra underlag för kommande försvarsbeslut.

Jag anser att det vore väldigt bra om vi kunde föra en konstruktiv debatt inför det kommande beslutet och enas om ett totalförbud av minor i Sverige.

Jag nämnde att jag tycker att det är ganska självklart att de som producerar minor också skall vara med och betala för de konsekvenser som minorerna leder till. Jag önskar naturligtvis också att vi kunde införa ett totalförbud och att alla de minor som i dag finns utlagda världen runt inte existerade. Men nu är det inte så. Ibland får man ta de steg som är möjliga att ta för att uppnå det önskvärda målet. Enligt de bedömningar som görs i dag kommer vi inte att uppnå ett totalförbud på den konferens som nu är ajournerad och som skall återupptas i Genève om ett par månader. Därför måste vi jobba på alla sätt vi kan för att minska minorernas hot mot människors säkerhet.

Anf. 102 ANNIKA NORDGREN (mp) replik

Fru talman! Jag hoppas att alla inte tänker som Carina Hägg och därmed tror att vi inte kommer att uppnå ett totalförbud. Jag tycker att vi in i det sista skall ha en optimistisk syn och kämpa för att det verkligen skall bli ett internationellt totalförbud.

Återigen: Jag hoppas att Carina Hägg får med sig sina partikamrater i försvarsutskottet så att vi gemensamt kan åstadkomma en skrivelse om ett nationellt förbud för antipersonella minor i Sverige.

Anf. 103 CARINA HÄGG (s) replik

Fru talman! Jag instämmer verkligen i att vi måste föra en intensiv debatt, inte bara i den här kammaren och de gånger vi har utrikespoli-

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

tiska frågor på dagordningen. Vi måste också föra debatten utanför den här kammaren. Det räcker inte ens att föra diskussionen inom Sverige, för vi är trots allt ett mindre land i *en* del av världen. Vi måste få med oss många länder och stora länder. Vi måste inte minst få med oss ett land som vi har diskuterat många gånger under dagen, nämligen Kina. Det är ett land som har stora lager och utlagda minor och som även exporterar minor. Det är oerhört viktigt att få ett sådant land att ta något steg framåt. I Kina har man över huvud taget inte någon inhemsk diskussion. Vi måste därför föra en dialog med Kina utifrån.

Anf. 104 EVA GOËS (mp)

Fru talman! Koncentrationen av kärnvapen, atomubåtar, kärnavfall och radioaktiva utsläpp och dumpning av radioaktivt avfall till havs vid och på Kolahalvön utgör den största säkerhetsrisken mot Sverige. Det är en säkerhetsrisk som det är alltför tyst omkring.

Kritiken håller dessutom på att definitivt tystas. Förra tisdagen tillfångatogs den f.d. officeren Alexandr Nikitin. Han rycktes ur sin säng klockan fem på morgonen i sin bostad i Sankt Petersburg, anklagad för högförräderi mot ryska staten. Han hotas av 10-15 års fängelse eller t.o.m. livstid på grund av att han försett miljörörelsen Bellona i Norge med information om miljöproblemet i Ryssland.

Han får enligt uppgift inte tillgång till civil advokat och han får inte heller träffa sin familj. Om Nikitin döms betyder det ett bakslag för miljön och demokratin. Att sätta munkavle på en man som vågar avslöja de globala hot som finns på Kolahalvön är att göra allt levande en otjänst. Det medför en global säkerhetsrisk.

Bellonas rapport *Kilder til Radioaktiv Forurensing i Murmansk og Arkhangelsk Fylker* som jag personligen överlämnade till politiker i Murmansk under näringsutskottets besök i september har väckt ont blod. Denna rapport gavs ut redan i mars 1994. Den ingick som ett kapitel i näringsutskottets material som vi hade fått från Länsstyrelsen i Norrbotten inför resan. Det var undertecknat bl.a. av hovmarskalk Gunnar Brodin.

FSB, den ryska underrättelsetjänsten, hävdar att rapporten är farlig och av intresse för utländska underrättelsetjänster. Det sade man den 20 november 1995. Bellonas källor avslöjar statshemligheter, påstår FSB.

Detta är motivet för att man bryter sig in på Bellonas kontor och tar datorer, disketter, videor, band m.m. Oavsett vad förklaringen visar sig vara återstår att se vilka efterspel och långsiktiga verkningar den dramatiska händelsen får, både för rysk öppenhet och för det internationella samhällets möjligheter till insyn och medverkan för att lösa problemet med det enorma atomhotet på Kolahalvön. Det är en tickande atombomb som vi har alldeles inpå knutarna.

En fara, utöver ständiga läckage och risk för explosion, är att någon kan komma över det radioaktiva material som ligger i öppen dager några mil från norska gränsen, smuggla ut det och sälja det på marknaden. Plutonium och uran är hårdvaluta. Ryssland har i dagarna erkänt att det var ryskt uran som omhändertogs på Münchens flygplats i våras. Risken finns att de som arbetat inom marinen och som inte fått ut lön

på ett halvår eller mer tar chansen. Marinofficerarna är inte längre så attraktiva på arbetsmarknaden. Anslagen till det militära har kraftigt skurits ned. Det finns varken bränsle eller mat för att skicka ut militärer i atomubåtarna.

Detta har resulterat i alkoholmissbruk och splittrade familjer. De som tidigare har haft status i samhället genom anknytning till marinen kan i dag svårigen få ett civilt arbete eller någon bostad. De lever i ett vakuum och kan ta till desperata metoder.

Det framkom vid näringsutskottets besök i Ryssland att det varken regionalt eller nationellt fanns ekonomiska medel för att klara skrotningen av ubåtar, lagringen av atomavfall och nedrustningen av kärnvapnen. Det behövs en internationell kraftsamling. Om utrikesministern hade varit här hade jag velat fråga henne vad man gör på det internationella planet för att komma till rätta med de enorma hoten på Kolahalvön.

På Kolahalvön finns fem marinbaser, varav Zapadnaja Litsa är den största och viktigaste. Som jag sade tidigare ligger basen fyra och en halv mil från norska gränsen. Under kalla kriget hade uppbyggnaden av atomubåtar högsta prioritet. Hänsyn till miljön och befolkningens säkerhet kom i andra hand. Gränsvärden för hur mycket strålning byggnadsarbetare m.fl. kan utsättas för har inte funnits. Allt som pågått inom marinbaserna har varit hemligstämplat.

Boris Jeltsin skrev 1992 på ett dekret för att öppna marinbaserna för civila kontrollorgan. Trots detta har marinen nekat, och i juli 1995 upphävde Jeltsin tillåtelsen. I dag är det bara försvarsministeriet som har insyn i hanteringen av kärnbränsle. Olika miljöorganisationer har konsekvent nekats tillgång till uppgifter om lagring av radioaktivt avfall, men sommaren 1995 fick miljökommittén i Murmansk besöka anläggningen i Andrejevabukten. Det var uppenbart att man vid byggandet av anläggningen inte förutsett de stora problem som efter hand uppstår med radioaktivt avfall.

Här finns också landbaserade lager för använda kärnbränsleelement, fast och flytande kärnavfall, som lagras i bristfälliga underjordiska betongtankrar eller på öppen plats i behållare på land. Därtill finns tekniska serviceskepp med använda bränsleelement och fast samt flytande radioaktivt avfall som förflyttas mellan marinbaserna och marinvarven.

I februari 1982 upptäckte personalen att vattenståndet i bassäng 2 vid Andrejevabukten hade sjunkit. Orsaken var ett läckage, där radioaktivt vatten sipprade ut med ett flöde på 100 liter per dygn. Mätinstrument visade att strålningen var enormt hög. 350 m nedanför bassängen finns en sjö, och man försökte hindra vattnet från att nå sjön. Mot slutet av september var läckaget uppe i 300 ton per dygn. Vattenståndet i bassängen sjönk så mycket att det uppstod fara att behållarna med bränslestavar inte längre skulle täckas, något som skulle ge arbetarna stora stråldoser. Någon officiell bekräftelse på olyckan kom inte förrän 1993, då Rysslands miljörådgivare Aleksej Jablovok lade fram en statlig rapport om dumpning av atomavfall i havet. Det totala läckaget beräknas vara 3 000 m³, med en sammanlagd radioaktivitet på

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

Utrikespolitisk debatt

Övriga frågor

minst 110 TBq. Den bäck som rinner ned från området är kontaminerad, och det antas att mycket radioaktivt vatten har nått grundvattnet. Det har rapporterats att sju eller åtta av arbetsgruppens deltagare fick i sig en strålningsdos på ca 100 mSv.

Vi vet också att atomubåten Komsomolets efter en brand ombord 1989 ligger som ett tickande maritimt Tjernobyl på botten i Norska havet. Vi vet att 200 000 m³ radioaktivt avfall har dumpats i Barents hav.

Ja, fru talman, det är svårt att göra en riskvärdering av vad som är farligast i det här området. Helt klart är att det är fråga om en säkerhetsrisk. Jag hade massor av frågor till utrikesministern: Vad kan vi göra för att få insyn? Vilka kontrollorgan finns? Och inte minst: Vad kan vi från svenskt håll göra för att hjälpa Alexandr Nikitin? Jag anser att detta är en människorättsfråga och en demokratifråga.

Den utrikespolitiska debatten var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 8 februari.

3 § Ledighet

Andre vice talmannen meddelade att *Helena Nilsson* (c) ansökt om föräldraledighet under tiden den 11 mars – den 31 maj.

Kammaren biföll denna ansökan.

Andre vice talmannen meddelade att *Anna Corshammar-Bojerud* (c) skulle tjänstgöra som ersättare för Helena Nilsson.

4 § Meddelande om onsdagen den 21 februari

Andre vice talmannen meddelade att arbetsplenum *onsdagen den 21 februari kl. 9.00* skulle inledas med ett anförande av talman Birgitta Dahl med anledning av att 10 år förflutit sedan Olofs Palmes död.

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

1995/96:A13 och A14 till arbetsmarknadsutskottet

6 § Ändring i lagen om Sveriges allmänna hypoteksbank

Prot. 1995/96:55
14 februari

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1995/96:LU17
Ändring i lagen om Sveriges allmänna hypoteksbank

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 21 februari.)

7 § Språkvård

Språkvård

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1995/96:KrU7
Språkvård

Anf. 105 LENNART FRIDÉN (m)

Fru talman! Jag kanske kan anknyta till det sista anförandet i den föregående debatten. Den sista talaren i den debatten sade att ett visst område var kontaminerat. Det gäller dess värre även vårt svenska språk numera – det är med andra ord nedsmutsat.

Vid gårdagens seminarium om Kulturen, Sverige och EU, som anordnats av Kulturdepartementet, återkom kulturministern i sitt inledningsanförande flera gånger till språket. Det gällde att slå vakt om svenskan som EU-språk, att vi måste få bra översättningar av de särskilda uttrycken i det som kan kallas EU-språket, så att ingen stängs ute från dess budskap. Det var i det avseendet en bra inledning på arrangemanget.

Men i andra inlägg talades det t.ex. om *co-decision*-hantering, ett språkligt missfoster av det slag som vi numera ofta möter i det som vi kan kalla svengelska. Det användes *support* i stället för stöd, och även uttryck som ”öppna upp” och ”skissera upp” – det första är uppenbarligen någon form av översättning av *open up*, vilket i sin tur t.o.m. är dålig engelska med amerikanskt ursprung.

Vid återkomsten till riksdagen fann jag i posthögen en inbjudan till en idékonferens om språket. Där står inledningsvis bl.a.: ”I Sverige talar vi svenska. Sverige är enspråkigt. Eller var.” Det sistnämnda är en ofullständig sats bestående av två ord. Svenskan är inte bra, men man har lyckats med det talspråksinspirerade reklamspråket att i alla fall kommunicera sitt budskap. I nästa stycke skriver man också: ”Utan språk kan vi inte kommunicera. Utan språk är vi inte människor. Språk är en symbol för gemenskap. Språk och identitet hänger intimt samman. Språk är bärare av kultur.” Allt detta stämmer, och det uttrycks dessutom på korrekt svenska.

Påståendet att man måste äga ett språk för att äga en egen identitet bör föranleda en och annan utbildningspolitiker på såväl riksnivå som lokalt plan att tänka om när det gäller den skolpolitik som leder till halvspråkighet och ett i skolan grundlagt socialt handikapp. Rinkebysvenska, Rosengårdssvenska, Rannebergssvenska eller Råslätts-

Prot. 1995/96:55
14 februari

Språkvård

svenska är inte pittoreska inslag av kulturblandning utan ett fattigdomsbevis och ett mycket allvarligt nederlag.

När dessutom de av oss som har svenska som sitt modersmål i vissa avseenden låter det förfalla gör vi inte bara våra efterkommande en otjänst, utan vi försvårar också för de nya svenskarna. Det är inte lätt för den som är i färd med att lära sig svenska att förstå att medan det är stor temperaturskillnad mellan en kall korv och en varm korv är det samma temperatur på kallrökt skinka och varmrökt skinka när de ligger i charkuteridisken, trots att någon reklamgubbe, inspirerad av den anglosaxiska särskrivningen av ord, har snitsat till en skylt där produkterna presenteras som kall rökt skinka och varm rökt skinka.

Detta var några bilder hämtade ur vardagslivet.

Just reklamspråket är ofta sådant att det genom att blanda svenska och engelska, talspråk och skriftspråk kan upplevas som ett sannskyldigt sabotage mot språket. I julas kunde jag på en skylt i min gamla hemstad se texten: ”Rädda dina pengar. Kom till vår mellandags-outlet.” Jag förmodar att budskapet var att man skulle spara pengarna till en mellandagsrealisation, men jag är inte säker.

Dessutom, genom att reklamen verkar såsom ordets latinska ursprung anger – *re clamare*, dvs. åter utropa – får inte bara försäljningsbudskapet utan även dess kanske felaktiga språknyttjande ett starkt genomslag. Till de värsta pinsamheterna hör det av svenska reklammän skapade ordet för bärbara bandspelare med hörlurar, *freestyle*. Utanför Sverige vet ingen vad det är, allra minst de som kommer från engelskspråkiga länder.

Ord kan byta betydelse genom en valörförskjutning. Till de klassiska exemplen på detta i svenskan hör ordet rolig. Motsatsen, som alla vet, är ju inte orolig. När Bellman på 1700-talet skrev ”rolig vilar viken” innebar det heller inte att den lugnt vilande viken lockade till skratt. Men när människorna lät ron och avkopplingen fyllas av underhållning och aktiviteter var snart den nya betydelsen där.

När ett av de dominerande s.k. inne-uttrycken för ca 20 år sedan var ”häftigt” upplevde jag under en spårvagnsresa i Göteborg hur ett par ynglingar drabbades av den totala förvirringen. Första sidan i den kvällstidning de läste toppades av rubriken ”Fyra barn omkom vid häftig villabrand”. Den ene av dem kommenterade högt: ”Det var väl inte häftigt, det var ju hemskt!” För honom var reklamspråkets ”häftiga doxor” och ”häftig musik” begrepp, men inte häftigt i den egentliga betydelsen av något med intensitet och hastigt förlopp.

Våra massmedier har ett stort ansvar i vårt informationssamhälle. Det gäller inte bara som granskare, som förmedlare av opinion och information och som debattarena utan även på språkets område. De lärare som faller för locktonerna från organisationen ”Tidningen i skolan” kan dock bita sig rejält i tummen. Bortsett från att den tidspress som vidlåder framställningen av en dagstidning då och då leder till att det presenteras vilseledande fakta, så finns det dess värre också de som i sina artiklar blandar tal- och skriftspråk, medan andra åter inte kan skilja på subjeks- och objektsformer. Dem blir de och honom blir han,

osv. Detta blir till förfång för såväl utvecklingen i svenska som möjligheten att lära sig främmande språk.

I våra etermedier, av vilka en del typiskt nog betecknas som *public service-organ*, breder anglicismerna ut sig. ”Det var allt för nu”, säger nyhetsuppläsaren och avslutar med engelskinspirerad imperativ: ”Ha en fortsatt skön kväll!” Och från det stora TV-företaget kommer publikationer där man kan läsa att ”fiktionsprogram” kostar så och så mycket per minut. ”Fiktionsprogram”, med andra ord inbillade, påhittade, icke verkliga program – kan de över huvud taget sändas eller kosta något? Här har engelskans *fiction* utan anpassning fått tränga in i svenskan och konkurrera med en befintlig betydelse, med risk för missförstånd. Jag talade med en av TV:s regionchefer häromdagen om detta. Han tycker själv att det är många gräsligheter som produceras i den egna kanalen och även i trycksaker.

Inte heller riksdagen är något föredöme. Ett ofta använt ord är exempelvis *hearing*, från talarstolen uttalat på de mest olika sätt och med växlande engelska och svenska pluralformer. T.o.m. från talmanspodiet får vi t.ex. i samband med voteringar uppleva ett grammatiskt vacklande mellan subjekts- och objektsformer. I korridorerna möts ledamöterna och lovar att ”maila ett memo” till varandra. ADB-språket i riksdagen är förfärligt!

Fru talman! Föreliggande betänkande är mycket välskrivet och mycket informativt. Där räknas de olika organ upp som har i uppdrag att följa språkets utveckling och i vissa fall dessutom stå till tjänst med råd och anvisningar. Men hade allt varit väl hade varken de två socialdemokraterna eller jag motionerat i frågan. Att det finns ett flertal organ är kanske också en brist. Vi vet ju att soppans kvalitet inte ökar med antalet kockar.

Svenska Akademien kommer under innevarande år att ha fullgjort ett av sina mer än två hundra år gamla uppdrag, nämligen utformandet och publicerandet av en svensk grammatik. Förhoppningsvis kan den hjälpa en del, men eftersom den skall bli deskriptiv – beskrivande – och inte normativ – ledande – befarar jag att den inte kommer att avsetta några påtagliga resultat.

Vem läser tidningen Språkvård? Vem känner till Svenska språknämndens övriga publikationer? Hur och till vilka når Tekniska nomenklaturcentralens skrifter ut?

Fru talman! Det är med språket som med människan. Det är levande; det utvecklas hela tiden. Men skall utvecklingen ske på bästa sätt måste det finnas en stödjande och fast hand i vissa situationer. Anledningen till att man motionerat är självfallet inte att man vill stoppa förändringar utan det är just att man vill stödja en utveckling som förhindrar utarmning och missförstånd och också förhindrar att nya generationer blir avskurna från tidigare epokers litteratur. Ju fler gånger som Selma Lagerlöfs verk översätts, anpassas och moderniseras, desto längre från hennes tankar och stil kommer man.

Vad svenska språket, vars ställning som nationsspråk vi ju för övrigt av för mig obegriplig anledning inte har grundlagsskyddat, behöver är ett organ som fått ställningen att auktoritativt verka på språkvårds-

Prot. 1995/96:55
14 februari

Språkvård

Prot. 1995/96:55
14 februari

Språkvård

området, ett organ som alla känner till, ett organ dit man finner det vara naturligt att vända sig när nya begrepp skall introduceras, ett organ som de som utbildar journalister och reklamfolk har respekt för och finner det vara naturligt att samarbeta med, ett organ som både kan hjälpa, sätta upp ett varnande finger och, om det skulle vara nödvändigt, ryta till. Svenska Akademien kan med sin fria ställning inte åläggas något som inte ryms inom ramen för det av Gustav III givna uppdraget, även om just den borde vara det rätta organet. Vilken denna samlad auktoritativa institution bör vara ankommer på regeringen att avgöra.

Fru talman! Jag yrkar bifall till motion Kr260.

Anf. 106 BJÖRN KAALING (s)

Fru talman! Det var ett spännande och kunnigt inlägg om språkets betydelse som Lennart Fridén gjorde. I kulturutskottets betänkande behandlas två motioner som väcktes under förra riksmötet. Den motion som Lennart Fridén står bakom handlar mycket riktigt om det auktoritativa organ som föreslås få uppgiften att värna det svenska språket. Jag vill påpeka att vi från kulturutskottets sida – Lennart Fridén tyckte att betänkandet var välskrivet – understryker vikten av att vårda vårt språk, likväl som att stärka en språklig utveckling. Det råder alltså i grunden inga delade meningar kring denna fråga.

Utskottet redovisar också vilka instanser som i dag finns med uppgift att ägna sig åt språkvård. Likaså pekar utskottet på att de frågeställningar som motionärerna tar upp redan är föremål för prövning hos regeringen, tillsammans med frågan om vad som bör göras för att stärka Svenska språknämndens ställning. Lennart Fridén underströk själv detta i sitt anförande när han berättade om det EU-seminarium som Kulturdepartementet i går höll och talade om att kulturministern inledningsvis pekade på språkets betydelse. Det visar att Kulturdepartementet och kulturministern är väl medvetna om detta. Riksdagen har all anledning att se framtiden an med tillförsikt när det gäller språkets behandling. Vi får återkomma till frågan.

Den statliga kulturutredningen har också i sitt betänkande pekat på vilken viktig del av kulturarvet som vårt språk utgör. Kulturutredningens betänkande är som bekant avlämnat och är nu föremål för en bred remissbehandling. Förslag från regeringen väntas komma till riksdagen under våren. Kulturutskottet föreslår därför riksdagen att avslå de två motionsyrkandena dels mot bakgrund av det redan pågående arbetet, dels med tanke på att riksdagen sannolikt inom kort kommer att möta frågorna igen.

I den motion som Lennart Fridén står bakom nämns språkets ställning i samband med EU. Men när det gäller svenska språkets ställning i EU görs inte i något sammanhang avkall på vårt språk som ett officiellt EU-språk. Redan från början, vid vårt inträde i unionen, har vi från svensk sida framhållit vikten av att svenska inte enbart skall användas i officiella sammanhang inom EU utan även vid mindre officiella möten. Sedan är det en annan sak att det i ett inledningsskede kanske inte fullt ut finns praktiska möjligheter att använda det svenska språket beroende på t.ex. bristande översättningsresurser.

I betänkandet finns ett särskilt yttrande från Vänsterpartiet, där man säger att Vänsterpartiet stöder utskottsmajoriteten men att Vänsterpartiet egentligen tycker att det vore offensivare av riksdagen att göra ett tillkännagivande till regeringen. För egen del tycker inte jag att ett tillkännagivande är det som utgör skillnaden mellan att vara passiv och att vara offensiv, i synnerhet som regeringen redan arbetar med de förslag som förs fram i motionerna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till kulturutskottets hemställan i betänkande nr 7.

Anf. 107 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)

Fru talman! Språket, både det talade och det skrivna, är – precis som tidigare här sagts – en del av en människas identitet. Det är också en del av ett kulturarv som har djupa rötter och lång tradition. Språket är viktigt vilken kultur man än tillhör, men som tur är finns det även andra uttrycksformer som är centrala i en människas möjligheter att uttrycka sig. Det går ju att kommunicera också utan språk, t.ex. genom gester, dans, dofter och musik. Även dessa språk är viktiga, men i dag skall vi tala om svensk språkvård.

Jag är allvarligt oroad över hur vi satsar på den svenska språkvården. Alla är vi rörande överens om det svenska språkets betydelse, inte minst som kulturbärande. Trots detta har utskottet inte riktigt kunnat enas om vad som skall till för att kommunikationen genom det svenska språket skall bli hållbar över tiden. Också det förslag som Finansdepartementets enmansutredare Claes-Eric Norrbom kommit med oroar mig. Han föreslår att Svenska språknämnden och Tekniska nomenklaturcentralen skall slås ihop till en ideell förening. Innebär detta att statens ansvar kommer att upphöra? Kanske kan någon från Socialdemokraterna svara på det. Är det verkligen rimligt att svensk språkvård skall drivas ideellt?

I Norge satsar norska staten 9,6 miljoner norska kronor på sin språkvård. Danskarna satsar 4,2 miljoner danska kronor. Satsningen på den svenska språknämnden var föregående år 2,6 miljoner kronor. Av dessa siffror verkar det som om det svenska språket värderas lägre än modersmålen i våra grannländer. Är det verkligen rimligt? Skall vi tolerera det?

Varför är svenska språket då så viktigt för mig? Varför vill jag värna skriftspråket mot alltför hastigt påkomna talspråksuttryck? För mig är det viktigt att alla skall förstå alla, även om vi kommer från olika generationer eller olika delar av landet. Det är också viktigt att språket inte alltför hastigt förändras, eftersom det kan medföra en utarmning av vårt kulturarv, särskilt av kulturarvet boken, det skrivna språket.

Vi ser även tendenser inom utbildningen, där elever hellre väljer att läsa en äldre bok på engelska än på svenska, därför att engelskan inte förändrats så fort som vårt svenska språk har gjort.

Det är tråkigt att gammal litteratur inte är tillgänglig i lika stor utsträckning för oss som den är t.ex. för engelsmännen. Jag anser att vi borde vara något mer konservativa när det gäller förändringar i skrift-

Prot. 1995/96:55
14 februari

Språkvård

Prot. 1995/96:55
14 februari

Språkvård

språket och inte förändra det lika hastigt som det talade. Vi måste helt enkelt försöka låta det skrivna språket få vara det skrivna.

Jag anser att det i svenskundervisningen borde ingå studier av gammalsvenska och att dessa borde innefatta mer läsning av äldre litteratur. Vi får ju undervisning i norska, isländska och danska – åtminstone fick jag det när jag gick i skolan på 60- och 70-talen – så varför inte också studier av gammalsvenska?

Låt mig för några sekunder få utgå från mig själv. Jag hade det väldigt svårt med min identitet av en anledning som hade samband med just detta. Min mormor och även min mor kom från estnisk svenskbygd. Jag minns inte att min mor talade konstigt, men jag måste säga att jag aldrig riktigt förstod vad min mormor sade. Det gjorde att jag var litet rädd för henne. Vi förstod aldrig varandra. Jag tror att detta var hämmande för min identitetsutveckling och gjorde det svårare att hitta mina rötter. Det har jag i stället fått kompensera som vuxen.

Vi kan även dra paralleller med tornedalsfinskan och samiskan. Också svenska medborgare har faktiskt varit flyktingar i sitt eget land. De har blivit bestraffade när de har talat sitt modersmål och förbjudna att tala modersmålet i skolan. Detta har ju nu inneburit att många inte för traditioner och språk vidare, vilket har skadat många människor och även vår svenska kultur.

Jag vill också ha sagt att jag anser hemspråksundervisning vara oerhörd viktig. Generationer måste ha en möjlighet att kunna tala med varandra. Annars finns det en risk att barnet förlorar sin identitet, och en identitetssökande människa kan hamna mycket snett här i livet – det vet vi allihop.

Jag har inget yrkande. Jag står bakom betänkandet och mitt särskilda yttrande. Min förhoppning är att vi genom behandlingen av Kulturutredningen verkligen skall kunna besluta om hur mycket pengar vi skall satsa på den svenska språkvården och vad pengarna skall gå till.

Anf. 108 EWA LARSSON (mp)

Fru talman! Utskottets eminenta svar på de båda motionerna samt de tidigare inläggen från mina kolleger i kulturutskottet torde visa hur viktig vi anser språkets ställning vara för den nationella identiteten. I Kulturutredningen föreslår vi att ett av målen för den framtida nationella kulturpolitiken skall vara att ta ansvar för kulturarven och främja ett positivt bruk av dem. Till kulturarven hör språket.

Men i dag vill jag rikta stark kritik mot bristen på svensk tolkning i EU, bristen på svensk översättning av beslutsunderlag i EU och bristen på enighet om hur och i vilken omfattning översättning skall ske i EU. Här återstår allt.

Anf. 109 ULLA HOFFMANN (v)

Fru talman! En far och hans son är ute och åker bil. De krockar, pappan dör och sonen blir svårt skadad. När sonen i ilfart kommer till sjukhuset utbrister den utrusande läkaren: Nej, jag kan inte operera. Det är min son.

Hur kunde läkaren säga så?

Svaren kan vara många. Det kan ha varit farfar som körde. Kanske pappan var präst. De som ställs inför frågan ägnar mycken tankemöda åt att komma på ett svar – det ena mer komplicerat än det andra. Men det enklaste, som också är det mest givna – att läkaren är kvinna och mor – är det få som kommer på utan hjälp.

Att språket har betydelse för jämställdheten är klart, men denna lilla historia visar också på våra fördomar. Ordet läkare är till skillnad från ord som riksdagsman könsneutralt. Vad händer om vi ändrar ”riksdagsman” till den könsneutrala ”riksdagsledamot”? Innebär det att vi får lättare att föreställa oss att en riksdagsledamot kan vara en kvinna? Om vi i historien byter ut far mot mor och läkaren mot en utrusande sjuksköterska – blir sjuksköterskan automatiskt en man?

I våra lagar och avtal har vi ett ensidigt utnyttjande av pronomenet han. I t.ex. medbestämmandeavtalet för kommuner och landsting står under rubriken *Personalavveckling* att den som varit anställd minst sex månader skall få tjänstgöringsbetyg om *han* begär det, detta trots att både kommuner och landsting har flest kvinnliga anställda. Skall avtalet tolkas så att enbart manliga anställda får tjänstgöringsbetyg?

Genom att kvinnor skulle få bli präster var Tystnadspliktskommittén 1979 tvungen att ta ställning till frågan om pronomen, och den skriver:

”En annan utväg vore att i lagtexten genomgående begagna feminina pronomenformer och utgå från att befolkningens manliga hälft skulle rätta sig efter direktiven, på samma sätt som kvinnor hittills har visat hörsamhet mot de direktiv som formellt är riktade mot män. Ett argument mot en sådan lösning är, att direktiven, mot bakgrund av hittillsvarande språkbruk, skulle kunna uppfattas såsom avseende endast kvinnor.”

Citatet visar på en medvetenhet om kvinnors situation. Som kvinnor får vi lära oss att överleva i en manlig värld. Vi får lära oss att tolka ”han” som ”hon”, dvs. vara helt säkra på att vi är femininum. Men att kräva samma förmåga av männen är inte till att tänka på enligt Tystnadspliktskommittén. Männen skulle då inte anse sig omfattas av lagen.

I bostadslagen används enbart pronomenet ”han”. Lagen kallar bostadsrättshavaren för ”han”. På ett ställe står det att bostadsrättshavaren inte får hyra ut till sin make, dvs. en man får inte hyra ut till sin man. Mig veterligen är detta den enda lag där män förutsätts vara gifta med män. Vid en kontroll med HSB visade det sig att 49 % av alla bostadsrättshavare är kvinnor och 51 % män.

I riksdagsordningen 2 kap. 1 § står:

”Talmannen leder kammarrens sammanträden. Han får vid överläggning i ämne som är upptaget på föredragningslistan icke yttra sig i sakfrågan.”

Skall detta tolkas så att talmännen Birgitta Dahl och Görel Thurdin hade kunnat yttra sig om det var de två kvinnliga talmännen och inte förste eller tredje vice talmannen som lett det sammanträde då förste vice talmannen apostroferades av en ledamot? Jag har tidigare kontaktat riksdagens språknämnd. Det finns inte nedskrivet någonstans att

Prot. 1995/96:55
14 februari

Språkvård

”han” skall betyda ”hon och han”, utan det har blivit så av hävd och vana. Det är ju det vi försöker ändra på!

Jag tycker att kvinnor skall ta fasta på det lilla ordet ”hittills” i följande mening från Tystnadspliktskommittén: ”-- --på samma sätt som kvinnor hittills visat hörsamhet -- --”. Jag, och många kvinnor med mig, vill inte visa hörsamhet längre. I Sverige finns bara röda gubbar vid övergångsställena. Det måste innebära att kvinnor kan gå över gatan när som helst.

Fru talman! I promemorian 1994:4 *Några riktlinjer för författningsspråket* behandlas det könsneutrala språket i vårt arbete. Där sägs att man så långt som möjligt måste gå kritiken till mötes. Sedan följer ett exempel, och självfallet väljer man ett exempel där män kan ta illa vid sig. I promemorian står det att i vissa fall kan bruket av ”han” vara mycket stötande, t.ex. när det gäller en bidragsskyldig förälder oavsett kön. Detta skriver man trots att 86 % av alla bidragsskyldiga är män och endast 14 % är kvinnor. Här är männen i majoritet, och det kan med 86 % sannolikhet hävdas att när det står ”man” menas man. Trots detta skall det tas hänsyn till om männen blir stötta.

I promemorian föreslås att man i stället skriver ”han eller hon” om författningen är kort eller när kombinationen bara behöver användas några gånger. Om texten däremot kräver ett ymnigt bruk av pronomen blir kombinationen enligt promemorian störande. Att det är direkt störande för en kvinna att ständigt läsa texter där hon förutsätts vara en han bryr man sig inte om. Att det, med den medvetenhet som i dag finns, kan innebära att en kvinna slutar läsa en text uppfattas tydligen inte heller som störande. Men författningstexter, utredningar och promemorior kan vara nog så besvärliga att ta sig igenom utan att en kvinnlig läsare skall behöva bli störd av dåligt språkbruk.

Fru talman! Karin Pilsäter har vid två tillfällen motionerat om sexismen i förvaltningsspråket. Båda gångerna har motionen avslagits av konstitutionsutskottet med hänvisning till de direktiv som Statsrådsberedningen lämnat i sin promemoria 1994:4. Men som framgått av det jag har framfört här i kammaren räcker inte detta. Kulturutskottets betänkande om språkvård, som vi behandlar i dag, nämner inte med ett enda ord sexismen i språket. Det tycker jag är trist.

Jag vill med mitt inlägg i dag fästa både konstitutionsutskottets och kulturutskottets uppmärksamhet på att det är dags för en förändring av språkbruket även i förvaltningsspråket och att förvaltningsspråket inte enbart är en fråga för konstitutionen, även om den är nog så viktig. Det är även en fråga för kulturutskottets språkvårdande funktion, om vi vill att kvinnor utanför riksdagen skall läsa våra promemorior, författningstexter och utredningar.

Anf. 110 LENNART FRIDÉN (m)

Fru talman! Jag kan bara konstatera att det senaste inlägget belyser hur viktigt det är med både språkvård och semantik för att man lätt skall förstå innehållet i våra betänkanden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 februari.)

Prot. 1995/96:55
14 februari

8 § Kulturmiljöfrågor

Kulturmiljöfrågor

Föredrogs

Kulturutskottets betänkande 1995/96:KrU8

Kulturmiljöfrågor

Anf. 111 BJÖRN KAALING (s)

Fru talman! I detta betänkande behandlas sex motioner som berör kulturmiljöfrågor. I stort sett kan motionerna delas upp i områdena industriminnesvård, skydd av ortnamn och firandet av Kalmarunionen 1997.

Kulturutskottet avslår samtliga motionsyrkanden, enligt min uppfattning på väl motiverade grunder. I betänkandet finns ändå två reservationer från Miljöpartiet. Det råder inte någon oenighet i utskottet om yttrandena över de sex motionerna som behandlas. Reservationerna bygger i stället på att Miljöpartiet vill att två av motionerna skall anses vara besvarade i stället för avslagna.

Detta kan man se som en formaliafråga, och jag är kanske inte för egen del tillräckligt kunnig för att kunna avgöra detta. Men om man skall ha någon amatörmässig uppfattning i frågan framstår det ändå för mig som ganska självklart att alla frågor som riksdagen behandlar också besvaras. För motionären torde det vara viktigast att få veta och få klarhet i om frågan är bifallen eller avslagen.

Det är viktigt och glädjande att industriminnesvården i allt större utsträckning lyfts fram inom kulturområdet. På samma sätt som Artur Hazelius, och många andra på 1800-talet, arbetade för att bevara landsbygdens och bondesamhällets kultur måste vi på allvar ta vara på industrisamhällets erfarenheter, produktionsprocesser och kunskaper.

Det har gjorts och det görs mycket på industriminnesområdet, bl.a. genom insatser från Nordiska museet och Arbetets museum. En nationell planering av hur industriminnesfrågorna skall hanteras håller på att utarbetas, och enligt min mening är detta mycket angeläget, bl.a. som en bekräftelse på och ett erkännande av denna bevarandeinsats.

Det tas nu också många lokala och regionala initiativ som i framtiden kommer att visa sig vara viktiga och ovärderliga. I betänkandet pekas på några exempel: Produktionslinjen vid Gustavsbergs porslinsfabrik, Ekomuseum i Bergslagen och Innovatum i Trollhättan.

Dessa lokala och regionala initiativ är speciellt intressanta eftersom syftet i regel inte enbart är kulturpolitiskt. Innovatum i Trollhättan t.ex. har Nohabs gamla industrilokaler, Trollhätte Kraftverk och hela Pol-

Prot. 1995/96:55
14 februari

Kulturmiljöfrågor

hems slussystem koncentrerat till ett litet geografiskt område. Här är det fråga om minst lika mycket närings- och utbildningspolitik som kulturpolitik. Detta pekar mot en utveckling som är helt riktig, där kulturpolitiken som sig bör sätts in i ett större sammanhang.

I betänkandet betonar kulturutskottet i likhet med Kulturutredningen vikten av att industriminnesfrågorna blir en del av kulturmiljövärdet. Eftersom behandlingen av Kulturutredningen ännu inte är färdig, och eftersom det fortfarande pågår ett arbete med ett nationellt program för industriminnesvård, menar vi i kulturutskottet att det är rimligt att avvakta dessa arbeten innan ställning tas till ett nationellt ansvar för enskilda projekt. Därför föreslår kulturutskottet att motionen avslås.

Fru talman! Jag skall kort kommentera en motion där det föreslås ett statligt engagemang i 600-årsjubileet av Kalmarunionen, som kommer att äga rum nästa år. Av betänkandet framgår att jubileet har stöd av många intressenter: näringslivet, offentliga instanser, stiftelsen Framtidens Kultur, Nordiska rådet m.fl. Den svenska staten kommer med sannolikhet att ställa upp med icke obetydliga ekonomiska garantier för den planerade utställning om drottning Margareta som skall produceras i samband med jubileet.

Med den redovisningen av statens engagemang menar kulturutskottet att motionen bör avslås.

En frågeställning som har infunnit sig hos mig efter utskottets behandling är avsaknaden av ansökan om medel för jubileet från EU:s strukturfonder. Firandet av Kalmarunionen är i mina ögon ett typexempel på samarbete över nationsgränserna och stärkande av en region. Detta är faktorer som faktiskt premieras av EU. Därmed borde en ansökan från arrangörerna ha goda förutsättningar att erhålla stöd från EU, enligt min mening.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande nr 8.

Anf. 112 NILS FREDRIK AURELIUS (m)

Fru talman! Jag har inte något yrkande. Jag vill endast kort kommentera utskottets behandling av motionen om firandet av Kalmarunionen.

Det är nu snart 600 år sedan Kalmarunionen ingicks och Erik XIII, mer känd som Erik av Pommern, kröntes till gemensam konung för de nordiska rikena. Jubileet 1997 leder våra tankar tillbaka till en tid då Finland var en del av det svenska riket och Danmark den dominerande makten i Norden. Under de kommande århundradena skulle det nordiska intresset för Östersjöns östra sida, som manifesterades redan på vikingarnas och valdemarernas tid, komma att bli ännu större. År 1397 var den gamla staden Kalmar centralt belägen vid Östersjöns strand eftersom vatten då var något som förenade och inte åtskilde.

600 år senare är faktiskt möjligheterna för samarbete – och nu talar jag förstås om fredligt samarbete – över Östersjön betydligt bättre än de varit under större delen av 1900-talet. Berlinmurens fall och Sovjetunionens undergång har möjliggjort en utveckling som vi ännu bara sett början av.

En jämförelse med tiden för Kalmarunionens 500-årsjubileum, dvs. 1897, visar oss också att förhållandet mellan de nordiska länderna nu är ett annat och bättre än för snart 100 år sedan. Då knakade den svensk-norska unionen i fogarna. När den upplöstes några år senare var en väpnad kraftmätning mellan brödrafolken inte helt utesluten. Finland var ett ryskt storthertigdöme, en liten västerländsk provins i ett väldigt rike, och utsattes med jämna mellanrum för förryskningsförsök. Känslorna i Danmark för det övriga Norden var påfallande svala sedan skandinavismens retorik visat sig väga lätt mot den preussiska realpolitiken under kriget mellan Danmark och alliansen Preussen-Österrike om Schleswig.

I dag är stämningen en annan. Firandet av Kalmarunionen sker i en tid av allt större samarbete i vår del av världen. Det är värt att notera att alla de fem nordiska ländernas statsöverhuvuden har samtyckt till att bli jubileets officiella beskyddare. Detta är ovanligt bl.a. av konstitutionella skäl, men nu inträffar det alltså.

Fru talman! Som framgår av motionen och betänkandet kommer unionsminnet att uppmärksammas under hela jubileumsåret och på många olika sätt. Aktiviteterna kommer att koncentreras kring sex huvudsakliga teman från nordisk telekommunikation till kulturturism runt Östersjön.

Den motion om Kalmarunionen som behandlas i detta utskottsbetänkande om kulturmiljöfrågor mynnar ut i en önskan om någon form av nationellt engagemang för jubileumsfirandet. Syftet med motionen var inte att få uttalade löften om särskilda anslag eftersom sådana frågor får behandlas i annan ordning och på annat sätt.

Jag konstaterar emellertid att skrivningarna om unionsfirandet i betänkandet är många och välvilliga. Bl.a. framhåller utskottet hur glädjande det är med den uppskattning som planerna för unionsfirandet redan mötts av på nationell och regional nivå. Utskottet framhåller också att jubileet rimligen kommer att ha positiva effekter för Kalmarregionen och för det framtida samarbetet runt Östersjön.

Sammanfattningsvis tycker jag därför att resonemangen i betänkandet utgör en bra plattform för den fortsatta diskussionen om firandet av Kalmarunionen 1997.

I detta anförande instämde Agneta Ringman (s).

Anf. 113 INGVAR JOHNSON (s)

Fru talman! Det jag tänker säga nu låter säkert lokalpatriotiskt. Men jag vill ändå påstå att Trollhättan står för mycket som är unikt, alltifrån den tidiga medeltida historien via 1700- och 1800-talens tekniska genombrott och det moderna industrisamhället till dagens framtidsinriktade spjutspetsteknologi.

Förra årets sensationella guldfynd, den s.k. Vitteneskatten, visar tillsammans med tidigare nära tvåtusenåriga fynd på hur tidigt våra förfäder slog sig ned i vår bygd. De hade sannolikt också kunskap i ett avancerat hantverk.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Kulturmiljöfrågor

Prot. 1995/96:55
14 februari

Kulturmiljöfrågor

Men det var kanske främst älven med sina mäktiga vattenfall som gav inspiration till och möjliggjorde en mycket tidig teknisk utveckling. Trollhättan och dess historia handlar därför främst om utvecklingen vid älven, om heroiska försök att ta sig förbi de vilda fallen genom slussar som så småningom kröntes med framgång, om de tidigt anlagda industrierna vid fallen, om hur konstruktion och tillverkning av sågar, vattenturbiner och järnvägslok gjorde staden känd ute i världen redan vid förra sekelskiftet, om hur här byggdes landets första riktigt stora vattenkraftverk och om hur Vattenfall här hade sin vagg.

Därför har också många av våra stora inom teknikens historia verkat i och kommit att förknippas med Trollhättan. Jag tänker på namn som Polhem, Nils Ericsson och Swedenborg.

Den tekniska kompetensen kom således mycket tidigt att ha en mycket hög nivå och banade också senare väg för flera av landets största industrier för tillverkning av högteknologiska produkter som flygplan, flygmotorer och bilar. I dag fullföljs de flerhundraåriga traditionerna på teknikens område. Vid industrier med starka rötter i dessa traditioner utvecklas i dag mycket av landets absolut förnämsta spjutspetsteknologi.

Trollhättan, vattenkraften och dess industrier har betytt, betyder och kommer att betyda väldigt mycket för vårt lands tekniska och ekonomiska utveckling. Jag tycker därför att skapandet av Innovatum, som vi har motionerat om, är av nationellt intresse. Detta Innovatum kan ge oss kunskaper om teknikens förändringar och betydelse i samhället och bevara en för landet helt unik industriell kulturmiljö.

Som vi har skrivit i motionen kan Innovatum bli en kulturell mötesplats mellan näringsutveckling och kulturhistoria där människa och teknik, teori och praktik, historia och framtid kommer att betyda väldigt mycket, inte minst för våra ungdomars intresse för att ägna sig åt teknik. Vi säger ju så ofta att det är viktigt.

Fru talman! Jag är därför glad för den positiva skrivning som finns i kulturutskottets betänkande. När Riksantikvarieämbetet skriver om program för dokumentation, vård och förvaltning av Sveriges 15 viktigaste industriminnen tycker jag att det är alldeles självklart att Innovatum i Trollhättan placeras mycket högt på den listan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 februari.)

9 § Forskningsinformation m.m.

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1995/96:KrU9
Forskningsinformation m.m.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 21 februari.)

10 § Vatten- och luftvård

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU9
Vatten- och luftvård

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Anf. 114 OLA SUNDELL (m)

Fru talman! Från dåtid går vi över till nutid och framtid. I det här betänkandet handlar det om miljöpolitik. Det torde väl höra nutid och framtid till.

Miljöpolitikens huvuduppgift är att skydda människors hälsa och åstadkomma en hållbar utveckling. Det fria och öppna samhället har förutsättningarna för att lösa den här uppgiften. Det är ett samhälle som präglas av mångfald och valfrihet samt teknisk utveckling och en fri marknadsekonomi. Arbetet för en bra miljö måste präglas av respekt för enskild äganderätt och frihet för den enskilde medborgaren.

I ett sådant klimat erhålls ett bra miljöresultat och en hållbar utveckling säkerställs. Exempelen är många och tydliga bland de länder där åsidosättandet av respekten för individen och avsaknaden av demokrati har avslöjat en miljöförstöring i en omfattning som vi inte trodde var möjlig.

Det är bara att åka över gränsen, över Östersjön, till våra grannar i öst. Där kan man på plats konstatera deras misslyckanden. I Östeuropas planekonomier var individens frihet och personliga ansvar obefintliga. Centralism och statlig byråkrati ersatte personligt ansvarstagande, med förödande konsekvenser för miljön i dessa länder. Vi har lärt oss läxan: att förbud, regleringar och centralt fattade beslut som rycker undan det personliga ansvarstagandet hos medborgarna leder till misslyckanden i miljöarbetet.

Det är den lilla världen som påverkar den stora världen. Att välja miljömärkt, att ståndortsanpassa sitt skogsbruk, att källsortera, att köra sin bil på blyfritt och att använda klorfria pappersprodukter är exempel på när kunskapen, insikten och ansvarstagandet leder miljöarbetet i rätt riktning.

Naturen måste och skall skyddas, samtidigt som villkoren för välfärd och arbete inte äventyras. Det tycks som om en god tillväxt och en bra miljöutveckling är varandras förutsättningar.

Framtidens människor kommer att ställa stora krav på sin miljö. Det företag, den organisation eller det land som brister i det avseendet kommer att hamna på efterkälken. Företag med dålig miljöimage kommer att få svårare att rekrytera kompetent personal samt få svårare att sälja sina produkter.

Verkligheten bjuder på många exempel där marknadens efterfrågan på miljövänliga produkter förändrat tillverkningsprocesser i rätt riktning. Den klorfria pappersmassan är ett bra exempel på när marknaden har efterfrågat produkter som har förändrat tillverkningsprocessen. Det har då påverkat miljön i rätt riktning, men det har också stärkt det här företaget och den här branschens konkurrenskraft.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

För att driva på den här utvecklingen är det viktigt att i olika sammanhang, i alla sammanhang, främja konkurrens och tillgång till information. Man kan säga att miljömedvetna kunder påverkar utvecklingen snabbare än vad myndigheter, regler och förordningar många gånger gör.

Fru talman! Som grund för miljöpolitiska beslut måste en bedömning göras av vilka frågor som är viktigast att hantera för tillfället. En sådan prioriterad fråga bör vara det internationella samarbetet, och då i synnerhet EU-samarbetet. EU-samarbetet skall ses som en möjlighet att lösa de miljöproblem som är gränsöverskridande och som knappast i ett kort perspektiv kan lösas på nationell nivå. Exempel på sådana miljöproblem är förstas försurningen och klimatfrågan.

Reservation 6 till betänkandet JoU9 behandlar just läckaget av kväve och andra näringsämnen. Vi moderater anser att ett bra komplement till kommunernas reningsverk i syfte att minska exempelvis kväveutsläpp vore att stödja investeringar i våtmarker. Vi menar att om kommuner och andra kan påvisa ett bättre resultat med en våtmarksinvestering, i stället för att ytterligare stora pengar läggs på marginella förbättringar i ett reningsverk, så bör man uppmuntra till detta. Som vi ser det bör kommunen få den möjligheten. Marginalkostnaden för ytterligare rening i befintliga reningsverk är normalt sett väldigt hög i förhållande till den effekt det ger på miljön.

Våtmarken kan vara en billig metod att fånga upp närsalter. Dessutom bidrar våtmarken till den biologiska mångfalden samt till en större variation i landskapsbilden.

Den andra stora miljöfrågan – växthuseffekten, eller klimatfrågan – tarvar också en offensiv. En klimatpolitik borde syfta till en minskning av koldioxidutsläppen med 20 % fram till år 2005. Då jämför man med basåret 1987. Vidare borde den verka för att energibeskattningen inom EU ändras så att den motverkar koldioxidutsläppen.

Sambanden i energi- och välfärdspolitik bör belysas. Vi moderater vill i det sammanhanget påpeka kärnkraftens betydelse dels för Sveriges jämfört med andra länder låga koldioxidutsläpp, dels för välfärdens bevarande. En snabbavveckling av kärnkraften skulle få koldioxidutsläppen att slå i taket, med ödesdigra konsekvenser på växthuseffekten.

Fru talman! För tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 6, som rör regler för kommunal avloppsrening.

Anf. 115 LENNART BRUNANDER (c)

Fru talman! Som redan sagts är det ett viktigt område som vi har att diskutera. Betänkandet handlar om vatten- och luftvård, och ganska många motioner och motionsyrkanden behandlas. Det visar också det engagemang som finns hos människor i allmänhet och hos riksdagsledamöter. Över huvud taget är intresset stort för de här frågorna.

Utän tvivel är det här viktiga frågor för överlevnad och för kommande generationer. I det förra anförandet sade Ola Sundell att det är viktigt att satsa på det personliga engagemanget, och det vill jag understryka. Hela kretsloppstänkandet är ju ett system som engagerar männi-

skor och också syftar till att göra det. Det syftar också till att ta vara på människors engagemang och kunskaper.

Samtidigt vill jag understryka att för att få miljöpolitiken och saker och ting på miljöområdet i övrigt att fungera på ett bra sätt krävs också lagstiftning på vissa områden. Man kan inte förutsätta att allting sker på det sätt man vill. Det måste sättas vissa gränser, och inom de gränserna får det här engagemanget fritt spelrum.

Det råder inget tvivel om att vi är överens i väldigt många av de frågor som diskuteras i det här betänkandet, i varje fall när det gäller målsättningen, vart vi vill komma. Däremot finns det väl en del tvister om hur det skall göras och när det skall göras. Det är ofta hastigheten i framåtskridandena som är tvistefrågan.

I en del av de frågor som kommer upp i det här betänkandet, och även i många andra betänkanden som vi just nu behandlar i jordbruksutskottet, blockeras det hela av att miljöbalken är skjuten på framtiden. Här har Socialdemokraterna och Miljöpartiet gemensamt åstadkommit en blockering för utveckling under några år. Jag tycker att det är betänkligt att det är så. Det var ganska onödigt, och jag tycker inte att det var särskilt smart att göra på det sättet. Man kunde ha jobbat på ett betydligt bättre sätt och därmed också skapat bättre förutsättningar på miljöområdet.

Luft och vatten är väldigt viktigt för oss. Det som sker här påverkas av mänskliga aktiviteter. Det är vad vi gör som bestämmer hur bra eller dåligt det blir i vår luft och våra vatten.

Det här gäller många områden. De kommunala avloppen, och naturligtvis även andra avlopp, har redan nämnts. Det är viktigt att man där hittar system som minskar de utsläpp vi nu har.

Men det beror också på hur vårt samhälle fungerar i övrigt, vilka produkter vi använder och hur pass bra vi kan sortera saker och ting så att de hamnar på rätt ställe. Här uppkommer ytterligare ett stort bekymmer, och det är hur vi skall ta hand om det som kommer från våra avloppsreningsverk och få tillbaka det i det naturliga kretsloppet. Det påverkar också sättet att hantera våra vatten.

Det sades att man skulle kunna klara detta genom våtmarker, och det är frågor som jordbruksutskottet har haft uppe vid flera tillfällen. Vi har just haft synpunkten att det borde gå att minska kväveläckaget genom våtmarkerna. Det är över huvud taget viktigt att minska kväveläckaget från olika markaktiviteter.

Det är utan tvivel på det sättet att energiproduktionen och trafiken är de två saker som mest påverkar luften, genom de stora utsläpp som görs, i varje fall i de områden där det är stark trafik och där energiproduktionen är koncentrerad.

När det gäller energiproduktionen tror jag att det är väldigt viktigt att vi får en övergång till biobränslen, bioenergi och biobaserade drivmedel. Det är egentligen det enda sättet att klara av koldioxidbalansen.

Ola Sundell sade tidigare att kärnkraften är det fina sätt som vi skulle kunna klara detta på. Han började sitt anförande med att säga att det var en framtidsfråga som vi nu skulle diskutera. Det avfall som kärnkraften lämnar efter sig är inte något exempel på att vi har tagit

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

ansvar för framtiden, utan det är tvärtom orsaken till att vi måste mönstra ut just det energisystemet ur produktionen och ersätta det med sådant som vi kan acceptera och som inte lämnar de här effekterna för framtiden. Det är alltså inte nödvändigt, enligt min uppfattning, att en sådan här omläggning skall skapa bekymmer med koldioxid, därför att det finns annat än olja och kol att ersätta med.

Markanvändningen i övrigt har också stor betydelse för hur vi hanterar framför allt våra vatten men även vår luft. Här är det viktigt vad som finns i det kemikaliesamhälle vi har. Det är här som det ibland krävs lagstiftning för att få bort kemikalier och främmande produkter som inte hör hemma i det kretsloppssystem som vi vill ordna och i det biologiska system som måste finnas för att framtiden skall bli bra i dessa avseenden. Att bygga upp ett fungerande kretsloppssystem är framtiden i hela detta system.

I detta betänkande behandlas ett antal motioner, och det är bl.a. centermotioner om specifika saker i detta sammanhang. Det är resonemanget om och kravet på en Nordsjökommission. Det gäller oljeutvinning i Skagerrak, en handlingsplan för Västerhavets miljö, att Nordiska investeringsbanken skall kunna nyttjas för investeringar på miljöområdet och hur man skall hantera de vrak som finns ute i havet och som är tickande miljöbomber, för att undvika de bekymmer som annars skulle uppstå.

Det gäller också strandstädning på Västkusten, där det samlas skräp och sopor. Det kanske är litet överdrivet att säga att detta kommer från hela norra Europa, men det kommer i alla fall från hela Engelska kanalen och danska sidan, från de skepp som passerar Skagerrak och Kattegatt med mycket sopor, som blåser i land på Västkusten. Detta sköts för närvarande ganska bra genom AMS-jobb, och det är viktigt att få till stånd en långsiktig lösning.

Kväveutsläppen i Västerhavet är också stora. Det är ett bekymmer som vi måste ta tag i. Mycket av det här håller man på att jobba med.

Centerpartiet har under lång tid krävt att få en Nordsjökommission, för att på ett ordentligt sätt kunna hantera alla de problem i Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt som man har pratat om. Vi har aldrig lyckats få en sådan till stånd.

Vad som nu har hänt är att det har blivit en Nordsjökommitté. Den har inte alla de möjligheter att jobba som en Nordsjökommission skulle kunna ha, men det är ändå ett försök att lösa det här på ett bättre sätt.

Vi har avstått från att reservera oss mot alla dessa yrkanden i betänkandet, i avvaktan på vad Nordsjökommittén kan uträtta och det arbete som pågår runt omkring. Jag vill också understryka att våra krav står kvar. Vi har de här frågorna under uppsikt och återkommer i den mån det kommer att behövas.

En delfråga i detta är oljeutvinningen. En oljeutvinning i Skagerrak skulle kunna få ödesdigra konsekvenser, vid de läckage och olyckor som eventuellt kan inträffa, för hela Bohuskusten och en del av Hallandskusten. Därför är vi inte villiga att gå med på att det skall ske en oljeutvinning.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Nu har norrmännen vid de kontakter som har tagits från den svenska regeringen ändå gått med på en minskning och på att det görs en utredning av de bekymmer som kemikalieutsläpp kan medföra i detta sammanhang. Först efter den utredningen skall beslut fattas om hur det skall vara. Vi förutsätter att kontakterna mellan Sverige och Norge kommer att fortsätta. Därför har vi inte heller på den punkten reserverat oss, utan vi avvaktar vad som sker. Men våra åsikter finns ändå kvar.

Vi har dock reserverat oss på en punkt i detta betänkande, och det gäller drivmedel och ekonomiska styrmedel för att stimulera och trycka på litet grand för att ta fram de alternativa drivmedlen. Det är biobaserade drivmedel som jag i första hand tänker på.

Vad som behövs är ekonomiska styrmedel, och de kan vara på olika sätt. Det är positivt att man inte beskattar biobränslen och biologiskt uppbyggda drivmedel. Så är det i dag, men vad som behövs är en garanti för att detta beslut står sig. I det sammanhanget är det bekymmer med EU:s direktiv, och det är viktigt för Sverige att förändra dem så att vi kan behålla ett system där vi inte beskattar de drivmedlen.

Man kan naturligtvis också stimulera detta genom att beskatta de andra drivmedlen, på ett sådant sätt att de biologiska drivmedlen får bättre konkurrenskraft. Man kan också beskatta bilar, så att de bilar som går att köra med sådana här bränslen blir billigare.

Men det är viktigt och nödvändigt, för att detta skall vara möjligt, att det finns tillgång till dessa drivmedel. Det är inte så att de som agerar på den här marknaden är så tillmötesgående att de ser till att det alltid finns en sådan tillgång. Därför borde det ställas krav på att det tillräckligt tätt i vårt samhälle, i princip i varje kommun, finns tillgång till drivmedel av det här slaget.

Riksdagsledamöter och även andra som passerade Riksdagshuset kunde i förra veckan få köra bilar som drevs med etanol. Man hade bilar här ute som vi fick provköra, och de gick alldeles utmärkt. Som en parentes kan jag nämna att de bilar som kördes med etanol blev tio hästkrafter starkare än när de kördes med bensin. Det är viktigt att driva på det här.

Jag yrkar bifall till reservation 11, där dessa frågor tas upp, och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 116 MAGGI MIKAELSSON (v)

Fru talman! Frågorna om vatten- och luftvård är stora – mycket större än vad detta betänkande ger intryck av. Det är också, som det står i sammanfattningen, ett betänkande som samlar ett antal motioner till behandling. Det gör att hela betänkandet blir ganska splittrat. Det är krav på allt från att stoppa oljeborrning i Skagerrak till utsläpp från gräsklippare, och det gör att debatten inte får den tyngd som frågorna i sig förtjänar. Vatten- och luftvårdsfrågor, klimatfrågor och frågan om behovet av rent vatten och havsvatten både lokalt och globalt är väldigt viktiga.

Till viss del kan man säga att det ligger i sakens natur att de frågor vi behandlar i jordbruksutskottet hänger ihop, eftersom miljöfrågorna

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

är så komplexa. Samtidigt är det otillfredsställande att debatten blir så spretig som den har varit i dag.

Vi i Vänsterpartiet har valt att inte ta upp de frågor som har med rena luftutsläpp att göra. Vi har tagit upp dem i ett särskilt yttrande. Däremot har vi fyra andra reservationer och ett särskilt yttrande som behandlar luftutsläpp. Det gör att det blir en litet konstig diskussion och debatt.

Det finns många synpunkter som man kan ha på Lennart Brunanders anförande. Mycket i det kan jag hålla med om, men på en del punkter tycker jag inte på samma sätt.

Miljöbalken kommer t.ex. upp med jämna mellanrum. Det verkar som om varje regering vill sätta ett slags visitkort i historieböckerna för att visa att man har klarat av att göra någonting. Nu blev det inte den förra regeringen, eftersom det fanns mycket att ha synpunkter på i det förslag till miljöbalk som kom efter den utredning som gjordes. Vi har valt att försöka få ett bättre enhetligt förslag, och jag hoppas att vi skall få det. Jag tycker också att det är tråkigt och besvärligt att det drar ut på tiden, men det är en avvägning man får göra om man tror att man kan få ett bättre resultat.

Det är två frågor som jag skulle vilja ta upp litet närmare i det här anförandet. Den ena gäller Skagerrak och oljeborringen. Vi är ju flera som har haft synpunkter på det, och det har resulterat i två reservationer och ett särskilt yttrande.

Alla vet att hoten mot Skagerrak är stora. Det är mindre än ett år sedan Naturvårdsverket gav ut ett pressmeddelande om en stor undersökning där man hade konstaterat att bottarna i Skagerrak innehåller gifter som skadar bottendjur och fisk. Det handlar om polyaromatiska kolväten – det är restprodukter från oljeförbränning – kväve och fosforutsläpp, och det handlar om partiklar som transporteras från södra Nordsjön osv. Allt det här sammantaget gör det ganska enkelt att inse att det vore förödande att sätta i gång med oljeborring i Skagerrak och tillåta provborring.

Det är bra att regeringen har agerat och tagit upp den här frågan med Norge, och det är bra att den har fått till stånd att det område man undersöker i Norge har minskats. Men det räcker inte. Det räcker inte heller med den miljökonsekvensbeskrivning man gör i Norge. Det som behövs är ett klart och tydligt uttalande från Sveriges sida att vi för vår del inte anser att man skall borra. Då behöver man inte heller undersöka.

Naturen och miljön i Skagerrak, vattenkvaliteten och bottarna – allting talar för att man inte skall borra efter olja i Skagerrak.

Eftersom vi tycker att det är viktigt, vill jag yrka bifall till reservation 2 till betänkandet som handlar just om det.

Vi har också en reservation som handlar om strandstädning. Den frågan är ganska intressant eftersom den har att göra med den ökande belastning som drabbar vissa områden längs våra kuster. Det kan inte vara rimligt att man överlåter hela ansvaret på den enskilda kommunen för det behov av städning som uppstår. Man skulle självklart önska att

folk lärde sig att plocka rätt på det de skräpar ned med, men verkligheten ser ju inte ut så.

Strandstädningen är en ganska stor och tung uppgift, framför allt för kustkommunerna, och därför har vi tagit upp den i en reservation. Vi står naturligtvis bakom den reservationen liksom de andra som handlar om katalysatorer m.m., men vi avstår från att yrka bifall till dem i behandlingen av det här betänkandet. Jag vill dock poängtera, bl.a. med anledning av tidigare debatter, att vi står bakom de reservationerna även om vi inte yrkar bifall till dem.

Anf. 117 LENNART BRUNANDER (c) replik

Fru talman! Maggi Mikaelsson tyckte inte om det jag sade om miljöbalken, och det får väl vara som det är med det.

Men faktum är att när man sköt på miljöbalken sköt man också på möjligheten att förändra en hel del saker under flera år. Det var inte hemligt vid den tidpunkten. Vi visste att det skulle bli på det sättet. Då är det litet onödigt att i dag stå och säga att man är ledsen för att det skall ta så lång tid. Det borde man ha varit vid det tillfället – det hade varit mycket bättre.

Jag kan vara överens med Maggi Mikaelsson om att det fanns saker och ting att förbättra i det miljöbalksförslag som förelåg. Men jag är alldeles övertygad om att vi gemensamt hade kunnat göra det om vi hade antagit den miljöbalken och låtit den börja arbeta med de förutsättningar den hade. Det hade ändå inneburit en förbättring, och vi hade haft en bättre situation under alla dessa år. Sedan hade vi kunnat förbättra den. Det hade inte tagit längre tid – det hade gått fortare.

När det gäller strandstädning håller jag med Maggi Mikaelsson men vill tillägga att det inte bara gäller det skräp som folk som är ute i markerna och ute vid kusten slänger. Väldigt mycket kommer från havet, från andra länder och från båtar, och det är inte rimligt att de kommuner som drabbas skall belastas av detta. Men nu jobbar Miljöårsberedningen med den här frågan och skall komma med ett förslag. Det var mot den bakgrunden som vi från Centerpartiets sida inte reserverade oss utan tog upp detta i ett särskilt yttrande.

Anf. 118 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Fru talman! Det är väl alldeles uppenbart, Lennart Brunander, att vi inte blir överens om huruvida det var rätt eller fel att skjuta på miljöbalken för att få ett nytt förslag, så den diskussionen får vi väl lämna därhän. Det var en svår avvägning, och det är därför jag säger att jag tycker att det är synd. Jag är ledsen över att vissa viktiga miljöåtgärder kanske tar längre tid att få fram lagförslag om och lagfästa, men jag är inte säker på att det hade blivit bättre om vi hade beslutat enligt det förslag som låg på riksdagens bord efter valet 1994.

Anf. 119 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Miljöpartiet står bakom många av de motioner som behandlas i detta betänkande. Jag tänker försöka prata litet grand dels om de motioner som handlar om hav, dels om dem som handlar om luft.

Prot. 1995/96:55

14 februari

Vatten- och luftvård

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Om vi tittar på hur miljösituationen är i Sverige kan vi se att vi trots många vackra mål faktiskt inte går åt rätt håll. Det är inte bara det att vi inte når målen. I många fall blir det betydligt sämre. Vi går åt fel håll. Då måste det vara ytterst angeläget för riksdagen att se över dels vilka åtgärder vi borde ha vidtagit, dels vilka åtgärder vi måste vidta i framtiden för att de mål vi har faktiskt skall uppnås. Vi har ju ett syfte med målen: Vi vill nämligen att miljön skall bli bättre.

Både luftvården och vattenvården är alltså väsentliga när vi diskuterar detta. När man pratar om luft och vatten kommer man också in på många frågor vi diskuterat i andra sammanhang, t.ex. biologisk mångfald. Mycket av det vi gör innebär att den biologiska mångfalden, antalet arter vi har i landet och antalet individer vi har inom arterna minskar.

Därför är det oerhört angeläget att vi får fart på miljöpolitiken i Sverige. Som det ser ut i dag står vi mest och väntar på att EU skall hinna i kapp oss. I bästa fall tycks det vara så att man anser att en bra miljöpolitik i Sverige är att stå stilla. Det tycker inte Miljöpartiet.

Vi har en reservation som handlar om aktionsplaner. Den hänger egentligen ihop med reservationen som handlar om våtmarker, kväveutsläpp från reningsverk, litet grand om de oljeutsläpp som kommer från mark och vilka regler vi har för jordbrukets skötselagrar.

Därför yrkar jag bifall bara till reservation 1, men jag tänker prata även om de andra.

Mycket av det som hamnar i vattnet i dag kommer från marken. Det innebär att om vi skall kunna komma till rätta med föroreningar i vattnet måste vi komma till rätta med det som sker på marken runt omkring. Vi måste se till att vi skapar våtmarker så att kväve renas innan det kommer ut i t.ex. havet. Vi måste se till att vi skapar skyddszoner utefter vattendrag, så att mycket av de föroreningar som finns i marken, framför allt konstgödsel, fastnar i vegetationen innan de kommer ut i bäckarna. Vi måste se till att reningsverken som finns runt våra kuster får en bra kväverening.

Tyvärr fungerar inget av det här i Sverige i dag. Vi kan se att även i Skåne och Halland, där man verkligen har försökt plocka fram en plan för hur man skulle kunna komma till rätta med framför allt kväveläckaget från jordbruket, går man bet med dagens lagstiftning. Man lyckas inte hejda utsläppet av de här ämnena.

När vi kan konstatera att vi inte kan klara de mål vi har satt upp måste vi fundera på vilka andra sätt vi har att agera. Det kanske är dags nu att skapa aktionsplaner som inom enskilda geografiska områden säger hur vi samlat skall ta ett grepp för att komma till rätta med miljöförstöringen och de utsläpp som finns till hav och vatten.

Det här har vi skrivit om i reservation 1. Vi har alltså inte fått igenom våra synpunkter i utskottet. Det är dags att inse att vi måste ta helhetsgrepp om vi menar allvar med miljöpolitiken.

Om man tittar på kvävereningen i kommunala reningsverk ser man följande: När det gäller belastningen av förorenande ämnen till havet är det kvävet som är den begränsande faktorn, dvs. att det finns ont om kväve i havet naturligt. Tillför vi kväve får vi en rejäl alg tillväxt. Det

finns nämligen gott om fosfor, och det är just balansen mellan kväve och fosfor som innebär att man får en alg­ tillväxt.

Vi vet att vi har en tillväxt av giftalger i Östersjön nästan varje år. Skall vi komma till rätta med det måste vi få bra kväverening på de kommunala reningsverken. Här går utvecklingen långsamt. Skall man vara ärlig är de faktiskt duktigare i Polen.

Jag skulle vilja kommentera det Ola Sundell säger. Han sprider nämligen en av de myter vi har i dag, nämligen att luftföroreningarna är störst i Östeuropa.

Ola Sundell säger att vi har en miljöpolitik för att skydda människors hälsa. Vi i Miljöpartiet vill skydda betydligt mer. Det finns värden utöver människan i naturen. Vi lever av naturen. Vi lever på att den kan fungera. Vi lever av att de arter som finns i olika ekologiska system kan vara kvar.

Men om man nu som Ola Sundell anser att vi har en miljöpolitik för att skydda människors hälsa finns det mycket intressant att titta på i Östeuropa. Det är inte första gången jag tar upp detta i kammaren.

En effekt av miljöpolitiken är allergier. Det finns en mycket intressant artikel som jag skall kopiera till Ola Sundell. Han skall få den av mig. Den kommer från Forskning och Framsteg nr 8 år 1995.

Man kan efter det att muren har fallit börja göra jämförande studier mellan Östeuropa och Västeuropa. Man kan se att Östeuropa trots miljöförstörelsen från framför allt brunkolsverk har en allergiförekomst på 5–6 %, medan vi i Sverige har en allergiförekomst på 70 % hos människor i låg ålder. Om det är människors hälsa vi vill värna måste Östeuropa vara ett mycket dåligt exempel.

Studier visar alltså att det finns viss typ av miljöförstörelse som människan klarar ganska bra. Man klarar denna gamla typ av miljöförstörelse som finns i Östeuropa ganska bra. Dessutom är den mycket lätt att komma till rätta med, för det kräver en väl beprövad teknik. Det handlar inte om teknikkunskaper utan om pengar.

Det finns en annan miljöproblematik i västvärlden, nämligen kemikaliesamhället. Vi sprider ut en mängd kemikalier både till luft och till vatten. Det är ett miljöproblem som är mycket svårare att komma till rätta med. Vi har inte ens tagit första steget för att komma till rätta med det. Det visar sig i form av allergier.

Om vi ser att vi även fortsättningsvis förorenar havet måste vi komma till rätta med det. Det är möjligt att det kan gå på frivillig väg i och med att EU:s miljö­ stöd är utformade så att man får bidrag om man anlägger våtmarker och om man anlägger skydds­ zoner. Om det inte går på frivillig väg är det faktiskt dags att ta till lagstiftning om vi menar allvar med att nå målen.

Vi har också en hel del om luftföroreningar i betänkandet. Vi har en reservation – nr 14 – som handlar om växthusgaser, som jag ber att få yrka bifall till.

Även här är det likadant. Det finns mål som vi inte når. När det gäller t.ex. koldioxid finns det ett mål som säger att vi skall stabilisera oss på 1990 års utsläppsnivå och att koldioxidutsläppen skall börja minska senast år 2000. De ökar i dag.

Prot. 1995/96:55

14 februari

Vatten- och luftvård

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Vi måste också här fundera på hur vi skall vända trenden. Hur skall vi få till stånd handlingsplaner som gör att trenden börjar vända och att vi inte bara når målet utan kommer dit vi vet att vi måste, nämligen till den nivå som naturen tål? Den ligger långt under de mål vi har.

Sverige har dessutom skrivit på klimatkonventionen. Trots det kan vi se att vi inte klarar målen.

Luftföroreningarna beror delvis på stora utsläpp. Jag påstår att en annan myt i samhället är att vi vet exakt vad som kommer ur alla industrier. Man får inte svära i kammaren, men f-n tro't! Det är inte så.

Vissa tycker hemskt mycket om att vi säger att det är vad den enskilda konsumenten gör som betyder någonting i industrin. Men när man börjar diskutera dem som har kontrollen över industrin skulle jag vilja påstå att det är ytterligare en myt. Vi har långt kvar innan industrin är helt fri från de utsläpp som inte borde finnas. Det finns t.o.m. vissa miljövårdare som säger att de inte har någon aning om vad som släpps ut, vare sig till luft eller till vatten.

Vi visar också att det ibland är små källor som betyder mycket. Båtmotorer, t.ex., har en enormt dålig verkningsgrad. Vi menar att man ganska lätt skulle kunna komma till rätta med det. Man skulle kunna kräva att de kör på alkylatbensin. Det är en mycket renare bensin som förbränns betydligt mer än vad dagens bensin gör.

Vi menar att fyrtaktsmotorer borde tas fram. De finns faktiskt. Då skall man kräva att de körs på miljöklass 2.

Vi menar att man skall se till att alla båtmotorer uppfyller de s.k. Bodensee steg 1-bestämmelserna, som är krav på miljön.

Gräsklippare har också en oerhört dålig verkningsgrad. Mycket går ut orenat. Det kommer ut kemikalier som vi definitivt inte vill ha ut. Även här finns det alternativ i dag. Det finns eldrivna och solcellsdrivna gräsklippare.

Miljöpartiet har fått igenom någonting som heter substitutionsprincipen, som på kemikalieområdet innebär att det farligare alternativet skall försvinna ur marknaden om det finns ett bättre, mindre miljöfarligt alternativ. Man kan undra om det inte också borde gälla denna typ av varor. Det är kanske dags att införa en skrotningspremie på gräsklippare och säga att vi måste bli av med dessa dåliga gräsklippare. Vi måste se till att vi gynnar de gräsklippare som hör framtiden till, nämligen de som går på el eller solceller. På sikt kanske vi också här måste fundera på om det är ett förbud vi måste ha.

Jag vill också yrka bifall till reservation 12 och 13 som handlar om detta.

Vi har också en reservation som handlar om Skagerrak. Den kommer Per Lager att utveckla ytterligare.

Det blir ganska många frågor som hanteras i ett sammanhang i ett betänkande av detta slag, men jag skulle vilja kommentera någonting som Lennart Brunander har sagt.

Ett skäl för Miljöpartiet att säga nej till EU var oljedirektivet. Oljedirektivet gör det nämligen nästan omöjligt att satsa på alternativa bränslen. Oljedirektivet säger att man får ha skattelindringar så länge biobränslen används på försök, men så fort man kommer över försöks-

stadiet måste skatterna vara utformade på så sätt att biobränslet inte gynnas framför oljan.

Detta grälar man mycket om i Frankrike i dag. I Frankrike har bönder satsat på att ta fram framför allt etanol. Produktionen börjar bli så stor att det verkligen kan diskuteras om det är forskning eller inte.

Kommissionen hävdar att Frankrike inte längre får ha kvar sin gynnsamma skatt på biobränslen därför att man har för stor produktion. Man måste skärpa beskattningen så att man inte konkurrerar ut oljan.

Detta anser vi i Miljöpartiet vara ett av de vansinniga direktiv som finns i EU som definitivt inte är framåtsyftande och som visar att man inte alltid är så speciellt intresserad av en bra miljö.

Anf. 120 LENNART BRUNANDER (c) replik

Herr talman! Vad gäller den sista frågan som Gudrun Lindvall tog upp vill jag säga att jag delar hennes uppfattning om att direktivet inte är särskilt bra utan snarare väldigt dåligt. Vi borde gemensamt kunna hjälpas åt att försöka ändra på det.

Jag tror att vi kommer att få ganska stor hjälp av Frankrike att göra det. Frankrike har ju faktiskt satsat mycket mer på biobränslen än vad vi har gjort. Man har gjort en storskalig satsning och på det sättet fått fram en bra produktion.

Det finns också andra länder. Österrike är ett land som också har satsat betydligt mer än vad vi har gjort. Jag tycker att det borgar för att vi skall kunna få en annan diskussion och ett annat beslut. Det är väldigt väsentligt att vi får det.

Anf. 121 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Miljöpartiets lösning på det är att gå ur EU, Lennart Brunander. Det är nog betydligt lättare än att ändra oljedirektivet, även om det också är svårt. Tyvärr vet vi av erfarenhet efter detta år i EU att det tar enormt lång tid att ändra EU-direktiv. Det är mycket tjorvigt.

Dessutom kan vi se att oljedirektivet hänger ihop med jordbrukspolitiken. Det finns många länder som inte alls ser med blida ögon på att man har en hög produktion av t.ex. spannmål och sedan gör biobränslen av det. De ser hellre att man för en jordbrukspolitik som skär ned produktionen.

Jag lovar Lennart Brunander att våra fyra parlamentariker i EU skall göra allt de kan för att få en ändring till stånd, för det är ett fullkomligt vansinnigt direktiv.

Naturligtvis är det biobränslena som hör framtiden till på alla fronter. Kan vi jobba gemensamt i parlamentet runt detta är det alldeles klart att vi skall göra det.

Anf. 122 LENNART BRUNANDER (c) replik

Herr talman! Jag tror att det är nödvändigt att vi gör det. Alternativet att gå ur EU är ju inget sätt att lösa det här problemet. Vi skulle i så fall säkert lättare kunna åstadkomma bra regler här hemma, om vi vore överens allesammans. Men trots det löser det inte de utsläppsproblem vi har.

Prot. 1995/96:55

14 februari

Vatten- och luftvård

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Gudrun Lindvall berättade tidigare om bekymren med kväveutsläpp i t.ex. Halland. Mycket av de kväveutsläppen blåser hit från Danmark och Europa. De kommer att fortsätta att göra det om vi inte där kan försöka att skapa bättre förutsättningar. Jag tror att det är viktigt att vi hjälps åt att skapa bättre förutsättningar inom EU.

Anf. 123 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Vattenvägen kan man säga att det kommer väldigt litet kväve till Sverige. Genom luft kommer en hel del.

Nu pratade jag om vatten, och där kan vi se att den största boven när det gäller kvävet i havet är det konventionella jordbruket. Framför allt när det är lätta jordar läcker det mycket kväve till havet, särskilt om man håller marken öppen över vintern. Tyvärr kan vi se att EU:s jordbrukspolitik, som vi inte skall diskutera här, gynnar en intensiv spannmålsproduktion, har mycket speciella regler för träda och har fått till konsekvens att mer mark ligger bar. Jag håller inte för uteslutet – jag hoppas att jag har fel – att det här problemet kommer att ytterligare förvärras.

Anf. 124 OLA SUNDELL (m) replik

Herr talman! Gudrun Lindvall verkar vara som en kalv på en klöveräng. Hon hoppar över alltför många saker. Ena stunden är det gräsklippare hon diskuterar, andra stunden prisar hon den miljöpolitik som stod för Brezjnevs och andra politiker på den sidan. Det är inte speciellt trovärdigt. Jag måste säga att om det är detta som är Miljöpartiets förebild, det gamla Sovjetunionen, kan man börja undra om det är den marknadsföringen ni vill göra av svensk miljöpolitik.

Den statistik ni visar, vad kan den vara värd? Otaliga är väl de TV-program om och de personliga upplevelser inte bara av allergier utan även av andra saker som barn och ungdom i de här länderna har fått utstå på grund av den bristfälliga miljön. Hur kan Gudrun Lindvall komma och påstå att detta skulle vara en förebild för svensk miljöpolitik? Lägg den i papperskorgen!

Anf. 125 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Ola Sundells replik tyder på att han inte är påläst. Det bör man vara i en debatt, tycker jag.

Jag hänvisade till svenska allergiforskare, svenska läkare, som har undersökt och gjort jämförelser. Man har t.ex. tittat på en ort i Polen som heter Konin och som är vänort till Sundsvall. Därefter har man gjort en jämförelse. I Konin, som har tre brunkolsverk som släpper ut ungefär hälften så mycket svaveldioxid som hela Sverige gör, har man tittat på allergiförekomsten. Man har då kunnat se att den är 6–7 %. I Sundsvall har man den siffra som är vanlig i Sverige, för små barn upp till 70 %, annars normalt 30 %.

Naturligtvis anser inte jag att miljöpolitiken i Östeuropa har varit bra, för östeuropeerna har aldrig haft någon. De har över huvud taget inte haft någon miljöpolitik. De har haft höga skorstenar och föroreningar rakt ut i rören.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Men man måste ändå hålla tungan rätt i mun. Man måste se vilken typ av miljöförstöring de har. De har den typ av miljöförstöring som vi hade på tidigt 50-tal. De har koleldade verk, de har kväveoxider, och de har partiklar. De har inte alla kemikalier som vi har. Man kan till och med se i den här undersökningen, som Ola Sundell borde läsa med stort intresse, att jämförelser har gjorts mellan Leipzig och någon stad i Västtyskland. Där har man exakt samma fördelning, 6–7 % allergiförekomst i Leipzig, 30% i München, som jag tror att det är.

Man kan också se vad som händer när människor flyttar från de länderna till våra västerländska länder. Hos samma individer uppkommer samma typ av allergier som vi har. De fanns inte tidigare. Jag påstår därmed inte alls att Östeuropa har en bättre miljö, men man har en annan typ av miljöproblem. Det är intressant, Ola Sundell. Det är intressant, för det visar nämligen att det inte går att jämföra äpplen och päron alla gånger.

Anf. 126 OLA SUNDELL (m) replik

Herr talman! Påläst eller ej, i vart fall har jag kvar det omdöme som säger mig att det Gudrun Lindvall visar i den här debatten inte är relevant för vårt samhälle. Det tycker jag att hon skall ta med sig i framtiden. Den statistik Gudrun Lindvall visar på kan inte jag på något vis hävda skulle ha någon relevans i det här sammanhanget. Vad är statistik i ett samhälle som inte har lagar, regler och förordningar på ett sådant sätt att man kan veta att det är tillförlitliga källor?

Anf. 127 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Jag tror inte att Ola Sundell hörde vad jag sade. Jag hänvisade inte till någon statistik. Jag hänvisade till undersökningar som svenska allergiforskare har gjort. De har alltså på ort och ställe pricktestat barn i Konin, pricktestat barn i Sundsvall och gjort jämförelser. Jag förmodar att Ola Sundell litar på svenska vetenskapsmän. De har på ort och ställe gjort jämförelser mellan människor i Leipzig och människor i München och tittat på hur allergiförekomsten ser ut.

Det handlar inte om någon öststatsstatistik. Det handlar om möjligheter för västerländska forskare att i dag gå in och undersöka hur det ser ut och göra egna jämförande studier. Dem måste man som miljöpolitiker ta till sig. Man måste framför allt försöka hitta en förklaring till varför skillnaden är som den är. Gör vi inte det, tycker jag att vi som miljöpolitiker begår ett enormt stort fel. Då leds vi av någon sorts gammaldags ideologi i stället för att titta på faktum.

Faktum är att vårt samhälle skapar allergier hos barn. Det gör inte deras samhälle. Här har vi en chans att titta på skillnaden och se vad vi måste ändra i vårt samhälle, så att vi blir av med den stora allergiförekomsten. Jag påstår, och många forskare med mig, att det här handlar om kemikaliesamhället, där en mängd olika organiska kemikalier utsätter små barns immunförsvar för en chock som de inte klarar. Ta till er det här! Glöm att det är Östeuropa, glöm att det är Västeuropa! Titta på forskningen och se vad den kan ge för resultat!

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Anf. 128 SIW WITTGREN-AHL (s)

Herr talman! I föreliggande betänkande från jordbruksutskottet behandlas 75 yrkanden från allmänna motionstiden 1995 gällande vatten och luftvård. Många av motionsyrkandena är angelägna och ligger väl i tiden, vilket bekräftas av det utredningsarbete som pågår inom departement, myndigheter och utredningsväsende. Jag yrkar avslag på samtliga motioner och bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande.

Jag tänker kort kommentera innehållet i betänkandet och bakgrunden till utskottets ställningstagande.

Regeringen har nyligen i skrivelsen *Vår miljö* presenterat en redovisning av tillståndet i miljön. Skrivelsen omfattar också en redogörelse av det miljöpolitiska arbete som bedrivits under året. Utskottet kommer att behandla denna skrivelse i särskild ordning. I skrivelsen anges i vilken utsträckning viktiga nationella miljömål uppfylls, och inriktningen på fortsatta åtgärder presenteras kortfattat. Vidare anför regeringen att man avser att återkomma till riksdagen med förslag om bl.a. nya och omarbetade miljömål i en samlad miljöproposition våren 1998.

Centrala inslag i regeringens politik är att stödja en miljömässigt hållbar utveckling i Central- och Östeuropa, speciellt kring Östersjön, och att återställa den ekologiska balansen i Östersjön. För att kunna driva dessa frågor vidare har en inbjudan gjorts till en regeringskonferens i Visby i maj i år. Miljöarbetet runt Östersjön kommer att vara ett centralt inslag vid denna konferens.

Östersjöprogrammet har hittills varit framgångsrikt. Inför Visbykonferensen kommer Helsingforskommissionen HELCOM att ta fram en rapport om hur Östersjöprogrammet framskridit. Denna rapport bör ge en indikation om i vilka delar som Östersjöprogrammet kan behöva kompletteras.

Ett viktigt inslag i regeringens politik är också att förbättra Nordsjöns miljö. Sommaren 1995 undertecknade Nordsjöländernas miljöministrar den fjärde Nordsjödeklarationen. I denna anges gemensamma mål som syftar till att väsentligen förbättra Nordsjöns miljö inom flera områden. Målen skall uppnås genom nationella åtgärder i respektive land.

Regeringen konstaterar vidare att för flertalet av Nordsjöländerna gäller det att de uppsatta målen inte uppnåtts inom angivna tidsramar. Det fortsatta Nordsjöarbetet kommer att ske inom ramen för en speciell Nordsjökommitté vars sekretariat handhas av Norge. Det svenska arbetet med att förbättra den marina miljön i Nordsjön fokuseras på åtgärder för att minska utsläppen av miljögifter. I detta sammanhang har Naturvårdsverket fått i uppdrag att till regeringen i april 1996 redovisa kostnadseffektiva åtgärder för att uppnå de tidigare uppsatta målen. Verket skall dessutom föreslå ytterligare åtgärder mot utsläpp av miljögifter.

Arbetet med ett miljöanpassat trafiksystem måste drivas vidare på ett kraftfullt sätt, anser regeringen. Ett viktigt underlag för detta arbete är Kommunikationskommitténs del- och slutbetänkanden som kommer att presenteras den 1 mars respektive den 1 december. Bland de åtgär-

der som vidtagits för att minska trafikens miljöpåverkan nämns ett fortsatt arbete med att utveckla miljöklasssystemet för bilar såväl nationellt som inom EU.

Regeringen påpekar att det pågår ett arbete inom EU för att kvalitetskraven när det gäller bensin och diesel skall utvecklas. Sveriges position är att förslagen skall ge goda hälso- och miljöeffekter som inte begränsas till lokala luftkvalitetsprogram och att medlemsländerna skall ges möjligheter till att stimulera en introduktion av bättre kvaliteter och miljöklasser.

Regeringen avser också att göra en översyn av vägtrafikens samlade beskattning i syfte att förbättra den samlade styreffekten med hänsyn till miljö och trafiksäkerhet.

Herr talman! Till betänkandet finns 16 reservationer fogade. Jag har inte tänkt att kommentera alla, utan jag väljer att kommentera några, och jag återkommer gärna i replikskiftet.

Jag vill kommentera Miljöpartiets reservation 1 under mom. 6 angående aktionsplaner. Naturvårdsverket har i uppdrag att senast den 1 april 1996 redovisa förslag som gör det möjligt att uppnå det 50-procentiga reduktionsmålet för kväveutsläpp till havs.

Utskottet anser att rättsligt bindande planer som baseras på miljökvalitetsnormer är en stor och komplicerad fråga från bl.a. lagstiftningssynpunkt. Enligt utskottets mening måste i första hand frågorna kring miljökvalitetsnormer och deras rättsverkan kartläggas innan man går vidare med sådana planer som reservation 1 under mom. 6 innebär. Utskottet hänvisar i detta sammanhang till Miljöbalksutredningen.

Under mom. 9 gällande oljeletningen i Skagerrak har både Miljöpartiet och Vänsterpartiet reserverat sig, men med olika motiveringar. Utskottet hyser oro inför Norges planer på provborring efter olja i Skagerrak. Frågan har behandlats av utskottet vid ett flertal tillfällen. Som tidigare förutsätter utskottet att regeringen med stor uppmärksamhet följer frågans utveckling och vidtar de åtgärder som anses erforderliga. Oljeletningen i Skagerrak är en viktig fråga för såväl fisket som miljövärden. Utskottet förutsätter också att regeringen på lämpligt sätt håller riksdagen informerad om hur ärendet utvecklas.

Herr talman! Vatten och luftvård är viktiga frågor för oss människor både ur miljösynpunkt och ur livskvalitetssynpunkt. Därför är det glädjande att konstatera ett så stort engagemang från riksdagens ledamöter, vilket motionsfloran bekräftar. Det är också glädjande att konstatera att mycket är på gång i enlighet med motionsyrkandena.

Herr talman! Än en gång yrkar jag bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande och avslag på reservationerna.

Anf. 129 EVA ERIKSSON (fp)

Herr talman! Som tidigare har sagts i den här debatten är alla motioner i det här ärendet avstyrkta med hänvisning till pågående utredningar. Det innebär naturligtvis inte att arbetet med luft- och vattenvård är oväsentligt, tvärtom. Det visar på att det finns ett engagemang och att det pågår ett arbete inom miljöområdet.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Miljöarbetet står inte stilla, Gudrun Lindvall. Det finns ett otroligt engagemang, ett engagemang hos människor och näringsliv runt om i Sverige och i hela Europa för att man skall kunna vidta de åtgärder som är nödvändiga inför framtiden. Vi skall naturligtvis vara med och påverka och vara aktiva för att driva politiken framåt. Men det finns ett annat problem som vi sällan vidrör, och det är att vi är dåliga på att definiera olika maktcentrum. Var fattas i dag besluten om inriktningen av miljöfrågorna? Vem är det som styr miljöpolitiken? Är det de olika aktiva miljögrupperna som finns runt om i Sverige och i Europa, eller är det näringslivets inriktning som styr miljöpolitiken?

Det kan hända att båda delarna är bra, men vi har en stor uppgift att definiera olika maktcentrum, och det tror jag att vi borde ha en större debatt om i den här kammaren.

Herr talman! Jag är glad att arbetet med EU:s regler för avgaskrav när det gäller motorer i arbetsmaskiner har gått åt rätt håll. EU:s kommission har nyligen antagit ett förslag till utformning av avgaskrav för dieselmotorer i arbetsmaskiner, och miljöministern har vid ett flertal tillfällen klart uttalat att hon i ministerrådet kommer att verka för mycket stränga regler.

Jag hoppas också att reglerna för motorer i arbetsredskap går åt samma håll. Även detta har vi påpekat i det yttrande som vi har avgett till betänkandet. Då har vi från Folkpartiet liberalerna i alla fall fått ett starkt önskemål uppfyllt, ett önskemål som vi hade i vår partimotion från januari 1995.

Dessa regler handlar i första hand om föroreningar såsom partiklar och avgaser såsom kväveoxider. Men man får inte glömma bort att motorerna också släpper ut växthusgaser såsom koldioxid.

Kampen mot växthuseffekten är en av vår tids strategiskt viktigaste miljöfrågor. Utsläppsfria personbilar och lastbilar låter kanske som en utopi, men jag är övertygad om att vi måste börja vidta åtgärder så att vi har kommit framåt en bit in på nästa sekel. Man har från bilindustrin vid ett flertal tillfällen skrivit till mig och sagt att man tar det ansvaret. Man ser det som en utmaning att framöver kunna utveckla personbilar och lastbilar som kan leva upp till de miljökrav som vi i den här kammaren och i den debatt som förekommer har framfört. Jag hoppas att det är på det sättet.

Detta är ett viktigt motiv för vårt krav på utsläppsfri trafik i storstäder 2010. Jag är inte så säker på att vi kommer att bli nöjda med resultatet av det utredningsarbete som nu pågår. Vi får nog återigen diskutera den här frågan.

Alla frågor som tas upp i det här betänkandet behandlas i olika utredningar, kommittéer och kommissioner. Det innebär att vi i den här kammaren kommer att komma tillbaka till dem igen.

Det är viktigt för Sverige att vi fortsätter kampen mot växthuseffekten. Vi måste medverka till att världssamfundet fattar beslut om minskningar efter år 2000. Det effektivaste sättet att begränsa koldioxidutsläppen är kanske att lägga skatt på dem. Det har vi god erfarenhet av i Sverige, och vi är eniga om detta. En viktig väg för oss borde vara att

arbeta för att koldioxidskatter införs internationellt. Åtminstone alla OECD-länder borde ha likvärdiga skatter, och då kan vi börja med EU.

EU kan i dag fatta en hel del miljöbeslut med kvalificerad majoritet. Men EU kan inte besluta om skatter om inte alla medlemmar är överens. Det står ju som vi alla vet inskrivet i EU:s grundläggande fördrag.

Vi i Folkpartiet har vid ett flertal tillfällen tagit upp frågan om en förändring av inriktningen så att EU:s fördrag ändras i den meningen att man ställer krav på att fördragets skrivningar blir sådana att vetorätten tas bort när det gäller beslut om en gemensam nivå för koldioxidutsläpp. Men Socialdemokraterna har en gång tidigare i förening med partier som påstår sig värna mest om miljön röstat ned det här förslaget i riksdagen. Vad tänker man göra nu?

Motionerna till IGC-propositionen visar att man återigen inte ställer upp på detta. Moderaterna yrkade bifall till ett förslag som tidigare lades fram i här i kammaren, och nu vill de återigen inte vara med om att ta bort vetorätten.

Herr talman! Detta är en viktig fråga. Med hänsyn till detta inlägg och tankarna runt växthuseffekten samt problemen kring övriga frågor som tas upp i betänkandet har vi inte sett någon anledning till att reservera oss, eftersom det pågår ett arbete.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 130 PER LAGER (mp)

Herr talman! Vi har här talat om att Skagerrak är ett oerhört vackert och fantastiskt hav. Det utgör det rikaste reproduktionsområdet på vårt halvklot. Men det är också ett av de mest utsatta haven. Man kan säga att det också är flodmynningen till Östersjön. Det är detta hav som får ta emot giftstötarna från kontinenten, England och Nordsjön. På grund av dess djuphålör ansamlas här transporterade giftiga kemikalier, oljerester och tungmetaller. Forskarna har hittat oroväckande mängder av polycykliska aromatiska kolväten. Här ligger också uppskattningsvis 170 000 ton dumpat krigsmateriel, varav 5 000 ton senapsgas, som långsamt men säkert håller på att lösas. Tillsammans med kväveutsläppen och andra obalanser orsakade av människan stressas livet på bottnarna. Reproduktionsförmågan är i fara.

Men Skagerrak är fortfarande ett mycket vackert och relativt rent hav. Runt dess stränder, bland kobbar och skär, har folk levt och funnit sin utkomst sedan urminnes tider. I dag invaderas kustområdet sommartid av miljontals turister, som finner sin rekreation med salta bad, nöjesfiske och båtliv.

Vattnet rör sig. Det är inte lätt att besluta om marina reservat, men det är ett av flera sätt att bevara den biologiska mångfalden och en uthållig havsmiljö. Bl.a. detta kom man fram till vid en internationell konferens vid Kärnö marinbiologiska laboratorium i augusti 1995.

Planerna på de norska oljeprovborringarna, som alla partier i Sverige och hela den berörda kustregionen runt om säger nej till, är ändå fortfarande ett hot.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Herr talman! Även om koncessioner för provborrningarna inte skall beviljas förrän 1997, är arbetet med att ”mota Olle i grind” avgörande. Frågan har flera gånger varit uppe i riksdagen. Bl.a. jag själv har ställt frågor och hållit anföranden om Skagerrak och de norska planerna. Jag hoppas att vi kan utgå från att regeringen är uppmärksam och tar saken på allvar.

Men problemet är att det kanske inte räcker. Kraven på konsekvensbeskrivningar, samråd och tillsättandet av en speciell Nordsjökommitté är inte till fyllest. Jag tror att Sverige måste agera mer kraftfullt.

Därför har vi i Miljöpartiet de gröna yrkat på att regeringen skall ta initiativ till en nordisk överenskommelse om att freda Skagerrak från borrningar efter olja och gas. Detta är ett steg längre och en framtida försäkring. Det är ingen omöjlighet. Om jag inte är fel underrättad har just en sådan ”fredning” skett utmed Floridas kust.

Vi har också i vår motion yrkat på att de nordiska länderna gemensamt skall utreda möjligheterna att rensa havet och återställa det som går att återställa. Dessa frågor bör lämpligen hanteras av Nordiska rådet.

Som sagt tror jag att vi alla här i kammaren i princip är överens när det gäller Skagerrak. Det får inte exploateras av gas- och oljeindustrin. Det finns dock ett men, nämligen EU. Som medlem har vi kanske inte rätten att fatta den här typen av överenskommelser med Norge? Är de övriga EU-medlemmarnas intressen avgörande? Det vore klarläggande om någon kunde ge mig svar på frågan.

Rent ekonomiskt står i dag fiske- och turistnäringarnas intressen tvärt emot gas- och oljeindustrins. Kustfolket i Norge, Sverige och Danmark har betydligt större ekonomisk nytta och glädje av fisket och turismen än av gasen och oljan. Detta är ett faktum. De normala oljeläckage som det skulle medföra med en utvinning i Skagerrak och det oljeläckage som vi i dag får från Nordsjön, för att inte tala om vad som skulle hända vid en olycka – en s.k. utblåsning – skulle kunna utradera turismen utmed kusten fullständigt. Det skulle samtidigt ta död på den för alla så viktiga fiskenäringen.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till Miljöpartiets reservation nr 3, mom. 9.

Anf. 131 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Dess värre är inte Kristdemokraterna representerade på ordinarie plats i jordbruksutskottet. Därför tvingas vi lägga våra yrkanden direkt här i kammaren. Vi har nu tre betänkanden kvar att behandla. Men jag skall bespara kammarens tid och framlägga ett eget yrkande bara när det gäller just detta betänkande. Jag yrkar alltså bifall till motion Jo105, yrkande 7.

Motionen handlar om att Sverige i FN skall verka för inrättandet av en global vattenkonvention. Yrkandet har avstyrkts mycket kortfattat av utskottet. Det föranleder mig att snart ställa en fråga till Siw Wittgren-Ahl men också till övriga partiets ledamöter i utskottet som står bakom avslagsyrkandet. Siw Wittgren-Ahl sade tidigare att motionerna tog upp

frågor som är under utredning. Men det gäller inte just frågan om en global vattenkonvention. Det gäller exempelvis den reservation som Lennart Brunander tog upp i sitt inlägg – ett inlägg som jag hyser stor sympati för. I reservationen tas en utredning upp. Därför kan vi förvänta oss ett resultat som förhoppningsvis blir gynnsamt, bl.a. när det gäller etanolbilen. Men när det gäller just en global vattenkonvention finns det ingen utredning.

Herr talman! Sedan 1950 har vattenförbrukningen i världen trefaldigats. Vattentillgången per person är i dag en tredjedel av vad den var 1970. Det beror på att ytterligare 1,8 miljarder människor har tillkommit. Framtidsbilden ser mörk ut, om inte vattenhushållningen ökar. I flera regioner utgör den bristande tillgången på dricksvatten ett av de allvarligaste konflikthotet.

Vi kristdemokrater menar att en global vattenkonvention skulle behöva behandla frågor om vattenområden som delas av stater, om nyttjandet av ändliga grundvattentillgångar, om ett instrument för ett effektivt globalt samarbete för att få till stånd spridning, teknik och kunskaper för effektivt vattenutnyttjande. Vi utvecklar denna frågeställning i vår motion, som jag hänvisar till.

Jag konstaterar att utskottet i sitt betänkande inte har någon invändning mot regeringens bedömning att möjligheterna att få till stånd en global vattenkonvention förefaller små. Min fråga till regeringspartiet Socialdemokraterna är: Har ni verkligen försökt att verka för en sådan här konvention? Vad är resultatet av det arbetet, eftersom ni nu säger att möjligheterna att komma fram till ett resultat är små? Övriga partier vill jag fråga: Delar ni verkligen regeringens bedömning att man inte skall göra något åt denna fråga? Detta är centralt i miljöpolitiken, globalt och internationellt sett.

Herr talman! Debatten har återigen halkat in litet på frågan om miljöbalken. Därför kan jag inte avhålla mig från att också ta upp den frågan. Maggi Mikaelsson sade här tidigare att det är tråkigt att det drar ut på tiden. Ja, det må jag säga. Men jag vill framför allt rikta mig till Gudrun Lindvall. Hon sade tidigare att en bra miljöpolitik är att stå stilla. Med det menade hon att andra hade den uppfattningen.

Men, herr talman, i fråga om miljöbalken kan man se att det är Miljöpartiet som har sett till att miljöpolitiken står stilla. Man har varit en bromskloss. Man har tidigare i denna kammare sagt att man försökte förändra miljöbalken, och det skulle inte försena ikraftträdandet med en dag. Det handlade då om ikraftträdande den 1 juli 1995.

Jag satt nyss här i bänken och räknade ut att det har gått 229 dagar sedan man sade att ikraftträdandet inte skulle försenas med en enda dag.

Vad Miljöpartiet har gjort på detta område är, det vet vi, att man har varit en bromskloss. Man har förhindrat att vi får fram en effektiv och samordnad miljölagstiftning. Det är en dyster insats Miljöpartiet står för på detta område.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Anf. 132 MAGGI MIKAELSSON (v)

Herr talman! Jag tänker inte kommentera det där med miljöbalken mer. Däremot skall jag kommentera den motion som Dan Ericsson yrkar bifall till. Jag stöder denna, och jag beklagar att jag faktiskt har missat den, det måste jag erkänna, när vi hade diskussionen uppe i utskottet. Jag tog faktiskt upp detta då, men jag har inte yrkat bifall, och inte heller reserverat mig. Men vi kommer att stödja detta. Det är ju som Dan Ericsson säger. Vattenfrågorna är av grundläggande betydelse om vi skall kunna ha kvar en jord att leva på i framtiden. Det handlar både om det rena vattnet och om hur vi tar hand om det vatten vi förorenar.

Ett problem är ju att FN i dag står inför ekonomisk bankrutt. Det är ett annat problem, men det gör att det kanske är svårt att driva frågorna. Det skall i alla fall inte hindra oss att från svensk sida försöka göra vad vi kan för att få detta till stånd. Jag stöder alltså yrkandet.

Anf. 133 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Jag tackar för det stödet. Vänsterpartiet var det första parti som gav besked. Nu förväntar jag mig besked från övriga partier. Det är möjligt att vi så småningom kan få en majoritet.

Jag kan som svar på detta stöd meddela Maggi Mikaelsson att det i senare betänkanden faktiskt finns ett par reservationer från Vänsterns sida som vi kristdemokrater kommer att stödja.

Anf. 134 SIW WITTGREN-AHL (s)

Herr talman! Dan Ericsson ställde en fråga till mig. Jag skulle vilja svara så här: Regeringspartiet har inte tagit några initiativ till att bilda en sådan kommission. Vi har inte gjort detta bl.a. för att vi tycker att det kan vara bättre att börja lokalt och regionalt för att nå globala resultat. Därför har Sverige i bl.a. Nordiska ministerrådet förordat starka regionala havsmiljöavtal, såsom Helsingforskonventionen, Oslokonventionen och Pariskonventionen.

Anf. 135 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Också den här debatten känner man numera igen. Socialdemokraterna ställer de lokala initiativen mot de internationella. Det finns ju ingen motsättning. Vi har fört denna debatt några gånger tidigare. Varför vill man på just denna punkt, den globala vattenförsörjningen, inte ta något initiativ?

Vi vet att det faktiskt handlar om ett reellt hot mot mänskligheten. Detta måste vara en av de viktigaste miljöfrågorna. Men här hänvisar man till lokala och regionala initiativ, trots att vi vet att det krävs ett globalt synsätt.

Anf. 136 SIW WITTGREN-AHL (s)

Herr talman! Jag tycker inte precis att det handlar om ett motsatsförhållande, men jag tror att man måste ha en strategi för att åstadkomma resultat. Då tror jag, precis som det socialdemokratiska partiet, att det är bättre att börja lokalt för att sedan nå en global lösning.

Anf. 137 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Jag blev inte riktigt klok på det där inlägget. Först höll Siw Wittgren-Ahl med mig om att båda sakerna är viktiga. Sedan kom hon ändå till slutsatsen att man inte skulle jobba på den globala nivån. Jag vill i all ödmjukhet ändå vädja till Socialdemokraterna att fundera igenom också denna fråga ett varv till och faktiskt försöka ta initiativ i det globala perspektivet.

Jag såg faktiskt ett TT-telegram i går som visar att det regionalt börjar hända litet grand. Det handlade om Mellanöstern där man tydligen har börjat resonera om hur man skall kunna klara vattenförsörjningen mellan de olika staterna.

Jag tror att det är helt nödvändigt för att undvika kommande konflikter mellan olika stater, regionala konflikter såväl som storkonflikter, att man har det globala synsättet i denna fråga. Jag hade nästan förväntat mig att Socialdemokraterna skulle vara mer aktiva i denna fråga. Vi får väl avvakta och se om det händer någonting, annars kommer vi givetvis att återkomma.

Anf. 138 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Det blir litet fänigt när man skall stå och diskutera miljöbalken en gång i veckan med de borgerliga politikerna. Låt mig bara konstatera att alla som jag bedömer som kunniga när det gäller miljöjuridik var överens om att vi, om vi hade drivit igenom den miljöbalk som den borgerliga fyrklöverregeringen lade fram, i dag hade haft en sämre miljölagstiftning än om vi inte hade gjort något alls. Vi har alltså en bättre miljölagstiftning i dag, medan vi väntar på en kommande balk.

För mig var det helt avgörande. Jag ville inte bidra till att få en sämre miljölagstiftning, även om den kallades för sammanhållande miljöbalk. Den var dålig och urvattnad, och visade verkligen hur svårt ni hade haft det med samarbetet mellan de fyra borgerliga partierna. Om *det* var resultatet, så var det ett mycket klen och magert resultat.

Jag är mycket glad att Miljöpartiet såg till att det förvisades dit där det hör hemma; till det runda arkivet. Vi får i stället en ny miljölagstiftning som är bättre än den vi har i dag. Förutsättningen när vi utformar en ny miljöbalk måste ju vara att det skall vara en bra miljölagstiftning.

Så vill jag kommentera det yrkande som Dan Ericsson gjort. Jag kan tyvärr inte som Maggi Mikaelsson stå här och lova vad mitt parti tycker. Men jag kan att ta upp detta med gruppen i morgon.

Vad Sverige får göra är väl att i EU driva att EU skall verka för att FN tar initiativ till denna konvention. Vi är ju liksom med i EU, jag vet inte om det har undgått Dan Ericsson. Såvitt jag förstår måste vi se till att få med oss de övriga staterna i EU innan vi lägger fram förslag i FN. Jag skulle gärna vilja höra en kommentar till detta. Så måste det väl de facto vara, eller hur?

Prot. 1995/96:55

14 februari

Vatten- och luftvård

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Anf. 139 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Jag vet inte vem det är som är fänig i den här debatten. Jag ställde ju faktiskt bara en fråga. Det handlar ju om Miljöpartiets trovärdighet. Man har i denna kammare sagt att ikraftträdandet av en ny miljöbalk inte skulle försenas en dag. Det har nu gått 229 dagar sedan detta datum inträffade.

Hur många dagar ytterligare skall vi vänta? Var finns trovärdigheten? Det ni bidrog med var alltså att stoppa en effektiv, samordnad miljöbalk som skulle varit ett viktigt instrument i det samlade miljöarbetet. Gudrun Lindvall vet mycket väl att det fanns skönhetsfläckar i förslaget, men vi hade kunnat lösa detta i riksdagsbehandlingen. Det fanns det tydliga majoriteter för. Vad Miljöpartiet har åstadkommit är att man först sagt att detta inte skall försenas, men sedan går bara dagarna, och ingenting händer.

Sedan, herr talman, är jag ändå tacksam för att också Miljöpartiet nu aviserar ett eventuellt stöd för motionen. Då är ju inte hoppet helt ute. Om övriga oppositionspartier också samlar sig, har vi en majoritet även om Socialdemokraterna har sagt nej.

Slutligen, herr talman, vill jag säga något om EU. Jag vet inte vem som missuppfattar vad, men om Gudrun Lindvall tror att Sveriges röst i världen liksom har tystnad i och med att vi nu är medlemmar i den europeiska unionen, så tror jag att det är hon som fullständigt missuppfattat EU-frågan.

Anf. 140 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! När det gäller hur många dagar som går innan vi får en ny miljöbalk, kan jag säga att de som verkligen kan det här, nämligen många miljöjurister, skulle vilja att utredningen får minst ett år till på sig jämfört med vad vi från jordbruksutskottet har krävt.

Den här miljöbalken kommer att komma i sådan tid att den blir så bra som möjligt. Jag kan inte ha sagt att vi skulle genomföra det här samma dag som ert förslag skulle ha lagts fram. Det har nog Dan Ericsson missförstått. Det hade ju inte varit möjligt!

Naturligtvis är det så att det inte skall försenas en dag utöver det förslag till tidsplanering som stod i jordbruksutskottets betänkande där vi avstyrkte den borgerliga miljöbalken.

Sedan när det gäller det här med Sveriges röst i världen, vill jag säga att visst har vi en röst. Men vår förslagsrätt i FN har minskat högst väsentligt i och med medlemskapet i EU. Vi måste vara överens mellan EU-länderna, och det är EU som skall vara den gemensamma rösten i FN. Det vet Dan Ericsson.

Jag skall titta på om det finns en möjlighet att yrka bifall till det här förslaget. Jag är ganska säker på att man egentligen inte kan väcka ett sådant förslag i dag utan att man måste gå via EU. I så fall är det ingen idé att yrka bifall till ett förslag som egentligen inte är tekniskt möjligt att genomföra.

Anf. 141 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Jag tog inte med mig riksdagsprotokollet i dag, eftersom jag inte trodde att vi skulle få en miljöbalksdiskussion igen. Men jag kan hämta det sedan och visa för Gudrun Lindvall att Miljöpartiets representant här i kammaren har lovat att ikraftträdandet inte skall försenas en enda dag. Det kommer inte Miljöpartiet ifrån. Effekten av ert agerande är att ni har varit en bromskloss för miljöarbetet och en bromskloss för en ny och samlad miljölagstiftning. Det ansvaret kommer ni att få fortsätta att bära.

Sedan får vi hoppas att det kommer en ny miljöbalk. Men jag tror inte som Gudrun Lindvall att den kommer att vara fulländad till perfektionism. Det kommer ingenting att vara som vi behandlar i den här kammaren. Däremot kan vi ta steg i rätt riktning. Men vad ni i Miljöpartiet har gjort är att ni har förhindrat att vi över huvud taget har tagit detta steg.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 februari.)

11 § Avfallshantering

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU13
Avfallshantering

Anf. 142 EVA BJÖRNE (m)

Herr talman! I det här betänkandet instämmer vi till stor del i utskottsmajoritetens skrivning, men vi har fogat två reservationer till betänkandet där vi pekar på problem som vi anser skall ha en annan lösning än den som majoriteten föreslår. Jag yrkar bifall till reservation 5 om förbränning av avfall. Vi står givetvis bakom även den andra reservationen, och jag kommer att motivera varför vi har skrivit den också.

Våren 1993 lade riksdagen fast riktlinjerna för en kretsloppsanpassad samhällsutveckling. När det gäller avfallsfrågorna framhölls att återanvändning i princip bör prioriteras före materialåtervinning, energiutvinning och deponering, som är den sista åtgärden. Den metod som bäst hushållar med resurser skall prioriteras. Naturvårdsverket har också fått i uppdrag att bl.a. ta fram kriterier för vilka avfallsslag som bör tas emot vid deponier och vilka som bör gå till deponering.

Vi moderater anser att Naturvårdsverkets kriterier skall vara vägledande och att resurseffektivitet skall vara styrande för avfallshanteringen. När det gäller sophanteringen måste vi se seriöst till målen som vi har för denna. Det är mycket viktigt att inte blanda samman mål och medel - den mest ändamålsenliga lösningen skall användas i varje enskilt fall för att man på ett så effektivt sätt som möjligt skall ta hand om avfallet.

Prot. 1995/96:55
14 februari

Vatten- och luftvård

Avfallshantering

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Sverige är ett glesbefolkat land med relativt långa avstånd. Det innebär att återanvändning av varor i en del fall kan leda till långa transporter som ger negativa miljöeffekter i jämförelse med att man genom förbränning återvinner energi ur avfallet. Speciellt stora miljö fördelar uppnås om man genom energiåtervinning ur avfall kan ersätta kol, olja och andra bränslen som bidrar till växthuseffekten.

Herr talman! Vi moderater anser därför att energiåtervinning ur avfall skall utgöra en viktig del i en ansvarsfull, miljötillvänd och resursnål sophantering.

När det gäller vårt stora problem att få till stånd en förnyelse av fordonsparken har försäljningsskatten och skrotningspremien betydelse. Den svenska försäljningsskatten på bilar är förhållandevis hög samtidigt som skrotningspremien är låg. Detta samverkar till att alltför många svenskar kör omkring i bilar som är 15, 20 och 25 år gamla och som belastar miljön i mycket hög grad. Sänkta kostnader för bilen - sänkta bilskattkostnader - skulle öka möjligheterna för svensken att köpa en ny bil.

1992 togs försäljningsskatten på nya bilar bort i Storbritannien, och trots en i övrigt svag ekonomi ökade nybilsförsäljningen. Antagligen skulle detsamma hända här i Sverige om försäljningsskatten togs bort. Vi skulle få en ökande andel nya bilar med kraftigt reducerade utsläpp i förhållande till de gamla bilar som nu rullar på våra vägar. Det skulle ge stora miljövinster.

En ökad nybilsförsäljning skulle också ge staten ökade momsintäkter som skulle kompensera bortfallet från försäljningsskatten.

Försäljningsskatten och skrotningspremien bör därför ses över. Vi svenskar måste nämligen få bättre ekonomiska förutsättningar för att kunna byta upp oss och ha nya bilar, dels genom att vi får ett lägre pris på bilen, dels genom en morot i form av en rejäl slant när vi skrotar den gamla bilen.

Anf. 143 HANNA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Avfallsfrågan är väl en av de stora frågorna för framtiden. Vi har diskuterat den här typen av frågor tidigare i kammaren. I kväll blir säkert inte den sista gången som vi gör det.

I vårt samhälle kommer vi i framtiden att behöva diskutera detta i mycket större utsträckning än vad vi har gjort hittills.

Det intressanta är att det händer en hel del saker på området. Det ligger många utredningar och väntar, och det har kommit många utredningar i dagarna med nya förslag på saker som har att göra med precis dessa områden. Därför tänker vi i Vänsterpartiet inte yrka bifall till några av våra reservationer. Däremot står vi naturligtvis fortfarande bakom dem, och vi stöder till fullo både dem och vår motion. Jag tänker kommentera våra reservationer.

Reservation 1 handlar om avfallshantering i stort. I den pekar vi på vikten av att återanvända saker i större utsträckning. Jag är väldigt glad över att det faktiskt står i detta betänkande att vi skall återanvända. Regeringen har vid ett flertal tillfällen faktiskt glömt detta och utelämnat just detta ord när den har talat om denna typ av frågor. Man har

talat om t.ex. återvinning. I regeringens skrivelse om EU och miljön lämnade man återanvändning, vilket jag tycker är mycket beklagligt, eftersom jag anser att vi måste ha återanvändning som mål.

Reservation 3 handlar om industrins avloppsvatten. I den pekar vi på att det är mycket viktigt att kunna dela på olika typer av vatten redan innan man för in det i reningsverken. Enligt utskottet kan man göra det redan i dag. Det är mycket möjligt. Samtidigt är detta en viktig och stor fråga, och det är möjligt att vi behöver gå in djupare just i denna fråga.

När jag har varit ute och talat med folk har många pekat på att just vatten och avlopp utgör de stora problemen när det gäller lagstiftning som direkt motverkar miljöarbetet. Det vore ganska bra om vi kunde uppmärksamma denna fråga även i fortsättningen.

Reservation 7 handlar om producentansvar. Jag vill påpeka att vi står bakom denna reservation. Jag tror att vi behöver diskutera producentansvar mycket mer. Vi behöver utveckla producentansvaret. Som det ser ut i dag är det många kommuner som har stora och viktiga diskussioner och debatter och som verkligen försöker lösa de problem som har uppkommit. Det finns nämligen stora problem i detta sammanhang.

Ett av de största problemen som vi behöver se över är att konsumenten har fått ta för stort ansvar för hela denna process. Producenterna måste lägga ned väldigt mycket tid och ekonomi på detta. Det tar tid att sortera varor, och det tar tid att dela på varor som innehåller både metall och plast och vad det nu kan vara. Det tar tid att göra rent varor för att kunna återvinna dem eller för att kunna lämna in dem för återvinning. Det tar också tid att lämna dessa varor någonstans. Man behöver också ofta ganska stor plats i hemmet för att kunna sortera. Det finns de som funderar på att man kanske behöver så många som tio lådor hemma under sin köksbänk för att kunna sortera det som vi egentligen skulle vilja att man sorterar innan man lämnar in det någonstans. Detta tror jag är ett för stort ansvar för konsumenterna som det ser ut i dag. Vi behöver faktiskt diskutera detta. För mig är diskussionen om sex timmar arbetsdag också en miljöfråga utifrån just detta perspektiv att det kräver tid, energi och pengar att kunna göra dessa saker som är en förutsättning för det samhälle som vi strävar efter.

Det är också ett problem att vi i dag inte har någon helhetsbild av eventuella ökade resurskostnader på miljöområdet i och med den här typen av producentansvar.

Vi vet inte hur mycket vattenförbrukningen ökar om vi skall börja skölja ur alla mjölkpaket och andra förpackningar för att sedan lämna tillbaka dem. Det kan tyckas vara en detalj, men fortfarande är det fråga om en helhetsbild.

Vi vet inte hur mycket mera vi behöver resa när vi skall åka fram och åter för att lämna tillbaka de här sakerna. Vidare vet vi inte hur mycket mera tid som går åt. Det här kanske inte är stora problem, men detta tillhör fortfarande helhetsbilden och den tror jag att vi behöver titta mera på.

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Miljövarudeklarationer är en fråga som tas upp i reservation 8 från oss. Jag tänker inte kommentera den saken, eftersom vi pratade om den för en vecka sedan i denna kammare.

Avfallsskatten tänkte jag däremot kommentera. Den frågan har inte hamnat på jordbruksutskottets bord, utan den har hamnat i skatteutskottet. Avfallsskatten tror jag är väsentlig för avfallspolitiken. Jag vet att en utredning är tillsatt, och jag hoppas att den lägger fram ett bra förslag. Jag vet också att Vänsterpartiet inte är det enda partiet som i denna kammare kommer att stödja någon form av avfallsskatt, något som jag ser väldigt positivt på.

Samtidigt är det precis den typen av frågor som inte får fastna någonstans, utan där måste vi gå vidare väldigt fort. I de flesta kommuner, reningsverk etc. där den här typen av avfallsfrågor hanteras väntar man just på avfallsskatten. Man gör ingenting förrän man vet hur det blir med den skatten, vilket är beklagligt. Egentligen borde vi även i det här betänkandet ha poängterat att avfallsskatten är något som vi prioriterar och att vi kommer att driva den frågan.

Anf. 144 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Jag ställer mig naturligtvis bakom Miljöpartiets alla reservationer här men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 6.

När man i dag talar om avfall och avfallshantering gäller det mest hur det skall cirkulera. Man pratar väldigt litet om det som är viktigast, nämligen att vi minskar avfallet. Den diskussionen skulle jag vilja ha mycket mer av – det vore bättre än att diskutera hur det skall cirkulera – därför att det är den diskussionen som gör att vi får ett resurssnålt samhälle. Det är dit vi måste komma om vi skall ha ett samhälle i ekologisk balans och ett samhälle där även kommande generationer kan få del av välfärden.

Vi har utvecklat detta i ett särskilt yttrande. Just nu håller Naturvårdsverket på med att ta fram en aktionsplan, *Avfall 2000*, där dessa frågor hanteras. Vi hoppas verkligen att många av de här frågorna blir belysta på ett riktigt sätt och att man ser över detta med hur vi kommer till ett resurssnålt samhälle där allt mindre cirkulerar. Mot den bakgrunden har vi inte skrivit någon reservation i detta sammanhang.

När det gäller det producentansvar som finns sedan några år kan jag säga att jag var ordförande för Miljö och Hälsa i Södertälje. Därunder ligger även renhållningen. Vi var mycket kritiska då producentansvaret infördes. Vi tyckte att det gick snabbt och att det hela var litet illa genomtänkt. Men vi förstod att det var politiskt viktigt att införa det just vid den tidpunkten.

Detta har dock medfört vissa problem. Det viktigaste med producentansvaret är kanske inte att producenten samlar in det som skall samlas in utan att producenten betalar insamlandet. Det här är utvecklat i ett antal motioner. I dag ser det väl ändå ut som om man håller på att få ordning på insamlandet av glas och papper. Framför allt när det gäller glas har det varit mycket stora inkörningsproblem. Men även här diskuteras hur det skall samlas in och hur det skall cirkulera, inte hur det skall bli mindre som cirkulerar.

Batteriutredningen har presenterats i dagarna. Där slås det fast att kommunen skall ha insamlingsansvaret och att producenten skall betala. Jag är övertygad om att om man hade gjort likadant när det gällde införandet av producentansvaret för glas och papper skulle betydligt mer ha samlats in jämfört med hur det är i dag. Att producentansvaret infördes på det sätt som skedde innebar att en död hand lades över kommuner. Många kommuner slutade samla in. Man fick ju egentligen inte göra det. Nu börjar man se en återhämtning. Utvecklingen var mycket stark då producentansvaret kom – väldigt mycket var på gång då. Ibland finns det politiska anledningar till att saker införs i stället för att det bygger på en omtanke om miljön.

En form av avfall som vi måste hantera mycket noga är det miljöfarliga avfallet. Det är fascinerande att vi producerar 300 000 ton miljöfarligt avfall varje år. Detta avfall kan inte återanvändas. Vi måste därför se till att det försvinner. Vi måste nämligen få en lagstiftning som ser till att de här ämnena substitueras ut. Det handlar bl.a. om innehållet i batterier. Det finns i dag stora lager av kvicksilverhaltiga batterier, och ingen vet hur de skall hanteras.

Vi i Miljöpartiet anser att produktionen av miljöfarligt avfall skall minskas med ungefär 80 % på tio år. Vi borde ta fram en plan för hur detta skall gå till. Tyvärr kan vi i dag se att i och med EU-medlemskapet tenderar många av de varor som kommer in i landet att innehålla ämnen som vi tidigare sagt att vi inte vill ha. Det finns ett antal undantag där vi hoppas att EU skall ha hunnit i kapp oss om tre år. Av ungefär tio ämnen är det bara ett som EU har börjat jobba med. Det gäller då kadmium. För övrigt har ingenting hänt. Risken finns alltså att vi om några år återigen har de tennorganiska föreningar som vi inte vill ha och som egentligen är miljöfarligt avfall. Åtminstone borde de hanteras som miljöfarligt avfall.

Reservation 6 om förbränning av avfall yrkar jag bifall till. Förbränning framför allt av organiskt avfall är ingen lösning. Det är inte något som hör hemma i ett ekologiskt hållbart samhälle. Det finns så mycket bättre sätt att ta hand om biologiskt nedbrytbart avfall. Antingen kan man nämligen kompostera det, så att det i stället blir jord av det. Den jorden kan sedan läggas ut på marker. Eller också kan man ta ut rötgas ur avfallet. Den rötgasen kan användas till en mängd olika saker. Dessutom: Eldar man den här typen av avfall blir det förskräckligt många kemikalier som kommer ut – t.ex. dioxiner, som det är mycket svårt att rena. Ibland räcker det med mycket små mängder av de ämnen för att det skall bli negativa effekter på miljön.

Det otäcka med många av de här ämnena är att de sedan reagerar vidare i det levande. Vi får då ämnen som vi i dag inte ens vet namnet på. Vi vet att de finns, men inte hur de ser ut eller exakt hur de reagerar. Laxsjukdomen M 74 är ett exempel på en miljöeffekt om vilken man vet att det är en organisk kemikalie – antagligen klorerad eller tillsammans med någon annan halogen, som spökar. Exakt hur den ser ut vet man inte, men det är antagligen något som bildas av miljögifter.

Med många av de ämnen som släpps ut händer det sedan saker i den levande cellen. Därför menar vi att sopförbränningen bör avvecklas,

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

framför allt när det gäller osorterat avfall. Elda gärna rena biobränslen – framför allt trä eller kanske, om det är nödvändigt, papper, men elda inte en mischmasch! Elda framför allt inte med en blandning som innehåller organiska ämnen, matrester osv., för då får vi dioxinproblemet. Det finns dessutom många andra ämnen vilkas namn vi i dag inte riktigt känner till.

Vidare gäller det frågan om miljövarudeklarationer, en fråga som vi för en vecka sedan mycket ingående diskuterade. Därför skall jag hoppa över den saken. Dessutom gäller det materialbalanser. Vi anser att i all tillståndspliktig verksamhet med miljöfarliga kemikalier skall det hållas register över materialbalanser; detta för att exakt veta vad som hanteras – exakt vad som kommer in, exakt hur det fungerar och exakt vad som skall omhändertas på sluttampen. Ett av problemen i dag när det gäller miljötillsynen över industrin är att man inte exakt vet vad som kommer ut. Man vet vad industrin uppger kommer ut, men man har egentligen ingen riktig kontroll över det. Det är en viktig fråga som diskuterats i många olika sammanhang i utskottet.

Jag är övertygad om att just avfallsfrågorna måste diskuteras mycket i framtiden. Jag hoppas att *Avfall 2000* från Naturvårdsverket blir den skrift som får diskussionen att handla om hur vi skall minska avfallet i stället för att handla om hur det skall snurra runt.

Anf. 145 LENNART DALÉUS (c)

Herr talman! I detta betänkande från jordbruksutskottet redovisas igen några positiva drag. Först och främst finns det en stor samstämmighet i utskottet kring det angelägna i de här frågorna.

Det tycker jag är en god grund att stå på. Det redovisar ett engagemang från alla partier i utskottet kring vikten av miljöfrågorna, och i det här fallet särskilt de som gäller avfallshantering, producentansvar och kretsloppstänkande. Jag är naturligtvis särskilt glad att vi har kunnat besvara många av de frågor och förslag som ställts i dessa motioner.

Vi har kunnat redovisa det kretsloppsarbete som bedrivs av bl.a. Kretsloppsdelegationen men också till stor del till följd av den tidigare regeringens kretsloppsproposition och kretsloppsarbete. Nu börjar det ta allt tydligare form i takt med att de olika förslagen och lagstiftningarna genomförs.

Detta är grunden. Utskottet har kunnat avstyrka de olika motionsyrkandena inte på något negativt eller elakt sätt, utan mer mot bakgrund av att det pågår en mängd konstruktivt arbete för att föra dessa frågor framåt. I något fall har utskottet redan klarat ut och redovisat sin ståndpunkt i de aktuella frågorna. Om det funnits ett sådant uttryck som ett mjukt avstyrkande, herr talman, kan man tala om att det är fallet med de allra flesta av dessa förslag.

Om man tittar på reservationerna som finns fogade till betänkandet – och jag har all respekt för dem – kan man finna att några av dem har det problem i sig som vi har diskuterat tidigare i kammaren. Man försöker ge sig in i detaljer i arbetet, detaljer som borde vara förbehållna andra organ: regeringen, statliga myndigheter eller kontrollerande verk.

Det gör att innehållet i reservationerna i många fall blir förvirrat. Det blir oklart vad man menar. Skulle till äventyrs några av de knepigaste reservationerna vinna bifall här i kammaren vore det, vågar jag påstå, till skada för miljöarbetet. Det är tvärt emot de ambitioner som reservationerna egentligen vill skall komma i dagen.

Herr talman! Jag skall tillåta mig att titta på några av dessa reservationer med den utgångspunkten. Jag börjar med Vänsterpartiets första reservation om avfallshanteringen i allmänhet, där man gärna vill ha ett standardiserat system för olika typer av förpackningar. Problemet är då att om man lämnar ansvaret till producenterna att ta ett producentansvar kan man inte samtidigt gå in och styra hur producenterna skall bete sig, hur producenterna skall utveckla konstruktivt ansvar.

Herr talman! Man kan inte säga: Du får välja vilken bil du vill, bara den är blå. Man kan inte göra på det sättet. Det går då inte för producenterna att själva finna de bästa lösningarna. Det innebär att man inte kan styra så att alla glasförpackningar i Sverige har exakt likadant utseende. Det går inte. Det standardiserade tänkandet är inte förenligt med producentansvarstanken. Man kan säga tyvärr, men det är två oförenliga begrepp.

När det gäller renhållningslagstiftningen och de resonemang som förs fram i reservation 2 av Miljöpartiet tror jag att man litet grand har missuppfattat innebörden av producentansvaret. Man tror uppenbarligen i reservationen att det måste finnas regionala insamlingsmål och en lägsta insamlingsnivå på kommunal nivå för att producenterna skall ta sitt ansvar.

Herr talman! Verkligheten är den att producentansvaret inte är lagreglerat som något straffsanktionerat när det gäller insamlingsmålet. Det som är sagt i de förordningar som gäller är att producenten skall bete sig på ett viss sätt. Eftersom detta är en förordning gällande i Sverige skall producenten bete sig på detta bestämda sätt i alla kommuner och i alla regioner. Det är det som är det viktiga, och det är det som har åstadkommits med den nuvarande lagstiftningen. Jag tror att det skulle vara direkt förfelat att börja arbeta med ett annat synsätt och regionalisera eller kommunalisera agerandet från producenterna.

Herr talman! Jag skall inte gå igenom alla reservationer, utan titta särskilt på en fråga som var uppe till diskussion i ett likartat sammanhang för någon tid sedan här i kammaren. Det gäller miljövarudeklarationerna, som behandlas i reservation 8 av Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Herr talman! Jag fascineras fortfarande av att man vågar använda sådana resonemang som: Miljövarudeklarationen skall finnas på alla varor och produkter. Det kan till synes vara attraktivt. Det kan få något miljöhjarta att klappa och tycka att detta är utmärkt. Men det är inte utmärkt. Man har t.ex. inte rätt ut om man menar nya, begagnade eller båda delar av varor och produkter. Menar man verkligen alla varor och produkter? Menar man att det skall finnas en miljövarudeklaration när jag går och köper en påse gummisnoddar eller när jag köper hem en liten förpackning med vita kuvert? Skall det finnas miljövarudeklarationer när jag går och köper en cykel? Det kan kanske vara naturligare.

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Var tänker man dra gränsen någonstans? Vilka varor och produkter skall ha en miljövarudeklaration? Det kanske Hanna Zetterberg eller Gudrun Lindvall kan berätta.

Om en sådan reservation skulle vinna bifall i kammaren – och här är återigen ett exempel på att det inte fungerar att vara så detaljerad – måste den ha möjlighet att också bli verklighet. Har man inte klarat ut var gränserna skall dras blir det bekymmersamt, och jag tror att det blir negativt, för miljöarbetet.

Herr talman! Reservation 9 handlar om materialbalanser. Det är samma sak där. Till vem hade Gudrun Lindvall tänkt att materialbalanser skall redovisas? Vart skall de någonstans? Vilken myndighet skall hantera materialbalanser? Det står i Gudrun Lindvalls reservation: ”I materialbalanserna skall redovisas vad som köps in till företaget – –”. Är det vad som köps in för att producera någonting i företaget eller till kontoret och cafeterian?

Vad är det för någonting av allt det som köps in till företaget som skall in i en materialbalans? Man kan tro att det finns gränsdragningar som är enkla. Men vad gör man när de inte är gjorda? Då har man litet svårt att överföra detta förslag till ett praktiskt fungerande politiskt beslut.

Herr talman! Det största problemet hittar jag i reservation 11 om producentansvaret för förpackningar. Där skriver Miljöpartiet och Gudrun Lindvall: ”Avsikten med producentansvaret var att få i gång en insamling, återvinning och på sikt minskning av produkter”. Jag är inte så säker på det. Nu hör jag till dem som skrev den proposition där man började tala om producentansvaret, och jag är inte så säker på att det riktigt var detta som vi menade. Om Gudrun Lindvall vill kan vi ha en litet längre diskussion om vad vi menade med producentansvaret. Det var någonting helt annat än det Gudrun Lindvall försöker beskriva.

Gudrun Lindvall och Miljöpartiet för här en diskussion om att kommunerna skulle vara missnöjda, överkörda och ha problem med producentansvaret. Jag har hört det tidigare. Men enligt den lagstiftning som finns har kommunerna möjlighet att begära hos regeringen att få ta ut en producentavgift själva eller att regeringen gör det och återför medlen till kommunerna. Såvitt jag vet har inte någon kommun gått till regeringen och begärt detta. Man har inte kört möjligheterna att utnyttja producentansvaret i botten, vilket skulle vara ett tecken på att det inte riktigt fungerar.

Herr talman! Miljöpartiet säger i reservationen att man vill att kommunerna skall bibehålla insamlingsansvaret. Jag förmodar att man menar att de skall återfå insamlingsansvaret. Men producenten skall alltså betala. Man säger: ”Producentavgiften skall betalas av producenterna och vara så tilltagen att den ger full kostnadstäckning för hanteringen i kommunerna”. Är tanken att kommunerna skall kunna skapa vilken hantering de vill och sedan skicka räkningen till producenterna? Eller skall det finnas någon gräns för hur kommunen skall kunna bete sig för att kräva ersättning av producenten?

Jag tror att mycket av det här är feltänkt. Ambitionen är säkert hög. Men problemet när man ger sig in i den här typen av detaljresonemang

är att man förlorar sig, till förfång för miljöarbetet. Det här präglar reservationerna.

I övrigt tycker jag att vi har lyckats besvara motionerna med det engagemang som präglar utskottet i de här frågorna. Därför yrkar jag bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande nr 13.

Anf. 146 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! När det gäller standardisering av varor och produkter, något som vi har tagit upp i reservation 1, menar Lennart Daléus alltså att man inte kan lägga sig i det. Jag tror inte att det är riktigt sant. Man skulle kunna lägga sig i det. Jag tror att det ibland t.o.m. skulle leda till något mycket bra.

Man lägger sig i produktionen på andra sätt genom att t.ex. reglera vad som finns i varorna, vilka ämnen de får innehålla eller för den delen förpackningarna. Det tycker Lennart Daléus att man kan göra. Att standardisera innebär inte att alla flaskor skall se likadana ut. Däremot innebär det kanske att de flesta flaskor har samma storlek.

Det är mycket som är viktigt och som jag tror sätter käppar i hjulet för standardisering över huvud taget och också för de pantsystem och standardiseringssystem som vi har i dag. När det gäller t.ex. flaskor från Vin och Sprit eller flaskor för läskedrycker och öl hade vi ett väl fungerande system som nu håller på att urholkas i och med EU-medlemskapet, som gör att vi inte kan sätta stopp vid gränserna. Det har visat sig att Systembolagets pantsystem troligen kommer att urholkas ganska rejält därför att producenter kommer med vinflaskor som ser olika ut och som Systembolaget i Sverige inte tar emot för återanvändning. Det gör att konsumenter antagligen inte kommer att ta med sig alla flaskor till Systembolaget när de går dit. Det finns många sådana problem. Det största problemet handlar egentligen om EU och om EU:s handelsrestriktioner. Den diskussionen är betydligt viktigare.

Anf. 147 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Jag instämmer i Hanna Zetterbergs ambition. Det kan vara bra att förpackningar är likartade så att de blir lätta att hantera.

Men man får välja. Det är bekymret. Om man väljer att införa ett producentansvar och sätter ramar för hur man vill utforma miljömålen måste man låta det finnas en frihet för producenterna att agera innanför de ramarna. Man kan inte, som jag tidigare sade, göra båda sakerna, särskilt inte när vi är med i EU. Det håller jag gärna med om. Det innebär ju att vi har ett fritt flöde av en mängd produkter som är förpackade i en mängd förpackningar och att andra länders förpackningar också når Sverige precis som våra förpackningar når andra länder. Det är klart att de förpackningar som kommer hit inte är likadana som förpackningar som finns på sina håll i Sverige.

Det får man väga mot de fördelar som enligt mina utgångspunkter finns i ett EU-medlemskap och hantera materialet på bästa sätt, t.ex. genom återvinning. Skulle det visa sig att producenterna över nationsgränserna och inom ramen för sitt ansvarstagande förmår att standardisera och åstadkomma något som låter sig återanvändas som förpack-

Prot. 1995/96:55

14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

ning i större utsträckning än vad vi klarar i dag är det utmärkt. Men jag väntar mig mot att å ena sidan ställa ett ramkrav och att å andra sidan kräva att också få styra detaljerna. Jag tror att det är en dålig hantering av den här typen av miljöproblem.

Anf. 148 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! För mig är standardisering inte någon detalj. Det handlar om just ramen.

Jag tycker att det är bra att Lennart Daléus har insett begränsningen av EU-medlemskapet på just det här området. Jag hoppas att de flesta vid det här laget känner till att det finns stora problem.

Återigen: Nog skulle vi från centralt håll kunna kräva att alla dryckesförpackningar skall kunna återanvändas, komposteras eller något liknande. Jag tycker inte att det över huvud taget strider mot producentansvaret. Jag tror i stället att det faktiskt skulle kunna vara bra, med tanke på att producentansvaret finns och att det ändå kommer ut många olika förpackningar på den svenska marknaden som inte är ett dugg anpassade till vare sig miljön eller något annat. Jag tror att just en central diskussion om standardisering vore ganska bra.

Jag inser att det är en svår fråga att diskutera, och förslaget är ju inte på något sätt färdigt. Hade vi velat lösa frågan i utskottet hade vi kanske kunnat hitta en bra lösning, precis som i diskussionen kring miljövarudeklarationen. I den tidigare diskussionen om den frågan i utskottet hörde vi inte det som kom fram här i talarstolen.

Hade det varit just begreppet alla varor som hindrade Lennart Daléus från att delta i en diskussion om miljövarudeklaration hade i alla fall jag varit öppen för att diskutera det begreppet. Då hade vi kanske fått en bättre skrivning i betänkandet i stället för en reservation.

Anf. 149 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Jag skall vara alldeles uppriktig och säga att mitt ställningstagande i fråga om EU-medlemskapet inte hade något med förpackningarnas utseende att göra utan mer med möjligheterna för fredsarbete och andra sådana frågor.

Vi hade problem i den förra regeringen när vi höll på med förpackningarna inför producentansvaret för dryckesförpackningar. Vi hade bl.a. de problem som Hanna Zetterberg tar upp. Men jag tycker ändå att vi lyckades få balans mellan krav på såväl återanvändning som materialåtervinning av dryckesförpackningar. De kraven återfinns i förordningarna. Båda de momenten finns alltså med och kraven kommer, såvitt jag begriper, att uppnås. Jag vet också att det finns problem med Vin och Sprits förpackningar. Importen av det som blir hårtappade produkter har minskat i relation till buteljimporterade produkter. Också det är en följd av EU-medlemskapet. Det hindrar mig inte från att inta ståndpunkten att EU-medlemskapet innebär möjligheter.

Jag tycker inte att miljövarudeklaration så som det har föreslagits är bra. Jag tror inte att konsumenter som köper en påse gummisnoddar läser igenom hela raden av uppgifter som Hanna Zetterberg vill skall finnas med. Jag tror att man skall ha klarare, tydligare och enklare

signaler som säger vilka produkter som har passerat nålsögat. Det gör inte miljövarudeklarationen.

Vad jag vänder mig mot i den här konstruktionen är att man vågar sig på detaljdiskussioner om problem som vi aldrig hade klarat i utskottet hur länge vi än hade suttit. Att avgränsa vilka varor och produkter det gäller är en myndighetsfråga, Hanna Zetterberg. Det inte en uppgift för utskott eller för riksdagen att göra den typen av avgränsningar. Ambitionerna kan vi dela, men vad gäller arbetsmetoderna är det kanske annorlunda.

Anf. 150 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Jag vill kommentera det som Lennart Daléus säger.

Vad gäller miljövarudeklarationer undrar jag om Lennart Daléus har läst utredningen *Avfallsfri framtid*. På s. 245 kan man läsa: I syfte att minska användningen av skadliga ämnen i varor samt för att stimulera en miljöanpassad produktutveckling föreslår utredningen införandet av en obligatorisk miljövarudeklarationsplikt för tillverkare och importörer av varor på den svenska marknaden.

Sedan preciserar man sig mycket noga. Litet längre fram i texten på s. 146 nämns en förteckning över alla miljörelevanta ämnen som varan innehåller och som har använts vid dess tillverkning. Initialt föreslås att ämnen som finns nämnda i någon av 40-listan, 10-listan eller begränsningsuppdraget skall deklarerars.

Det är det här förslaget som vi stöder i vår motion. Därför har vi också valt att använda samma språkbruk som i utredningen så att vi därmed skall kunna tala om vad det är vi hänvisar till. I reservationen står det också att vi hänvisar till SOU 1994:114. Det är möjligt att Lennart Daléus inte har sett det. Vi hade ju samma debatt för en vecka sedan.

Jag tycker dessutom att det skulle vara intressant att få litet förnyelse när det gäller debattämnen. Lennart Daléus kunde t.ex. börja med att tala om vad Centern tycker i miljöfrågor i stället alltid köra samma debatt i repris.

Materialbalansen diskuterade vi också för en vecka sedan. Har man litet kommunal erfarenhet, vilket jag vet att Lennart Daléus saknar, vet man att de industrier som bedriver tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet deklarerar de ämnen som är skälet till att industrierna är skyldiga att söka tillstånd. Det är naturligtvis de ämnena det handlar om. Det är kemikalier som gör att verksamheten är tillståndspliktig. Har man litet kommunal erfarenhet, Lennart Daléus, är det självklart. Har man inte det är det kanske svårt att förstå. Det är möjligt.

Anf. 151 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Jag har lärt mig under de här debatterna i kammaren att det egentligen bara är Gudrun Lindvall som har erfarenhet av de här frågorna. Möjligen har det undgått henne att jag i tre år var ordförande i gatu- och parknämnden i Nacka kommun, som hade hand om just det miljöfarliga avfallet, avloppsfrågor och liknande. Jag förstår att den

Prot. 1995/96:55

14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

informationen kan ha undgått henne. Det hon sade om mig var kanske inte heller någon viktig del i hennes argumentation.

Guðrun Lindvall frågar vad Centern står för. Vi står för det här betänkandet. Det är själva poängen. Det motsvarar de uppfattningar vi har. Guðrun Lindvall står för sina reservationer, och det är de som jag här diskuterar som en del av behandlingen av det här betänkande i kammaren.

Vad jag har pekat på, herr talman, och vilket bekräftas av det Guðrun Lindvall säger är att det finns utredningar som kan vara nog så detaljerade, utredningar som ofta leder till regeringsförslag, som i många fall är mycket detaljerade, väl avgränsade och preciserade för att möjliggöra en lagstiftning kring det problem som behandlas. Men, herr talman, det måste för varje läsare framstå som fullständigt omöjligt att utnyttja de reservationer som jag har pekat på som grund för ett beslut som leder till en lagstiftning. Då kan möjligen Guðrun Lindvall invända att man får fylla på med detaljer på olika håll. Men det är just det som är själva problemet, herr talman, nämligen att detta inte är ett arbete som lämpar sig för utskottet eller kammaren.

Vad gäller det jag nämnde tidigare om producentansvaret vill jag, herr talman, peka på hur olyckligt det skulle vara om de reservationer fick bifall som innebär en återgång till ett gammalt system i stället för att riksdagen väljer den nya strömfäran.

Anf. 152 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Jag är i alla fall glad att Lennart Daléus inser vad vi menar när vi skriver att vi vill ha miljövarudeklarationer. Det som avses är alltså det som står i SOU. Jag förmodar att många jurister har tittat på den texten och anser att en fortsatt hantering av den texten skulle vara möjligt.

Det står också mycket klart hur avgränsningen skall se ut, och jag tycker inte att det är nödvändigt att läsa ytterligare stycken högt. Lennart Daléus kan gärna beställa utredningen och titta på den. Jag förmodar att den kunde vara intressant i många sammanhang.

Tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet är inte alls samma sak som miljöfarligt avfall. Industrier som kommer i fråga för tillståndsplikt är sådana som hanterar ämnen som ofta gör att de behöver koncession och även många industrier som hanterar vissa andra kemiska ämnen.

Jag vet inte om den kommun där Lennart Daléus var verksam hade tagit över tillsynen över de här industrierna. Lennart Daléus var väl verksam där för så pass länge sedan att man då kanske inte hade gjort det. Dessutom ligger det tillsynsansvaret sedan länge ofta inte på den nämnden, utan det brukar ligga på miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Jag påstår definitivt inte att jag är den enda som kan någonting om det här, men om Lennart Daléus inte kan förstå vad som står i en reservation så måste jag säga att det förvånar mig.

Vi har olika uppfattningar vad gäller producentansvaret. Det förslag som Batteriutredningen nu har lagt fram tilltalar till en del kanske mig mer. Förslaget går alltså ut på att den instans som är bra på att samla in samlar in, och sedan skall producenterna betala. Jag är mycket med-

veten om att detta skulle kunna leda till att olika kommuner får olika ambitioner. Men just det, att kommuner kan få ha olika ambitioner, är det intressanta med det kommunala självstyret. Då finns nämligen möjlighet för miljöpolitiker i kommunen att ta initiativ, och det är också till stor del sådana kommunala initiativ som har fört avfallsfrågan framåt. Jag kan lägga till att dessa i och med producentansvaret inte finns längre.

Anf. 153 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Det får stå vad det vill i det SOU-dokument som Gudrun Lindvall hänvisar till. Den vanliga arbetsgången här brukar vara att en statlig offentlig utredning lägger fram ett förslag som går ut på remiss, och så småningom presenteras ett regeringsförslag, som ofta rymmer ett lagförslag som passerar Lagrådet och sedan landar i kammaren för behandling. Det är en förhållandevis trygg och säker gång. Men att ur en sådan utredning rycka loss tio meningar och lägga in dem som ett förslag till ett beslut i kammaren är – om herr talmannen tillåter uttrycket – litet häftigt. Det var också min invändning mot reservationen.

Jag vet vad som menas med tillståndsplikt. Det tror jag i alla fall, herr talman. Det var inte min poäng i diskussionen kring materialbalans. Vad jag frågade var om man i det sammanhanget skall göra det som Gudrun Lindvall och Miljöpartiet menar, nämligen upprätta materialbalanser över vad som köps in till företagen. Jag ville veta om det var detta Gudrun Lindvall menade eller om hon menade det som köps in för att producera någonting eller det som köps in för att användas på annat sätt i företagen. Uppenbarligen är jag en dålig läsare av reservationer, men för mig var detta inte alldeles glasklart.

Vi har uppenbarligen olika uppfattning vad gäller producentansvaret. Också i det fallet tycker jag att mycket var oklart. Miljöpartiet skriver i sin reservation: ”Inför därför en producentavgift för returpapper, glas och andra förpackningar i hushållsavfallet.” Hur inför man en producentavgift för en förpackning i hushållsavfallet? Menar Gudrun Lindvall att man skall införa en producentavgift på förpackningar som säljs i affärer, eller var skall avgiften tas ut? Enligt den här skrivningen skall den tas ut när förpackningen är hushållsavfall.

Flera av de här oklarheterna gjorde att jag blev litet bekymrad över med vilken detaljrikedom men förvirring Miljöpartiet hanterar frågorna i kammaren.

Anf. 154 INGEMAR JOSEFSSON (s)

Herr talman! Jag ber först att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på avlämnade reservationer.

I mycket, om än inte i allt, kan jag hålla med Lennart Daléus i det han nyss framförde från talarstolen. Jag skall försöka undvika att upprepa det som redan har sagts och ta upp ett par frågor som jag anser ändå bör nämnas i den här debatten.

I avfallshandlingens kretslopp talas det enligt min uppfattning alldeles för litet om konsumenternas roll. Utan konsumenternas insatser

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

skulle många tänkta system i Sverige i inte fungera. Svenska konsumenter är i allt väsentligt en resurs i kretsloppssamhället, villiga att ställa upp och hjälpa till. Producenter av varor och produkter ger ett svagt stöd åt konsumenterna och deras möjligheter till ett bra miljöval, ett val mellan produkter med likvärdiga funktioner.

Enligt min uppfattning borde producenterna, om nödvändigt med samhällets påtryckningar, öka varuinformationen och ge en bättre miljömärkning. I dag vet producenterna att märkning som uppfattas som miljöpositiv ger försäljning och försäljningsframgångar. Samhället måste där sätta regler som gör att konsumenterna inte luras av tvivelaktiga s.k. miljömärknings – det finns alltför mycket av detta på marknaden.

Utskottet påpekar att utvecklingen mot ett kretsloppssamhälle förutsätter ett effektivt resursutnyttjande, återanvändning och återvinning. Låt mig påpeka att alltför många producenter sätter likhetstecken mellan återvinning och förbränning, en utveckling som vi måste vara observanta på och inte lättvindigt acceptera. Jag tycker att det finns skäl att säga det med anledning av en del av de tidigare inläggen.

Frågan blir ännu svårare om vi ser till önskemålet om återanvändning. Våldigt mycket av det vi har resonerat om bygger på att man skall återvinna, men återanvändningen tycker jag har kommit bort i debatten. Det är förvånansvärt få omslag och emballage som återanvänds. De höljen som omger de batteripack som driver många av riksdagsledamöternas mobiltelefoner går t.ex. inte i dag att återanvända, vilket inte borde vara något problem. Detta är ett exempel, men det finns många produkter som skulle kunna återanvändas och alltså inte återvinnas.

Skall vi i framtiden få mer återanvändning kommer det säkert att krävas både morot och piska. Producentintresset för återanvändning är svagt. Återanvändning betyder ju ofta att producenten inte får möjlighet att tillverka en vara som kan säljas ytterligare en gång. Vi bör vara uppmärksamma på detta, för här finns en stor vinst att göra för samhället vad gäller energi och resurser.

Enligt utskottet bör producenterna få ett ökat miljöansvar för de produkter de släpper ut på marknaden. Detta har börjat, och det planeras ske i en större omfattning på en rad andra områden. Den här utvecklingen är riktig, men samhället bör enligt min mening som en följd av detta också se över den tillsyn som kommer att krävas för att det här skall bli framgångsrikt. Vi har en tillsyn som inte är anpassad till det nya producentansvaret. Vi bör se över den tillsynen och se till att den kommer att stämma mot det nya producentansvar som kommer att läggas ut. Det här bör prövas så att inte våra nya ambitioner ger monopolsituationer eller möjligheter för vissa producentgrupper att utestänga andra tillverkare.

Utskottet påpekar också att producentansvar kan behöva utformas på olika sätt för olika varugrupper. För egen del tycker jag att detta är ett viktigt understrykande. En ansvarig för en produkt i Sverige kan vara en stor eller flera stora inhemska producenter men kan på ett annat varuområde utgöras av många små importörer, eller naturligtvis av kombinationer av dessa. Det här kommer att ställa olika krav på flexibi-

litet, anpassning, på det vi menar med producentansvar. Jag tror att vi måste hitta inte en modell utan flera modeller som innebär anpassning till det vi vill åstadkomma i varje läge.

Lennart Daléus sade, och där har jag en avvikande mening, att om man ger producenterna ansvar räcker det med det. Samhället skulle sedan i stort sett strunta i det, om jag förstod honom rätt. Denna in blanco-fullmakt vill jag och mitt parti inte ge i något sammanhang. Det går inte att göra det. I så fall skulle det snarare bli en undfallenhet. Jag tror att man är tvungen att följa upp producentansvaret, från samhällets sida veta vad man lägger ut och ha regler för det. När man väl har lagt ut ansvaret skall naturligtvis producenten fullfölja åtagandet, med de nya regler för tillsyn som jag också talade om.

Jag vill ta upp ett yrkande i en av motionerna. Vänsterpartiet tar upp frågan om avloppsvatten från industrin. Jag tror att det handlar om ett missförstånd. Vi skriver i utskottet att det finns möjligheter för kommunen att helt enkelt bestämma gentemot industrin på det här området. Det är ett slag i luften. När det gäller en rad utsläpp från avloppsvattnen måste jag samtidigt säga att avloppssystemet varit den väg samhället kunnat gå för att faktiskt komma åt miljöbovar. I kommuner är det ofta just avloppssystemet som avslöjar den som håller på med miljöfarlig verksamhet. I väldigt många kommuner i Sverige har avloppet använts för att hitta miljöbovarna. Man kan gå bakåt i avloppssystemet och på det sättet mycket enkelt söka sig fram till den som förorenar.

I de större städerna och kommunerna är det inte industrin som utgör de största problemen, utan det är faktiskt hushållen. De enskilda hushållen är större miljöbovar än vad vi i vanliga fall tänker oss.

Herr talman! Som avslutning kan jag konstatera att mycket är på gång, som utskottet redovisat, men att en kontinuerlig uppföljning kommer att krävas. I de här frågorna upplever jag att riksdagen och regeringen har konsumenternas stöd för att gå vidare.

Anf. 155 LENNART DALÉUS (c)

Herr talman! Med anledning av det Ingemar Josefsson sade om producentansvaret, attityden till hur det skall hanteras, av vem och var det platsar i miljöarbetet vill jag säga att när vi nu valt en ny huvudlinje för den här delen av miljöarbetet, nämligen kretsloppsarbete med producentansvar, innebär det att det kan gnissla i maskineriet. Jag vill inte säga att det kan bli konversioner, men det är klart att det känns när man vrider om miljöarbetet på det här sättet, och mycket av det ser vi redan. Men det är viktigt att vi håller oss till producentansvaret, ganska renodlat, så att vi inte sviktar i var ansvaret ligger. Vi skall t.ex. inte lägga in ett kommunalt ansvar som något av en buffert i systemet.

Producentansvaret kräver en viss fasthet och tydlighet, rent av en viss likriktning i den meningen att det skall gälla generellt, och det skall gälla fler och fler varugrupper. Först måste man skapa den verkliga respekten för det, så att producenterna inom näringslivet rättar sig efter de nya förhållandena. Jag tycker att det är viktigt att det slås fast.

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 156 INGEMAR JOSEFSSON (s)

Herr talman! Jag tycker att det är mycket bra med producentansvaret, och jag tycker att man skall fullfölja det. Men när Lennart Daléus uttalade sig förut lät det väldigt undfallande, ungefär som att när man väl har lagt ut ansvaret skall man inte mera lägga sig i det. Så vill inte jag se producentansvaret. Jag tror att om vi skall ha ett producentansvar måste det ansvaret också vara flexibelt i förhållande till det som man har att ta hand om. Man måste alltså se vilken produkt det är och vad det är för krav som skall ställas. Därför måste kraven utformas olika för olika producenter. När man väl har utformat kraven skall man inte – där delar jag Daléus uppfattning – gå in därefter. Men jag tycker att det måste vara olika krav på olika typer av producenter. Annars kommer det inte att fungera.

Anf. 157 LENNART DALÉUS (c)

Herr talman! Jag var säkert otydlig och klumpig i min beskrivning. Men jag menade att ramtänkandet, tydligheten och det faktum att man inte sviktar i tillverkarens ansvar är det som bär upp producentansvaret. Jag förstår nu på Ingemar Josefsson att vi i grunden har samma inställning, även om vi kan tolka varandra litet olika. Det bådar ändå gott för producentansvaret i det svenska miljöarbetet i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 februari.)

Djurskydd, m.m.

12 § Djurskydd, m.m.

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU14
Djurskydd, m.m.

Anf. 158 MAGGI MIKAELSSON (v)

Herr talman! Då är vi inne på kvällens sista betänkande. Återigen gäller det ett antal motioner och krav som har rests tidigare och debatterats många gånger förut. Jag tänker i alla fall ta upp några av dem. I en del fall har vi haft reservationer under det här riksdagsåret, i en del fall under tidigare riksdagsår. Därför har vi nu valt att ställa upp i gemensamma reservationer med bl.a Miljöpartiet.

Den första reservation jag tänker beröra handlar om fångstredskap. Vi tycker att det är viktigt att vi kommer till rätta med bensax och liknande fångstredskap, att vi blir av med dem. Det här är något som man jobbar med i EU, men det går väldigt långsamt. Det sades från början att man skulle sätta stopp för det 1995. Men då var man inte färdig och sköt upp det ett år till. Man blir inte klar till 1996, och nu har man skjutit på det ytterligare. Vi tycker inte att det är rimligt att det skall ta så lång tid. Därför har vi valt att avge en reservation i denna fråga.

Den andra fråga där vi reserverat oss gäller pälsdjursuppfödningen. Om man börjar fundera över livet för de pälsdjur som föds upp i bur

och försöker få det att gå ihop med de krav som vi ställer i djurskyddslagen på att djur skall kunna leva ett något så när normalt liv, inser man att det enda rätta är att sätta stopp för buruppfödning av pälsdjur. Det finns inte någon annan väg att gå. Att ändra i djurskyddslagen och skärpa den räcker inte, utan de krav som vi från Vänsterpartiet har drivit är att man upphör med buruppfödning av pälsdjur. Det är inte ett bra sätt. Man skall över huvud taget inte ha pälsar från djur som behöver födas upp i bur. Framför allt är det just sådana djur som inte får en chans att leva ett normalt liv, hur man än ordnar det. Det går inte att skapa så stora utrymmen att djuren skulle kunna leva ett normalt liv.

Den tredje reservation som vi har handlar om eldressyr av hundar. Där finns ett förslag på gång från regeringen. Jag tycker att det är synd att man inte kunde snabba på med det här. I den utredning som gjordes ganska nyligen föreslogs lagändringar som gör det möjligt att förbjuda användning av el som dressyrmotod. Den frågan är ny på ett sätt och inte ny på ett annat sätt. Vi har haft en diskussion i utskottet tidigare. Riksdagen har diskuterat frågan om kodressörer, som också innebär användning av elektricitet för att få fram ett önskat beteende. Det är inte förenligt med god djuromsorg att använda det, varken på kor eller på hundar.

Jag skulle vilja säga att en som inte utan att använda el kan få en hund att göra så som man vill inte skall ha hund. Det är inte rimligt att man skall gå sådana genvägar. Det visar på en brist på kunskap om hur djur beter sig. Vi har därför valt att reservera oss på denna punkt, även om jag vet att man kan hoppas på att det skall komma ett lagförslag som innebär att motionen och vår reservation tillgodoses.

Vi har också reserverat oss till förmån för en mycket bra s-motion om handel med utrotningshotade djur. Det hade varit mycket enkelt att i Sverige få en behandling likvärdig med den som förekommer i andra länder genom att skärpa straffen. Jag stödjer verkligen innehållet i denna motion, som vi tillsammans med Miljöpartiet har reserverat oss för.

Vi har också ett antal reservationer som handlar om djurfrågor i EU. Eftersom de frågorna just nu behandlas i samband med den skrivelse som skall avges inför regeringskonferensen, kommer vi inte att yrka bifall till dem i detta sammanhang, och jag skall inte heller gå närmare in på dem. Jag vill till slut helt kort yrka bifall till reservation nr 2 om pälsdjursuppfödning.

Anf. 159 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Också detta betänkande behandlar motioner som har väckts. För Miljöpartiet är djurskyddsfrågorna oerhört viktiga. Det handlar om en respekt för livet, som också måste innefatta djuren. Därvidlag är vi i Sverige på många områden långt framme. Det betyder inte att djurskyddsarbetet inte kan drivas ännu längre framåt. Det finns i dag många djur som har det illa, och vi måste på de punkterna kunna fortsätta att driva utvecklingen framåt.

Det som jag främst tänker på är de djur som lever i burar. Vi kan säga att det nu börjar ske en viss förändring på den punkten. Man har i

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

***Fel! Okänt
växelargument.***

alla fall ändrat rävhållningen så, att räven skall ha möjlighet att gräva. Det sätt som man har haft för att hålla djur i bur strider egentligen totalt mot 4 § djurskyddslagen, som säger att djur skall ha möjlighet att bete sig naturligt. Det är inte naturligt för en räv att sitta i en bur. Det är absolut inte naturligt för den att inte kunna gräva och inte heller att vara så passiv som den blir i en bur.

Vi kan här se vissa förändringar som väl i varje fall är till det bättre, men frågan är om vi över huvud taget skall ha räv i bur. I det sammanhanget är Sverige faktiskt inte ett föregångsland. Schweiz har kommit längre. I Schweiz är det förbjudet att ha räv i bur. Det är där också förbjudet att ha mink i bur.

I Sverige finns fortfarande ungefär 50 000 rävar på pälsfarmer. Antalet minskar fortlöpande, och antalet pälsfarmer har minskat från 650 till 250 på tio år. Vi tycker att det är bra. Måste man hålla djur på ett sådant här sätt, skall vi kanske fundera på om vi verkligen måste använda dessa djurs pälsar. Vi i Miljöpartiet anser att det inte är så. Vi anser denna typ av djuruppfödning inte är värdig ett samhälle som säger sig sätta djurskyddet högt.

Det finns fortfarande 2,2 miljoner minkar i bur i Sverige. De finns i burar som är 0,8 m långa, 0,35 m breda – vilket inte är speciellt mycket – och 0,4 m höga. I en sådan bur har man 3 minkar.

En mink betar sig i naturen definitivt inte som en mink i bur. En mink är ett djur som är beroende av vatten och som tillbringar 60–70 % av sin aktiva tid under vatten. Skall man här se till att mink kan bete sig naturligt, borde den ha tillgång till vatten.

Man har i Schweiz också dragit konsekvensen av detta, där ett par minkar måste ha 6 kvadratmeters utrymme och tillgång till 1 kubikmeter vatten. Minken måste alltså ha tillgång till vatten.

Detta är oerhört väsentligt, inte bara därför att minken måste kunna bete sig naturligt utan också därför att vistelsen i vatten är ett sätt för minken att reglera temperaturen.

Vi borde verkligen fundera på om det är vettigt att ha 2,2 miljoner minkar i bur i Sverige. Vi måste kanske överväga om ett burförbud för mink vore lika angeläget som burförbud när det gäller höns. Skall man föda upp dessa djur, skall man göra det på ett för djuret vettigt sätt.

Det blir då också naturligt att säga att vi inte skall importera pälsar från länder som har en sådan uppfödning av dessa djur som vi själva inte accepterar. Skall vi importera, måste man föda upp djuren på ett sätt som vi tycker är vettigt.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

I reservation 1 talar vi litet grand om det faktum att det fortfarande ute i världen diskuteras om man skall få fånga djur med bensax eller inte, trots att man vet att detta är ett av de mest grymma sätten att fånga djur. Många sitter under lång tid fast i bensaxfällor. Många lider också så mycket att de biter av sig benet för att komma loss. Det är ingen diskussion om att detta är det absolut mest plågsamma sättet att fånga djur. Ändå diskuteras man fortfarande i internationella forum hurdan standarden skall vara, och vi kommer inte till skott internationellt.

Dessutom stöter vi på problem genom att vi enligt WTO-reglerna inte kan gå före på miljöområdet. Vi kan alltså egentligen inte förbjuda import av päls från saxfångade djur. Vi menar i reservation 8 att det är oerhört viktigt att man utformar frihandelsreglerna så att djurskyddsaspekterna får ett mycket större genomslag och så att det också blir möjligt att säga nej tack till länder som t.ex. tar fram pälsar på ett sätt som vi inte själva vill tillämpa här.

Jag yrkar bifall till reservation 8.

Vi i Miljöpartiet för i betänkandet inte så mycket diskussioner om EU och djurskyddet, utan vi har valt att ta upp dem i andra sammanhang. Vi tar ändå upp litet grand om djurtransporter. Sverige har fått undantag för transport av högdräktiga och nyförlösta djur. Enligt vår uppfattning måste man göra allt för att permanenta den övergångsbestämmelsen. Jag vet att vi har en samsyn, och vi måste försöka driva det här tillsammans.

Jag vill också kort kommentera den motion som Urban Ahlin har väckt och där det anförs att straffet för handel med utrotningshotade djur borde skärpas. Det ligger i dag mycket pengar i döda falkar och örnar. Många människor tar mycket stora risker för att komma över t.ex. dessa fåglar. Straffets längd är då naturligtvis något som man kalkylerar med. Är straffet som i Sverige två år, får man en mindre påföljd än i Norge, där straffet är sex år. Man väljer självfallet hellre att försöka i Sverige än i Norge, där effekten av att åka fast blir större.

Det skulle vara oerhört bra om man kunde samordna lagstiftningen på detta område inom Norden. Vi har likartade arter och samma hot mot dessa arter. Jag stöder verkligen denna reservation.

Detta betänkande är mycket viktigt, och det är bra att samsynen i Sverige är så stor. Jag hoppas att vi kan komma till skott när det gäller burar för rävar och mink, framför allt vad beträffar mink, där vi har en bra bit kvar. Om man nu skall hålla dessa djur i bur, skall de enligt 4 § ha möjlighet att bete sig naturligt.

Anf. 160 LENNART DALÉUS (c)

Herr talman! Återigen behandlar vi ett betänkande där samsynen om grundinställningen är mycket tydlig vad gäller omsorgen om djurskyddsfrågorna och om att plågsamhet vid t.ex. djurförsök eller vid fångst av djur till varje pris måste undvikas.

Detta betänkande har föregåtts av en ganska gedigen hantering i utskottet. Bl.a. har vi gjort studiebesök och haft andra aktiviteter för att få information om djurskyddsfrågor och om hantering av djur. Det är viktigt att säga att den samstämmighet som finns i stor utsträckning förlitar sig på det arbete som regeringen bedriver, den lagstiftning som finns i Sverige och det engagemang som Sverige visar i det europeiska arbetet.

Herr talman! Jag kan säga att också i det senare fallet har en samstämmighet varit mycket tydlig. Utskottet säger nu i yttrande över materialet inför regeringskonferensen mycket tydligt att frågor om djuromsorg bör skrivas in i EU:s grunddokument.

Prot. 1995/96:55

14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Herr talman! De reservationer som finns i betänkandet redovisar en ambition att skynda på, och att redan i dag fatta beslut som leder till åtgärder på flera av dessa viktiga områden. Vi menar att detta nu är regeringens ansvar, både nationellt och internationellt.

Jag tror att den ambition som reservanterna visar är angelägen. Samtidigt har vi i utskottsmajoriteten valt att peka på den nationella samstämmigheten och enigheten i det internationella uppdragandet.

Herr talman! Vi får säkert anledning att återkomma till dessa frågor i många omgångar, när vi behandlar såväl EU-material som nationella frågor. Under tiden yrkar jag bifall till utskottets hemställan i jordbruksutskottets betänkande nr 14.

Anf. 161 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s)

Herr talman! Vi konsumenter har under senare år blivit alltmer nyfikna, kunniga och krävande. Vi frågar inte bara efter priset på matvarorna – vi vill också veta varifrån maten kommer, hur säden till mjölet är odlad och hur djuren är uppfödda. Dagens konsumenter ställer krav på hög kvalitet, god miljö och en god djuruomsorg.

Sverige har som medlem i EU såväl möjlighet som skyldighet att agera för att förbättra djurskyddet inom gemenskapen. Vi har en betydligt högre målsättning än EU när det gäller att skapa en god djurmiljö. Vår svenska djurskyddslagstiftning omfattar alla djurslag i fångenskap. Den säger uttryckligen att djurhållningen skall vara utformad så att djuren skyddas mot sjukdom och att deras hälsa främjas. Några sådana krav finns varken i Europakonventionerna, i EU:s direktiv eller i de enskilda EU-länderna.

Den socialdemokratiska regeringen har efter EU-inträdet fört en offensiv politik för att skärpa kraven på bl.a. djurtransporter. EG:s direktiv om skydd av djur under transport är, till skillnad mot övriga djurskyddsdirektiv, totalharmoniserat. Regeringen har nått vissa framgångar med att skärpa EU:s regler för krav på fordonens utformning och utbildningen av förarna. Men det finns fortfarande mycket kvar att göra för att uppnå en acceptabel standard på djurtransporterna inom EU. Regeringen får fortsätta sitt arbete med att driva detta.

Sveriges höga djurskyddskrav gäller inte bara mjölk- och köttdjur, utan även pälsdjur. Djurskyddslagen ställer höga krav på att djuren skall hållas i en god miljö som ger dem möjlighet att bete sig naturligt. Utgångspunkten för djurhållningen skall vara anpassad till varje djurarts beteende och behov av rörelsefrihet.

Under senare år har Jordbruksverkets föreskrifter skärpts, och kraven för uppfödning av pälsdjur har höjts. Speciellt långtgående är kraven för hållandet av rävar. I december 1995 skärptes djurskyddsförordningen. Ändringarna innebär bl.a. att rävar bara får hållas på sådant sätt att deras behov av att vara tillsammans med andra rävar, av att röra sig och av att gräva tillgodoses.

Herr talman! EU:s inre marknad innebär att varor och tjänster fritt skall kunna föras över gränserna mellan medlemsländerna. Den inre marknaden innebär inte att djur och djurprodukter skall kunna föras över gränserna hur som helst.

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

EU har sedan 1964 utvecklat enhetliga djurhälsokrav och riskbedömningar när det gäller djursjukdomar. En förutsättning för att den inre marknaden skall kunna uppnås för handeln med djur och animalieprodukter är att det finns en gemensam syn på djurhälsa, smittsamma djursjukdomar och en gemensam bekämpningsstrategi.

EU:s mål på området skiljer sig alltså inte från det svenska målet – att hindra smittspridning för att skydda djurs och människors hälsa. Skillnaden ligger egentligen i stället i de metoder som används.

Sverige har tidigare varit relativt förskonat från djursjukdomar. Vårt EU-medlemskap kan därför medföra ökade risker för vissa djursjukdomar. Djurhälsoarbetet och smittskyddsarbetet skall därför intensifieras. Det handlar om ökad utbildning, diagnostiskt utvecklingsarbete och träning för att kunna bygga upp en effektiv beredskap att upptäcka sjukdomsutbrott i tid.

Dessutom bör Sverige verka för hur ett program för bekämpning av djursjukdomar skall utarbetas. EU:s regler skall vi vidare diskutera i skrivelsen om regeringskonferensen.

Även bin drabbas av sjukdomar. I Sverige påträffades varroakvalstret för första gången på Gotland 1987. I mars 1991 gjordes de första fynden på fastlandet, och sedan har kvalstret spritt sig över delar av södra Sverige. Bekämpningen av varroakvalstret, liksom av andra smittsamma bisjukdomar, regleras framför allt i bisjukdomslagen och i bisjukdomsförordningen. Ansvarig myndighet är Jordbruksverket. Dessutom ligger det inom länsstyrelsernas ansvarsområde att regionalt biträda Jordbruksverket vid bekämpningen.

Det kan i framtiden finnas anledning att ytterligare pröva vilka bekämpningsinsatser som kan behövas för att på lång sikt trygga den svenska binäringen. Bekämpningen av varroakvalster åligger dock i första hand ansvarig myndighet. Jag förutsätter alltså att Jordbruksverket, länsstyrelserna och regeringen uppmärksammat följer frågan och vidtar de åtgärder som behövs.

Herr talman! Som jag sade inledningsvis ställer vi konsumenter högre krav på den mat vi köper. Vi är inte bara intresserade av varans pris – vi vill veta vad som händer med maten under hela produktionskedjan från uppfödning till transport, slakt, förpackning och slutligen återvinning. Konsumenten har rätt att kräva livsmedel av hög kvalitet.

Hög kvalitet innebär för mig att det kött vi äter kommer från djur som fått leva ett naturligt liv i en god miljö, och att det som växer på våra åkrar är odlat med så litet kemikalier och bekämpningsmedel som möjligt. Därför måste vi förstärka konsumentperspektivet och även i framtiden ställa höga krav på djurhälsa och djurskydd.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 162 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Nu blir jag tvungen att ge mig in i en bidiskussion, vilket jag inte hade tänkt mig.

Jag börjar med att tala om mink. Jag undrar om Ann-Kristine Johansson verkligen menar att minkar, med tanke på hur de föds upp i

Prot. 1995/96:55
14 februari

Djurskydd, m.m.

dag, har möjlighet till ett naturligt beteende. Många socialdemokrater, bl.a. Birgitta Gidblom, motionerar också om burförbud vid uppfödning av pälsdjur. Finns det i det socialdemokratiska partiet något stöd för hennes tankar om att införa ett förbud, eller talar hon för döva öron? Det skulle vara mycket intressant att få ett svar på detta.

Jag håller med om att det naturligtvis är viktigt att vi får sådana djurskyddsregler att djuren har en chans att bete sig naturligt. Jag förmodar att vi är överens om att minken inte kan bete sig naturligt med de förhållanden som finns i dag.

Jag skall kort kommentera min reservation om bin. Vi har diskuterat varroakvalstret många gånger i Sverige. Låt mig bara konstatera att sjukdomen sprider sig, herr talman. Den har nu kommit även till Ann-Kristine Johanssons landskap, Värmland. Man gör mycket litet i Sverige för att hindra spridningen och mycket litet för att bekämpa sjukdomen i bisamhällena.

Dessutom står nu nästa bisjukdom för dörren, nämligen trakékvalstret. EU har nämligen sagt att det skall vara möjligt att fritt flytta bisamhällen mellan länderna. Vi i Miljöpartiet menar att enda chansen att komma till rätta med denna tragiska situation är att införa bin under epizootilagen. Det gör man genom att kalla dem för vad de är, nämligen husdjur.

Anf. 163 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik

Herr talman! Gudrun Lindvall tar i sin replik upp frågan om mink- och rävfarmar. Förhållandena för rävarna har förändrats en hel del. De har fått möjlighet att gräva och bete sig mer naturligt.

Minkarna är fortfarande kvar i burar, men också där har det hänt litet grand. Jag tror också att det är viktigt att konsumenterna trycker på och inte köper pälsar. Om vi inte gör det kommer lönsamheten för minkfarmarna att bli dålig, och de kommer att läggas ned.

Gudrun Lindvall tog också upp frågan om varroakvalstret. Jag tycker inte att riksdagen kan göra så mycket åt detta – det är Jordbruksverket som skall handha frågan. Jag tycker inte att bin skall klassas som djur. Jag tycker att de är insekter. De skall alltså inte hamna under epizootilagen.

Anf. 164 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Det som har hänt på rävområdet är mycket bra. Det är också mycket bra att jordbruksministern såg till att det förslag som uppfödarna hade inte gick igenom. Det innebar att man skulle få ha rävar i bur de sista två månaderna innan man slaktar dem för att de skall få en snygg och fin päls. Jag uppskattar det mycket. Där har det skett bra saker.

När det gäller mink tror jag tyvärr att om vi skall vänta på konsumenttrycket lär de 2,2 miljoner minkarna få sitta i bur mycket länge. Det krävs nog en lagstiftning för att vi skall få en annan tingens ordning. Jag hoppas att vi i framtiden kan hitta ett sätt att lagstifta om det, t.ex. som Schweiz har gjort. Då kan vi se till att vi även håller mink på

ett sådant sätt att de har en chans till ett naturligt beteende. Det går i Schweiz, och det skulle kunna gå här.

Som biolog och biologilärare blir jag litet förvånad när Ann-Kristine Johansson påstår att insekter inte är djur. Man kan möjligen diskutera detta när det gäller lägre stående arter, men när det gäller insekter vill jag påstå att de absolut är djur i alla andra sammanhang, utom när det gäller epizootilagen. Då är väl bin något annat – växter möjligen. Det är ju växter och djur vi hanterar. Jag tycker att detta är mycket märkligt.

Skulle vi säga att bin faktiskt är djur – det låter ju inte klokt det här – skulle de omfattas av epizootilagen. Det skulle räcka med ett tillkännagivande från riksdagen att vi anser att bin skall klassas som djur och därmed hamna under epizootilagen för att det skulle börja hända saker i Sverige. Då skulle vi nämligen få i gång en bekämpning av varroan. Då skulle det vara lag på att bekämpningen skulle komma i gång. Skall vi kunna stoppa varroan i dag, vilket skulle bli svårt även med hjälp av epizootilagen, måste vi kräva att bisamhällen som har varroa omintetgörs, annars sprids sjukdomen.

Jag och mitt parti ser med viss förskräckelse på den dag då vi också har trakévalster. Trakéer är de system som bin andas med. När den dagen kommer har vi ytterligare ett problem. Effekten av detta, Ann-Kristine Johansson, är att många biodlare tar till kemikalier. I Tyskland vet man att de hamnar i honungen. Jag tror inte att de små odlarna eller fruktodlarna som behöver bina är speciellt betjänta av detta. Det är storodlarna som inte vill att bina skall omfattas av epizootilagen och inte småodlarna. Vi stöder småodlarna i det här fallet.

Anf. 165 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik

Herr talman! Gudrun Lindvall säger att Schweiz har ett förbud för minkfarmare att ha djuren i bur. Det vet jag ingenting om. Men de har också förbud att ha höns i bur. Där har man klippt näbbarna på hönsen, och jag vet inte om det är så mycket bättre. Jag vet inte hur det ser ut på minksidan.

När det gäller frågan om bin är djur eller inte måste jag säga att jag tyvärr inte är biolog utan en enkel lantarbetare. Jag har inte den kunskapen att jag kan avgöra om de är djur eller inte. Men som jag ser det är bin inte djur.

Anf. 166 URBAN AHLIN (s)

Herr talman! Hösten 1994 antog riksdagen en ny lag om åtgärder beträffande djur och växter som tillhör skyddade arter.

Den antagna lagstiftningen innebar att man samlade alla regler om nationell och internationell handel samt övrig hantering och förvaring av vilt levande djur och växter under *en* lag. Härigenom skulle en effektivare kontroll av reglernas efterlevnad på detta område möjliggöras. Man framhöll särskilt att den nya lagen bör kunna förbättra möjligheterna att påverka den illegala handeln med hotade vilda djur och växter. Lagens ansvarsbestämmelser omfattar böter eller fängelse i

Prot. 1995/96:55

14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

högst sex månader. Vid grova brott kan man dömas till fängelse i högst två år.

Tyvärr kan alla dessa goda intentioner gå om intet på grund av de i Sverige alltför låga straffen för handel med utrotningshotade djur. Straffet för dessa brott är som ni hörde högst två års fängelse.

Vårt västliga grannland Norge har en betydligt strängare lagstiftning där dessa brott kan ge upp till sex års fängelse. Utöver detta har Norge även en generalklausul för dessa typer av brott. Detta leder ofelbart till att bl.a. äggplockarna och fågeltjuvarna söker sig till Sverige med sin avskyvärda verksamhet.

Örn och falk är Sveriges begärliga bidrag till den illegala djurhandeln. En jakttränad kungsörn betingar ett pris på ca 850 000 kr. En jaktfalk betalas med hälften.

I den illegala importen till Sverige dominerar kräldjuren. En svensk man lyckades på ett år smuggla in 6 700 reptiler till ett marknadsvärde på 20 miljoner kronor. Mannen dömdes till fem månaders fängelse. De enorma pengar som figurerar i detta sammanhang gör att man faktiskt kan jämföra det med narkotikahandeln.

Enligt Rikspolisstyrelsens egen utredningsman Kaj Månsson, som har utrett den illegala handelns omfattning, finns det tecken på att denna brottslighet, som förr utövades av enstaka knäppskallar med något maniskt samlarbeteende, i dag alltmer har fått formen av organiserad kriminalitet. De låga straffsatserna och de stora pengarna gör den illegala handeln förmånlig i jämförelse med annan brottslighet. Detta måste upphöra.

För att undvika att svenska utrotningshotade djur dödas eller infångas och att Sverige blir ett transitland för denna snuskiga trafik måste straffskalan höjas till norsk nivå. Dessutom borde polisen efter norsk modell inrätta en central enhet med kunskaper om denna handel och operativa enheter ute på fältet.

Jag vill inte besvara kammaren med att begära votering om min motion, men jag lovar att återkomma i ärendet.

Anf. 167 ELISABETH FLEETWOOD (m)

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av en motion, 1994/95:Jo518. Den handlar om svanskupering på hundar. Jag har tillsammans med en kollega väckt den flera gånger förut. Resultatet har blivit ungefär detsamma som i kväll, herr talman. Jag kommer inte att yrka bifall till min motion. Jag vet att det är fåfångt. Däremot kan jag inte underlåta att säga några ord om den.

Motionen är naturligtvis väckt ur djurskyddssynpunkt. Vi vet, trots det Jordbruksverket säger i sin utredning, att det finns hundar som skadas mycket svårt på grund av att man inte får kupera deras svansar. Det gäller mest jakthundar. De som kan bevisa detta, och som har talat om det för mig personligen när jag har sett deras hundar, är ofta bönder som har jakthundar som de jagar med. De är inte några nöjesjägare. De sköter sin jakt precis så som jakt skall bedrivas. De tycker att det är tråkigt att deras hundar blir skadade och att man så småningom blir tvungen att amputera deras svansar.

Men det finns också en annan aspekt som jag tycker är minst lika viktig. Det är de genetiska förhållandena. När man inte kan få in avelshundar utifrån och inte, i viss utsträckning för vissa raser, kan använda svenska hundar för avel utomlands minskar ju möjligheterna att berika raserna. Då ökar riskerna för genetiska skador. Jag tycker att detta är något som vi måste ta fasta på. Jag känner till att det finns svenska hundägare som har flyttat utanför Sveriges gränser för att kunna fortsätta sin avel. De är – och det vill jag påpeka – inte bara avelsdjurägare. De är också i högsta grad intresserade av sina hundars hälsa. De är djurälskare i ordets rättaste bemärkelse.

Herr talman! Därför kommer jag att återkomma i annat sammanhang.

Anf. 168 GUDRUN LINDVALL (s) replik

Herr talman! Jag tycker att detta är en mycket angelägen fråga. Eftersom jag själv är uppfödare och har kennelnamn har jag kommit i kontakt med den här frågan på olika sätt.

Det finns framför allt tre raser där man fortfarande har problem med att uppfödare vill kuperade svansar. Det är rottweiler, dobermann och vorsteh. Av dessa jagar man bara med vorsteh. Problemet är egentligen störst hos rottweiler.

Det är helt fel när Elisabeth Fleetwood säger att man inte kan bedriva avel med hundar som har kuperade svansar. Det går alldeles utmärkt! Man kan importera från de länder man vill med de karantänsbestämmelser som finns. Det man inte kan göra är att ställa ut. Att ställa ut innebär att man får avelsmeriter på sin hund. Tar man in en hund som redan har avelsmeriter går det alldeles utmärkt att avla. För aveln är det alltså inget problem.

Man kan också mycket väl exportera hundar. Det är heller inget som helst problem.

När det gäller rottweiler har rasklubben som tur är tagit tag i det här. I dag förekommer det en del illegal kupering, och den är fruktansvärt obehaglig. Man råkar klämma små valpars svans i bildörren, man råkar sätta en spruta med saltlösning i svansen på hunden – ni anar inte vad man gör på grund av det här. Jag tycker det är oerhört bra att Sverige är konsekvent när det gäller kuperingsförbudet.

Det finns en del problem hos vorsteh. Det finns en del hundar som är mycket aktiva med sina svansar och slår sönder dem. Det är dock ett mycket litet problem i dag, och de hundar som har problem med upprepade svansönderslagningar amputeras under bra förhållanden hos veterinär.

Personligen har jag alltid valt raser där jag slipper sätta saxen i en liten valp. Jag tycker att den bestämmelse som Sverige och för övrigt också Norge har är en mycket bra bestämmelse. De problem som finns beträffande vissa raser tror jag att rasklubbarna kan lösa på egen hand.

Prot. 1995/96:55

14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 169 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik

Herr talman! Det är skönt att det finns någon i riksdagen som vet allting. Jag skall lyssna noggrant.

Vad jag sade, Gudrun Lindvall, var inte att det inte finns möjligheter att bedriva avel. De lagliga möjligheterna finns naturligtvis. Det finns möjlighet att ställa ut hundarna också – det sade jag ingenting om. Vad jag sade var att möjligheterna till avel minskade när de som har de hundar med vilka man vill bedriva den här aveln utanför Sveriges gränser säger nej. De säger sig inte vara särskilt intresserade och blir allt mindre intresserade av att utbyta dessa avelsdjur med Sverige. Då menar jag att underlaget minskar och att riskerna för genetiska skador därmed ökar.

Det är möjligt att Gudrun Lindvall har mycket goda kunskaper inom vissa sektorer av det vi talar om. Men de som jag har som mina kunskapare kan ju inte vara okunniga; det kan inte Gudrun Lindvall påstå. Här finns problem! Vi har begärt att man analyserar vilka svårigheter som finns och att man därefter ser efter vad vi kan göra för att förbättra situationen för djuren och för avelsdjurens ägare.

Anf. 170 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Herr talman! Den där typen av argumentation om att man tror sig veta allt tycker jag inte borde vara värdig en ledamot som har suttit så länge i riksdagen.

Eftersom jag är intresserad av hunduppfödning har jag tagit kontakt med folk som har just de här raserna. Framför allt har jag goda vänner som har rottweiler, som ju är en ras där man har en del problem. Det finns också många som har vorsteh som har agerat inom Kennelklubben. Där har jag många bekanta, och där har man gjort en översyn över det här.

Den översynen har hittills sagt att problemet finns men är inte så stort som man hade väntat sig. Det finns problem, framför allt för vorsteh. Men det finns också många hundägare som har dessa raser som är emot att införa ett nytt kuperingsförbud. De vill i stället avla på egenskaper så att man får hållbarare svansar – det kan man nämligen säkert också avla fram. Det tror jag skulle vara betydligt bättre. Jag tror också att det skulle vara fullt möjligt.

För dem som strider allra mest för att få tillbaka kuperingstillståndet handlar det dess värre om utseendet. Det gäller framför allt många rottweileruppfödare och en del dobbermannuppfödare. Där handlar det inte om att svansar går sönder, utan där handlar det om att man tycker att hundarna är fula när de har svans. Eftersom dessa hundar inte har haft svans på så länge får man dessutom många olika typer av svans. En kvinna som jag har god kontakt med bedömer rottweiler, och hon menar att efter ett antal år ser man inte svansen längre – man ser hunden.

I många fall tror jag att det här är något man kommer att vänja sig vid. För många raser diskuterar man inte ens det här, eftersom man inte tycker att det påverkar utseendet. Det gäller t.ex. många spanielraser.

Vi har i dag ett förbud i Sverige. Låt det verka några år! Låt oss se hur man vänjer sig, och låt oss se vilka problem vi har. Att i dag begära en utredning om det här tycker jag skulle vara att ge helt fel signaler.

Anf. 171 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik

Herr talman! Jag tror faktiskt inte att jag hör till dem som brukar ta till överord, och jag tycker inte att jag gjorde det här heller. Gudrun Lindvall har en tendens att beskriva problemen på sitt sätt och sedan sätta punkt.

Jag tänker inte diskutera detta med olika raser. Jag tycker inte att det hör till kammaren här i dag, herr talman. Jag är dock helt övertygad om att den här diskussionen kommer att fortsätta. Det är nämligen det totala djurskyddet för de djur vi nu behandlar som jag talar om och som det gäller.

Anf. 172 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Jag beklagar att jag begärde ordet, men Gudrun Lindvall har en sällsam förmåga att locka upp mig i talarstolen med sina inlägg.

Det gällde reservation 5, som handlar om handel med utrotningshotade djur. Det är Maggi Mikaelsson och Gudrun Lindvall som står för den.

Jag har då en fråga till Gudrun Lindvall. Det är bara ett år sedan vi antog den här lagstiftningen. I det sammanhanget fanns det en motion, från ett parti. Det var en motion från kristdemokraterna, där vi krävde en hårdare lagstiftning och en central enhet för att bekämpa den illegala handeln med hotade växter och djur. Var fanns Miljöpartiet då? Det går bra att i efterhand hänga på både den ena och den andra frågan, men det är bra om vi försöker fatta besluten när de skall fattas. Lagstiftningen antogs för ett år sedan. Den kan givetvis förbättras, men då, för ett år sedan, fanns inte Miljöpartiet med i den debatten.

Herr talman! Det var en liten debatt här om det att Gudrun Lindvall vet allt och påstår sig veta allt. Det är bara att konstatera att hon många gånger framställer sakerna så. Vi har dock haft anledning att i efterhand undersöka en del av de fakta hon lämnar här. Jag kommer att återkomma till det i andra sammanhang, men jag kan trösta Ann-Kristine Johansson med att det inte är så säkert att alla de fakta som kommer från Gudrun Lindvall är korrekta, inte ens på det biologiska området. Men det tar vi en annan gång.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 februari.)

Prot. 1995/96:55
14 februari

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1995/96:55
14 februari

13 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 14 februari

1995/96:86 av *Bo Lundgren* (m) till finansministern
Besparingar i de offentliga finanserna

1995/96:87 av *Juan Fonseca* (s) till statsministern
Integrationspolitik

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 februari.

14 § Anmälan om skriftliga frågor

Anmälades att följande skriftliga frågor framställdes

den 13 februari

1995/96:286 av *Björn Samuelson* (v) till justitieministern
Nazistmöten

den 14 februari

1995/96:287 av *Conny Sandholm* (fp) till statsministern
Askö som miljöforskningscentrum

1995/96:288 av *Birger Schlaug* (mp) till statsrådet Jörgen Andersson
Forskning och utveckling inom vätgasområdet

1995/96:289 av *Kenneth Johansson* (c) till statsrådet Jörgen Andersson
Energisparande och eltaxorna

1995/96:290 av *Carl Fredrik Graf* (m) till statsrådet Leif Blomberg
Ansökningsavgifter för svenskt medborgarskap

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 februari.

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att följande skriftliga svar inkommit

den 13 februari

1995/96:271 av *Tuve Skånberg* (kds) till justitieministern
Möjligheterna att stoppa försäljning av haschtillbehör

den 14 februari

Prot. 1995/96:55
14 februari

1995/96:260 av *Kenneth Johansson* (c) till jordbruksministern
Betesrätt på fåbodsvallar
1995/96:261 av *Bengt Hurtig* (v) till jordbruksministern
Import av renkött
1995/96:273 av *Göran Hägglund* (kds) till finansministern
Företagande
1995/96:274 av *Mats Odell* (kds) till finansministern
Beskattnings av bilförmån
1995/96:275 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Hälsa- och sjukvården
1995/96:278 av *Tomas Eneroth* (s) till justitieministern
Pornografi
1995/96:279 av *Ingrid Näslund* (kds) till utrikesministern
EU och religionsfrihet
1995/96:280 av *Marie Granlund* (s) till arbetsmarknadsministern
Regionalpolitiskt transportstöd

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 20 februari.

16 § Kammaren åtskildes kl. 20.48.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 1 § anf. 7
(delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 33 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 69 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 86 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 119 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Utrikespolitisk debatt	1
<i>Allmän utrikespolitik</i>	<i>1</i>
Anf. 1 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	1
Anf. 2 GÖRAN LENNMARKER (m).....	8
Anf. 3 HELENA NILSSON (c).....	13
Anf. 4 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	18
Anf. 5 EVA ZETTERBERG (v).....	21
Anf. 6 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp).....	26
Anf. 7 INGRID NÄSLUND (kds).....	29
Anf. 8 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	33
Anf. 9 GÖRAN LENNMARKER (m).....	35
Anf. 10 HELENA NILSSON (c).....	37
Anf. 11 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	39
Anf. 12 EVA ZETTERBERG (v).....	40
Anf. 13 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp).....	42
Anf. 14 INGRID NÄSLUND (kds).....	43
Anf. 15 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	45
Anf. 16 GÖRAN LENNMARKER (m).....	46
Anf. 17 HELENA NILSSON (c).....	47
Anf. 18 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	48
Anf. 19 EVA ZETTERBERG (v).....	48
Anf. 20 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp).....	49
Anf. 21 INGRID NÄSLUND (kds).....	49
(forts.).....	50
Beslut om uppskjuten votering	50
1 § (forts.) Utrikespolitisk debatt	50
<i>Handelspolitik</i>	<i>50</i>
Anf. 22 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s).....	50
Anf. 23 KARIN FALKMER (m).....	54
Anf. 24 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s).....	57
Anf. 25 KARIN FALKMER (m) replik	57
Anf. 26 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s).....	57
Anf. 27 KARIN FALKMER (m) replik	58
Anf. 28 KJELL ERICSSON (c)	58
Anf. 29 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s).....	61
Anf. 30 KJELL ERICSSON (c) replik	62
Anf. 31 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s).....	62
Anf. 32 KJELL ERICSSON (c) replik	63
Anf. 33 BO KÖNBERG (fp).....	63
Anf. 34 Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s).....	67
Anf. 35 BO KÖNBERG (fp) replik.....	67

Anf. 36	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	67
Anf. 37	BO KÖNBERG (fp) replik	68
Anf. 38	JOHAN LÖNNROTH (v)	68
Anf. 39	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	70
Anf. 40	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	71
Anf. 41	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	71
Anf. 42	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	72
Anf. 43	BO KÖNBERG (fp) replik	72
Anf. 44	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	73
Anf. 45	BO KÖNBERG (fp) replik	73
Anf. 46	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	73
Anf. 47	KARIN FALKMER (m) replik	74
Anf. 48	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	74
Anf. 49	KARIN FALKMER (m) replik	75
Anf. 50	JOHAN LÖNNROTH (v) replik	75
Anf. 51	MARIANNE SAMUELSSON (mp)	75
Anf. 52	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	78
Anf. 53	MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	79
Anf. 54	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	79
Anf. 55	MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	80
Anf. 56	HOLGER GUSTAFSSON (kds)	80
Anf. 57	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	83
Anf. 58	HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik	83
Anf. 59	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	84
Anf. 60	HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik	84
Anf. 61	Statsrådet MATS HELLSTRÖM (s)	85
<i>Bistånd</i>		85
Anf. 62	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	85
Anf. 63	MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	89
Anf. 64	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	89
Anf. 65	MARIANNE SAMUELSSON (s) replik	90
Anf. 66	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	90
Anf. 67	BERTIL PERSSON (m)	91
Anf. 68	TUVE SKÅNBERG (kds)	93
Anf. 69	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	96
Anf. 70	TUVE SKÅNBERG (kds) replik	96
Anf. 71	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	97
Anf. 72	TUVE SKÅNBERG (kds) replik	97
Anf. 73	BERTIL PERSSON (m) replik	98
Anf. 74	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	98
Anf. 75	BERTIL PERSSON (m) replik	99
Anf. 76	TUVE SKÅNBERG (kds) replik	99
Anf. 77	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	99
<i>Mänskliga rättigheter m.m.</i>		100
Anf. 78	INGER KOCH (m)	100
Anf. 79	INGBRITT IRHAMMAR (c)	101
Anf. 80	HÅKAN HOLMBERG (fp)	103

Prot. 1995/96:55
14 februari

Anf. 81 BJÖRN SAMUELSON (v)	105
Anf. 82 RAGNHILD POHANKA (mp)	106
Anf. 83 URBAN AHLIN (s)	108
<i>Övriga frågor</i>	109
Anf. 84 LARS HJERTÉN (m).....	109
Anf. 85 PER LAGER (mp).....	111
Anf. 86 BERNDT EKHOLM (s).....	113
Anf. 87 MAGGI MIKAELSSON (v)	115
Anf. 88 PER OLOF HÅKANSSON (s).....	116
Anf. 89 MAGGI MIKAELSSON (v) replik	118
Anf. 90 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik	118
Anf. 91 MAGGI MIKAELSSON (v) replik	118
Anf. 92 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik	119
Anf. 93 LENA KLEVENÅS (s)	119
Anf. 94 MAGGI MIKAELSSON (v) replik	121
Anf. 95 LENA KLEVENÅS (s) replik.....	121
Anf. 96 MAGGI MIKAELSSON (v) replik.....	122
Anf. 97 LENA KLEVENÅS (s) replik.....	122
Anf. 98 ANNIKA NORDGREN (mp)	123
Anf. 99 CARINA HÄGG (s)	125
Anf. 100 ANNIKA NORDGREN (mp) replik	127
Anf. 101 CARINA HÄGG (s) replik.....	127
Anf. 102 ANNIKA NORDGREN (mp) replik	127
Anf. 103 CARINA HÄGG (s) replik.....	127
Anf. 104 EVA GOËS (mp).....	128
2 § Justering av protokoll	130
3 § Ledighet.....	130
4 § Meddelande om onsdagen den 21 februari.....	130
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	130
6 § Ändring i lagen om Sveriges allmänna hypoteksbank.....	131
Lagutskottets betänkande 1995/96:LU17	131
(Beslut skulle fattas den 21 februari.).....	131
7 § Språkvård.....	131
Kulturutskottets betänkande 1995/96:KrU7	131
Anf. 105 LENNART FRIDÉN (m)	131
Anf. 106 BJÖRN KAALING (s).....	134
Anf. 107 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v).....	135
Anf. 108 EWA LARSSON (mp).....	136
Anf. 109 ULLA HOFFMANN (v)	136
Anf. 110 LENNART FRIDÉN (m)	139
(Beslut skulle fattas den 21 februari.).....	139

8 § Kulturmiljöfrågor	139
Kulturutskottets betänkande 1995/96:KrU8.....	139
Anf. 111 BJÖRN KAALING (s).....	139
Anf. 112 NILS FREDRIK AURELIUS (m)	140
Anf. 113 INGVAR JOHANSSON (s)	141
(Beslut skulle fattas den 21 februari.)	142
9 § Forskningsinformation m.m.	142
Kulturutskottets betänkande 1995/96:KrU9.....	142
(Beslut skulle fattas den 21 februari.)	142
10 § Vatten- och luftvård.....	143
Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU9	143
Anf. 114 OLA SUNDELL (m).....	143
Anf. 115 LENNART BRUNANDER (c).....	144
Anf. 116 MAGGI MIKAELSSON (v).....	147
Anf. 117 LENNART BRUNANDER (c) replik.....	149
Anf. 118 MAGGI MIKAELSSON (v) replik.....	149
Anf. 119 GUDRUN LINDVALL (mp).....	149
Anf. 120 LENNART BRUNANDER (c) replik.....	153
Anf. 121 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	153
Anf. 122 LENNART BRUNANDER (c) replik.....	153
Anf. 123 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	154
Anf. 124 OLA SUNDELL (m) replik	154
Anf. 125 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	154
Anf. 126 OLA SUNDELL (m) replik	155
Anf. 127 GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	155
Anf. 128 SIW WITTGREN-AHL (s).....	156
Anf. 129 EVA ERIKSSON (fp).....	157
Anf. 130 PER LAGER (mp)	159
Anf. 131 DAN ERICSSON (kds)	160
Anf. 132 MAGGI MIKAELSSON (v).....	162
Anf. 133 DAN ERICSSON (kds)	162
Anf. 134 SIW WITTGREN-AHL (s).....	162
Anf. 135 DAN ERICSSON (kds)	162
Anf. 136 SIW WITTGREN-AHL (s).....	162
Anf. 137 DAN ERICSSON (kds)	163
Anf. 138 GUDRUN LINDVALL (mp).....	163
Anf. 139 DAN ERICSSON (kds)	164
Anf. 140 GUDRUN LINDVALL (mp).....	164
Anf. 141 DAN ERICSSON (kds)	165
(Beslut skulle fattas den 21 februari.)	165
11 § Avfallshantering	165
Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU13	165
Anf. 142 EVA BJÖRNE (m)	165
Anf. 143 HANNA ZETTERBERG (v)	166

Prot. 1995/96:55
14 februari

Prot. 1995/96:55
14 februari

Anf. 144	GUDRUN LINDVALL (mp)	168
Anf. 145	LENNART DALÉUS (c)	170
Anf. 146	HANNA ZETTERBERG (v) replik	173
Anf. 147	LENNART DALÉUS (c) replik	173
Anf. 148	HANNA ZETTERBERG (v) replik	174
Anf. 149	LENNART DALÉUS (c) replik	174
Anf. 150	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	175
Anf. 151	LENNART DALÉUS (c) replik	175
Anf. 152	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	176
Anf. 153	LENNART DALÉUS (c) replik	177
Anf. 154	INGEMAR JOSEFSSON (s)	177
Anf. 155	LENNART DALÉUS (c)	179
Anf. 156	INGEMAR JOSEFSSON (s)	180
Anf. 157	LENNART DALÉUS (c)	180
	(Beslut skulle fattas den 21 februari.)	180
12 §	Djurskydd, m.m.	180
	Jordbruksutskottets betänkande 1995/96:JoU14	180
Anf. 158	MAGGI MIKAELSSON (v)	180
Anf. 159	GUDRUN LINDVALL (mp)	181
Anf. 160	LENNART DALÉUS (c)	183
Anf. 161	ANN-KRISTINE JOHANSSON (s)	184
Anf. 162	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	185
Anf. 163	ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik	186
Anf. 164	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	186
Anf. 165	ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik	187
Anf. 166	URBAN AHLIN (s)	187
Anf. 167	ELISABETH FLEETWOOD (m)	188
Anf. 168	GUDRUN LINDVALL (s) replik	189
Anf. 169	ELISABETH FLEETWOOD (m) replik	190
Anf. 170	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	190
Anf. 171	ELISABETH FLEETWOOD (m) replik	191
Anf. 172	DAN ERICSSON (kds)	191
	(Beslut skulle fattas den 21 februari.)	191
13 §	Anmälan om interpellationer	192
	1995/96:86 av <i>Bo Lundgren</i> (m) till finansministern	192
	Besparingar i de offentliga finanserna	192
	1995/96:87 av <i>Juan Fonseca</i> (s) till statsministern	192
	Integrationspolitik	192
14 §	Anmälan om skriftliga frågor	192
	1995/96:286 av <i>Björn Samuelson</i> (v) till justitieministern	192
	Nazistmöten	192
	1995/96:287 av <i>Conny Sandholm</i> (fp) till statsministern	192
	Askö som miljöforskningscentrum	192

1995/96:288 av <i>Birger Schlaug</i> (mp) till statsrådet Jörgen Andersson	192
Forskning och utveckling inom vätgasområdet.....	192
1995/96:289 av <i>Kenneth Johansson</i> (c) till statsrådet Jörgen Andersson	192
Energisparande och eltaxorna	192
1995/96:290 av <i>Carl Fredrik Graf</i> (m) till statsrådet Leif Blomberg	192
Ansökningsavgifter för svenskt medborgarskap.....	192
15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	192
1995/96:271 av <i>Tuve Skånberg</i> (kds) till justitieministern ...	192
Möjligheterna att stoppa försäljning av haschtillbehör	192
1995/96:260 av <i>Kenneth Johansson</i> (c) till jordbruksministern.....	193
Betesrätt på fåbodsvallar.....	193
1995/96:261 av <i>Bengt Hurtig</i> (v) till jordbruksministern	193
Import av renkött.....	193
1995/96:273 av <i>Göran Hägglund</i> (kds) till finansministern.....	193
Företagande.....	193
1995/96:274 av <i>Mats Odell</i> (kds) till finansministern.....	193
Beskattning av bilförmån	193
1995/96:275 av <i>Barbro Westerholm</i> (fp) till socialministern.....	193
Hälso- och sjukvården.....	193
1995/96:278 av <i>Tomas Eneroth</i> (s) till justitieministern.....	193
Pornografi	193
1995/96:279 av <i>Ingrid Näslund</i> (kds) till utrikesministern.....	193
EU och religionsfrihet.....	193
1995/96:280 av <i>Marie Granlund</i> (s) till arbetsmarknadsministern.....	193
Regionalpolitiskt transportstöd	193
16 § Kammaren åtskildes kl. 20.48.	193